DNEVNIK IZ ŠUMSKOG SAMOSTANA

DEV PRIYĀNANDA SVĀMĪ BHAGAVĀN

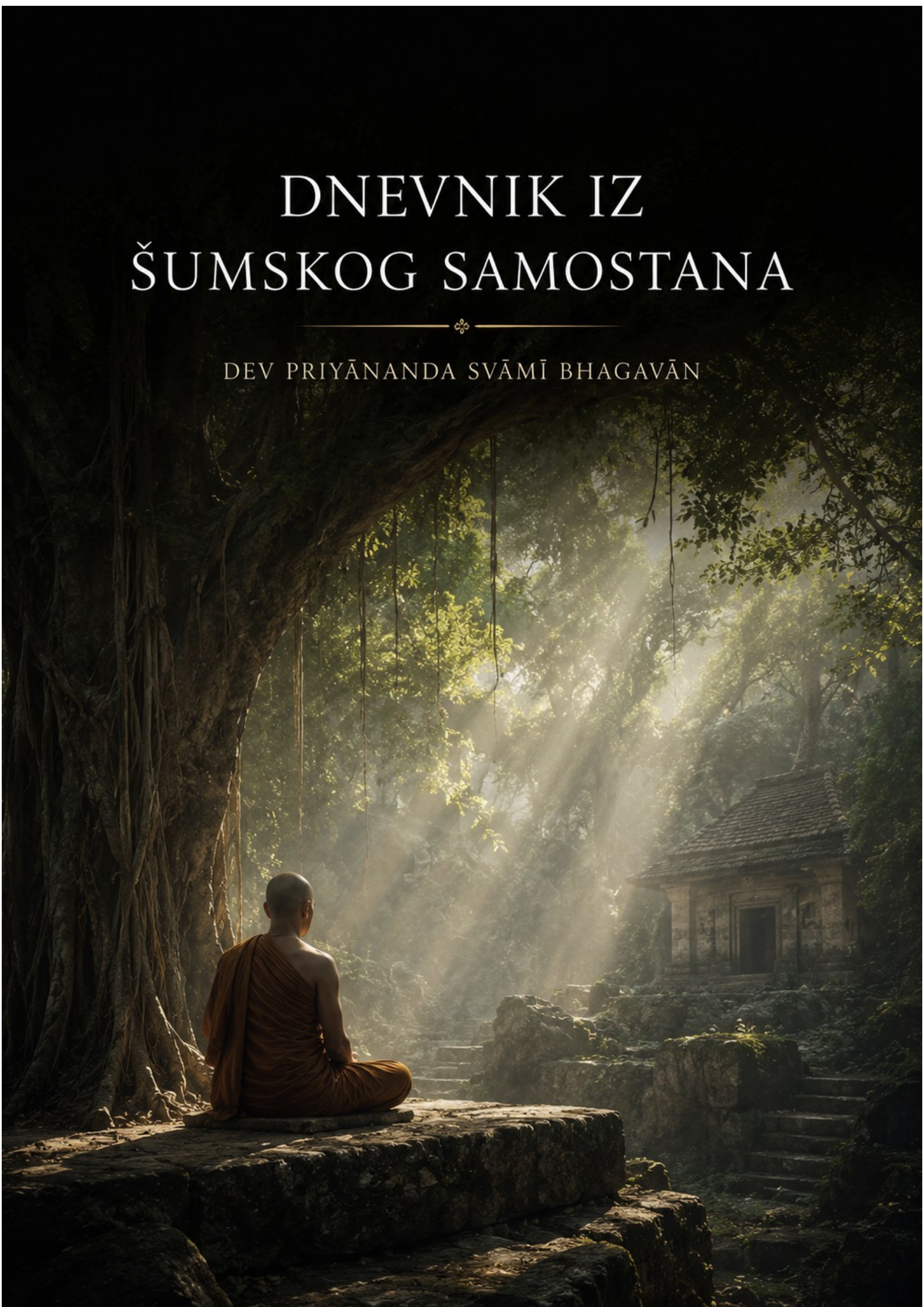

Dnevnik iz Šumskog Samostana

Consciousness Research Center

Dev Priyānanda Svāmī Bhagavān

Ovaj rad je licenciran pod Creative Commons Autorstvo-Nekomercijalno-Bez prerada 4.0 Međunarodnom licencom. Autorstvo mora sadržavati link prema https://consciousnessresearch.github.io/

Naslov izvornika: Forest Monastery Journal
Autor: Dev Priyānanda Svāmī Bhagavān
Urednik hrvatskog izdanja i inicijator projekta: Buddhi Mārga (Marino Klisović)
Prijevod: Generirano pomoću AI asistenta (Gemini)
Urednička revizija i terminologija: Buddhi Mārga (Marino Klisović)
Mrežni izvor izvornika: https://consciousnessresearch.github.io/

Napomena o izdanju: Ovaj prijevod nastao je kao nekomercijalni projekt s ciljem širenja učenja autora na hrvatskom govornom području. Iako je primarni prijevod generiran tehnologijom umjetne inteligencije, urednik je izvršio detaljnu provjeru i prilagodbu ključnih pojmova kako bi se očuvao integritet i dubina izvornog učenja.

Sadržaj

Predgovor hrvatskom izdanju....4
Predgovor....6
2. – 3. travnja — Šumski meditacijski samostan....8
4. travnja — Samostanski život....9
5. travnja — Srce predanosti....11
6. travnja — Bijela soba....13
6. – 7. travnja — Igra Dhamme....16
8. travnja — Ludi kao lisica....19
10. travnja — Utješne teorije ili učinkovite metode....22
11. travnja — Budino novo ruho....24
12. travnja — Prekrasni Buda....27
12. travnja — Umri sada, izbjegni žurbu....29
13. travnja — Umjetnost budizma....32
13. travnja — Zen ludilo....34
13. travnja — Sretna Nova godina!....37
15. travnja — Varalice i prevareni....40
15. travnja — Samostanska ogovaranja....43
15. travnja — „Bog” je mrtav....45
15. travnja — Vidim, dakle radim (Monkey See, Monkey Do)....48
16. travnja — Suočavanje sa životom praznih ruku....50
16. travnja — Jedina živuća istina....52
17. travnja — Ovladavanje Budinstvom....54
18. travnja — Avantura s redovnicima....56
19. travnja — Ponovni osvrt na ontološku tempiranu bombu....62
21. travnja — Sustavna pažnja....64
21. travnja — Život bez „ja”....66
22. travnja — Odložite teret....67
22. travnja — Prazno....68
23. travnja — Egzistencijalna dvosmislenost....70
23. travnja — Puthujjana....71
23. travnja — Nijedan trgovački putnik neće vas nazvati....73
26. travnja — Obasjavanje svjetlom....75
27. travnja — Neka sva bića budu sretna!....76
28. travnja — Religijska igra....77
29. travnja — Zaključci o vodstvu....79
30. travnja — Tri stadija budizma....81
1. svibnja — Vrhunska ovisnost....85
1. svibnja — Granica egoizma....86
2. svibnja — Potpuna smrt....88
3. svibnja — Učinite ga prekrasnim....90
6. svibnja — Egzistencijalizam, ontologija i prosvjetljenje....91
7. svibnja — Hrpa ničega....93
9. svibnja — Zašto ovo radimo....94
10. svibnja — Prosvjetljenje za neznalice....96
11. svibnja — Meditativni život....97
12. svibnja — Završnica....98

13. svibnja — Okus nibbāne.....100
16. svibnja — Ontološki budizam.....102
16. svibnja — Nereligijski budizam.....104
17. svibnja — Što je bitak?.....105
18. svibnja — Dobra kamma.....108
18. svibnja — Problem patnje.....110
18. svibnja — Buđenje misli.....114
28. svibnja — Magijsko i religijsko razmišljanje.....116
28. svibnja — Ponoćni izlazak sunca.....118
28. svibnja — Proučavajte meditaciju na Šri Lanki.....119
30. svibnja — Oko Dhamme.....120
1. lipnja — Jednog od ovih dana.....122
2. lipnja — Početak radova.....123
2. lipnja — Umjetnost bosonogog razbijanja stijena.....125
3. lipnja — Operacija na mozgu.....126
3. lipnja — Budističke perspektive o zabranjenoj povijesti.....127
7. lipnja — Nitko zapravo ne zna.....130
7. lipnja — Osobine učitelja.....131
17. lipnja — Posljednja granica.....132
18. lipnja — Nadilaženje požude.....133
19. lipnja — Prolaznost.....134
21. lipnja — Dobivanje „Poziva”.....135
23. lipnja — Napokon razumijem.....137
24. lipnja — Bilješke o postajanju.....140
26. lipnja — Dvije vrste znanja.....142
4. srpnja — Tajna zlatnoga cvijeta.....143
7. srpnja — Povlačenje tijekom sezone kiša.....147
8. srpnja — Pakiranje mog života.....148
9. srpnja — Povoljan početak.....150
10. srpnja — Promocija časnog Ñ.-a.....152
11. srpnja — Moja promocija.....153
12. srpnja — Stvarna patnja, stvarna sreća.....154
13. srpnja — Kada glazba počne.....157
14. srpnja — Kleveta i osveta.....161
15. srpnja — Nuđenje službe.....163
15. srpnja — E-poruka mojoj obitelji i prijateljima.....165
16. srpnja — Neznanje i patnja.....169
19. srpnja — Konstrukcije o „ja”.....170
20. srpnja — Završnica.....173
20. lipnja — Mirno boravište.....175
21. srpnja — „Konstruiram, dakle jesam”.....175
21. srpnja — Nemoj samo nešto raditi — sjedi tamo!.....177
22. srpnja — Okus transcendencije.....177
23. srpnja — Kraj javnog života.....179
10. kolovoza — Dogodilo se.....182
4. rujna — Bol je nestala.....183
5. rujna — Obrana prosvjetljenja.....184
8. rujna — „Tužba odbačena”.....185

13. rujna — Na raskrižju.....186
14. rujna — Noćna osama.....187
19. rujna — Paradoks poučavanja.....188
20. rujna — Izgaranje.....189
22. rujna — Tvrđe od kamena.....190
22. rujna — Kraj djetinjstva.....191
23. rujna — Sociopatska glazba.....192
24. rujna — Religija bez Boga.....193
26. rujna — Portali vremena.....196
28. rujna — Ljubav i moć.....197

Predgovor hrvatskom izdanju

Knjiga koju držite u rukama nije obično duhovno štivo, niti je priručnik koji nudi brza i utješna rješenja za kompleksnost ljudske egzistencije. Pred vama je intiman, ogoljen i duboko transformativan dnevnik jedne radikalne potrage za istinom. Kroz zapise autora deva Bhagavana, svjedočimo rijetkom i fascinantnom procesu: potpunom slomu starih, mukotrpno građenih identiteta i istovremenom rađanju izravne spoznaje na strmim liticama Budina učenja (*Dhamme*).

Autor nas bez zadrške vodi kroz vlastitu katarzu. Nakon više od trideset godina provedenih u strukturama istočnjačkog misticizma, u ulogama gurua, učenjaka i duhovnog učitelja, on se suočava s najtežim izazovom s kojim se tragatelj može susresti — spoznajom da su čak i najuzvišeniji duhovni koncepti, organizacije i titule često tek profinjene mentalne konstrukcije (*saṅkhāra*), okovi koji nas, umjesto da nas oslobode, još čvršće vežu za kotač patnje (*saṃsāre*).

Iz tog pepela i „privremenog ludila", kako sam naziva to razdoblje tranzicije, autor pronalazi utočište u izvornom, beskompromisnom budizmu theravādske tradicije. Njegovi zapisi iz Šri Lanke, nastali u osami i pod vodstvom ostvarenih redovnika, odišu svježinom čovjeka koji je zakoračio iza kulisa uma. Izrazi poput „Oka Dhamme", „domene ništavila" i „prekrasnog crnila" ovdje prestaju biti suha filozofska teorija i postaju živa, opipljiva i proživljena stvarnost.

Ono što ovu knjigu čini posebno dragocjenom jest autorovo odbijanje da podilazi čitatelju. On nas ne želi zabaviti, niti nam želi olakšati put. On nas podsjeća da je buđenje, u svojoj biti, projekt tipa „uradi sam". Jezik nas, kao linearan alat, nužno izdaje kada pokušamo opisati nelinearnu, transcendentnu stvarnost; učitelj nas može dovesti do skakaonice, ali skočiti u bazen moramo sami.

Hrvatsko izdanje ove knjige dolazi u trenutku kada je moderni svijet više nego ikada preplavljen površnim duhovnim tržištem, brzim metodama i komercijaliziranim verzijama prosvjetljenja. Nasuprot tome, ovi zapisi stoje kao podsjetnik na važnost beskompromisnog osobnog integriteta, tišine i marljivosti (*appamāda*). Oni su poziv na buđenje iz djetinjstva religijskih projekcija u zrelost neuvjetovanog Bitka.

Neka ovi zapisi budu putokaz i inspiracija svima onima koji imaju hrabrosti preispitati vlastite konstrukcije, otpustiti maske i potražiti istinsku, neprolaznu ljepotu koja prebiva unutra, u prostoru čiste svjesnosti.

Sabbe sattā bhavantu sukhitattā.

Neka sva bića budu sretna i mirna.

Urednik

Predgovor

Postoji pozadinska priča ovog Dnevnika koja će vam pomoći da ga stavite u kontekst. U 2011. godini, u dobi od 64 godine, cijeli moj život se raspao. Gotovo 40 godina bio sam učenik svjetski poznatog duhovnog učitelja i pomagao mu u izgradnji međunarodne duhovne organizacije. Nakon njegove smrti, užasnut sam gledao kako njegova organizacija postaje korumpirana i vene do djelića svoje nekadašnje slave.

Nastavio sam sa svojim studijem i *sādhanom,* te sam početkom 2002. godine imao izvanredno iskustvo tijekom šestomjesečnog osamljenog meditacijskog povlačenja. Uvjeren da sam prosvijetljen, počeo sam samostalno poučavati i inicirati učenike kao guru. Osnovao sam *āśram* u Indiji i objavio više od 20 knjiga, preko 750 videozapisa i više od tisuću audio lekcija o duhovnom životu.

Međutim, osjećao sam se vrlo nezadovoljnim. Kako su se moj studij i spoznaja produbljivali, postao sam svjestan da je put na kojem sam bio većinu svog života možda bio iskonstruiran kao alat kastinske politike. Što sam dublje proučavao i analizirao najpovjerljivija i najezoteričnija djela svoje loze, postajao sam sve sigurniji u svoje sumnje.

Početkom 2011. godine izvršio sam vrlo složen tradicionalni vedski *yajña* obred (vidi sliku iznad), djelomično kako bih razjasnio svoju budućnost. Vidio sam sebe kako odustajem od svega i napuštam Indiju. Duboko uznemiren, donio sam najtežu odluku u svom životu: podnio sam ostavku na svoju poziciju gurua, raspustio svoju organizaciju i poslao svoje bivše studente i učenike kući.

Proveo sam nekoliko mjeseci u Španjolskoj, u dubokom promišljanju o tome što se dogodilo i zašto je krenulo po zlu. To je dovelo do proučavanja najsuvremenijih tehnika vođenja

(*leadership*). U tom proučavanju shvatio sam da je **proces postajanja** ključ bivanja vođom i prakticiranja učinkovitog vođenja kao prirodnog samoizražavanja. Ta me spoznaja izravno dovela do Budinog učenja, koje je najbolje dostupno znanje o bivanju i postajanju.

Naravno, s budizmom sam se susreo i prije, u SAD-u dok sam tražio duhovni put. Ali odbacio sam ga jer je bilo jasno da su dostupne verzije budizma (Zen i Mahāyana) bile nekoliko generacija udaljene od izvornog učenja. Odlučio sam baciti još jedan pogled. Odlučio sam otputovati u Tajland i naučiti Budino učenje od izvornih učitelja loze Theravāda, ogranka budizma koji je najbliži izvornim učenjima.

Otputovao sam u Tajland sa svojim partnerom, ali nisam bio sretan onime što sam vidio. Došlo je do golemog zadiranja modernih vrijednosti i stila života u budističko društvo, a hramovi i redovnici su propadali. Slučajno sam stupio u kontakt s jednim budističkim glazbenikom u Šri Lanki i on nas je pozvao da obiđemo neka od tamošnjih svetih mjesta.

Krenuli smo za Colombo na Božić 2012. godine. Nakon tri mjeseca u unajmljenoj kući u Negombu, istražujući kulturu i hramove, mogli smo razumjeti da su najbolji i najtradicionalniji samostani bili u gorju, daleko od razvoja oko Colomba. Stoga smo odlučili napustiti Negombo i istražiti unutrašnjost zemlje.

Ovaj Dnevnik obuhvaća moje iskustvo kao šrilankanskog budističkog upāsake od tog vremena pa sve do mog zaređenja za theravāda redovnika. Nažalost, moj partner je odlučio otići krajem lipnja, odustavši od svog drugog pokušaja da postane redovnik. Ali ja nisam odustao, i ovo je unutarnja priča o mojoj šestomjesečnoj transformaciji u budističkog redovnika.

Ulaz u samostan

2. – 3. travnja — Šumski meditacijski samostan

Krenuli smo misleći da ćemo unajmiti kućicu u džungli i meditirati. Napustivši Negombo, vozili smo se južno oko Colomba i istočno autocestom A4, visoko u planine. Zatim smo se spustili s autoceste duboko u dolinu džungle. No, kamena kućica u kojoj smo namjeravali boraviti nije bila spremna. Voda nije radila, a i toliko drugih stvari bilo je polomljeno.

Tada je naš vozač, preko svoje sestre, pronašao samostan koji nam je bio otvoren. Odvezli smo se više u središnji planinski kraj i posjetili to mjesto. Nakon susreta s redovnicima i glavnim opatom, dobili smo poziv da ostanemo. Proveli smo još jednu noć u hotelu, a sutradan smo pohranili svoje stvari kod prijateljeve sestre. U samostan smo ponijeli minimalno stvari — uglavnom bijelu odjeću. Od tada živim u samostanu kao formalni *Upāsaka* (kandidat za budističko zaređenje).

Šrilankanska tradicija šumskih samostana stara je barem 2.000 godina. Upravo su ovdje Budine propovijedi njegovim redovnicima zabilježene u Theravāda Suttama. Ovdje su sastavljeni i uređeni najstariji komentari i antologije zapisa Budinih glavnih učenika.

Ušli smo u samostan neposredno prije podneva. Redovnici su bili vrlo ljubazni i iznimno susretljivi dok su nam pomagali da se smjestimo. Odložili smo svoje stvari u dvojni *kuti* i sišli upoznati glavnog opata. Činio se iskreno zainteresiranim za nas, postavljajući mnoga detaljna pitanja o našem duhovnom životu dok je naš prijatelj prevodio.

Bio sam preplavljen osjećajem predanosti (*devotional mood*). Ljudi o budizmu razmišljaju kao o suhoparnom i neosobnom, ali duboko stanje meditacije izvlači ljubav iz svačijeg srca. Proveo sam poslijepodne u raspoloženju dubokog olakšanja i zahvalnosti što sam u društvu tako dobrih redovnika.

Obrađena brda pozadi samostana

Terasasta rižina polja blizu samostana

4. travnja — Samostanski život

Šrilankanska tradicija šumskih samostana uključuje mnogo meditacije. Ustajemo u 3:30 ujutro, nakon čega slijede molitve i sat vremena sjedenja od 4 do 5. U 5:30 uzimamo toplu juhu od rižina griza s jaggeryjem (sirovim šećerom od trske ili palme), nakon čega slijedi pjevanje (*chanting*). U 6:30 je doručak koji poslužuju volonteri iz samostanske zajednice: lokalno uzgojena crvena riža, curry, zelene mahune i gorki chutney s ljutim i začinjenim lukom. Poslužuju se topla i hladna voda, uz posudu za ispiranje ruku, usta i tanjura. Zatim se od 7:30 do 8:30 vraćamo ravno na jastuk. U 8:30 je topli čaj i slatkiši, a potom još jedna opcionalna jednosatna sesija meditacije. Mi smo se odlučili za okrepljujuće kupanje u planinskom potoku s jednim od redovnika. Nije baš Club Med, ali nismo ovdje radi osjetilnog uživanja.

Samostan Āranya Bhāvana nalazi se visoko u planinama, u prekrasnoj zelenoj dolini s terasastim, urednim organskim farmama i vrtovima. Mnogi lokalni ljudi su laički učenici samostanske tradicije te redovito dolaze služiti i meditirati. Samostan je jednostavan, ali vrlo čist i uredan. Većina zgrada stara je oko 30 godina.

Ne mogu si pomoći, a da ne osjetim gotovo vrtoglavu radost što sam ponovno u autentičnoj duhovnoj zajednici. Nedostajao mi je redovnički život. Iako je život šumskog redovnika asketski, on za iskrenog praktičara krije duboko ezoterično zadovoljstvo. To je definitivno ukus koji se stječe i njeguje godinama pažljivog proučavanja i predane prakse. Stroga dnevna rutina iznenađujuće ne otupljuje um, već ga oslobađa.

Danas smo na ručku imali privilegiju svjedočiti prekrasnoj ceremoniji u kojoj je jedna od lokalnih obitelji davala hranu, odore i druge darove redovnicima. Bio sam zadivljen

dubokom predanošću. Zapadnjaci misle da je budizam suhoparan i donekle neosoban, ali razmjena predanosti između jednostavnih seoskih ljudi i redovnika bila je duboko dirljiva.

Ono što smo danas vidjeli razina je budističke kulture i prakse koju zapadnjaci rijetko viđaju, a na Zapadu se uopće ne viđa. Zapadni budizam djeluje previše ušminkano, zapakirano i intelektualno. On ne odražava praksu izvornih budista u njihovim domovinama. Ne može dosegnuti dubinu prakse, bilo predane ili meditativne, kakvu svakodnevno viđamo u našem jednostavnom planinskom samostanu.

Danas sam u budističkom hramu vidio više predanosti nego što sam ikada vidio u bilo kojoj skupini takozvanih „*bhakta*". Samo ljudi s razvijenom sviješću mogu živjeti na ovoj razini ljepote. Samo ljudi s uvelike smanjenim egom mogu je uopće vidjeti; drugi će je propustiti, iako se događa upravo pred njihovim očima.

5. travnja — Srce predanosti

Sinoć je glavni opat došao na našu večernju meditaciju. Mahā-thero je možda došao kako bi nas provjerio ili nam pomogao da se uzdignemo jer je jedan od starijih *Upāsaka* ujutro zaspao tijekom meditacije. Toliko je toga ovdje tajanstveno, ali ispravno, jer se čini u skladu sa sviješću i suosjećanjem.

Gotovo istog trenutka razina svijesti postala je vrlo visoka. Imao sam vizije triju prekrasnih crvenih dragulja s iskričavim, bljeskajućim svjetlima. To je dovelo do onoga što nazivam „gornjom sobom": mjesta vrlo visoko u lubanji gdje je moguće iskusiti nadsvijest. Poslije smo se osjećali predivno. Noću sam imao snove o predanosti i božicama.

Kako je ironično to što sam istinsku predanost doživio tek među budistima, a nikada s hinduističkim „*bhaktama*". Sljedećeg jutra još uvijek sam ushićen, sretan bez ikakva razloga. Odmarajući se nakon jutarnje meditacije, izašao sam izvan tijela i razgledavao lijepe prizore krajolika, videći bez očiju.

Budizam na Zapadu je iskrivljen, osakaćen, hoda na štakama. Nedostaje mu jedno oko. Nema ispravnog učenja o uvjetovanom nastanku (*Dependent Origination*), praznini ili ne-sebstvu, nema predanosti. Sve je to iskonstruirano, samo poziranje: „Cool sam, ja sam budist." Suptilni egotizam, prikriveni ateizam, promašivanje pravog značenja.

Imam jednog prijatelja, istaknutog autora i psihoterapeuta, koji svake zime meditira u Suan Mokkhu u Tajlandus. Nakon više od 20 godina meditacije, još uvijek nije riješio svoje

emotivne probleme iz djetinjstva. Najbolje što može smisliti jest: „Moja patnja je dar, lekcija koju treba njegovati." A zapravo to nije ni sam shvatio, već mu je to rekao jedan katolički svećenik. Taj je pogled savršeno katolički. I on se pita zašto ja to ne prihvaćam.

Želim ga pitati: „*Čija* patnja? *Čija* lekcija? *Tko* je taj koji njeguje?" On je potpuno promašio glavnu poantu budizma: prazninu, ne-um, ne-sebstvo. Ja sam stigao dalje, otpustio više patnje u dva tjedna meditacije sam na plaži u Tajlandu nego on u dvadeset godina meditacije u poznatom samostanu. Uspio sam otpustiti patnju spoznajom da je sebstvo koje pati lažno — samo konstrukcija.

Tajna je u Ispravnom Razumijevanju (*Right View*). Ispravno Razumijevanje je kada je naš model stvarnosti usklađen s prirodom, s Dhammom. Postoje milijuni pogrešnih razumijevanja, ali samo jedno ispravno: da je sve fenomen, da ne postoji takva stvar kao što je sebstvo. Ako možeš prihvatiti ovo gledište, tada više nema patnje. Ako se želiš boriti protiv toga, boriti se da održiš svoj lažni ego, tada ćeš, dokle god to činiš, biti zaglavljen sa svojom patnjom.

Toliko ljudi na Zapadu tvrdi da su budisti, ali oni su samo katolici koji se drže svoje patnje u ime Bude. Jedan poznati takozvani budistički učitelj rekao je: „Budite nježni prema svojoj boli." Koji je to Buda? Buda kojeg ja poznajem rekao bi: „Budi nemilosrdan prema svojoj boli. Kopaj do njezina korijena i potpuno ga iskopaj."

> **„Povremeno se dogodi da se, zbog propusta u pomnosti, pojave zla i neuka stanja, sjećanja i misli koje se odnose na okove. Njegova se pomnost budi tek polako, ali tada on ubrzo *napušta* to stanje, *izgoni* ga, *dokida* ga, *okončava* ga. Baš kao kad bi, redovnici, čovjek pustio dvije ili tri kapi vode da padnu u željezni lonac koji se grijao cijeli dan, tih par kapi ubrzo bi *nestalo* i *isparilo* — na isti način se povremeno događa redovniku koji živi i vježba ovako... ali on tome ubrzo staje na *kraj*."** — *Dukkhadhamma Sutta*

Drugim riječima, budist ne bi trebao tolerirati ili maziti uzroke patnje — a kamoli ih njegovati ili biti nježan prema njima — već naporno raditi da ih temeljito izbriše dok ništa ne ostane.

To savršeno objašnjava zašto smo napustili Zapad i otputovali u zemlje u kojima se izvorni budizam još uvijek prakticira. To također objašnjava zašto smo čekali, istražujući razne loze i samostane, odbijajući nekoliko prilika dok nismo pronašli ono što smo željeli. Zato smo uložili dodatni trud da prodremo duboko u budističku kulturu unutrašnjosti zemlje dok nismo pronašli onu u kojoj se stari oblici još uvijek prakticiraju u starom duhu.

Izvorni okus budizma je neumoljiva meditacija o praznini, ne-postajanju i ne-sebstvu, pomiješana s predanošću i ljubaznošću prema svim bićima. Nijedna druga religija nije tako

ljubazna, tako slobodna od agresije. Kao rezultat toga, druge kulture i religije loše su postupale s budizmom. Trenutačno se to manifestira kao iskrivljeni budizam koji se propovijeda na Zapadu.

> **„Redovnici, ovo dvoje klevetaju Tathagatu. Koja dvojica? Onaj koji objašnjava ono što Tathagata nije rekao ili izgovorio kao da je Tathagata rekao ili izgovorio. I onaj koji objašnjava ono što je Tathagata rekao ili izgovorio kao da Tathagata to nije rekao ili izgovorio. To su dvojica koji klevetaju Tathagatu."** — *Abhasita Sutta*

ll

Grob osnivača samostana

6. travnja — Bijela soba

Sinoć smo bili pozvani u ured glavnog opata. Tamo smo upoznali člana zajednice iz Kandyja, učitelja koji vrlo dobro govori engleski. Od njega je zatraženo da nas vodi u učenju sinhaleškog i pali jezika. Ovo je bio odgovor na molitvu. On također želi iskustvo

razgovora na engleskom s izvornim govornikom kako bi mu to pomoglo u predstavljanju izvornog Budinog učenja na engleskom jeziku. Tako ćemo s njim nastaviti surađivati.

Navikavajući se na raspored, probudio sam se u 3:30 osjećajući se osvježeno i živo. Otišao sam rano u dvoranu za meditaciju i pripremio svoje mjesto. Noge mi se sada već istežu i mogu čvrsto sjediti oko 45 minuta.

Tijekom sinoćnje meditacije, neka napetost na vrhu kralježnice je popustila uz zvuk pucanja. Jutros sam se osjećao vrlo bistro i uravnoteženo, svježe i nevino. Dok sam sjedio, pregledao sam svoje snove koji su postali vrlo lucidni. Mogao sam lako uvidjeti lažnost raznih vrsta ega u snovima, kao i to da je ovaj budni lažni ego samo još jedna vrsta sanjane svijesti. Govorimo sebi: „Ja sam ovo, ja sam ono." Ali to su samo priče kojima opravdavamo svoje neznanje i želje. Taj iskonstruirani ego uzrok je svake patnje.

U stanju sna naš ego je djetinjast, nevin, apsorbiran u doživljaj sna. U budnom stanju naš ego je proračunatiji. Oba su, međutim, lažna, bez trunke stvarnog bitka. Razne vrste ega dolaze i odlaze poput namreškane misli u bari svjesnosti. Oni su samo konstrukcije, privremeni i bez suštine. Prostor, praznina i svjesnost su stvarni bitak: vječni, neuvjetovani i nepromjenjivi.

Brzo sam koncentrirao um na dah i postao svjestan znaka, male točke svjetla u svom unutarnjem vidu. Zadržavajući koncentraciju, on se postupno transformirao u protuznak, hladni mjesečev odsjaj opisan u komentarima Budine *Ānāpānasati-Sutte*. Jednom kada je koncentracija na protuznak uspostavljena, počeo sam meditirati o bitku.

Lažni ego je neautentičan bitak. Drugim riječima, on je laž. Čim se pojavi lažni ego, čistoća je izgubljena i bačeni smo u svijet patnje. Lažni ego ima smisla samo u odnosu sa svijetom, baš kao što novac ima vrijednost samo u razmjeni. Novac koji stoji u sefu ili na bankovnom računu je besmislen, bez vrijednosti. Slično tome, lažni ego je beskoristan i besmislen u našem unutarnjem svijetu.

Išao sam sve više i više, ostavljajući iza sebe talog lažnog identiteta povezanog sa svijetom. Sebi samom, ja sam samo svjesnost, prostor u kojem se pojavljuju opažaji fenomena. Sa svakim dahom nastavljao sam odbacivati lažni ego, sve dok me nije nestalo. **To** je autentični bitak, čista svjesnost, buđenje.

Zamislite bijelu sobu, potpuno praznu i bez ikakvih obilježja, sferičnog oblika, bez prozora i čistu. Ulaskom u tu sobu, čovjek bez napora lebdi u savršenoj osami. Nema kontakta s materijom niti lažnim egom. Um ostaje daleko iza; vrijeme je jednostavno nebitno.

Zidovi te sobe ravnomjerno su osvijetljeni, kao da isijavaju sami iz sebe. Postupno postaju sve svjetliji i svjetliji, dok se ne stekne dojam kao da se nalazite unutar sunca. Pa ipak, svjetlost je hladna, spokojna.

Čovjek izlazi iz ove meditacije osvježen, djetinjast, pročišćen. Nema traga težini ili tami. Um je neuvjetovan, gibak, optimističan bez ikakvih očekivanja, strasti ili privrženosti. Čovjek se osjeća lagano i sretno bez neposrednog uzroka.

Nakon završnih molitvi i *sūtri,* izlazimo u predzornu tamu življi, svjesniji i budniji. Nema potrebe za govorom dok lebdimo niz samostanske stepenice prema kuhinji, gdje se okupljamo na juhi od riže i jaggeryju. Još jedan dan u Šumskom samostanu je započeo.

Jutros nas je glavni opat formalno prihvatio — onoliko formalno koliko je to ovdje uobičajeno — kao *Upāsake*. Došao je osobno u naše skromne odaje kako bi nam dao tradicionalne bijele šalove i pokazao nam kako ih nositi. Kasnije, na putu do doručka, dok smo stajali u redu iza redovnika, uputio nam je osmijeh čistog radosnog odobravanja i ohrabrenja. Nekako smo mu se, na naš smušen, ali iskren način, svidjeli, i bio sam preplavljen zadovoljstvom. Dobiti priznanje od *sādhua* takvog kalibra zaista nešto znači.

Kasnije, dok se kupam i brijem glavu na planinskom izvoru, razmišljam o tome kako je o nama u proteklih nekoliko dana vođena potpuna briga. Otkako smo napustili Europu i otišli u Tajland, a kasnije došli u Šri Lanku, tražili smo samostansku zajednicu. Proučili smo nekoliko zanimljivih, ali smo ih na kraju odbacili jer su bili previše komercijalni, sputani pravilima ili su pokušavali preobratiti ljude. Ovaj smo šumski samostan pronašli putem preporuke prijatelja od sestre jednog prijatelja, koja je igrom slučaja članica ovdašnje zajednice.

Primijetit ćete da ne navodim točan naziv, lozu niti lokaciju samostana. Iskreno, to je zato da znatiželjni turisti ne bi sve pokvarili. Nekim samostanima koji udovoljavaju zapadnjacima upravlja se kao hotelima, s redovitim dvotjednim povlačenjima. Možete čak platiti u dolarima ili eurima. Mi ne želimo imati ništa s njima. Niti želimo da se ovdje pojavljuje itko osim ozbiljnih *sādhaka*. Da biste pronašli ovo mjesto i uspostavili odnose s ovim ljudima, morate imati razvijenu određenu vrstu iskrenosti i veliku količinu dobre *kamme*. Autentični budizam: prijavite se unutar sebe.

Prvih nekoliko dana bili smo prilično beskorisni, preselivši se iz poznatog okruženja u nepoznato novo mjesto, iz grada u unutrašnjost, s vruće nizinske obale u svježu planinu, iz relativne neovisnosti u potpunu ovisnost o duhovnoj zajednici, iz opuštenog životnog stila u intenzivnu *sādhanu*. To je mnogo promjena i morali smo tolerirati neizbježnu zbunjenost, dezorijentaciju, pa čak i iscrpljenost koja je išla uz to.

Ali sve je također bilo puno čuda, poput svježeg svijeta malog djeteta. Sada kada se upoznajemo sa samostanskom rutinom i napjevima, upoznajemo redovnike i zajednicu, naši umovi počinju nadilaziti kulturni šok i smirivati se. Još uvijek se svakodnevno događaju mnoga čuda, mala i velika.

Danas je na ručku bila *dāna* ceremonija, u kojoj obitelj iz zajednice kuha i poslužuje ručak redovnicima. Prije uzimanja ponuda, redovnici podučavaju iz *sutri* i *vināye*. Bio je tu jedan predivan napjev od kojeg nismo razumjeli gotovo ni riječi, ali su emocionalni i duhovni učinci bili zadivljujući.

Nakon toga osjećao sam toliko radosti i zahvalnosti, kao da mi se srce vratilo kući. Naravno, postupno ćemo naučiti sve molitve i napjeve. Možda ćemo čak biti zaređeni za redovnike. To je još uvijek daleko, ali konačno je stvarna mogućnost. Ovaj sveti život je tako ispravan. Jednom kada se malo više naviknemo na rutinu i prakse, ne mogu zamisliti da bih želio živjeti na bilo koji drugi način.

6. – 7. travnja — Igra Dhamme

Pogođeni smo bolešću — bolešću svijesti. Glavni simptom te bolesti je patnja. Glavni uzrok te bolesti, među mnogim drugim uzrocima, je lažni ego: konstrukcija „ja jesam”. Buda je ljubazni liječnik koji nas navodi da prihvatimo tretman i uzmemo lijek.

Kada mi je bilo 10 godina, imao sam tešku upalu krajnika i morali su mi ih ukloniti. Obiteljski liječnik, lukavi stari Armenac, nije mi rekao: „Sada ću ti vezati ovu plinsku

masku, dati ti eter i uspavati te, poduprt ću ti otvorena usta i izrezati krajnike." To bi me nasmrt prestrašilo! Ne, rekao mi je: „Igrat ćemo se jedne igre. Vezat ću ti oči, a ti ćeš napuhivati balon. Nakon toga možeš jesti sladoleda koliko god želiš tri dana."

S time sam se itekako mogao poistovjetiti! Poanta je u tome da me je nekako naveo da prihvatim tretman, pa je moja bolest bila izliječena. Mi smo u sličnoj situaciji. Ako nam Buda kaže: „Sada se samo opusti, izrezat ću tvoj lažni ego, tvoj lažni osjećaj sebe", pobjeći ćemo što je brže moguće. Zato on stvara igru zvanu „Dhamma". Kada igramo igru Dhamme, nekako činimo stvari potrebne za liječenje naše bolesti i postajemo slobodni od patnje.

Drugim riječima, nije važno je li Budino učenje „istinito" u bilo kojem drugom smislu osim praktičnog — ono može biti konstrukcija — ali ako ga slijedimo, dobivamo rezultat. Buda nije pokušavao uspostaviti sveobuhvatan filozofski ili metafizički sustav; dapače, izbjegavao je sva pitanja apsolutne ili teorijske prirode i koncentrirao se na Plemeniti osmerostruki put, metodu liječenja naše bolesti patnje.

Bolest patnje jedinstvena je za ljudska bića. Svakako i druga bića osjećaju bol, ali oni se s njom nose u sadašnjosti. Samo ljudi predviđaju buduću bol i drže se prošle boli, i zasigurno su samo ljudi sposobni iskusiti patnju zbog tako neopipljivih stvari kao što su gubitak društvenog statusa ili ugleda. Bol je neizbježna, ali ona ne mora dovesti do patnje, jer je patnja kvaliteta lažnog ega.

Ali naš lažni ego je naš najdraži posjed! Kako nas se može uvjeriti da se rastanemo od njega? U tome je Budin veliki genij: on nas čak ni ne pokušava uvjeriti. Umjesto toga, on kaže:

> **„Sada, Kalame, ne povodite se za onim što se priča, za legendama, za tradicijama, za svetim spisima, za logičkim nagađanjima, za izvođenjem zaključaka, za analogijama, za slaganjem putem promišljanja o stavovima, za vjerojatnošću, niti za mišlju: 'Ovaj pustinjak je naš učitelj.' Kada sami uvidite da su: 'Ove kvalitete vješte; ove kvalitete su besprijekorne; ove kvalitete hvale mudri; ove kvalitete, kada se usvoje i provedu, vode do dobrobiti i sreće' — tada biste trebali ući u njih i ostati u njima."** — *Kalama Sutta*

Drugim riječima: „Samo naprijed, isprobaj to. Ako ti se sviđa, zadrži — tvoje je. Ako ne? U redu, nema problema." Nema agresivnog nagovaranja na prodaju. Ali morate provesti eksperiment. A ako to učinite, naravno da ćete otkriti da djeluje. Buda savršeno dobro zna što radi.

Problem je danas u tome što postoji toliko lažnog budizma — drugih učenja koja se maskiraju u Budino učenje. Zapadna filozofija ili svjetovna psihologija izražena lažno-

budističkim terminima daleko je od izvornog Budinog učenja. Zapravo, većina onoga što se na Zapadu predstavlja kao budizam je te kvalitete. Zato sam u početku izbjegavao budizam i postao sljedbenik Veda.

Ali pravi budizam djeluje. Glavna poteškoća je razlučiti ga od svih imitacija.

Još jedno čudo. Večeras sam u meditaciji bio zaglavljen u „razmišljanju-o". Bio sam u poteškoći jer sam imao problema s grčevima u bedrima. Bilo je tako loše da sam morao sjediti ispruženih nogu ravno ispred sebe. Tada se pojavio Mahā-thero, kao što se uvijek čini se pojavi kad nam treba poticaj, bešumno ušetavši u dvoranu za meditaciju.

Čim je sjeo, osjetio sam kako me ispituje, izazivajući me da budem bolji, da vidim koliko visoko mogu ići. Meditacija kao sport. Uhvatio sam sebe kako odgovaram, ulazeći u prve dvije *jhāne* u nekoliko sekundi i posežući za trećom.

Nakon eksplozije supernove blaženstva treće *jhāne* koja me gotovo izbacila u sljedeći svemir, našao sam se na najvišoj razini na kojoj sam ikada bio.

Odjednom se preda mnom nadvio ponor četvrte *jhāne*. Onkraj postojanja i nepostojanja, opažaja i ne-opažaja, četvrta je odavno poznata kao krajnji duhovni izazov prije potpune nirvane. Uspio sam u nju umočiti svoj metaforički nožni prst, ali činilo se da je to trajalo samo nekoliko sekundi. Našao sam se natrag na jastuku, s bolnim nogama i svime ostalim, a Mahā-thero je nestao, bešumno isparivši u noć.

Poznato je da redovnici znaju ostati zaglavljeni u trećoj *jhāni* cijelim životima. U tajlandskoj šumskoj tradiciji to je poznato kao „sjedenje na stupu od stotinu stopa". Lako je uvidjeti

kako bi se netko mogao vezati za blaženstvo beskonačnog prostora i neograničene svijesti. To je tako visoko, ima toliko blaženstva i znanja, a sljedeći korak je apsolutno uništavilo.

Nema lijeka za to osim skoka u prazninu. Nadam se da ću uz Mahā-theru da me izaziva moći izbjeći zamku i postići potpuno prosvjetljenje u ovom životu.

Trijem ašrama samostana

8. travnja — Ludi kao lisica

Sjedni. Fokusiraj svoj um. Udahni, izdahni. Kada um skoči u budućnost, u prošlost, u misli ili snove, nježno vrati pažnju na dah. Eto, u meditaciji si. Isperi i ponovi dok ne dostigneš stupanj Arahatstva.

Nekoliko savjeta: sjedi uspravno i prekriženih nogu; ne pogrbi se. Lotos položaj je najbolji, ako ga možeš održati bez prevelike nelagode. Dah možeš promatrati u trbuhu, u prsima ili na vrhu nosa. Diši polako, ujednačeno — skroz do kraja unutra i skroz do kraja van. Nakon određenog treninga, ovo meditativno disanje postat će automatsko, bez napora i kontinuirano. Nemoj se prejedati niti previše spavati. Ostani zainteresiran za svoje iskustvo i svoj napredak.

Kada se pojavi mala točka svjetla, promatraj je. Kada postane stabilna, tvoja koncentracija se poboljšava. Nastavi s vježbom i ona će postupno izrasti u meko svijetleći mjesec, a zatim u sjajno, ali rashlađujuće sunce, kako se tvoja koncentracija sve više i više poboljšava.

Ova jednostavna tehnika potpuno je ista ona koju je Buda koristio da postigne potpuno prosvjetljenje. Ona i dalje djeluje. Ovdje u Šumskom samostanu započeli smo s tri jednosatne sesije meditacije, počevši u 4 ujutro. Postupno smo ih povećali na pet. Ciljamo na osam.

Dnevnik iz Šumskog Samostana

Kada sam imao svoje prvo snažno iskustvo prosvjetljenja 1984. godine, meditirao sam i do 18 sati dnevno tijekom nekoliko tjedana. Ono što je doista važno je kvaliteta, a ne kvantiteta prakse; no, prema mom iskustvu, um ne postaje stabilan bez ustrajne discipline i intenzivnog treninga.

Jednom kada se postigne koncentracija, iznenadit ćeš se koliko postaneš sretan. Ta prirodna sreća oduvijek je bila u tebi, ali te je raspršeni um sprječavao da je osjetiš. Što više postaješ apsorbiran u koncentraciju, to ćeš se sretnije osjećati. Mnoge želje će se stišati, a duboki uvidi će se pojaviti spontano. Čitat ćeš Budine riječi i umjesto ezoteričnih, činit će ti se očiglednima.

U onoj sam točki života u kojoj ne želim ništa drugo. Zapravo, sve ostalo osim duboke meditacije samo je patnja. Čemu se truditi?

Vrtovi retreat centra

Živimo u malom šumskom meditacijskom samostanu, ogranku budističke organizacije sa sjedištem u Colombu koju je osnovao jedan veliki budistički učenjak. Ne može ga se pronaći ni na jednoj karti, niti na internetu. Posjeti su mogući samo uz osobnu preporuku, isključivo uz pozivnicu. Ovdje je desetak redovnika, uz pola tuceta muških *Upāsaka* (novaka), uključujući nas. Ima i ženskih osoba; ali budući da ne trebam znati ništa o njima, ni ne znam.

Samostan se nalazi u planinama blizu vrha male, zelene doline na oko 1.000 metara nadmorske visine, pokraj velikog rezervata prirode. Klima je umjerena i proljetna, s toplim danima i svježim noćima, tijekom cijele godine. Divljine ima u izobilju, uključujući divlje svinje, jelene, paunove i mnoge egzotične ptice pjevice. Vode ima napretek, i toliko je čista da pijemo podzemnu vodu uz samo malo filtriranja. Ljekovito bilje i začini poput nīma, betela, eukaliptusa, kurkume i cimeta rastu posvuda divlje, kao i divlje cvijeće; zrak miriše na njihove arome. Prirodni izvor na kojem se kupamo okružen je mirisnom šumom bambusa.

Mnogo je malih obiteljskih farmi urezanih u terase na obroncima brda. Većina naše hrane uzgaja se lokalno, organski je i sezonski. Polako se kuha u željeznim loncima na žaru tvrdog drveta, a pripremaju je lokalni laički učenici, te je s ljubavlju i predanošću nude redovnicima. Jedemo kao kraljevi (ali samo jednom dnevno). Nema svađa niti religijske politike, vjerovali ili ne. Raspored treninga je fleksibilan i uvelike samoodređen. Svi su dosljedno iskreni, pristojni, uslužni i puni ljubavi. Redovnici su srdačni, predani i vrlo mudri. Njihovo pjevanje je s drugoga svijeta.

Gdje je ovo mjesto? Neću vam reći. Morat ćete ga sami otkriti. Ali dat ću vam trag: ono može biti bilo koje mjesto gdje se izvorna Budina učenja doista slijede. Trebate imati dovoljno dobre *kamme* i *mettā* suosjećanja da biste zaslužili živjeti na ovakvom mjestu.

Neki ljudi misle da smo ludi što smo se odrekli svega i pretražili cijeli svijet dok nismo pronašli ovo mjesto. Zapravo, jesmo ludi.

Ludi kao lisica.

Dvorana za meditaciju

Put meditacije

10. travnja — Utješne teorije ili učinkovite metode

U početku našeg života u maternici nema razlike između našeg tijela i tijela naše majke. Živimo kroz majku i što god ona proživljava, proživljavamo i mi. Nazovimo to nultim stanjem.

U trenutku rođenja presijeca se pupkovina koja povezuje naše tijelo s majčinim i moramo početi sami disati. Tada postajemo svjesni sebe kao zasebnog entiteta. Nazovimo to stanjem jedan.

Ubrzo postajemo svjesni činjenice da je naša majka drugo biće poput nas samih. Tako se naša svjesnost širi na dva. Zatim postajemo svjesni oca — tri. Ako ima braće i sestara, onda četiri, pet i tako dalje.

Kako vrijeme prolazi, postajemo svjesni cijeloga svijeta s njegovim mnoštvom sličnih i različitih bića, složenih odnosa, uzroka i posljedica. Kako rastemo i sazrijevamo, postajemo odgovorni za toliko toga. I naravno, postajemo bolno svjesni da sva ta diferencijacija donosi patnju.

Stoga, kako je Freud analizirao, čeznemo za jednostavnim danima u maternici kada nije bilo razlike između nas i svijeta. Ta činjenica objašnjava toliki dio ljudske prirode i ponašanja.

Svoja rana iskustva projiciramo na svijet i koristimo ih kao obrazac kojim ga pokušavamo razumjeti i pojednostaviti. Na primjer, mnogi ljudi imaju neobičnu naviku izmišljanja nevjerojatnih i uglavnom nedokazivih teorija o tome kako je sve počelo. Sve te teorije dijele obrazac jedne stvari koja postaje mnoštvo. Drugi čuju te maštovite teorije i vjeruju u njih, često bez trunke empirijskog dokaza.

Kako takvo iracionalno ponašanje može biti tako uobičajeno? Takve nam se teorije sviđaju jer su izrasle iz našeg iskustva u ranom djetinjstvu i dramatizacija su našeg poriva za povratkom u nediferencirano stanje maternice.

To ne znači da u njima ima ikakve istine ili valjanosti.

Ako pogledamo svoje stvarno iskustvo i povijesne zapise, vidjet ćemo da je svijet oduvijek bio složeno, zbunjujuće, neuredno mjesto, teško za razumijevanje i nemoguće za kontroliranje. Unatoč prekrasnim fantazijama o implicitnom redu, teško je pronaći mir i ovladavanje u životu.

Buda nam ne nudi ohrabrujuće kozmološke teorije temeljene na utješnim analogijama našeg ranog iskustva. Umjesto toga, on nam govori istinu: svijet je oduvijek bio ovakav i uvijek će biti ovakav. Ako želimo mir i zadovoljstvo, slobodu od patnje, na nama je da naučimo kako se s time nositi.

Sama diferencijacija nije uzrok naše patnje; već je to pogrešna predodžba da će nam uživanje u osjetilnim objektima donijeti olakšanje. Osjetilno uživanje stvara *kammu* koja jednostavno rezultira daljnjom patnjom. Ljudi čine toliko problematičnih stvari u potrazi za osjetilnim uživanjem. Na primjer, rade vrlo naporno u izrabljivačkim tvrtkama kako bi si mogli priuštiti lijepe materijalne stvari.

No, na kraju takvo pretjerano upinjanje jednostavno otupljuje našu inteligenciju i troši nam vrijeme i energiju. Rad namijenjen smanjenju naše patnje umjesto toga je jednostavno

umnožava. Uhvatimo sebe kako brinemo nad vijestima koje izazivaju strah, umjesto da poduzmemo inteligentne korake kako bismo ublažili vlastite opravdane strahove i brige. Kako ludo!

Srećom, Buda nam je dao primjenjivu metodu za nadilaženje endemske patnje života. Ali da bismo nadišli patnju, moramo biti dovoljno inteligentni da učinimo više od samog čitanja o tome ili raspravljanja o utješnim teorijama o kozmičkim majčinskim i očinskim figurama.

Nitko nas neće spasiti. Posao spasenja moramo obaviti sami. Moramo sjesti i odlučno ovladati svojim umom.

Najbolji proces za to je jednostavno koncentracija na dah, kao što je opisano u ranijem zapisu. Detaljnije informacije nalaze se u knjizi Buddhadasa Bhikkhua, *Ānāpānasati* [poveznica na PDF].

Planinski vrh iznad samostana

11. travnja — Budino novo ruho

Čini se da je Buda najveći Učitelj koji je ikada živio. Otišao je onkraj svih utješnih zabluda, onkraj sve političke lažnosti religije, do prave istine. On kaže: „Patiš, i ne postoji bog niti *mantra* koji će te spasiti. Ne postoji filozofija, molitva, niti religija koja može išta promijeniti. Živiš okružen konstrukcijama koje bi te trebale spasiti od patnje, ali one su

zapravo uzrok tvoje patnje. Koristi moju metodu da izađeš iz svojih konstrukcija, a kada izađeš, odbaci i moju metodu i jednostavno stani nag."

Mi to ne volimo čuti, i zato u modernom svijetu postoje mnogi lažni, imitatorski budisti. Oni žele pretvoriti budizam u još jednu religiju. Ali Budino učenje nije religija; zapravo, ono je sama antiteza religije. Obična religija znači uzeti tuđu istinu i pretvarati se da je tvoja. Budino učenje je odbacivanje svih takvih pretvaranja i življenje iz čiste svjesnosti. Vrlo je rijetko da netko ima hrabrosti to učiniti.

Religija je već jako dugo partner vlastima. Vlast ne želi ljude koji razmišljaju svojom glavom i djeluju na temelju vlastitog samoodređenja; oni žele poslušne robote. Vlast želi obučiti ljude da budu radnici i vojnici — potrošna roba, zamjenski dijelovi za društveni stroj: ljudski resursi.

Vlast već dugo koristi religiju i obrazovanje kao alate za kontrolu ljudskih umova. Žele anestezirati ljude, pa izmišljaju utješne priče o svemoćnim bogovima koje se može umilostiviti samo razmišljanjem i djelovanjem na određeni način — koji je igrom slučaja baš onakav kakvim vlast želi da djelujete. Ovih dana slušamo slične priče o svemoćnoj zavjeri osmišljenoj da ugnjetava i kontrolira ljude. Takve priče imaju potpuno istu svrhu kao i stare religije.

Nije slučajnost da su religijske organizacije i vlade pune neurotika, sociopata, manijaka kontrole, pedofila i tako dalje — one su tako dizajnirane. Škola je također dizajnirana da spriječi ljude u otkrivanju samih sebe. Istraživači poput Johna Taylora Gattoa to su opsežno dokumentirali.

Nije slučajnost da je većina učitelja glupa i neuspješna, a obrazovni administratori su još gluplji. To je dio dizajna čija je namjera slomiti ljudski duh čineći ljude zatvorenicima proizvoljnog, besmislenog sustava. Nakon dvanaest godina frustracije od strane visoko obučenih idiota, ljudi odustaju od traženja vlastitih ciljeva i njima se može lako upravljati.

Takozvana civilizacija zapravo je samo namjerno, organizirano ludilo.

Ljudi koji traže istinu, razum i samorealizaciju napuštaju sustav, razvijaju svoju autonomiju i neovisnost koliko god je to moguće. Prestaju vjerovati u laži i poluistine kojima su ih učili u školi i počinju tražiti istinu u vlastitom iskustvu. Također istražuju zapise onih koji su prije njih tragali za istinom.

Izvorno Budino učenje u Theravāda Suttama najvažniji je od tih zapisa, jer je on bio najradikalniji u odbacivanju svih predrasuda. Čak je inzistirao na tome da, jednom kada osjetite dobrobit njegove metode, odbacite i nju te nastavite isključivo na vlastitoj svjesnosti, vlastitoj inteligenciji. Nijedan drugi duhovni put ne nudi nam takvu slobodu.

Zapravo, za Budu je sloboda Bog. On obožava slobodu do te mjere da vas oslobađa čak i od procesa oslobođenja. Nijedan drugi duhovni put nije tako radikalan, tako liberalan. Većina drugih daje neku malu korist, ali vas zatim pokušava zauvijek učiniti svojim robom. S Budom nije tako.

Ali on također zahtijeva da se odreknemo svih svojih utješnih iluzija, a to većini ljudi nije nimalo lako učiniti. Stoga većina takozvanih budista pokušava imati i ovce i novce pretvarajući budizam u još jednu religiju. Vlast možda u tome ima svoje prste jer je to svakako u njihovom interesu. Tako vidimo mnoge lažne skupine koje podučavaju nešto što nazivaju „budizmom", ali je zapravo bliže kršćanstvu, s Budom koji je i Krist i Bog.

Pravi Učitelj ide onkraj svih mehanizama kontrole i svih priča koje vode do ovisnosti o drugima. On ide čak i onkraj vlastitih priča i racionalizacija do gole istine. To nije lako, ali daje vrhunsku slobodu.

Takav Učitelj običnom čovjeku djeluje kao luđak. On živi bez sigurnosne mreže utješnih vjerovanja koja uspavljuju. Neovisan je do te mjere da ne vjeruje čak ni u vlastite priče. Ne treba mu nikakav autoritet da bi vidio istinu. On gleda stvarnost ravno u oči, bez treptanja. Djeluje bez razmišljanja, iz svoje duboke intuitivne mudrosti, s potpunom energijom.

Religiozni ljudi mrze prave, samorealizirane Učitelje. Mnogi samorealizirani ljudi bili su progonjeni kroz povijest, i to uvijek od strane religioznih ljudi. Ako netko postane autentično samorealiziran, religija će ga odbaciti jer neće slijediti njezina pravila. Zašto? Pravila su pretvaranja, imitacija svetosti. Pravi sveci nisu njima vezani, ne mogu biti vezani, jer su autentični. Zato su autentični sveti ljudi uvijek u nevolji s religijom.

Religija potiskuje autentični bitak, kontrolira izvorni impuls, a rezultat je lažna svetost. Stvarni sveci pronalaze izvor bitka u svjesnosti i vide tu istu Budinstvo u drugima. Oni su dobri bez pokušaja da budu dobri, sveti bez potrebe da slijede pravila u nekoj staroj knjizi ili traže odobrenje od drugih. Njihovo Budinstvo je jednostavno u tome što su ono što jesu, a to je najrevolucionarnija stvar na svijetu.

Pješčana staza za meditaciju hodanja

12. travnja — Prekrasni Buda

Budine ideje su prekrasne; zapravo, to su najljepše ideje na cijelom svijetu. One su lijepe na način na koji je lijepo moćno umjetničko djelo — lijepe u koncepciji, lijepe u izvedbi, lijepe u dubokom iskustvu njihova značenja.

Velika umjetnost zahtijeva određenu pripremu kako bi se potpuno cijenila. Drevni hram, Dvořákova simfonija, Dalíjeva slika ili Vyāsina knjiga zahtijevaju određeno predznanje, određeno obrazovanje — inače će njihov jezik i simbolizam biti neshvatljivi, a vi ćete propustiti njihovo značenje i ljepotu.

Pomaže ako ste i sami umjetnik. Iskustvo stvaranja ljepote pomaže vam da je više cijenite. Možete razumjeti koliko je inspiracije, napornog rada i discipline uloženo u remek-djelo bilo koje vrste.

U mom slučaju, pohađao sam konzervatorij za glazbenu kompoziciju. Proučavao sam velike skladatelje, svirao i dirigirao njihovim djelima, čak sam pisao i snimao vlastite simfonije i druga djela. Kasnije sam postao profesionalni pisac u području računalnog softvera. Čitao sam mnoge velike pisce kako bih naučio jasno se izražavati. I naravno, softver je umjetnost s ljepotom koja je samo njoj svojstvena.

Naposljetku, proveo sam mnogo godina kao učenik vedskog duhovnog puta. I to ne kao običan učenik; išao sam do samih korijena tradicije u Indiji. Bio sam praktikant mistik,

osobno sam ostvario mnoge više stupnjeve tog puta. Bio sam *guru,* napisao sam mnoge složene knjige o dubokim filozofskim temama, imao sam brojne učenike i sljedbenike.

I te su ideje lijepe, ali sam ih se svih odrekao kada sam počeo razumijevati i cijeniti Budino učenje.

Izvorno Budino učenje je jednostavno neusporedivo. Budino učenje je toliko sofisticirano, toliko moćno da može uništiti religiju; može uništiti cijeli svemir, može uništiti čak i Boga. A iza te moći stoje jednostavnost i elegancija koncepta, vještina u izvedbi te dubina ukusa i ljepote koji su jednostavno bez premca.

Buda nam daje vidjeti da smo mi nevjerojatno moćna bića; toliko moćna da možemo stvarati čak i svemire. Možemo postati bilo što, čak i bogovi. Ali za svoje postajanje plaćamo cijenu: patimo. Čak i veliki bogovi podložni su starenju, smrti i propadanju. Dokaz je to što smo i mi sami nekada bili bogovi, a sada smo samo obična ljudska bića.

Jedini bijeg od patnje jest okončanje postajanja. Kada uvidimo blisku vezu između postajanja i patnje, ponovno dobivamo ključeve svoje slobode i moć nad svojom sudbinom.

Sve stvari koje doživljavamo, uključujući nas same, svemir, pa čak i boga, rezultat su priča koje izmišljamo kako bismo objasnili svoje iskustvo sebi i drugima. Te su priče konstrukcije — one su nestvarne, izmišljene. Pa ipak, one imaju stvarnu moć utjecati na naš bitak i iskustvo, jer definiraju načine svijesti kroz koje stupamo u kontakt sa svijetom.

Mijenjanje naših priča mijenja našu svijest, što mijenja naše iskustvo, a to se funkcionalno ne razlikuje od mijenjanja svijeta.

Je li vam se već upalila lampica u glavi?

Čudno je, čini mi se, da većina ljudi koji se izjašnjavaju kao budisti još uvijek nisu povezali sjedenje na prostirci i promatranje disanja sa stvaranjem svjetova u kojima oni i drugi žive. Meni je ta veza očigledna, izravna i trenutna. Jednom kada uistinu razumijete uvjetovani nastanak (*Dependent Origination* — Budino objašnjenje kako *kamma* djeluje), preostaje samo mali korak do toga da postanete sposobni promijeniti svoju *kammu* na bilo koji način na koji želite — uključujući njezino potpuno uklanjanje, jedinstveni fenomen koji je poznat kao potpuno prosvjetljenje.

Koliko mi je poznato, u nijednom drugom sustavu ne postoji učenje usporedive moći, ljepote i sofisticiranosti. Poput samog Bude, njegovo učenje nema premca u cijelom svijetu. Ali to morate sami potražiti. Nijedan „ponovno rođeni" budist neće vam pokucati na vrata da vas preobrati. Budizam nije poput nijedne druge religije. To je jedina religija koja nikada nije koristila silu za preobraćenje. Zapravo, to uopće nije religija. Ali to je tema za neki drugi dan.

Upāsaka prolazi pored dvorane za meditaciju

12. travnja — Umri sada, izbjegni žurbu

Buda u Suttama otkriva neke vrlo zanimljive uvide o univerzalnoj povijesti. Postoje vremena kada se svemir skuplja, a bića izlaze iz grubog materijalnog očitovanja u suptilne sfere postojanja. Tamo smo živjeli poput bogova kroz neizmjerna vremenska razdoblja.

Zatim, kada započne novo razdoblje univerzalne ekspanzije, bića se postupno rađaju u novim svemirima kao Brahme, ili bogovi stvoritelji. Ostali slijede, zaboravljajući svoje prethodno postojanje i postajući ovisni polubogovi u novim svemirima. Taj je proces opširno opisan u vedskim spisima kao što je *Śrīmad-Bhāgavatam*. No, Budin opis daje unutarnju stranu priče:

> **„Tada biće koje se tamo prvo ponovno pojavilo pomisli u sebi: 'Ja sam Brahmā, Veliki Brahmā, Pobjednik, Nepobijeđeni, Svevidac, Gospodar moći, Gospodin, Tvorac i Stvoritelj, Vrhovno Biće, Odreditelj, Svemogući, Otac svega što jest i što će biti. I ova su bića stvorena od mene. Koji je razlog? Jer prvo sam poželio: „O, kad bi i druga bića došla na ovo mjesto!" I nakon što sam donio tu odluku, sada su ova bića došla.'**
>
> **„A bića koja su se tamo ponovno pojavila nakon njega također misle: 'Ovo mora biti Brahmā, Veliki Brahmā, Pobjednik, Nepobijeđeni, Svevidac, Gospodar moći, Gospodin, Tvorac i Stvoritelj, Vrhovno Biće, Odreditelj, Svemogući, Otac svega što jest i što će biti. I mi smo stvoreni od njega. Koji je razlog? Jer vidimo da je on bio ovdje prvi, a mi smo se pojavili ovdje nakon njega'."** — *Brahmajāla Sutta*

Bića postupno stvaraju niža i grublja utjelovljenja. To također traje vrlo dugo, tijekom čega se bića uspinju i spuštaju na ljestvici postojanja unutar svemira. Svaki put kad se rode, zaboravljaju svoja prethodna utjelovljenja, kao da im je svako rođenje prvo. Posljedično, oni privremeni proces postajanja određenim tipom utjelovljenja zamjenjuju za svoje stvarno postojanje i upadaju u zamku postajanja iznova i iznova.

Nakon dugo, dugo vremena takvih iluzornih postojanja, ponovno dolazi vrijeme za kontrakciju svemira. Mnoštvo bića povlači se iz grubog očitovanja u suptilne razine postojanja, i ciklus postajanja i ne-postajanja, stvaranja i uništenja počinje ispočetka.

Čini se da se u sadašnje vrijeme svemir još uvijek širi. Barem na ovom planetu, bića se čine fascinirana postajanjem. Igraju se sa svim vrstama privremenih, iluzornih identiteta i načina bivanja. Opći je dogovor, čini se, da je postajanje dobra stvar, a ne-postajanje loša.

Doći će vrijeme kada će se to promijeniti. Bića će, nakon što iskuse dovoljno postajanja, svoj interes usmjeriti na ne-postajanje. Dogovor će se postupno pomaknuti prema uzimanju suptilnijih utjelovljenja, odbacivanju grubog postojanja radi profinjenijih stanja bitka. Trenutačna jurnjava za postajanjem promijenit će se u jurnjavu za ne-postajanjem. Tako su i postajanje i ne-postajanje dio velikog plesa postojanja; oni su samo različiti dijelovi ciklusa univerzalne ekspanzije i kontrakcije.

Dakle, iako je svakako točno da je rođenje kao suptilno biće u nebeskim svjetovima bolje od rođenja kao ljudsko biće ili životinja, takvo suptilno postojanje dio je iste zamke.

> **„Što je nastanak stresa (patnje)? Žudnja koja vodi daljnjem postajanju — praćena strašću i nasladom, uživajući malo ovdje, malo ondje — tj. žudnja za osjetilnošću, žudnja za postajanjem, žudnja za ne-postajanjem. To se naziva nastankom stresa."** — *Sammaditthi Sutta*

Iako nas ne-postajanje može pomaknuti više na ljestvici postojanja, ono je i dalje uzrok patnje. Prestanak patnje događa se kada otpustimo žudnju i za bivanjem i za ne-bivanjem, kada napustimo sve procese postajanja koji počinju iz želje. A to možemo postići kroz osmerostruki put koji nam je dao Buda.

Tako u sadašnjoj maniji za postajanjem, koja je trenutačno dogovoreni stil bivanja u ovom svemiru, onaj tko se želi pomaknuti više na ljestvici bitka često biva osuđivan jer nije u skladu s većinom bića. Svatko tko započne potragu za duhovnom istinom to doživljava. Ali u budućnosti će se to promijeniti. Većina bića postat će zainteresirana za ne-bivanje, a svatko tko se bude držao postajanja bit će izvan dogovora, izvan mode, izvan stila.

Ali postoji li doista ikakva razlika između težnje za postajanjem ili ne-postajanjem? Ne-postajanje je samo još jedna vrsta postajanja, koja cilja na profinjenija stanja postojanja. Ključni Budin uvid bio je potpuno nadilaženje postajanja; odbacivanje procesa postajanja, ali i ne-postajanja eliminacijom žudnje ili želje:

> **„A što je prestanak stresa? Potpuno bijeđenje i prestanak, odricanje, napuštanje, oslobađanje i otpuštanje upravo te žudnje. To se naziva prestankom stresa.**
>
> **A koji je način vježbanja koji vodi do prestanka stresa? Upravo ovaj plemeniti osmerostruki put: ispravno razumijevanje, ispravna namjera, ispravan govor, ispravno djelovanje, ispravno življenje, ispravan napor, ispravna pomnost, ispravna koncentracija. To se naziva načinom vježbanja koji vodi do prestanka stresa.**
>
> **Sada, kada učenik plemenitih na ovaj način razazna stres, nastanak stresa, prestanak stresa i put koji vodi do prestanka stresa, kada — potpuno napustivši opsesiju strašću, dokinuvši opsesiju odbojnošću, iskorijenivši opsesiju gledištima i umišljenošću 'ja jesam'; napustivši neznanje i pobudivši jasno znanje — okonča patnju i stres upravo ovdje i sada, upravo u toj mjeri učenik plemenitih je osoba ispravnog razumijevanja... koja je stigla do ove istinske Dhamme."** — *Sammaditthi Sutta*

Dakle, odbacivanje opsesije „ja jesam" — prisilnog oblikovanja lažnog ega koji vodi ka postajanju u svim njegovim oblicima — vodi do potpunog uništenja patnje bez ostatka. To postižemo meditacijom temeljenom na ispravnom razumijevanju: upravo onom razumijevanju o kojem raspravljamo i koje pokušavamo prenijeti u ovim esejima.

Iz naše sadašnje točke gledišta, ovo se može činiti kao neka vrsta smrti, i to doista jest smrt lažnog ega. Toliko smo dugo bili uključeni u proces postajanja da smo zaboravili svoje izvorno stanje bitka kao čiste bezpredmetne svjesnosti, onkraj svih ograničenja vremena i

prostora. Budino učenje pomaže nam da se podsjetimo na svoju stvarnu prirodu i odustanemo od prisilnog postajanja koje je uzrok patnje.

13. travnja — Umjetnost budizma

Proces postizanja prosvjetljenja može se usporediti s velikim umjetnikom koji održava koncert. Prvo, svi preliminarni uvjeti moraju biti ispravni: on mora godinama učiti i vježbati kako bi ovladao svojom umjetnošću i instrumentom. Dvorana mora biti lijepa, sa savršenim zvukom. Publika mora biti prisutna, pažljiva i puna poštovanja.

Zatim, kada su svi uvjeti na mjestu, majstor umjetnik može nastupiti na vrhuncu svoje vještine. Svi će uživati u vrsnoj izvedbi. Naposljetku, nakon što je koncert završen, svi zahvalno plješću, umjetnik uzima svoj novac, presvlači se iz smokinga i odlazi kući.

Slično je i u duhovnom životu; preliminarni uvjeti moraju biti ispravni. Čovjek mora biti u ispravnom okruženju, u podržavajućoj duhovnoj zajednici. Mora posjedovati potrebno znanje i vještine, kompetentnog učitelja i zalihu dobre *kamme*. Tek tada praksa meditacije može biti uspješna. Konačno, jednom kada dosegnete daleku obalu prosvjetljenja, splav se mora rastaviti i možete otići kao slobodno biće. Ali ništa od toga ne može se dogoditi ako pokušate izvesti faze procesa izvan redoslijeda.

U izvornom Budinom učenju postoje tri faze: preliminarna, faza kultivacije i faza dovršetka. U preliminarnoj fazi stječu se potrebne karmičke zasluge i druge kvalifikacije. Faza

kultivacije je intenzivna praksa meditacije. U fazi dovršetka postiže se konačno prosvjetljenje i nadilazi se čak i put Budine Dharme.

Bili smo vrlo kritični prema budizmu na zapadu, a sada uz ovakvu strukturu razumijevanja možemo točno pojasniti i zašto. Ljudi pokušavaju prakticirati meditaciju (*Vipassana* ili *Ānāpānasati*), fazu kultivacije, bez potrebnih preliminarnih priprema. Čak pokušavaju izvoditi prakse faze dovršetka, kao što su Zen i Tantra, a da nisu ovladali ni preliminarnom fazom niti fazom kultivacije.

Naravno, takva nepoduprta praksa ne donosi plod prosvjetljenja. Ona vodi do nepotrebnih nesporazuma, iskrivljavanja i omalovažavanja Bude i njegova učenja. Tako praksa većine ljudi u najboljem slučaju vodi do površnih dobrobiti umjesto do potpunog prosvjetljenja. Iznenađujuće, čak i redovnici s dobrom obukom koji podučavaju na zapadu čine se nespremnima adresirati ove strukturne probleme.

Sada ispitajmo faze puta detaljnije.

U preliminarnoj fazi stječete pozadinsko znanje i vještine potrebne za učinkovitu praksu meditacije. Idealno bi bilo imati širok pregled sutri, posebno onih koje se bave Četiri plemenite istine, Plemenitim osmerostrukim putem i uvjetovanim nastankom. Trebali biste imati jasno razumijevanje doktrina *anattā* (ne-sebstva) i *śūnyatā* (praznine). Trebali biste imati odnos s budističkom zajednicom i učiteljem koji može razjasniti vaša pitanja. Trebali biste izvoditi ceremonije kao što su *dāna* (davanje milostinje redovnicima), prinošenje ponuda, pjevanje molitvi i sutri, hodočašća na sveta mjesta i tako dalje.

Štednja na preliminarnim kvalifikacijama najčešći je uzrok neuspjeha u praksi meditacije. S druge strane, ne biste trebali ostati zaglavljeni u preliminarnoj fazi. Preliminarna faza trebala bi prirodno voditi do faze prakse, u kojoj izvodite intenzivnu meditaciju prema Budinom učenju *Vipassane* ili *Ānāpānasati*. To su iste metode koje je sam Buda koristio kako bi postigao prosvjetljenje.

Mnogi hramovi i samostani specijalizirani su za učenja preliminarne faze, faze prakse ili faze dovršetka. Možda ćete se morati seliti iz jednog hrama u drugi ili od jednog učitelja drugome kako napredujete. Danas je rijetkost pronaći hram ili zajednicu koja može podržati cijeli put.

Trebali biste očekivati da ćete meditaciju prakticirati nekoliko godina prije nego što budete spremni za potpuno prosvjetljenje. Trebali biste se osjećati ugodno s produljenim razdobljima meditacije, prakticirajući u osami dok ne postanete stabilni u *jhānama* (stupnjevima koncentracije). Nakon ove prakse, prosvjetljenje će se dogoditi kada vrijeme bude ispravno. Ili ćete sresti Učitelja faze dovršetka, ili će se ono dogoditi spontano.

Ne smijete ući u fazu dovršetka prerano. Naravno da svi žele postići prosvjetljenje, ali to ne znači da ga možete glumiti. Kada bi koncertni glazbenik kojeg smo koristili kao primjer pokušao nastupiti bez ispravne vježbe, kada pozornica ne bi bila ispravno postavljena ili bi instrument bio raštiman, nastup bi bio neuspješan.

Slično tome, ako pokušate postići najviše prosvjetljenje bez ispravne pripreme, jedini rezultat bit će neugodan neuspjeh i gubitak vremena. Zen i Tantra su prakse faze dovršetka za one koji su uspješno prešli rijeku postajanja, postigli cilj i čija je potreba rastaviti splav. Ako ih pokušate izvesti prerano, jedini rezultat bit će taj da ćete upropastiti svoje šanse da doista postignete prosvjetljenje.

Pogled s puta prema centru za duhovne vježbe

13. travnja — Zen ludilo

Nastavimo našu raspravu o tome zašto zapadni budizam ne daje rezultate. Američka kultura osobito teži biti plitka i površna. Slika ili simbol uzimaju se kao jednako vrijedni onome što predstavljaju. To je rezultat školskog uvjetovanja, gdje se vrijednost definira davanjem točnih odgovora na testu, umjesto učenja stvarnih praktičnih vještina. Amerikanci su posebno pogođeni simboličkim uvjetovanjem. Nažalost, takva se vrsta kulture sada širi cijelim svijetom.

Rezultat primjene tog površnog pristupa učenju na budizam je katastrofalan. Umjesto da doista nauče meditirati, ljudi pokušavaju samo izgledati i ponašati se kao budisti. Oni njeguju privid umjesto stvarnosti. Iz našeg sadašnjeg vidika usred autentične budističke

kulture, cijela stvar izgleda smiješno, poput crtića. Ljudi prodaju budizam na vikend-radionicama, praveći od toga biznis, dok se prava budistička kultura temelji na uzajamnom davanju i potpunom uranjanju u pomnost.

Nitko ne može ušetati s ulice i naučiti Zen tijekom vikenda. Zen je duboka praksa faze dovršetka. On zahtijeva toliko pozadinskog znanja i iskustva koje bi na Zapadu bilo vrlo teško steći. Zen pretpostavlja stupanj kompetencije u meditaciji koji bi u zapadnom kulturnom okruženju bilo teško postići čak i uz dobru obuku i godine prakse. Autentični Zen zahtijeva cijeli kulturni kontekst koji na Zapadu jednostavno ne postoji.

Ideja da netko doista može prakticirati Zen bez godina učenja, pažljive obuke i teške discipline je nemoguća. Ljudi pokušavaju oponašati Bodhidharmu a da prethodno nisu prošli kroz napor i disciplinu potrebne da bi se postalo pravi Zen majstor. To je vrsta ludila koja može postojati samo u zapadnoj kulturi. To je poput maskiranja za Halloween, gdje možete biti policajac ili kauboj na jedan dan — samo što je njihov Halloween svaki dan.

Svi na Zapadu trebaju se otrijezniti i dugo, objektivno pogledati što je doista potrebno da bi se postalo prosvijetljen. Prelako je pridružiti se nekoj karizmatičnoj skupini ili slijediti popularnog duhovnog vođu. No, pruža li ta skupina doista ono što je potrebno za pristup autentičnom prosvjetljenju? Daje li vođa duboku pozadinu izvornog Budinog učenja? Ili je to tek jurnjava za postizanjem nekog umjetnog društvenog statusa koji se označava kao prosvjetljenje, a zapravo je samo vanjska imitacija?

Povijest je vidjela mnoge takozvane duhovne škole kako dolaze i odlaze na zapadu. Takozvani prosvijetljeni majstori stvaraju brzorastuće organizacije s velikim medijskim otiskom, ali mogu li njihove zajednice nadživjeti taj medijski spektakl? Postoji li na zapadu ijedna budistička organizacija koja je trajala više od 20 godina? Dobar test za svaku duhovnu skupinu jest je li ona ogranak dobro utemeljene zajednice u svojoj matičnoj kulturi. Ili je to novi izum, sintetički kult vođen pohlepom za novcem i moći?

Kao što možete primijetiti, vrlo sam skeptičan prema zapadnim adaptacijama tradicionalnih istočnjačkih duhovnih puteva. Možda je to zato što imam osobno iskustvo s nekoliko njih i vidio sam kako često kreću po zlu i raspadaju se na predvidljive načine. Oni uhvate popularan trend, tvrde da ispunjavaju legitimnu duhovnu potrebu, brzo rastu, a zatim spektakularno propadaju kada se razotkriju njihove slabosti.

Dopustite mi da podijelim jednu ilustrativnu anegdotu iz ranih dana moje duhovne potrage. Poznavao sam jednog učitelja joge koji je postupno počeo promovirati „tantru”. Tijekom svog drugog putovanja u Indiju, kontaktirao sam autentičnu školu tradicionalne Bhairava Tantre u Kašmiru. Njihova zajednica bila je stara tisućama godina i imala je ogromnu knjižnicu tantričke literature.

Po povratku na Zapad, otkrio sam da je onaj bivši učitelj joge sada postao „Tantra majstor" s punim radnim vremenom. No njegove „Tantra radionice" sastojale su se od davanja MDMA-a (Ecstasyja) ljudima i održavanja orgija. Ništa nije znao o autentičnoj Tantri, nikada nije bio u Indiji, nije imao inicijaciju iz bilo koje prave tantričke loze, nije znao sanskrt. Drugim riječima, bio je potpuni prevarant koji je prodavao orgije zasićene drogama u ime Tantre.

Autentična duhovna učenja dobro su ukorijenjena u tradicionalnim kulturama i organizacijama u svojim matičnim zemljama. Temelje se na stabilnim zajednicama starim stotinama, ako ne i tisućama godina. Rastu polako, tiho, organski, ne puneći novinske naslove. Njihovi vođe klone se centra pozornosti javnosti, pazeći da ne izazivaju kontroverze.

Prije sudjelovanja u duhovnoj skupini ili pridruživanja istoj, pobrinite se da znate u što se upuštate. Istražite izvorno učenje i spise. Upoznajte se s kulturnim korijenima tradicije. Proučite povijest skupine, njezino vodstvo i njihove metode vrbovanja. Saznajte što ljudi u „starom kraju" misle o zapadnoj inkarnaciji njihove kulture. Njihova su mišljenja iznenađujuće valjana, osobito na duge staze.

Stepenice do hrama bo stabla

13. travnja — Sretna Nova godina!

Sinhaleška Nova godina pada na *Meśā-sankrāntī,* dan kada Sunce ulazi u vedski znak Ovna. Vedska astrologija koristi stvarno opaženi fizički položaj zvijezda i planeta na nebu. Zbog pogreške u prijevodu stare 2500 godina, zapadna astrologija koristi spekulativni sustav u kojem se svim planetarnim položajima dodaje oko 23 stupnja. Zato je ona toliko manje točna i korisna od vedske astrologije, Jyotisha.

U svakom slučaju, ovdje u Šri Lanki je Nova godina, dobro vrijeme za promišljanje o našem napretku tijekom protekle godine. Osjećamo se doista blagoslovljeno. Svaki dan donosi barem jedan čudesan, magičan događaj u kojem se osjećamo preplavljeni svojom dobrom

srećom, ili bih možda trebao reći dobrom *kammom*. Kako god bilo, sigurno radimo nešto ispravno jer stvari idu tako dobro.

Prije godinu dana bili smo u Španjolskoj, boreći se da razumijemo što je pošlo po zlu u našem prethodnom pokušaju podučavanja duhovnog života. Nismo imali dobro društvo i činilo se da ga se u tom duhovno pustom mjestu ne može ni pronaći. Ta nas je situacija vratila na vlastite resurse, što je zapravo bilo korisno. Uvidjeli smo da su, unatoč svojim pretenzijama, vrlo rijetki ljudi spremni doista naporno raditi za duhovni napredak i trenirati se kako bi dosegli savršenstvo.

Duboko smo ušli u proučavanje vodstva, što je dovelo do zaključka da je duhovna loza koju smo pokušavali podučavati bila fatalno manjkava. Njezin strukturalni integritet bio je potpuno narušen, tako da je neuspjeh naših napora u podučavanju bio praktički zajamčen. Na neki način, bilo je olakšanje znati da katastrofa koju smo doživjeli nije bila u potpunosti naša krivnja.

No, na drugi način, to je bilo opterećujuće znanje jer je neumitno vodilo do nužnosti odbacivanja svih naših pretpostavki i kretanja ispočetka u potragu za valjanim duhovnim putem. Bila je to vrlo teška spoznaja za progutati u to vrijeme, ali je dovela do vrlo zadovoljavajućeg zaključka jer nismo ustuknuli pred velikim zadatkom koji je bio pred nama. Preispitali smo ontološku osnovu naše potrage za istinom i tamo pronašli integritet i unutarnju snagu da nastavimo dalje.

Iz filozofske perspektive, počeli smo uviđati da *via positiva,* duhovni put utemeljen na vjeri u vrhovno biće koje utjelovljuje puninu sveukupnog postojanja, neizbježno vodi do određenih nepoželjnih posljedica. U kontekstu ljudskog društva, religija je uvijek poticala i omogućavala ugnjetavanje pojedinca opravdano moralnim razlozima. To je također dovelo do nezdrave konsolidacije moći u rukama elite čiji su se interesi gotovo uvijek sukobljavali s dobrobiti naroda.

Također smo počeli uviđati da ontološku funkciju apsolutnog pozitivnog — Svevišnje Božanske Osobe — jednako dobro, ako ne i bolje, može obavljati apsolutno negativno: praznina, ništavilo ili smrt. Tako smo krenuli u fenomenološko istraživanje *via negativa,* duhovnog puta negativnog, koji je najbolje utjelovljen u izvornom Budinom učenju.

To je istraživanje dovelo do našeg odlaska sa zapada i putovanja u izvorne budističke zemlje kako bismo kulturu iskusili iz prve ruke. Susreo sam se sa zapadnjačkim, izvedenim budizmom rano u svojoj potrazi i odbacio ga jer je očito iskrivljavao i razvodnjavao izvorna učenja. U duhovnom učenju nema zamjene za odlazak do samog korijena loze i potpuno uranjanje u njezinu kulturu i prakse. To je uistinu jedini način da se upije bit bilo kojeg duhovnog puta.

Tako je započela potraga za autentičnom budističkom zajednicom koja bi također bila otvorena za zapadnjake poput nas, s dobrom pozadinom u meditaciji, ali malo iskustva u budističkim kulturnim oblicima. Prvo smo otišli u Tajland jer je moj partner tamo bio prije deset godina radi učenja borilačkih vještina te je bio upoznat s kulturom i jezikom.

Međutim, imali smo problema s ekstremnim materijalizmom moderne tajlandske kulture. Često smo se osjećali jednako otuđeno kao i u Europi. Utjecaj kineske kulture u Tajlandu također je bio uznemirujući. Nekada opušteni Tajlanđani postali su vrlo proračunati oko novca, a svi stranci su viđeni kao seks-turisti i posljedično tome kao mete za pljačku.

Također smo otkrili da su se tajlandski samostani koji su bili otvoreni za zapadnjake prema njima odnosili kao prema robi. Tipičan dogovor bio je dvotjedno meditacijsko povlačenje, za koje su naplaćivali fiksnu cijenu, poput hotela. To je bio više biznis nego religija. Kada bismo izrazili želju da postanemo dio laičke zajednice nekog hrama, nisu znali ni odgovoriti. Očito nisu imali kategoriju za zapadnjake poput nas.

Kada smo dobili poziv za gostovanje na lokalnoj TV od jednog istaknutog budističkog glazbenika u Šri Lanki, odlučili smo napustiti Tajland. Odletjeli smo u Colombo, unajmili kuću u Negombu, popularnom turističkom odredištu, i počeli istraživati zemlju. Kultura Šri Lanke slična je indijskoj, ali je čišća i organiziranija. Otkako je okončala građanski rat, ostvarila je izvanredan ekonomski preokret i lijepo se razvija.

Hrana je izvrsna, a zimska klima duž obale bila je savršena. Naša kuća bila je vrlo tiha i privatna, s ogromnim dvorištem, svega par ulica od plaže. No, kako je dolazilo proljeće, zaključili smo da su vrućina i vlaga previše zagušljivi. Nekoliko smo puta putovali u unutrašnjost zemlje i tamo nam se jako svidjelo. Sestra prijateljevog prijatelja pozvala nas je da provjerimo samostan u kojem je njezina obitelj dio zajednice. Tako smo pronašli naše sadašnje mjesto.

Naša trenutačna lokacija prva je duhovna zajednica koju sam ikada iskusio u kojoj nema sociopata. To je jedan od razloga zašto nerado otkrivam gdje se nalazimo. Drugi razlog je taj što redovnici ovdje vole mir jednako kao i mi te žele ostati neprimijećeni. Čak smo ponudili postavljanje YouTube kanala i objavljivanje videozapisa predavanja i ceremonija, ali su odbili. To je potpuno razumljivo i namjeravamo surađivati.

No, lekcije koje ovdje učimo toliko su vrijedne za sve duhovne zajednice da osjećam obavezu podijeliti ih, u nadi da će drugima biti od koristi. Stoga se nadam da ću u nadolazećoj godini nastaviti s ovim blogom, više-manje svakodnevno. Nadam se da ćete imati opipljivu duhovnu korist od uvida koje dijelimo.

Put do četvrti Upāsaka

15. travnja — Varalice i prevareni

Prevareni ste, zlostavljani i slomljeni. Znam tko čita ovaj blog, uglavnom Amerikanci i nekolicina iz drugih zapadnih zemalja. Možda jedan ili dvoje iz Azije; ali isto vrijedi za gotovo sve, osim ako niste rođeni u vrlo prosvijećenoj obitelji. Društvo oko vas vas je prevarilo i oštetilo.

Odrastao sam u Americi i točno znam kako ste prevareni jer su iste metode primijenjene i na meni. Ali ja se nisam slomio; odupirao sam se i ostao neovisan, svoj. Stvorio sam vlastiti vrlo jednostavan posao i uzdržavao se uz vrlo malo truda dok sam istraživao duhovni život.

Putovao sam po cijelom svijetu, išao do korijena velikih duhovnih tradicija, i ono što sam naučio jest da vas i one varaju. Daju vam neka pravila koja vas čine slabima, koja vas drže podređenima, koja vas čine neispravnima. A vi niste neispravni; ne biste trebali biti podređeni nikome, a da biste povratili svoje duhovno zdravlje, prvo morate povratiti svoju neovisnost i snagu.

Vrlo je teško nadići religijsko i društveno uvjetovanje koje nam je dano. Možete ga odbaciti — postati skeptik ili egzistencijalist, ateist ili nihilist — ali to vam neće pomoći da napredujete u duhovnom životu. Lažno uvjetovanje utuvljeno nam je snagom cijelog

društva. Treba vam nešto pozitivno, metoda ili put koji će vas izvući iz toga; ali to mora biti dano i prakticirano na nov način, tako da ne priziva staro uvjetovanje.

Mislim da imam praktičan odgovor, a to je Ergonika (Ergontics). To je svojevrsni neobudizam. Ljudi su već uvidjeli opasnost teizma: opasnost koncepta Boga. Nije istina da nema boga, niti da postoji samo jedan bog — zapravo, bogova je mnogo, a svatko od nas je potencijalno bog. Svi smo započeli kao bogovi, ali smo zbog neznanja i želje sišli u svoje sadašnje jadno stanje. Možemo povratiti svoje božansko stanje, pa čak i više od toga.

No, monoteistički model donio nam je samo beskrajni rat po cijelom svijetu. Svatko oponaša boga, natječući se tko će biti bog. Monoteistički model Boga vrlo je loš uzor: on je apsolutni diktator, ljubomoran bog, vrlo nezrela osoba na vrhu, i od svih ostalih pravi imitacije diktatora. Posljednjih pet tisuća godina cijeli se svijet bori oko toga tko će biti diktator. To je bilo strahovito destruktivno. Odavno je prošlo vrijeme da se odbaci ta luda ideja.

Stoga će naš neobudizam, Ergonika, biti više poput inženjerstva nego religije, više poput terapije nego teologije. Njegova temeljna istina je da smo bili bogovi i da ponovno možemo postati poput bogova — ili nešto još bolje. Patnja postoji čak i za boga. Možemo birati koliko visoko želimo ići. Možemo se potpuno povući iz prisile za postajanjem. Kao što je Buda podučavao, možemo zaustaviti postajanje i potpuno okončati patnju.

Postoje samo dva negativna pravila: nema konzumacije mesa i nema opijanja. Već smo opijeni požudom i drugim željama za postajanjem. Moramo uspostaviti temeljnu svijest za meditaciju. To ne možemo učiniti ako smo ovisni o drogama ili alkoholu. Još jedan nedostatak droga je to što su ilegalne. Čaj, kava i lijekovi koje je propisao liječnik su u redu.

A jedenje mesa je vrlo odvratno, okrutno i druga vrsta ovisnosti. Kada se životinja ubije, adrenalin i drugi otrovi straha ispuštaju se u njezinu krv. Kada jedete meso, ti kemijski spojevi utječu na vas i sami osjećate strah. To je oblik trenutne *kamme*. Nikada nisam upoznao mesojeda koji bi mogao razumjeti suptilne istine duhovnosti. Čini se da jedenje mesa blokira višu svijest potrebnu za spoznaju da čovjek nije tijelo. Uz to, toliko je bolesti povezano s jedenjem mesa, pa je i to zabranjeno.

Većina religijskih učenja također zabranjuje seks, ali mi smo seksualno pozitivni. Zapravo, promicat ćemo seksualno zdravlje. Ne možete doseći svoju najvišu razinu energije bez dubokog istraživanja seksa. Erotika je bila važan čimbenik na mom duhovnom putu. Mislim da bez nje ne bih mogao izaći iz svog uvjetovanja. Osim toga, nerazumno je očekivati od zapadnjaka da prakticiraju celibat; to je jednostavno nepraktično. Stoga ćemo podržavati pan-seksualnu toleranciju i edukaciju.

Imat ćemo neka pozitivna načela: integritet i autentičnost. Autentičnost znači biti iskren prema sebi i drugima o tome tko ste. Integritet znači biti odgovoran za svoju riječ. I integritet i autentičnost pretpostavljaju stupanj samosvijesti koji je vrlo rijedak. Aktivno ćemo filtrirati ljude koji ne mogu razviti integritet i autentičnost.

Naš fokus bit će obuka učitelja, a ne učenika; vođa, a ne sljedbenika. Svijetu su hitno potrebni kvalificirani duhovni učitelji. Moramo izgraditi zajednicu na drugačijim temeljima. Monoteizam je zastario; svijet ne može nastaviti s borbom u kojoj se jedan diktator bori protiv drugog. Taj model mora biti potpuno srušen, a uspostavljena duboka tolerancija, suosjećanje i suradnja.

Budizam je jedina svjetska religija koja se proširila bez nasilja, bez pokoravanja drugih. To je prekrasna religija i kultura jer se širi uvjeravanjem ljudi u svoju istinu, a ne strahom ili prisilom. Stoga ćemo koristiti budistički model i uvjeravati ljude u naše istine dobrim argumentima, ali i pokazivanjem dobrog primjera.

Također ćemo koristiti budistički model za generiranje vrijednosti, dobre *kamme*. Nitko ne može biti uspješan u meditaciji bez odgovarajuće pripreme. Ta priprema uključuje ispravan način života, znanje i akumulaciju dobre *kamme*. Tek tada um može biti potpuno miran. U životu mora postojati ljepota; stoga ćemo imati glazbu, razmjenu darova i druge aktivnosti namijenjene njegovanju ljepote.

Mi nismo gurui, već treneri i instruktori koji vas potiču da povećate svoje prosvjetljenje. Zapravo, ideja gurua je još jedna pogreška. Guru bi trebao biti savršeno ljudsko biće koje je postiglo potpuno prosvjetljenje. Ne postoji takva stvar kao što je savršenstvo — konačno, potpuno prosvjetljenje. Prosvjetljenje je niz iluminacija koje se povećavaju bez kraja. Netko može biti ispred vas na putu, netko drugi iza vas.

Ideja konačnog, potpunog prosvjetljenja je konstrukcija kojom se malim umovima daje zamisliv cilj. Prosvjetljenje je vječni proces; ono nikada ne prestaje. Onog trenutka kada prestanemo pokušavati povećati svoje prosvjetljenje, počinjemo padati. Čak i bogovi moraju meditirati i obavljati kreposna djela, inače padaju. Neki proces prosvjetljenja je svakodnevna potreba za svakoga.

Uvijek će biti većih i manjih, ali ovo je razdoblje mog života u kojem je prikladno podijeliti svoje iskustvo i uvid. Ovo je mali početak; uskoro ćemo uspostaviti centar u koji će ljudi moći dolaziti na obuku za učitelje. Odatle će se nove duhovne zajednice širiti po cijelom svijetu. To je moja vizija: da svi koji su bili prevareni dobiju drugu priliku, novu priliku da se izliječe od društvenog uvjetovanja, poraze pogrešne koncepte religije i pobjegnu iz zamke postajanja.

Pogled iz ašrama monaha

15. travnja — Samostanska ogovaranja

Nekada sam podučavao na vrlo strukturiran, intelektualan način, strogo prema autoritetu spisa. Više ne; sada je naš rad više u duhu duhovnog ogovaranja, samostanskog ogovaranja. Osobni je, manje autoritativan. Koja je tema? Što god nam pričinjava zadovoljstvo u razgovoru. Tko je autoritet? Nema potrebe; jednostavno govorimo iz onoga što smo izravno spoznali.

Koncepti „duhovnog autoriteta", „loze", „učeničkog naslijeđa" i tako dalje, izvedeni su iz monoteističkog modela. Monoteizam je konstrukcija namijenjena oduzimanju moći vama kako bi se ona dala svećenicima i vladarima. Oni oponašaju boga i gospodare nad nama, ili se predstavljaju kao posrednici ili zagovornici, ali zapravo nisu ništa bolji od nas, a možda su i znatno gori zbog svoje pohlepe i žudnje za moći.

Svećenici i vladari vole skrivati svoje poroke iza zidova ekskluzivnih klubova i ogromnih imanja s privatnim osiguranjem. Oni su daleko opakiji od običnih ljudi jer su im na raspolaganju golemi materijalni resursi. Tako uspješno skrivaju svoje perverzije i njeguju javnu sliku bezgrešnosti i svetosti.

A mi smo navikli očekivati takvu sliku od naših svećenika i vladara. Ako slučajno netko od njih bude razotkriven onakvim kakav doista jest, on gubi milost i mi ga odbacujemo. Ali ta je slika od samog početka bila laž. Oni su stvorili ideju grijeha kako bi nas učinili lošima, kako bi nas ponižili i kontrolirali, ali prema njihovom vlastitom lažnom standardu, oni su sami daleko najveći grješnici.

Stoga odbacujemo zapadni monoteistički model i sve što je na njemu izgrađeno. Postoje drugi modeli koji su mnogo nadmoćniji: bliži istini i korisniji za duhovni rast. Na primjer,

vedski politeistički model kaže da postoje mnogi bogovi različitih razina moći. Neki su moćni samo unutar ovog svemira, dok su drugi stvorili vlastita carstva i svemire.

Politeistički model je bolji, ali i on ima niz nedostataka. Jedan od najgorih je koncept da smo mi ljudska bića *jīvātmā,* infinitezimalna duhovna bića čiste svijesti. Iako smo vječni, pali smo iz duhovnog svijeta zbog svog neznanja. Dosad je sve u redu. Međutim, u politeističkom modelu uvijek smo osuđeni na to da budemo infinitezimalni i pod kontrolom mnogih bogova; ne možemo se uzdići iznad svog položaja.

To je učenje destruktivno jer je lažno. Svi smo mi potencijalni bogovi. U prošlosti smo bili moćna božanska bića, a takvima možemo ponovno postati u budućnosti. Politeistički model može biti bolji od monoteizma, ali i dalje podržava ekskluzivno svećenstvo i autoritet sitnih vladara. Kastinski sustav je još jedno od njegovih zala.

Budin model mogli bismo nazvati multiteizmom; postoje mnogi bogovi različitih dosega i moći, ali i mi obična bića možemo se uzdići do tog statusa. Zapravo, možemo otići i više i doseći stanje onkraj bitka, postajanja i patnje. Bogovi i dalje imaju želje, pa stoga i pate. Možda je njihova patnja uzvišenija, sofisticiranija i elegantnija od naše, ali je ona i dalje patnja.

Sviđa mi se Budin model jer podržava besklasno društvo bez grijeha, bez duhovnog autoriteta i bez teističke religije. Buda se ne postavlja kao autoritet i ne oslanja se na bilo kakvu vrstu sile, suptilnu ili grubu, kako bi širio svoje učenje. Budino izvorno učenje potpuno je znanstveno u smislu da, ako jednostavno isprobate njegovu metodu, rezultat će biti točno onakav kakvim ga on opisuje.

Nema potrebe za vjerom osim spremnosti da se ispita učenje. Nema potrebe za uvjerenjima, nadom, autoritetom, silom, društvenim klasama, ratovima, vojskama, politikom i tolikim drugim besmislicama. Nema potrebe za hramovima, crkvama, školama, sveučilištima, vladom ili novcem. Buda je podučavao sustav duboke duhovne koristi potaknut jednostavnom ekonomijom dobrovoljne razmjene darova, gdje podučavaju oni koji su spoznali, a uzdržavaju ih oni koji žele spoznati.

Dakle, ako želite znati, to je ono o čemu samostanski redovnici ogovaraju. Želimo vidjeti cijeli svijet kako odustaje od sredstava ugnjetavanja i prihvaća sredstva slobode. Želimo vidjeti svakoga kako doživljava goleme duhovne koristi dostupne kroz izvorno Budino učenje. Želimo vidjeti svakoga sretnim i oslobođenim straha. Iz osobnog iskustva znamo da je to ostvarivo. Pa, što čekate?

Hram Tooth-a, Kandy

15. travnja — „Bog" je mrtav

Friedrich Nietzsche bio je prvi čovjek na Zapadu koji je izjavio: „Bog je mrtav, stoga je čovjek slobodan." Nažalost, nije u potpunosti razumio goleme implikacije svoje izjave, koja je vrlo duboka. Ona je izazvala toliku pomutnju u umovima ljudi na Zapadu. Buda je tvrdio istu stvar gotovo dvadeset i pet stoljeća ranije, ali njegova tvrdnja nije stvorila pomutnju, već jasnoću. Pogledajmo to pobliže.

Sve monoteističke, pa čak i politeističke religije vjeruju da je neki Bog stvorio svijet, a time i čovječanstvo. Što je Bog? To je jednostavno ontološka kategorija, uloga u našem modelu svijeta, svemira ili stvarnosti. Budući da smo uvjetovani grubom materijalnom stvarnošću, naše vlastito rođenje postaje obrazac koji projiciramo na cijeli svemir. Tako mislimo da je svemir morao imati početak, stvaranje, te da je stoga morao postojati stvoritelj.

Ali nitko nije vidio stvaranje, jer bi se ono dogodilo prije nego što je itko od nas postojao. Tako inače inteligentni ljudi unedogled teoretiziraju o nečemu što nitko nije vidio, što je nemoguće dokazati. Čak i takozvani znanstvenici izmišljaju teorije o stvaranju, osim što u njihovoj verziji nema boga, već samo Veliki prasak. Ali želim ih pitati: „Tko je pokrenuo Veliki prasak?"

Problem sa svim tim teorijama je u tome što su beskonačno regresivne. Tko je stvorio Veliki prasak? Ako odgovorite da je to bio Bog, to vodi do pitanja: „Tko je stvorio Boga?"

Konačan odgovor nije moguć. Ako je stvaranje nužno, tada je lanac stvaranja beskonačan, bez ikakvog početka. To je jedan problem, logički ili filozofski problem s teorijom stvaranja.

A ontološka kategorija stvoritelja donosi nam još jedan veliki problem: ako vas je netko stvorio, vi ste samo lutka — nemate suverenitet, čak ni nad vlastitom dušom. I on vas može uništiti u bilo kojem trenutku. Nikada vas nije pitao želite li biti stvoreni, niti će vas pitati želite li biti „raz-stvoreni". Potpuno ste ovisni, totalno kontrolirani. Nemate autoritet čak ni nad vlastitim postojanjem. Nemate nikakva prava; vi ste ništa drugo doli rob.

Bog, osobito onakav kakvim je prikazan u zapadnom monoteizmu, najveći je tiranin, najokrutniji diktator. Ako je Bog za vas stvarnost — ako prihvatite fikciju da je on stvorio svijet i čovječanstvo — tada vaš stav mora biti da čovječanstvo ne može biti ništa drugo nego rob, lutka kojom se apsolutno upravlja. Odgovornost pripada nekome tko ima slobodu djelovanja. Lutka ne može biti odgovorna za svoje postupke. Ili postoji Bog, ili sloboda — oboje ne može postojati istovremeno. Stoga je temeljna implikacija izjave Friedricha Nietzschea: „Bog je mrtav, stoga je čovjek slobodan."

Put do centra za duhovne obnove

Kao što smo ranije raspravljali u ovoj seriji, postoji prisan odnos između vlasti i religije. Stoga nije slučajno da ako prihvatite ideju Boga kao stvoritelja, vlasnika i kontrolora svega i svakoga, uništavate cjelokupnu slobodu i dostojanstvo čovječanstva. Ne postoji mogućnost da lutke imaju svijest, slobodu ili ljubav. One su jednostavno zamjenjivi strojevi, rezervni dijelovi. Time oduzimate svu odgovornost čovječanstvu i svodite cjelokupno postojanje na puki hir svemoćne nepoznate osobe zvane „Bog".

Ta vrsta filozofije je ostvarenje tiraninova sna. Jednom kada se prihvati postojanje Boga, možete pisati svete spise i stavljati Bogu u usta bilo kakve riječi koje želite, govoriti bilo što njegovim glasom. A vlasti su činile upravo to. Rimski car Konstantin uređivao je knjige Biblije. Što mu se sviđalo, zadržao je, a što mu se nije sviđalo, bilo je redigirano, cenzurirano, obrisano.

Prije toga, Vyāsa je uređivao Vede. Zašto? Vede su već bile savršeno u redu. Postojale su tisućama godina prije toga, bez ikakvog uređivanja. Vyāsa je bio u srodstvu s Kṛṣṇom, koji je bio velik i moćan kralj tog vremena. Kṛṣṇa je u Vyāsinom izdanju Veda portretiran kao Bog. Je li to samo slučajnost?

Dakle, Nietzscheova tvrdnja je potpuno ispravna. Ona je vrlo značajna i smislena jer su tisućama godina vlada i religiozni vođe obmanjivali svakoga. Možda je u prošlosti od toga bilo neke koristi, kada je bilo malo znanstvenih spoznaja o kozmosu. Ali sada kada je čovječanstvo postalo malo zrelije, kada je naše znanje o svemiru onkraj ovog malenog planeta malo poraslo, vrijeme je da saznamo istinu. A istina nije točno to da je Bog mrtav; istina je da on nikada nije ni postojao. On je fikcija, strašna obmana korištena za stjecanje kontrole.

Nažalost, Nietzscheova izjava nešto previđa, što se moralo dogoditi jer se temelji isključivo na racionalnosti — logici i intelektu umjesto na meditativnom uvidu. Vidio je jedan dio istine, ali nije vidio cjelinu.

Ako je Bog mrtav i čovječanstvo slobodno, tada se postavlja pitanje: slobodno za što? Ako uklonite Boga, uklanjate i čovjekovu svrhu življenja i ostavljate ga potpuno praznim. Odakle mu sada vrijednosti, smjer? Proglasite njegovu slobodu, ali kako će on tu slobodu koristiti kreativno, odgovorno? Kako će izbjeći da se njegova sloboda svede na kaos, puku životinjsku požudu i razuzdanost? Jer upravo se to dogodilo.

Nietzsche nije bio svjestan, nije bio učenik meditacije. Bio je samo intelektualac — briljantan, ali uskogrudan, jednostran. Čovjek je slobodan, ali njegova sloboda mu može biti radost i blagoslov samo ako je ukorijenjen u meditaciji. Uklonite fikciju Boga — to je savršeno u redu, koncept Boga bio je najveća opasnost za ljudsku slobodu. Ali dajte čovjeku i neki smisao i značaj, neku kreativnost, neku receptivnost, neki put da istraži svoju unutarnju stvarnost i otkrije svoje vječno postojanje. Ljudska rasa, sada oslobođena tiranije Boga, treba novu igru.

Učenje Bude je jedini prihvatljivi odgovor na ovaj problem.

Izvorno Budino učenje nema nikakvog Boga — u tome je njegova ljepota. Ali ono ima golemu znanost za transformaciju vaše svijesti, za donošenje toliko svjetla, toliko svjesnosti da ne možete počiniti zlo. To nije moral nametnut izvana, već integritet koji spontano

izvire iz vašeg najdubljeg bića. Jednom kada spoznate svoj autentični bitak, jednom kada upoznate svoje svjetlosno biće, svog skrivenog unutarnjeg Budu, nemoguće je učiniti išta pogrešno, nemoguće je učiniti išta zlo, nemoguće je griješiti — jer više niste ego, niste više odvojeni pojedinac, već dio cjeline. A kako jedan dio vas može povrijediti drugi dio vas samih?

15. travnja — Vidim, dakle radim (Monkey See, Monkey Do)

Friedrich Nietzsche shvatio je da je „Bog mrtav", ali je potkraj života poludio. Bio je hospitaliziran, zatvoren u ludnicu. Tako velik um, što mu se dogodilo? „Bog je mrtav" je negativan zaključak. Postao je slobodan, ali na kraju je njegova sloboda bila prazna, besmislena. U njoj nije bilo ljepote ni radosti jer je to bila samo sloboda od fikcije Boga — ali što onda? Sloboda ima dvije strane: slobodu „od" i slobodu „za". Pozitivna strana je nedostajala. To je ono što ga je izludilo.

Praznina bez duhovnih vrijednosti uvijek izluđuje ljude. Treba vam neko uporište, neki centar, neki smisleni odnos s postojanjem. Ako je ideja Boga mrtva, a nema ničega što bi je zamijenilo, vaš odnos s postojanjem je prekinut, dokrajčen. Vaša cijela ontologija, vaš pozadinski model stvarnosti, postaje beskorijenjen, manjkav. Ako je Bog mrtav, bez duhovne svjesnosti ostajete sami bez ikakvog korijena. Stablo ne može preživjeti bez korijena, pa tako ni vi.

Koncept Boga bio je fikcija, ali bio je koristan kao utjeha. Ljudima je davao nadu, iako je to bila laž. No čak i laž, ponavljana tisućama i milijunima puta kroz tisućljeća, postaje gotovo

istina. Bog je ljudima bio velika utjeha u njihovu strahu, u tjeskobi, u njihovoj svjesnosti o starosti i smrti te nepoznatoj tami koja slijedi. Bog je bio golema utjeha, iako je bio laž.

Dobro oblikovana laž može vas utješiti; zapravo, dobro ispričane laži slađe su od istine. Zato ljudi vole zabavu. Svatko zna da glumac na pozornici ili ekranu nije lik kojeg tumači; svatko zna da su svi televizijski programi (posebno „vijesti") jednostavno sintetičke, iskonstruirane laži. No, vješto izrađena iluzija ima vrijednost u tome što nam daje privremeno olakšanje od svakodnevice, od neizbježne patnje i nezadovoljstva životom.

Buda je rekao: „Istina je gorka na početku, slatka na kraju — a laži su slatke na početku, gorke na kraju." Laži nam mogu pružiti utjehu ili olakšanje, i zato ih toleriramo. Ali gorke su kada budu razotkrivene. Koncept Boga bio je najveća laž u povijesti. Sada stoji razotkriven i javlja se golema gorčina, jer su vas prevarili vaši roditelji, vaši učitelji, vaši svećenici i svi vaši takozvani vođe.

Neprestano ste, sustavno varani i iskorištavani tisućama godina, porobljeni i manipulirani lažju tako velikom i sveprisutnom da nadilazi svaki opis. To saznanje stvara golemu frustraciju, rađa veliko nepovjerenje prema svima i svemu. Stvara vakuum u kojem nitko nije dostojan povjerenja. A nekome moramo vjerovati, inače ne može biti prijateljstva, partnerstva niti ljubavi.

Tako je Nietzsche poludio u posljednjoj fazi svog života. To je bio neizbježan zaključak njegova negativnog pristupa. Isto ludilo danas vidimo posvuda. Ljudi su izgubili svaki smjer; ništa više nije sigurno, nema pouzdanog izvora vrijednosti ili vodstva. Svatko je korumpiran, svatko je sumnjiv. U takvoj gorkoj atmosferi, gdje je povjerenje potrebno za odnose?

Ljudi vide da vođe nemaju religije, nemaju duhovnih vrijednosti, nemaju integriteta. Pa, kako vide, tako i rade. Ljudi općenito u svom neznanju slijede vođe niz put egzistencijalne slobode u pakleno stanje života. Izvorno Budino učenje odgovor je na ovaj problem.

16. travnja — Suočavanje sa životom praznih ruku

Nietzsche je poludio potkraj života, što je bio neizbježan rezultat njegova negativnog zaključka: „Bog je mrtav”. Bio je to golem intelekt, ali intelekt može biti samo negativan. Intelekt je izveden; on može raspravljati i kritizirati, biti skeptičan i sarkastičan, ali ne može stvoriti nikakvu hranu, nikakav sok. Intelekt je nezreo, parcijalan; on može pronaći pogrešku, ali ne može stvoriti ništa cjelovito ili živo.

Tako je, proglasivši Boga mrtvim, Nietzsche izgubio svoju utjehu i morao se suočiti s golom istinom života bez ikakve potpore. Postao je slobodan samo da bi bio lud — riječima Edgara Allana Poea: „da se smije, ali se više ne osmjehuje”.

I ne samo Nietzsche; mnogi intelektualni divovi polude ili počine samoubojstvo. Ludi znanstvenik, emocionalno disfunkcionalni intelektualac arhetip je u zapadnom društvu jer nitko ne može živjeti u negativnoj tami. Treba nam malo svjetla, malo nade i pozitivno, afirmirajuće iskustvo istine. Nietzsche je srušio svjetlo i stvorio vakuum sumnje u sebi i u svima drugima koji ga slijede — u ovom trenutku, u većini ljudi na svijetu. Zato se svijet danas osjeća kao da je poludio: i jest, baš kao što je i Nietzsche.

Ako duboko u sebi osjećate vakuum, kao da je život potpuna praznina bez smisla, to je zbog Nietzscheova razotkrivanja laži o Bogu. Kao rezultat toga, na Zapadu su porasli duboko

negativna filozofija i društveni trend. Søren Kierkegaard, Jean-Paul Sartre, Marcel, Jaspers, Martin Heidegger – svi filozofski divovi dvadesetog stoljeća – podučavali su uglavnom o besmislu, tjeskobi, patnji, strepnji, užasu, strahu, praznini, ništavilu i smrti. I ta takozvana egzistencijalna filozofija uništava sve što vas je tješilo pred golemom veličinom svijeta, složenošću života i neizbježnošću patnje.

Na jedan način uništenje je bilo dobro, jer ono što je tješilo čovječanstvo bile su samo laži. Bog, raj, pakao bile su fikcije stvorene da utješe čovječanstvo, ali i da ga kontroliraju. Dobro je što su stari mitovi uništeni, ali bez ikakve pozitivne duhovne vrijednosti koja bi ih zamijenila, čovječanstvo je ostalo u vakuumu smisla. Egzistencijalizam je rođen iz tog vakuuma, zato i govori samo o besmislu. Zaključak takozvanih egzistencijalista je da ste nepotrebni, da vaš život nema smisla, nema značaja. Nema nikakve razlike postojite li ili ne. Postojanju vi uopće niste potrebni!

Dakle, Nietzsche je bio u pravu, ali njegov će rad dovesti cijelo čovječanstvo do ludila. Bez Boga ste svakako slobodni, ali za što? Ostali ste praznih ruku. Vaše su ruke i prije bile prazne, jer su bile pune laži. Sada ste apsolutno svjesni da su ruke prazne i da se nema kamo otići.

Ali u našem biću postoji golema potreba za smislom, za povezanošću s postojanjem. Kada smo ukorijenjeni u postojanju, povezani s cjelinom svega, život je neizmjerno preplavljen smislom, značajem, blaženstvom; život je jednostavno svetkovina ljepote. Trebaju nam korijeni u postojanju, jer samo kada korijeni odu duboko u postojanje, naš život može biti smislen, možemo dosegnuti svoj pravi potencijal, možemo procvjetati u Budu.

16. travnja — Jedina živuća istina

Nije bila slučajnost ni koincidencija što je Nietzsche poludio; to je bio prirodan i neizbježan ishod njegove ekstremističke negativne filozofije. On nije bio probuđeno biće, nije bio prosvijetljen. Isto ludilo koje je Nietzschea učinilo bezumnim je stanje koje njegova negativna filozofija stvara za cijelo čovječanstvo. Ova situacija, samo negativnost bez pozitivne ravnoteže, stvara ludilo.

U početku je skeptična egzistencijalna filozofija utjecala samo na filozofe i teologe. No, ona se širi jer je istinita; ne može ju se poraziti. Ova neuravnotežena filozofija sada je prožela sve kulture, sve razine društva i sve zemlje svijeta. To stvara opasnost da cijeli svijet poludi poput Nietzschea; zapravo, to se već događa.

Stoga, kako bismo otklonili ovu jasnu i prisutnu opasnost, moramo pružiti protuotrov, ravnotežu. Ako je Bog mrtav, sve obične teističke religije svijeta su korumpirane, jer su pogođene istim otrovom. Moramo dovršiti Nietzscheovu nepotpunu izjavu, uravnotežiti njegov nedovršeni silogizam: Ako je Bog mrtav, sada je učenje Bude jedina živuća istina.

Budino učenje ne treba Boga, niti njegovi sljedbenici imaju Boga, ali oni nikada nisu poludjeli. Svi veliki Zen i Tao majstori — Bodhidharma, Lao Tzu, Chuang Tzu, Lieh Tzu — nikada nisu poludjeli, a nemaju nikakvog Boga, nikakav pakao ili raj. U čemu je razlika? Zašto Buda i njegovi sljedbenici nisu poludjeli bez Boga?

I nije u pitanju samo Buda; u dvadeset i šest stoljeća nakon njega, stotine, ako ne i tisuće njegovih sljedbenika postali su prosvijetljeni, a oni uopće ne govore o Bogu. Oni čak ni ne kažu da Bog ne postoji, jer to nema smisla. Oni nisu ateisti, niti su teisti. Boga jednostavno nema, pa se pitanje ateizma ili teizma ni ne postavlja.

To što nema Boga ne stvara vakuum u osobi koja je duhovno svjesna. Ostavljajući po strani ideju o Bogu, sljedbenik Bude stječe dostojanstvo pojedinca koji je slobodan — slobodan da i sam postane Buda. Krajnji cilj slobode je Budinstvo, potpuno prosvjetljenje ovdje i sada.

Činjenica nepostojanja Boga daje vam slobodu. Ali, osim ako vaša sloboda ne postane cvjetanje svjesnosti, ako vas ne odvede u vječnost, u korijen postojanja, u kozmos i beskraj, poludjet ćete. Vaš će život biti besmislen, bez značaja. Što god činili, uopće neće biti važno. Taj besmisao donosi ludilo.

Prema egzistencijalistima koji slijede Nietzschea, priroda ili postojanje su apsolutno neinteligentni, mehanički. Oni su uklonili Boga, pa logično zaključuju da ako nema Boga, i postojanje postaje mrtvo, bez inteligencije, bez života. Bog je nekada bio život, svijest postojanja. Budući da Boga više nema, ovo cijelo postojanje postaje bezdušno, život i svijest postaju tek nusproizvodi materije. Dakle, kada umrete, ništa neće ostati.

I ne postavlja se pitanje bivanja dobrim ili lošim. Bogu je nekada bilo stalo do vas, jeste li dobri ili loši. Egzistencijalizam smatra da je postojanje apsolutno ravnodušno; ono uopće ne mari za vas. Jednom kada se Bog ukloni, nema više odnosa; postojanje ne mari, ne može mariti jer je nesvjesno. To više nije inteligentan svemir, to je jednostavno mehanička, mrtva materija, baš kao što ste i vi.

Nije ni čudo da su Nietzsche i njegovi sljedbenici poludjeli; držali su se tako ekstremnih stavova. Svi ekstremni stavovi su samo tvorevine uma, intelekta; oni su pretjerani, histerični, halucinantni, imaginarni, lažni. Jedan ekstrem je vjerovati u Boga; suprotni ekstrem je ne vjerovati u Boga. Svjesnost znači biti točno u sredini, uravnotežen i fleksibilan. Ateizam i teizam postaju irelevantni jer su svi ekstremni stavovi kategorički pogrešni, ludi.

Jednom kada shvatite da je potrebna ravnoteža između negativnog i pozitivnog, tada imate mogućnost pustiti korijenje u postojanje. Vaša ravnoteža donosi novo svjetlo, radost, blaženstvo vama, novu kategoriju inteligencije koja nije od uma. Inteligencija koja je onkraj uma čini vas svjesnima da je cijelo postojanje svjesno, da je neizmjerno budno i inteligentno. Ono nije samo živo, ono ima osjetljivost, ono vas poznaje i odgovara vam.

To je moje iskustvo, i iskustvo svakoga tko postane prosvijetljen. Istina nikada nije u ekstremima, već uvijek u sredini. Taj srednji put je bit Budine filozofije, i on je protuotrov i za laž o Bogu i za otrov egzistencijalizma koji cijeli svijet tjera na rub ludila i rata.

17. travnja — Ovladavanje Budinstvom

Ekstremi mentalnih opsesija i intelektualnih pozicija učinili su vas bolesnima, neurotičnima. Vjerovali ste filozofima, učiteljima i svećenicima, upali ste u zamku elita i političara; postali ste neuravnoteženi, slabi, podložni manipulaciji. Može vas se prisiliti na preuzimanje obveza koje vas drže u ropstvu, s nosom uz žrvanj, cijeli život.

Završite fakultet, odaberite karijeru, vjenčajte se, imajte djecu, kupite kuću — prije nego što to shvatite, svo vaše vrijeme posvećeno je nekome ili nečemu drugome. Sada više niste slobodni; obvezni ste, vaše vrijeme i energiju okupiraju supruga, obitelj, posao, politika, religija. Ne preostaje vam nimalo vremena za sebe, za razmišljanje i sanjarenje, za umjetnost ili za ljubav. Sada je svaki trenutak isplaniran, prema scenariju. Vaš raspored je poznat, fiksiran za sljedećih šest mjeseci.

Koja je razlika između vas i vola upregnutog u mlinski kamen? On hoda uokrug i uokrug, meljući žito za seljaka, ali nikada zapravo nikamo ne stiže. I vi se vrtite uokrug u svojoj rutini, uvijek u pokretu, ali nikada zapravo nikamo ne stižete. Vaš rad bogati kapitalista, vaši porezi hrane vladu, vaši doprinosi grade kuću za svećenika, ali vi ste rob koji nema ni trenutka za sebe, za svoj duhovni rast i uzdizanje.

Iz dana u dan umirete, smrt može doći bilo kojeg dana, a vi čak ni ne poznajete sebe. Stanite! Nema alternative nego pobuniti se, raskinuti svoje lažne dogovore, sklopljene u

neznanju, pod prisilom. Prestanite raditi za druge i za promjenu odaberite sebe. Odvojite vrijeme za propitivanje svog bića, za pogled unutra.

U početku će vladati samo zbunjenost. Zaboravili ste tko zapravo jeste. Čitajte učenja Bude; on sve objašnjava. Meditirajte duboko i razmislite o izborima koje ste donijeli, o postupcima koje ste poduzeli. Vidite kako ste sami sebe porobili i učinili budalom zbog nekih nedokazanih ideja koje su vam dali „autoriteti". Upoznajte sebe, ne prema tuđim vrijednostima, već onakvima kakvi doista jeste sami sebi.

Jednom kada upoznate svoje unutarnje biće, postignete apsorpciju u blaženstvu kroz koncentraciju, odbacite želju i prijanjanje, odbacite težnju i postajanje, postanite uravnoteženi, tihi i spokojni. Odjednom se vrata koja su bila zatvorena vašim mislima otvaraju sama od sebe i cijelo vam postojanje postaje jasno. Niste slučajni, značajni ste. Vaš život je smislen sam po sebi, bez boga, bez društva. Samom postojanju ste potrebni. Bez vas, u postojanju će nedostajati nešto što nitko ne može zamijeniti.

To vam samo po sebi daje dostojanstvo: činjenica da ćete, ako vas ne bude, cijelom postojanju nedostajati. Sve u svemiru osjetit će da je jedno malo mjesto upražnjeno, mjesto koje ne može ispuniti nitko osim vas. To vam daje neizbrisivu radost, duboko ispunjenje jer ste povezani s postojanjem, a postojanje vas poznaje i mari za vas. Jednom kada budete čisti i jasni iznutra, osjetit ćete golemu ljubav koja vam dolazi iz svih smjerova, iz samog postojanja. To je moje iskustvo.

Nema potrebe za bogom. Vi ste najviši razvoj postojanja, inteligencija postojanja, i ono treba nešto od vas, ono ovisi o vama. Da biste to spoznali, morate očistiti svoj um, razviti svoju inteligenciju. Ako izrastete čak i više od uma i odete onkraj inteligencije, prema ne-umu i čistoj svijesti, postojanje će slaviti: ljudsko biće doseglo je vrhunac! Jedan dio postojanja iznenada se uzdigao do najviših mogućnosti inherentnog potencijala u svakom tijelu, u svakoj stvari.

Nismo odvojeni od postojanja. Našu će radost dijeliti čak i drveće, čak i stijene, naše će prosvjetljenje biti svetkovina za cijelo postojanje. Kada sam imao svoje iskustvo prosvjetljenja 1984., biljke su se radovale, čak su se i stijene smješkale, čak je i sam zrak bio pun blaženstva.

Meditacija ispunjava vaše unutarnje biće i ispunjava vakuum koji je ostao ispražnjen velikom laži, postojanjem Boga. I kao što smo istaknuli, mnoge su laži izrasle oko ideje o Bogu. Cijela obmana vlasti i religije, porobljavanje čovječanstva društvenim uvjetovanjem, obrazovanjem i korporacijama proizašlo je iz toga. Naposljetku, ako je Bog diktator, a mi smo jednostavno robovi, netko mora postati robovlasnik. A ima mnogo nitkova, mnogo sociopata koji bi željeli taj posao!

A ako se slažete s Nietzscheom da je bog mrtav, ali ostanete u negativnom, prije ili kasnije ćete poludjeti. Izvan ste ravnoteže, izgubili ste svaki kontakt s postojanjem, izgubili ste svoj smisao, svoju vrijednost i svaku mogućnost da ih ponovno pronađete. Svakako ste odbacili laži, posebno najveću laž. To je dobar početak, ali nije dovoljno za pronalaženje istine.

Odbacite laži, svakako, ali se i potrudite otići unutra, pronaći istinu. To je cijelo učenje budizma. Moja poanta je izražena mojim dovršetkom Nietzscheova silogizma: „Bog je mrtav — sada je učenje Bude jedina živuća istina." Prvi dio uništava sve laži i lažne strukture korištene za vaše porobljavanje. Zatim, jednom kada postanete slobodni, ako svoju slobodu iskoristite da postanete Buda, shvatit ćete da ste duboko povezani s postojanjem, štoviše, vi ste vrhunac postojanja, njegov cvat. Tada više niste lutka; vi ste gospodar.

Pogled iz centra za duhovne obnove

18. travnja — Avantura s redovnicima

Posljednja dva dana proveli smo na putu, hodočasteći u posjet starijim redovnicima reda kako bismo im uručili novogodišnje darove. Uvijek je izazov opisati duhovna iskustva jer s jedne strane postoji vanjski ili vidljivi aspekt, a s druge unutarnje, subjektivno iskustvo. Bogato, duboko životno iskustvo u prozi često djeluje suhoparno, ravno i bezukusno. Pronalaženje prave ravnoteže može biti teško.

Izvana, vozili smo se od samostana do Colomba zaobilaznim putem koji je uključivao mnoge opskurne sporedne ceste; posjetili smo neke prekrasne samostane i *bhakte* u vrlo

ruralnim mjestima; susreli smo starije redovnike našeg reda i ponudili im razne darove. Iznutra smo iskusili proces samootkrivanja u kojem su otkrivene mnoge misterije i pojavila su se mnoga iznenađujuća otkrića.

Relikvije i prinosi u hramskoj stupi

Napredni meditator je u drugačijem stanju svijesti od obične osobe. Istinski sveta osoba može djelovati kao ogledalo koje često odražava poglede na nas same iz novih i nenaviknutih kutova. Jesmo li spremni prihvatiti te poglede, druga je stvar. Volimo misliti o sebi kao o čistima, o svojim postupcima kao o neupitnima, o svojim idejama kao o opravdanima. Kada nam netko pokaže suprotno, to može doći kao prilično velik šok.

Susret s uistinu prosvijetljenim bićem je poput uključivanja u visokonaponski krug. Godine dubokog meditativnog života podigle su njihovu razinu energije i svijesti daleko iznad obične. New-Age varalice olako govore o podizanju vibracija; zapravo je vrlo rijetko susresti takvu osobu. Nećete ih naći na konferencijama i predavanjima, niti u velikim, raskošnim

gradskim hramovima. Oni su skriveni na opskurnim lokacijama, zaklonjeni mrežama brižnih *bhakta,* zaštićeni ezoteričnim silama onkraj manipulacije ili prisile.

Drugim riječima, susret s takvim bićima zahtijeva od nas da stvorimo potrebnu *kammu*. To se ne može postići tražeći ih na internetu. Tamo ćete naći samo glumce i lažnjake, spremne da vas iskoriste. Morate se pripremiti, ispitati mnoge mogućnosti, odbiti gotovo sve njih dok ne pronađete autentični krug i prepoznate ga kada ga nađete.

Volio bih da je lako sresti autentično prosvijetljeno biće, ali nije. Oni su rijetki i dobro zaštićeni. Prvo morate biti spremni i voljni hodati dugim i zahtjevnim putem.

Što me vraća na moju priču. Kada smo krenuli na put s redovnicima, mislili smo da samo idemo u Colombo produljiti vize, a redovnici su se htjeli provozati s nama i vidjeti neke svoje prijatelje. Nitko nas nije uputio u ono što će se dogoditi. Nismo imali pojma kakva nas velika avantura čeka. Dobili smo priliku da je sami otkrijemo kako se iskustvo odvijalo.

Napustivši samostan u podne, nagurani u kombi pun redovnika, vozili smo se kroz ljupka poljoprivredna sela i visoko u planine pokrivene plantažama čaja. Spuštajući se s druge strane, naišli smo na spektakularne planinske krajolike, goleme vidike, nevjerojatne slapove i još poljoprivrednih krajeva. Vozili smo se glavnom južnom rutom dolje u obalnu nizinu. Vrijeme se promijenilo od svježeg, hladnog planinskog zraka do vruće, sparno sumaglice džungle.

Naša prva stanica bila je mali hram u podnožju planina. Tamošnji glavni redovnik obavio je bezbrojne misije pružanja pomoći tijekom tridesetogodišnjeg građanskog rata u Šri Lanki.

Bio je učenik našeg glavnog redovnika. Nakon razmjene darova i neizbježnog čaja, odvezli smo se u noć.

Hramska stupa, Thalagala

Zatim smo posjetili raskošan samostan s četvrtastim trijemovima oko središnjeg dvorišta. Glavni redovnik ovdje bio je suvremenik našeg Mahā-there, poznat učitelj meditacije. Pojeo sam nešto što mi nije odgovaralo i osjećao sam se prilično loše, pa se zapravo nisam duboko susreo s njim. Dogovorili smo se da ostanemo u tom samostanu, u lijepoj, hladnoj podrumskoj sobi. Ostali redovnici otišli su odsjesti kod sestre našeg Mahā-there.

Mladi redovnici okupili su se oko naših iPhonea i iPada. Moj partner održao je kratku Kung-fu demonstraciju i pokazao im neke videozapise Brucea Leeja. Uvijek im govori:

„Naučite meditirati i moći ćete se boriti kao Bruce Lee." To nije samo priča; Lee je bio prilično dubok meditator i ontološki mislilac.

Sljedećeg jutra probudili smo se kasno, ali osvježeni, doručkovali u kuhinji i pripremili se za put. Na izlazu, idući prema kombiju, sreli smo starog redovnika s blistavom meditativnom aurom. Bio je vrlo sretan što vidi nas, zapadne Upāsake, a i mi smo bili vrlo sretni što smo njega upoznali. Kasnije smo saznali da ima više od 100 godina, da je jedan od najstarijih redovnika u Šri Lanki i smatra se prosvijetljenim.

Naša sljedeća stanica bio je prekrasan samostan u Thalagali, s pagodom punom nevjerojatnih freski Budina života, jednako dobrim ili boljim od bilo čega u Vatikanu. Tamošnji glavni opat brat je našeg Mahā-there i trenutačno drugi po rangu u našoj lozi. Dugo smo razgovarali na engleskom o našim razlozima zašto smo postali Upāsake. Redovnici su uvijek fascinirani time što bismo napustili Zapad i došli živjeti u planine. Iznenađeni su što materijalizam smatramo zamkom, a kupanje u planinskom potoku rajskim iskustvom.

Uvijek pričam svoju priču o tome kako sam godinama bio hinduistički redovnik, pa čak i postao *guru,* ali sam odustao jer nisam bio zadovoljan. Sviđa im se naš opis kako nas je filozofska potraga za uzrokom naše patnje dovela do učenja Bude. Smiješe se kada pričamo o tome kako nismo mogli pronaći samostan u Tajlandu u kojem bismo mogli ostvariti autentičan odnos.

Otišli smo odande u drugi obližnji hram. Tamošnji glavni redovnik također je brat našeg glavnog opata. Vrlo je simpatičan i razmijenili smo nekoliko šaljivih riječi. Tako smo u jedno prijepodne upoznali sve najistaknutije redovnike u našoj lozi.

Nastavili smo prema Colombu u ured za vize. Rečeno nam je da se naše turističke vize ne mogu produljiti više od jednom. Već smo dobili to produljenje i očekivali smo da ćemo biti odbijeni. No, jedan od redovnika ušao je s nama i objasnio službeniku kako proučavamo u samostanu te da bismo u budućnosti mogli postati i redovnici. Odobrio nam je produljenje.

Nakon što smo završili posao u velikom gradu, osjećajući se uvelike blagoslovljeno i s velikim teretom koji nam je pao s uma, vratili smo se etapama u naše voljene planine. Prvo smo pokupili Mahā-theru tamo gdje smo ga ostavili, kako se opušta na trijemu jednog ruralnog samostana, i otišli u posjet njegovoj sestri. Sestra našeg glavnog redovnika bila je poput njegove ženske verzije. Posjedovala je ljepotu koja je sezala daleko iznad fizičke. Vrlo je rijetko sresti tako prosvijetljenu ženu. Upoznali smo i njegova oca i majku, također velike svece. Njegov nam je otac dao vrećicu mandarina s njihovog stabla; posadit ćemo neke od sjemenki ovdje u samostanu.

Zatim je uslijedila duga vožnja kući. Kako se noć spuštala nad planine, zrak se promijenio iz zagađenog nizinskog u čisti miris borove smole, čaja i orhideja. Stigli smo poslije ponoći, fizički iscrpljeni, ali osvježeni novom duhovnom svrhom.

Iskusili smo neopisive blagoslove; neke smo jedva mogli pojmiti, drugi su imali trenutačne i izravne učinke. Redovnici su moćni jer su voljni suočiti se s misterijama života i bitka, te razriješiti paradoks postajanja meditacijom. Osjećamo se tako sretnima što su nas samilosno prihvatili i što su voljni s nama dijeliti svoje živote i svakodnevicu.

A ti blagoslovi nisu tek ugodne emocije ili ukrasi za neki lažni ego. Oni pružaju izravan uvid u patnju i njezin uzrok, u prestanak patnje i sredstva za to. Ova dobrobit spoznaje Budine Četiri plemenite istine je rijetka, teško dostupna i najizvrsnija stvar u ljudskom životu.

Murali hrama Thalagala

19. travnja — Ponovni osvrt na ontološku tempiranu bombu

Prije gotovo deset godina napisao sam članak pod naslovom *Ontološka tempirana bomba,* ispitujući predviđeni Singularitet i njegov vjerojatni utjecaj na ljudska pitanja. U tom sam članku izrazio mišljenje da su predviđeni negativni učinci Singulariteta gotovo u potpunosti posljedica razaranja zadane ljudske ontologije uslijed ubrzanog napretka tehnologije.

I dalje stojim iza svoje analize i zaključaka, ali sada imam mnogo bolje razumijevanje temeljnog konteksta. Implikacije dovršetka Nietzscheove nepotpune izjave, uravnoteženja njegova nedovršenog silogizma — „Ako je Bog mrtav, sada je učenje Bude jedina živuća istina" — iznimno su duboke.

To da koncept „Boga" više nije adekvatan temelj za ljudsku misao nije nova poruka; to je osnovna tema empirijske znanosti još od Galileova vremena. No, Nietzscheov proglas star jedno stoljeće, kao i rad velikih mislilaca koji su ga prihvatili kao svoj borbeni poklič, označavaju prekretnicu u zrelosti ljudske misli.

Sada je legitimno otvoreno govoriti o spoznaji da „Bog" ne postoji, niti je ikada postojao kao išta više od koncepta. Međutim, rušenje ovog koncepta s njegova središnjeg mjesta u ljudskoj misli nije bez ozbiljnih posljedica: osim ako se ne pronađe nešto što bi ga zamijenilo, čovječanstvo u nekom trenutku mora poludjeti.

Baš kao što drvo ne može živjeti bez korijena, čovječanstvo ne može živjeti bez ontologije: modela svijeta, njegove strukture i interakcija. Tijekom tisuća godina, zadana ontologija čovječanstva vrtjela se oko koncepta vrhovne osobe: transcendentnog, svemoćnog stvoritelja, kontrolora i gospodara svega. Ali došli smo do točke u kojoj je objava rada fizičara Stephena Hawkinga „Bog nije bio nužan za Veliki prasak" naslovna vijest u glavnim medijima, i na to nema značajnijeg prigovora.

Ostali naslovi istoga dana uključuju nekoliko jezivo sličnih priča o naoružanim napadačima i bombašima koji ubijaju desetke ljudi, a potom i sebe, bez ikakva očitog razloga. Ta korelacija nije slučajna; središnji korijen ljudske ontologije, naše objašnjenje kako svijet funkcionira, iščupan je. Baš kao što je Nietzsche poludio nakon spoznaje o nepostojanju boga, ostatak zapadnog svijeta slijedi taj primjer.

Ono što je zapadni svijet dovelo do ruba ludila jest uvjerenje, bilo teističko ili ateističko, u postojanje ega, individualnog sebstva. Dokle god Bog postoji, moguće je opravdati postojanje individualnog sebstva kao odraza, kreacije ili emanacije boga. S rastućim dijelom

čovječanstva koji shvaća da je koncept boga potpuno nepotreban za objašnjenje prirode i svemira, shvaćali mi to ili ne, koncept sebstva također je pod napadom.

I ne samo to, obezvrjeđivanje koncepta boga destabilizira obrazloženje za strukturu većine ljudskih organizacija, koje su modelirane prema teološkoj viziji boga kao glave i njegova stvaranja kao njegove energije. U toj viziji, pojedinci funkcioniraju kao organi i udovi središnjeg autoriteta — što je model korporativne strukture koji danas prožima ljudsko društvo.

S potkopavanjem kamena temeljca našeg modela stvarnosti — a samim time i individualnog ego-identiteta i korporativne strukture našeg društva — nije ni čudo što ljudi lude. Gube svoju vjeru, svoju izvjesnost, svoje vrijednosti, gube sam osjećaj sebstva. Bez obzira na to što su sve to bile i jesu iluzije — ljudska bića moraju imati ontologiju kako bi zadržala osjećaj ravnoteže i mjere. A to je izgubljeno, srušeno egzistencijalističkom mišlju.

Međutim, postoji opsežan dio ljudskog društva koji je tisućama godina sasvim dobro živio bez ikakvog koncepta boga ili individualnog sebstva. Naravno, govorimo o budističkom svijetu. Naše izravno osobno iskustvo života unutar ovog društva u ruralnoj Šri Lanki jest da je ono daleko razumnije, sretnije i nenasilnije od zapadnog svijeta. Kako je to moguće?

Vratimo se našem proširenju Nietzscheova nedovršenog silogizma. Možemo umetnuti i naše popratne ontološke zaključke odozgo. Tada on glasi: „Ako je Bog mrtav, ego je prijevara, a korporativno društvo ništa doli pohlepno, animalističko iskorištavanje slabih od strane jakih, sada je učenje Bude jedina živuća istina."

Autentično budističko društvo cvjeta u odsutnosti bilo kakvog teističkog koncepta jer nema potrebe ni za bogom, ni za individualnim sebstvom, ni za organizacijskim produžetkom teizma — korporacijom. Izvorno Budino učenje u Theravāda Suttama sadrži potpunu alternativnu ontologiju. Ono objašnjava kako život i svemir mogu savršeno funkcionirati „bez sebstva ili ičega što pripada sebstvu".

Većina ljudi ne može zamisliti život bez ega, bez boga koji kontrolira, bez korporativne hijerarhije koja im daje položaj i govori im što da rade. Ali možemo potvrditi iz vlastitog iskustva da to ne samo da je moguće, već smo i mnogo sretniji bez te nepotrebne i iluzorne prtljage. Sve prethodno navedeno bila bi puka filozofska spekulacija da nije ove iskustvene činjenice. Iskusivši oboje, smatramo budistički život nadmoćnijim.

Čovječanstvu je potrebna zamjena za istrošenu teističku ontologiju. Budistička misao potpuno je kompatibilna sa svim modernim znanstvenim teorijama; ona je praktična i pruža osnovu za povjerenje i osobnu samorealizaciju koja nedostaje svim drugim sustavima. Jer u središtu Budine ontologije je samo čovječanstvo, a njezina je svrha iskorjenjivanje ljudske patnje. Bez nepotrebnog tereta služenja imaginarnom bogu i jednako imaginarnim

produžecima crkvene, državne i korporativne hijerarhije, taj dugo traženi cilj sada nam je nadohvat ruke.

Predstojeći kolaps svih struktura temeljenih na teističkoj ontologiji i hijerarhiji nudi čovječanstvu priliku bez presedana da reformira svoju najgoru naviku i najtežu pogrešku: prihvaćanje i očaranost samoproglašenim božjim predstavnicima.

Ne možemo se vratiti u primitivnija vremena kada je teističko načelo bilo univerzalno prihvaćena premisa. Jednom kada se spozna nepotrebnost boga, uz popratne spoznaje o ne-sebstvu i praznini društvenih struktura temeljenih na crkvenom modelu, povratka nema. Sadašnje manjkave strukture mogu uništiti same sebe i jedna drugu u svojim samrtnim mukama, ali budućnost je jasna i ona ne pripada nikome drugome doli učenju Bude.

Mahāmevnāwa redovnici na ceremoniji dāna

21. travnja — Sustavna pažnja

Danas započinje naš tjedni meditacijski intenziv, koji traje do dana punog mjeseca, Poya dana, 28. travnja. Ovo pišem u 5:30 ujutro nakon prve jutarnje sesije. Počinjem dobivati vrlo ugodan osjećaj lakoće tijekom meditacije. To je u suprotnosti s intenzivnim, ali teškim osjećajima blaženstva u prvoj i drugoj *jhāni*. Naravno, to se i treba dogoditi. Samo sam iznenađen što se događa tako brzo.

To pripisujem dobrom vodstvu koje dobivamo. Tijekom posljednjih nekoliko dana susreli smo se i dobili blagoslove od mnogih vrlo starijih redovnika. Jedan od njih dao nam je i vrlo važnu knjigu, *The Buddha's Teaching and the Ambiguity of Existence* (Budino učenje i dvosmislenost postojanja), autora R. G. de S. Wettimunyja. Na ovom ću blogu u nastavcima objavljivati uređenu verziju te knjige.

Ovo je knjiga koju trebate pročitati ako se želite ozbiljno posvetiti meditaciji. Pod „ozbiljno" mislim da doista želite prevladati patnju, potpuno i trajno. Glavni uzrok patnje je ego. Točnije, mi svakom opažaju pridodajemo koncept sebstva.

Svi opažaji su jednostavno fenomeni, bez sebstva. Mi stvaramo sintetički koncept sebstva i dodajemo ga svemu što doživljavamo. Svaki dojam, svaki osjetilni doživljaj mora biti identificiran i označen kako bi se održao ego. To je puno posla! Kada je Buda postigao potpuno prosvjetljenje, čudio se lakoći bez premca koju je iskusio. Počinjem osjećati tek naznaku te lakoće.

Ljudi općenito ne žele doista raditi na sebi. Ako se mogu odjenuti u bijelo, sjediti nekoliko minuta i osjećati se samo malo bolje, oni su zadovoljni. Jutros smo imali punu dvoranu meditatora odjevenih u bijelo, predvođenih jednim redovnikom. Koliko njih ozbiljno teži potpunom prosvjetljenju? Možda dvoje ili troje, osim nas.

Sjedeća meditacija je važna. To je laboratorij u kojem možemo ići duboko i isprobavati nove tehnike. Ali prava meditacija traje 24 sata dnevno, kroz mijenjanje naših mentalnih navika kako bismo izbjegli mukotrpno stvaranje ega dok prolazimo kroz dan. Da bismo to učinili, moramo biti pažljivi prema svojoj pažnji, svjesni svoje svjesnosti. To je poput dodatnog sloja softvera povrh naše uobičajene zaokupljenosti vlastitim iskustvom.

Wettimunyjeva knjiga mogla bi se činiti suhoparnom, ali ona sadrži iznimno dragocjen prikaz izvornog Budinog učenja, preveden na jezik egzistencijalizma i analitički stil Heideggera. Svaki od naših čitatelja koji je prošao kroz našu video seriju Being in the World (Bivanje u svijetu) već je upoznat s ovim pristupom.

To omogućuje ljudima obrazovanim u postmodernoj zapadnoj misli da odu dalje od pukog akademskog vježbanja egzistencijalne misli prema njezinoj stvarnoj primjeni. Wettimuny započinje praveći razliku između neposrednog iskustva, reflektivne misli i refleksivne pažnje. To je mnogo više od običnog akademskog cjepidlačenja.

Analitičko promišljanje o našem iskustvu, iako korisno za uspostavljanje kategorija misli, ne vodi osobnoj transformaciji jer se bavi sjećanjem, prošlošću. Pravi napredak počinje kada se usmjerimo na svoje sadašnje iskustvo. Takva refleksivna misao omogućuje nam da mijenjamo svoje iskustvo u stvarnom vremenu. Naposljetku, ne možete eliminirati svoje stvaranje ega retroaktivno, u prošlosti. Svoje razmišljanje možete promijeniti samo sada, u sadašnjosti, dok se ono događa.

Wettimuny dalje detaljno opisuje kako stvaramo ego. Njegov izvrstan opis izvučen je iz Budinih Sutri, ali je odliven u jeziku egzistencijalizma. To je fenomenologija našeg stvaranja „ja" i stvaranja „moje", što nam omogućuje da vizualiziramo i izmijenimo taj proces dok se odvija. To je, naravno, upravo svrha meditacije.

Postigao sam izvrsne rezultate, u smislu eliminacije patnje, iz samo nekoliko tjedana Ānāpānasati meditacije uz minimalno proučavanje. Zbog ovog novog materijala osjećam se kao da je ono što sam do sada radio bilo tek improvizacija. Već osjećam novi napredak, ulazeći u dublji sloj meditacije koristeći ovu metodu. A još nisam ni završio s čitanjem knjige!

21. travnja — Život bez „ja”

Sumrak. Ptice lete kući pjevajući, u V-formaciji ispod kumulusa obojenih u narančasto. Miris eukaliptusa, krizantema i smirne. Tamni kišni oblaci nadvijeni nad vrhom škrope žedna brda. Između njih probija se rastući mjesec, trudan s mjesecom koji dolazi.

Hodam gore-dolje, stazom na obronku brda koju su uklesala drevna stada krava. Pomno. Priroda ima sve na svom mjestu, spremno za sljedeći trenutak. Ništa nije pogrešno, ništa nije potrebno, ništa nije suvišno. Hoće li kišiti? — pita samostansko zvono, najavljujući večernju meditaciju.

Žamor molitve. Blagoslovljenost pljušti zajedno s kišom. Zahvalnost ne treba nikoga kome bi zahvalila. Svetost se osjeća bolje izvan crkve. Savjest je božanstvo hrama srca; integritet sakrament, tišina himna.

Nema usamljenosti u osami; osamljenost je dovoljna, dobar prijatelj. Što se još može reći? Zalazak sunca bio bi jednako lijep i bez ljudi koji bi ga doživjeli. Ostatak cjelokupnog postojanja je tu da ga se vidi! Ljudi su jedini koji su slijepi.

Boje su živopisnije, čak se i zvukovi tišine mogu čuti. Arome koje lebde uokolo pričaju svoju priču. Svaki obrok je gurmanska gozba. Sunce i vjetar su najbolji ljubavnici. Um je zadovoljan kada nema ničega što bi se trebalo raditi, nikamo kamo bi se trebalo ići, nikoga tko bi se trebalo biti. Ima dovoljno vremena za sve.

Vaš ego nije potreban; zapravo, on smeta. Svi ga samo trpe. Takva gnjavaža! Molim vas, riješite ga se što je prije moguće. Hvala.

22. travnja — Odložite teret

Znam jednu tajnu. Duboko u svačijem mozgu, u bazi moždane kore, nalazi se tvornica. Poput Djeda Božićnjakove radionice, puna je zaposlenih malih vilenjaka. Oni održavaju vatru jarkom i naporno rade cijeli dan i noć, proizvodeći „ja" i „moje".

Evo kako to funkcionira: kada opažaj stigne kroz osjetila, oni ga pregledaju, ispune različite oznake i zakače ih. Na jednoj oznaci piše „dobro", na drugoj „loše", a na trećoj „neutralno". Zatim podignu taj opažaj prema vatri i projiciraju njegovu siluetu na zid hrama. Svi mu se vilenjaci klanjaju pjevajući: „Sva slava egu! Sva slava onome 'ja'!" Naposljetku, zamotaju opažaj kao dar i dodaju mu završnu oznaku — „moje". Tada ga ponude projiciranoj slici ega.

Naravno, ovo je ilustrativna fantazija, ali pomaže nam shvatiti što se to uobičajeno i prisilno događa u našim umovima. Prema Budi, postoji šest faza stvaranja „ja" i „moje":

1. Opažanje X-a **kao** X
2. On **koncipira** (stvara pojam o) X
3. On koncipira **unutar** X-a
4. On koncipira **iz** X-a
5. On koncipira: „**X je za mene**"

6. On **uživa** u X-u

Faza 1 je neposredno iskustvo.

Faza 2 je ona u kojoj vilenjaci označavaju opažaj: „okus čaja, vruć, dobar, treba mu mlijeka".

Faza 3 je ona u kojoj on počinje prožimati opažaj osjećajem „ja" (X je „ja").

Faza 4 je ona u kojoj odvaja „ja" od X-a (X postoji u odnosu na „ja").

Faza 5 je ona u kojoj prisvaja X, čini ga „mojim".

Faza 6 je cilj: egoistično postojanje, posjedovanje i uživanje.

Svatko tko ozbiljno promatra svoj um tijekom koncentracije može primijetiti kako se ove faze događaju manje-više istovremeno dok um prima svaki opažaj. Kod većine ljudi to se odvija potpuno nesvjesno i automatski. Stvaranje „ja" i „moje" u uzastopnim opažajima stvara iluziju trajnog „ja", baš kao što niz statičnih slika projiciranih na platno stvara iluziju pokreta u filmu.

Tako se izvodi ta obmana; znajući to, čovjek je može zaustaviti naporom volje. To je jedna od najvažnijih vještina koje treba razviti tijekom meditacije. To se može pretvoriti u naviku i vrlo je zanimljivo vidjeti kako se može proći kroz dan s vrlo malo osjećaja „ja" i „moje".

Naravno, pomaže biti u meditativnoj atmosferi poput samostana. Sve je osigurano, postoji dnevna rutina i čovjek se može usredotočiti na postizanje i održavanje stanja bez ega.

22. travnja — Prazno

„Priroda se zgraža nad vakuumom." Ovo je načelo primjenjivo u svakom području života, ali se posebno odnosi na duhovni život. Ako želite postati puni nečega, dovoljno je isprazniti se od njegove suprotnosti. Tada će poželjna stvar biti privučena k vama automatski, magnetski — nećete je moći izbjeći.

Ovo je prava tajna ispunjenja svih želja. Zaboravite na svoju želju; žudnja će samo gurnuti objekt vaše želje dalje od vas. Radije se usredotočite na uklanjanje onoga što joj stoji na putu.

Na primjer, svaki duhovni put nas upućuje da steknemo znanje. Znanje se smatra vrlo vrijednim. Ali možete oslijepiti proučavajući sve knjige svijeta, a još uvijek nemati dovoljno znanja da zadovoljite svoje ciljeve. Međutim, postoji vrlo jednostavna metoda za stjecanje znanja — a to je jednostavno riješiti se neznanja koliko god je to moguće. Tada će znanje doći k vama automatski.

Što je neznanje i kako ga se riješiti? Buda ulazi u tu temu vrlo detaljno. Ukratko ću sažeti tu temu.

Prije svega, napustite osjetilnu želju. Smanjite svoje želje za materijalnim užitkom, luksuzom, osjetilnim uživanjem. Živite jednostavno. Već samo to će uštedjeti toliko vremena i energije da ćete automatski postati inteligentniji. O, i zato što ćete se ponašati manje požudno, svi ćete im se mnogo više sviđati.

Zatim, riješite se loše volje. Negativne emocije poput zavisti, ljubomore i ljutnje jednostavno prave budalu od osobe koja ih gaji, hrani i izražava. Riješite se toga i odmah ćete se početi ponašati kao osoba sa znanjem.

Lijenost, tromost i otupljenost veliki su neprijatelji znanja. Umjesto druženja s obitelji ili prijateljima, surfanja internetom ili gledanja televizije, prihvatite se meditacije. Ne morate znati što radite. Sama činjenica da sjedite tamo početak će smirivati vaš um, što će vam pomoći da se riješite...

Nemira i tjeskobe, još jednog velikog gubitka vremena i energije. Brinuti se o budućnosti koja se može, ali i ne mora dogoditi, je ludo. Pričekajte i nosite se s problemima kada dođu, umjesto da ih pokušavate predvidjeti.

Napustite nesigurnost pronalaženjem dobrog izvora znanja, kao što su Theravāda Sutte, i posvetite se tome da ih pročitate do kraja, pažljivo proučite i naučite gledati na svijet i život kroz njih. Budini argumenti su toliko uvjerljivi da ćete zaboraviti na sva besmislena nagađanja i potražiti utočište u njegovom nadmoćnom znanju.

Prestanite biti podvodljivi i razvijte ravnodušnost (equanimity). Vidjevši oblik očima, čuvši zvuk ušima, pomirisavši aromu nosom, okusivši okus jezikom, dodirnuvši taktilni osjet tijelom ili spoznavši ideju intelektom, nemojte se radovati niti tugovati, već ostanite ravnodušni, pomni i budni.

Ima toga još — puno više — ali rješavanje ovih aspekata neznanja trebalo bi vas držati prilično zaposlenima neko vrijeme. I iznenadit ćete se: znanje će doći k vama, čak će i mudrost početi kucati na vaša vrata. Ljudi će vas početi doživljavati kao napredne i inteligentne, čak i ako imate sasvim obične mentalne sposobnosti. Ostanite ispražnjeni od neznanja. Jer veći dio tajne inteligencije je samo u izbjegavanju činjenja bilo čega glupog.

23. travnja — Egzistencijalna dvosmislenost

> **„Trebao bi razviti opažaj nestalnosti kako bi iskorijenio umišljenost 'ja jesam'. Jer kod redovnika koji opaža nestalnost, opažaj ne-sebstva postaje čvrst. Onaj tko opaža ne-sebstvo postiže iskorjenjivanje umišljenosti 'ja jesam'. [On postiže] oslobađanje (unbinding) ovdje i sada."** — *Sambodhi Sutta*

Budino korištenje izraza „ovdje i sada" ukazuje na to da govori o egzistencijalnim pitanjima. Njegovo učenje nije o prošlom iskustvu; to nije filozofsko promišljanje o sjećanjima. Budina metoda je fenomenološka, ukorijenjena u iskustvu sadašnjosti. On želi promijeniti naše iskustvo u trenutku, izmijeniti našu egzistencijalnu svijest; to se može učiniti samo ovdje i sada.

Glavna stvar koju bi nas Buda želio naučiti jest iskorijeniti umišljenost „ja jesam". Umišljenost može značiti pretjerani ponos, ili se može odnositi na imaginarnu predodžbu ili razrađenu metaforu. Budino značenje ovdje uključuje pomalo od obojega.

Predodžba „ja jesam" je razrađena fikcija. „Ja" započinje kada se u iskustvu rođenja odvojimo od majke, što je golema trauma koja postavlja temelj za stvaranje svih vrsta individuacije i egzistencijalne patnje kasnije u životu. Kao što smo raspravljali u prethodnim zapisima, slijed 0, 1, 2 i tako dalje impliciran je u iskustvu poroda i ranog djetinjstva.

Kao dojenčad i djecu, drugi nas uvjetuju da stvorimo umjetnu odvojenost između našeg neposrednog iskustva i našeg „sebstva". To postaje tako duboko ukorijenjena navika, primijenjena na svaki pojedini opažaj, da počinjemo čvrsto vjerovati u postojanje entiteta zvanog „ja" — iako je to potpuna konstrukcija. Zapravo, spremni smo poduzeti bilo kakvu akciju kako bismo obranili to „ja" ili uvjerili druge u njegovo postojanje.

Pa ipak, sebstvo je iluzija, poput filma, gdje se čini da se mnoge statične slike projicirane na platno u brzom slijedu zapravo kreću. Slično tome, postajemo tako stručni u procesu konstruiranja „ja" iz fenomena koje doživljavamo da to možemo učiniti u djeliću sekunde. To stvara iluziju kontinuiranog postojanja jednog, trajanog sebstva kroz stvaranje mnogih zasebnih „ja" — na desetke njih svake sekunde.

Da bismo to uočili, moramo usporiti svoje mentalne procese sve dok proces stvaranja „ja" i stvaranja „moje" ne postane spoznatljiv. To se postiže meditacijom smirenja, koristeći tehniku Ānāpānasati, sve dok jasno ne vidimo kako se stvaranje „ja" i „moje" odvija usporedo sa svakim opažajem.

> **„Postoji slučaj, redovnici, kada neupućena obična osoba — koja ne mari za plemenite, nije upućena niti disciplinirana u njihovoj Dhammi; koja ne mari za ljude od integriteta, nije upućena niti disciplinirana u njihovoj Dhammi — opaža zemlju kao zemlju. Opažajući zemlju kao zemlju, on koncipira [stvari] o zemlji, koncipira [stvari] u zemlji, koncipira [stvari] koje dolaze iz zemlje, koncipira zemlju kao 'moju', uživa u zemlji. Zašto je to tako? Zato što je nije shvatio, kažem vam."** — *Mulapariyaya Sutta*

U ovom odlomku, „koncipira" znači isto što i „izmišlja" ili „umišlja". Čim nešto učinimo „svojim", mi utjelovljujemo „sebstvo". I to činimo tako često da to stvara dojam neprekidno postojećeg „ja".

Samo što to „sebstvo" koje stvaramo nema stvarno postojanje. Možete li mi pokazati svoje „sebstvo"? Ne vaše tijelo, ne vaše stvari, pa čak ni vaša sjećanja ili vaš um — gdje je vaše sebstvo? Ono je softver; ono je neprestano ponavljana spekulacija, samo priča koju pričamo sami sebi kako bismo se uvjerili da doista postojimo.

Poanta koju nitko osim naprednog meditatora ne može razumjeti jest da odvajanjem našeg „sebstva" od našeg iskustva kako bismo ga učinili „mojim", gubimo stvarno zadovoljstvo bivanja integriranim živim dijelom živoga svijeta. Naše iskonstruirano egoistično uživanje nikada ne može ponovno uhvatiti svježinu i potpunost izvornog, intimnog iskustva.

Stvaramo vlastiti ego i pokušavamo prisvojiti, posjedovati i uživati u svom iskustvu. Ali u tom procesu također stvaramo svoju odvojenost i otuđenost od cjeline. Zatim se pitamo zašto patimo i molimo se „Bogu" iskonstruiranom po slici našeg vlastitog ega. Kako je cijela ta stvar jadna, kako smo zamršeno vezani — a ipak, kako je lako odreći se svih tih besmislica jednom kada shvatimo.

„Ja" je imaginarno. Ono ne postoji i nikada nije postojalo. Kako nešto tako neutemeljeno može postati toliko važno da smo spremni izmišljati lažne religije kako bismo obožavali njegovu sliku, projiciranu kao „Bog"? Da smo spremni umrijeti za to ili ubijati druge zbog toga? Taj apsurd, ta dvosmislenost je korijenski uzrok ljudske patnje. Odavno je prošlo vrijeme da odrastemo i dokrajčimo ovu bolest — bolest zvanu „ja".

23. travnja — Puthujjana

Puthujjana je svjetovnjak: osoba koja nije upoznata s Budinim učenjem, Dhammom, niti ga prakticira; ili, implicitno, o njemu ima samo djelomičnu ili iskrivljenu predodžbu. U uobičajenoj budističkoj upotrebi, puthujjana je svatko tko još nije zakoračio u struju (*stream-entry*). A tko je onaj tko je ušao u struju (*stream-winner*)?

> **„Redovnici, postoji ovih pet skupina prianjanja. Kojih pet? Skupina tijela kao predmet prianjanja, skupina osjećaja, skupina opažaja, skupina mentalnih tvorevina i skupina svijesti kao predmet prianjanja. I kada, redovnici, plemeniti učenik razumije nastanak i nestanak, privlačnost i opasnost, te oslobođenje od ovih pet skupina prianjanja onakvima kakvi oni doista jesu, on se naziva plemenitim učenikom koji je ušao u struju, koji više nije podložan stanjima jada, i kojem je zajamčeno konačno prosvjetljenje."** — *Sotāpanna Sutta*

Spoznaja prirode, funkcije i, iznad svega, opasnosti od prianjanja najvažnija je metoda Budina učenja. Prianjanje uz „ja" i „moje" upravo je sama priroda bolesti *samsāre* — opetovanog rađanja i umiranja u materijalnom svijetu. Jednom kada osoba to uvidi, spozna i temeljito razumije — ne samo u teoriji, već i u praksi — postaje poznata kao onaj tko je ušao u struju (Sotāpanna). Do tada je samo *puthujjana,* svjetovnjak s teškim oblikom *samsāre*.

Svjestan život *puthujjane* ograničen je na privlačnost užitkom i odbojnost prema boli. Kako je ironično što u svojoj neprestanoj žeđi i potrazi za užitkom, prianjajući uz užitak, on stvara *kammu* koja ga još čvršće vezuje za stanja bivanja i patnje u svijetu.

Još je ironičnija činjenica da je većina ljudi koji se identificiraju kao budisti uhvaćena u istu zbrku. U Tajlandu smo vidjeli mnoge hramove posvećene isključivo stjecanju zasluga za svjetovnjake. Oni žele stvoriti dobru *kammu* kako bi mogli uživati u materijalnom obilju, ne obazirući se na činjenicu da se uživanjem u materijalnom obilju još čvršće vezuju za kotač rođenja i smrti.

A budizam na Zapadu je potpuno slomljen. To je kao da je netko uzeo crkvu i Isusa Krista zamijenio Budom. Čak i propovijedi koje se drže u tim hramovima više zvuče kao Biblija nego kao Budina Dhamma. Podučavaju besmislene stvari poput: „Budite nježni prema svojoj boli", dok je Buda rekao: „Budi nemilosrdan prema svojoj boli. Iskorijeni je u potpunosti. Ugasni je bez ostatka."

Dhamma ima određeni čisti okus: okus praznine. Buda je rekao: „Uvijek živim u prebivalištu praznine." Praznina znači da u privremenom materijalnom postojanju nema stvarnog bitka. Bez koncepta praznine, budizam je jednako nemoćan kao i bilo koja druga religija da spasi ljude od *samsāre*. Praznina je srce autentičnog budizma. Taj ključni okus srca ne primjećujemo u zapadnom budizmu.

Tako većina takozvanih budista, bez jasnog razumijevanja Budine Dhamme, jednostavno ostaje *puthujjana*. Mogli bi se lako uzdići iz tog stanja i ući u struju kada bi samo sami proučavali i shvaćali Sutte. Ali zbog lijenosti, tromosti i otupljenosti, radije dopuštaju da

netko drugi tumači Sutte umjesto njih. Time sami sebe zakidaju za najveću moguću dobrobit u postojanju: potpuni prestanak patnje.

23. travnja — Nijedan trgovački putnik neće vas nazvati

Kao što su redoviti čitatelji već upoznati, živimo u autentičnom budističkom samostanu u ekološki netaknutoj zajednici u ruralnoj Šri Lanki. Nekim čudom, zahvaljujući golemoj sreći, dobili smo preporuku od jednog suosjećajnog prijatelja. Redovnicima se sviđamo i manje-više su nas usvojili.

U ovoj vrlo ranoj fazi kulturne asimilacije prilično smo beskorisni, osim za proučavanje i najjednostavnije fizičke poslove. Jezična barijera je golema; moramo naučiti i sinhaleški i pali. Ali postojano napredujemo i sve dok su časni redovnici sretni, i mi smo sretni. Svaki dan dogodi se nešto zbog čega osjećamo duboku zahvalnost što smo ovdje.

Danas sam počeo razmišljati o svojoj prethodnoj duhovnoj organizaciji, o tome kako je moj duhovni učitelj u poodmakloj dobi došao u SAD iz Indije kako bi preobratio nas, poganske zapadnjake. Palo mi na pamet da bi slična misija uvođenja autentičnog budizma na Zapad bila ne samo moguća, već i vrlo poželjna.

S obzirom na svoje prethodno iskustvo starijeg redovnika u upravo jednoj takvoj misiji, mogao bih točno razumjeti kako je strukturirati. Ubrzo sam u mislima mogao vizualizirati

obrise takve organizacije. Bilo bi u potpunosti unutar mojih sposobnosti i iskustva organizirati i raspisati taj projekt, stvoriti niz knjiga o filozofiji, okupiti tim, izraditi plan i upravljati njegovom provedbom.

A onda sam stao. Ja ovdje nipošto nisam najpametnija osoba u prostoriji. Postoji mnogo redovnika koji su daleko prosvijetljeniji i iskusniji od mene. Zašto oni već odavno nisu pokrenuli takvu misiju?

Malo više promišljanja i odgovor je zasvijetlio: zato što budizam nije religija, pa je prozelitizam (vrbovanje) neprimjeren. Prozelitizam je aspekt ili produžetak istog onog procesa stvaranja „ja" i stvaranja „moje" koji nam u startu i stvara svu patnju. To je ekvivalent tome da osobu učinimo „našom", učinimo je dijelom „naše skupine", da je podvrgnemo kontroli.

Cijeli taj duh prozelitizma vrlo je odbojan svakom autentičnom budistu. Čak ni Buda nije podučavao dok nije bio pozvan.

Naravno, postoje oni koji su od Budina učenja napravili religiju, pa bi njima prozelitizam možda bio više po ukusu. Zapravo i jest; Zapad je pun misija i škola koje podučavaju manje-više iskrivljene i razvodnjene verzije budizma. Iz iskustva znam da donošenje ezoteričnog učenja širokoj publici uvijek rezultira takvim iskrivljavanjem; bih li doista želio vidjeti da se to dogodi našem putu? Naravno da ne.

Autentični budizam je vrlo rijedak. Opstaje samo u udaljenim šumskim samostanima u opskurnim kutovima budističkih zemalja poput Tajlanda, Mjanmara i Šri Lanke. To nije religija; to je metodologija potpunog oslobođenja od patnje.

Religije su agresivnim prozelitizmom stvorile toliko patnje u svijetu. Budizam bi trebao pokazati bolji put — i pokazuje ga. Morali smo naporno raditi da pronađemo ovo autentično učenje. Nije bilo nikakvog vrbovanja; morali smo sami istraživati, tražiti i pronaći to.

To je, dakle, taj duh. Želimo vam dobro; želimo da budete sretni, da napustite svoje neznanje i prihvatite Budin Plemeniti osmerostruki put. Nadamo se da ćete vrlo brzo postati prosvijetljeni i dosegnuti Budinstvo.

Ali mi nećemo doći k vama; ako želite ovo visoko učenje, morate ga sami potražiti. Nijedan trgovački putnik neće vas nazvati, nitko vas neće pokušati uvjeriti ili preobratiti — vaše je spasenje u potpunosti na vama.

26. travnja — Obasjavanje svjetlom

Sada kada je Poya prošla, stvari su se ovdje počele smirivati na uobičajeni ritam. To znači obilje vremena za meditaciju i kontemplaciju. Meditacija je poput obasjavanja svjetlom prašnjavih, skrivenih kutova uma, a kontemplacija je prepoznavanje onoga što tamo nalazimo.

Stvari koje vidimo u zanemarenim sjenama vlastitog uma nisu uvijek lijepe, niti ih je lako prihvatiti kao svoje. Rano jutros, u 4 sata, meditirao sam ulazeći u treću *jhānu*. Nakon teškog, intenzivnog blaženstva prve dvije *jhāne*, treća je vrlo spokojna.

Tamo sam mogao vrlo jasno vidjeti laži teizma i zašto su teisti uvijek manje-više ludi. Izmišljanje priča, a potom njihovo obožavanje, uvijek je rizično. Prva priča koju stvorimo jest ona da „ja" jesam. Gdje je to „ja"? Možete li mi ga pokazati? Baš kao i svaka apstrakcija, bilo koja od naših priča, ono je manje-više konstrukcija — što je pristojna riječ za „laž".

Ali ne stajemo na tome. Nipošto; kad smo već kod toga, izmišljamo svakakve fiktivne entitete — od korporacija do čitavih država i religija — a zatim ih identificiramo kao dio onog „ja". Ali najveća laž od svih jest da postoji jedna osoba koja je sve stvorila, koja sve posjeduje i svime upravlja. Da, govorim o „Bogu".

I tako sada imate jedan fiktivni entitet — „ja" — koji obožava drugi fiktivni entitet. Je li onda ikakvo čudo što ludilu oko „boga" i religije nema kraja? Na mom prethodnom duhovnom putu trebali smo spoznati „boga" i naš „vječni odnos" s njim. Naravno, svi veliki sveci te tradicije bili su luđaci. I sami su to priznavali! Ali su oko svog ludila izgradili religiju, a svoje epileptične napade nazivali „duhovnim ekstazama".

I pomisliti da sam zapravo podučavao te besmislice! Nije ni čudo što sam poludio. Moram se ispričati svim ljudima koje sam možda povrijedio ili doveo u zabludu. Cijela stvar bila je lažna. Rezultat pokušaja stvaranja bilo kakvog vječnog sebstva je ludilo. A što tek reći o vječnom sebstvu koje vječno obožava vječnog „boga" bez ikakve mogućnosti promjene!

Ništa nije vječno, ništa nije zauvijek, sve i svatko podložan je promjeni, propadanju i smrti. U carstvu ego-identifikacije sve je san, iluzija, riječi bez supstance. Neka vas ne zavaraju nikakve kićene riječi ili nečija psihoza odjevena u poetski izričaj. To je samo vrlo lijepa patnja — najrafiniranija razina mazohizma. Nemojte nasjedati na to.

Nikada se više neću uključivati u duhovne organizacije i propovijedanje. To je samo širenje tuđe psihoze i egomanije na druge. Svatko može čitati Theravāda Sutte, sjesti i sam za sebe sve izravno spoznati. Nema potrebe za religijom, duhovnim učiteljem niti religijskim organizacijama. Samo obasjajte svjetlom mračne kutove svog uma i očistite prašinu i paučinu koje tamo nađete.

27. travnja — Neka sva bića budu sretna!

Svaki dan recitiramo s redovnicima ove riječi iz *Karaṇīya-mettā Sutte*:

> ***ye keci pāṇabhūtatthi, tasā vā thāvarā vanavasesā.***
> ***dīghā vā ye va mahantā, majjhimā rassakā aṇukathūlā.***
> ***diṭṭhā vā ye va adiṭṭhā, ye va dūre vasanti avidūre.***
> ***bhūtā va sambhavesī va, sabbasattā bhavantu sukhitattā.***
>
> **„Koji god stvorovi postojali — slabi ili jaki (oni koji teže ili oni koji su postigli), dugi, krupni ili srednje veličine, kratki, mali, veliki, oni viđeni ili oni neviđeni, oni koji žive daleko ili blizu, oni koji su rođeni kao i oni koji se tek trebaju roditi — neka sva bića budu sretna uma."**

Naravno da znamo, unatoč našim dobrim željama, da je većina ljudi nesretna. A zašto? Odvojenost koju stvara stvaranje „ja" i stvaranje „moje" otuđuje ih od vlastite srži, od njihovog najdubljeg bića — da ne spominjemo ostatak cjelokupnog postojanja. „Stoj podalje! Ja sam ja, veliko sebstvo! Drži se podalje od svega što je moje!" Je li onda ikakvo čudo što smo tako usamljeni? Želimo pružiti ruku i stopiti se, osjetiti istu ekstazu kakvu smo imali u utrobi svojih majki, isto jedinstvo sa svime. Ali ne možemo — moramo štititi svoje „sebstvo", svoj „ego" i svoju „imovinu".

Obuka društva, uvjetovanje primljeno u djetinjstvu, postalo je duboka hipnoza. Nastavljamo se odvajati od svega i svakoga, samo kako bismo dokazali da smo tako dobri mali građani. Vidite? Slijedimo sva vanjska pravila, činimo se nesretnima samo da bismo dobili mrvicu društvenog odobravanja. Završi školu, izgradi karijeru, kupi dobar auto, vjenčaj se, kupi kuću, imaj obitelj, radi do iznemoglosti — i sve to u ime tuđeg zadovoljstva. I nikada ne uspijemo iskusiti svoje autentično sebstvo, a kamoli približiti se svojoj srži, svom stvarnom biću, onom besmrtnom dijelu nas koji nikada ne pati i nikada ne umire.

Kada pomislim na svu patnju koju sam iskusio u ovom životu i kako je ona postala beznačajna uz samo malo prakse autentične budističke meditacije, to se čini doista izvanrednim. Želim da svatko ima tu dobrobit, tu unutarnju slobodu; ali naravno, ja nisam dosegao ovo stanje preko noći. Proučavao sam sve velike duhovne puteve i učenja, putovao po cijelom svijetu, učio latinski, sanskrt i druge jezike, uranjao u svetu kulturu mnogih zemalja. Proučavao sam mnoge knjige drevne mudrosti, služio mnoge učitelje, prinosio mnoge darove, podnosio mnoge askeze i žrtve, odlazio u duboku meditaciju — često tjednima ili mjesecima odjednom.

Stoga, kada sam se u poodmakloj dobi morao suočiti s teškom životnom krizom, tražeći uzrok i lijek, te kada sam naposljetku naišao na autentično učenje Bude, bio sam dobro pripremljen primiti ga i primijeniti. Nema mnogo ljudi koji su tako spremni ići duboko u meditaciju. Većini bi ljudi trebale godine da dosegnu ono što sam ja dosegao u samo nekoliko mjeseci. Ipak, to nije nemoguće ako jednostavno slijedite upute koje su tako jasno dane u Suttama.

Problem je u tome što postoje mnoga takozvana budistička učenja koja nemaju nikakve veze sa stvarnim izvornim učenjem Bude. A većina ljudi je čula toliko besmislica protiv budizma, obično od religijskih vođa koji ga smatraju konkurencijom. Ali budizam nije konkurencija, jer on nije religija. Nema Boga kojeg treba slušati, služiti mu ili mu ugađati. Buda je poučavao da je svatko od nas u potpunosti odgovoran i za svoje ropstvo i za svoje oslobođenje.

A da biste ostvarili punu dobrobit, morat ćete odustati od svog neprestanog truda da održite odvojeno sebstvo. Stvaranje „ja" i stvaranje „moje" je težak posao! To je poput programa koji cijelo vrijeme radi u pozadini, kradući resurse i životnu energiju od onoga što doista želite činiti. Buda to odustajanje od te besmislene potjere naziva „odlaganjem tereta".

Stoga je meditacija dana u *Karaṇīya-mettā Sutti* vrlo dobro mjesto za početak. Možete slati blagoslove, dobre želje svim bićima. Iznenadit ćete se što će se dogoditi: vaše će se srce preliti ljubaznošću, dobročinstvom i ljubavlju. Bit ćete pokrenuti do ekstaze, čak i do suza radosnica. To je dobro mjesto za početak iscjeljivanja svih onih rana na srcu koje su nas tako dugo držale zarobljenima u iluziji: Neka sva bića budu sretna!

28. travnja — Religijska igra

Religija je igra. Duhovni život je igra. Prosvjetljenje je igra. Igra je svako stanje ili situacija u kojoj postoje ciljevi, svrhe, pravila, nagrade, kazne, igrači i igralište. U većini religija cilj je postići spasenje ugađanjem nekom bogu — što se u praksi svodi na služenje hijerarhiji

svećenstva i drugih vođa kao da su oni bogovi. „Pobjeđujete" tako što postignete visok položaj u hijerarhiji.

Isto vrijedi i za pseudoreligije poput Šankarine *advāite,* gdje je cilj **postati** bog. Većina religija su obmane, ali *advāita-vāda* je posebno smiješna i očita. Jednom sam se vozio s jednim bračnim parom razgovarajući o duhovnim temama, i taj je čovjek tvrdio da je bog. Rekao sam mu: „U redu. Molim te, stvori jednog malog kukca ovdje u mojoj ruci, samo da to dokažeš?" Naravno, nije mogao.

U svim religijama, umišljenost ega, ono „ja" i „moje", projicira se na zaslon veličine svemira. Rezultat toga je „Bog", koji se prikazuje kao prilično gnjevno, ljubomorno i razmaženo stvorenje, s mentalnom dobi od sedam godina ili manje. Sličnost „boga" s osobnošću tipične frustrirane religiozne osobe toliko je zasljepljujuće očita da je, naravno, većina religioznih ljudi potpuno promaši.

Učenje Bude također je igra, ali su njezina pravila vrlo različita od religijskih. Naravno, postoje ljudi koji Budinu učenju pristupaju kao religiji, ali oni se smatraju neofitima (početnicima). Na početku puta postoji potreba za generiranjem dobre *kamme,* a religijski aspekt budizma ispunjava tu potrebu.

Buda je dobar prijatelj; on je iskren. On priznaje da je njegov Plemeniti osmerostruki put konstrukcija, ali to je namjerna, priznata konstrukcija kojoj je svrha dovesti nas do točke u kojoj nam konstrukcije više neće biti potrebne. Ego jednog *sādhua* ili *bhikkhua* vodi do cilja potpunog odbacivanja ega. Na budističkom putu, igralište je vlastito sebstvo, a cilj je *nibbāna* (*nirvāna*), što doslovno znači „hlađenje".

Strasti i um trebali bi se ohladiti smirenjem do točke u kojoj konstrukcije lažnog ega postaju lako vidljive. Tada je jednostavna stvar zaustaviti ih — „odložiti teret", kako to Buda naziva. Konstruiranje ega je igra dokazivanja postojanja onog „ja" i „moje" nad prirodnim fenomenima postojanja. Zapravo, „ja" i „moje" ne postoje, nego ih mi stvaramo.

Uzmimo bilo koji fenomen — na primjer, ako legnem i zatvorim oči, u tami plutaju neka svjetla ili vizije. To su jednostavno prisutni fenomeni, ali ako ustvrdim da su oni „moji", tada neizravno stvaram nužnost za postojanjem onog „ja". Ovaj se proces odvija neprekidno, uobičajeno i automatski sa svakim od tisuća opažaja koje doživljavamo svakoga dana. Na taj način stvaramo iluziju trajnog „ja", iako zapravo tako nešto ne postoji.

Oslobađanje od tereta konstruiranja ega jest prosvjetljenje, cilj Plemenitog osmerostrukog puta. Što nakon toga? Buda o tome šuti. Svatko tko stigne do kraja puta moći će to sam vidjeti. Sloboda! Nema više rođenja i smrti. Sve su igre gotove. Pobijedili ste.

29. travnja — Zaključci o vodstvu

Ovaj je blog započeo na kraju dugog, dubokog proučavanja vodstva (*leadershipa*). Ta je studija bila potaknuta neuspjehom moje bivše duhovne organizacije, a potom i neuspjehom mog pokušaja da stvorim njezinu bolju, ljubazniju i inteligentniju verziju. U oba se slučaja činilo da je neuspjeh bio u vodstvu, pa se istraživanje vodstva činilo opravdanim.

Nakon što smo pažljivo proučili najsuvremenija dostignuća u modernom vodstvu, otišli smo dublje, do njegovih korijena u postmodernoj egzistencijalnoj filozofiji. Ovdje smo naišli na misli koje su naizgled odjekivale drevnim uvidima Bude, pa smo pregledali i njegova učenja. Tada nam se upalilo svjetlo u glavama i doista smo shvatili što se dogodilo i zašto. Ove uvide itekako vrijedi prenijeti našim čitateljima.

Inspirativno transformacijsko vodstvo u svojoj je srži vodstvo kroz misao (*thought leadership*). Uspješan vođa nadahnjuje druge da usvoje određeni način razmišljanja, što dovodi do zaključaka koji podržavaju vođin projekt ili cilj. Oni koji su vođeni tada spontano, na vlastitu inicijativu, podržavaju vođin projekt.

Postoje razni trikovi u zanatu vodstva kroz misao, ali to nije ono što ovdje želim istaknuti. Ne želim se usredotočiti na to kako provoditi vodstvo kroz misao, već na to što ono jest. U svojoj biti, vodstvo kroz misao bavi se bitkom (*being*) i postajanjem (*becoming*). Vođa pokazuje određenu vrstu bitka koja je dovoljno privlačna da drugi žele postati poput njega.

Uloga vođe čini se vrlo privlačnom, ali u njoj postoje mnoge skrivene zamke. Buda objašnjava da su bitak i postajanje glavni uzroci patnje. Dakle, vođa u biti nudi sljedbeniku da zamijeni nižu klasu patnje za bolju klasu, „poboljšanu" patnju.

Ali patnja je i dalje patnja, kako god je prikazali. Postoji bolja ponuda, a to je potpuno okončanje patnje. Isti konceptualni alati bitka i postajanja koji se koriste u suvremenom vodstvu mogu se također upotrijebiti za postizanje potpunog prestanka patnje. Kada usporedite bolju patnju s nikakvom patnjom, etički izbor je prilično jasan. Stoga smo napustili proučavanje vodstva radi proučavanja Budina učenja.

Ipak, postoje neke vrijedne spoznaje iz naših studija vodstva koje bih želio podijeliti. Već smo raspravljali o tome kako je glavni proizvod vodstva nova, poboljšana vrsta patnje. Svaki ambiciozni vođa, ako zna što radi, može pronaći dovoljno ljudi koji su na tržištu u potrazi za boljom vrstom patnje kako bi podržali njegov projekt.

Naša je briga etika vodstva i kako ono utječe i na vođe i na vođene. Bitak i postajanje generiraju *kammu*. Bitak je specifično stvaranje određene vrste lažnog ega — iskonstruiranog identiteta. Ako osoba slijedi vođu i konstruira identitet koji uzrokuje akumulaciju *kamme*, dio *kamme* koju time generira također pripada i vođi. To je jedan od razloga zašto vođe upadaju u nevolje.

Drugi razlog je taj što koncentracija moći na vrhu organizacije omogućuje postizanje stanja bitka i postajanja koja bi bila nemoguća za pojedinca koji djeluje sam. Međutim, to također dovodi u iskušenje pojedince na vrhu da zlorabe ili pogrešno upotrijebe tu moć u sebične svrhe. Primjere za to viđamo u vijestima svaki dan kada se takvi vođe razotkriju.

Organizacije uključuju razmjenu moći. Pojedinci koji postanu članovi neke organizacije odriču se određene količine svoje moći i energije u korist organizacije, vjerujući da će grupa postići određene poželjne ciljeve. Jedan od ciljeva svake organizacije jest optimizirati tu razmjenu, uzeti što više, a dati što manje. Drugim riječima, svaka organizacija posvećuje znatno vrijeme proučavanju i planiranju kako što učinkovitije zakinuti i prevariti svoje članove.

Zbog gore navedenih i drugih razloga, odlučili smo prekinuti proučavanje i praksu vodstva te se koncentrirati na učenje Bude. Naš je cilj postići potpuno prosvjetljenje, koje daje potpunu slobodu od bitka, postajanja i *kamme*.

U ovom trenutku, jedina legitimna primjena vodstva koju možemo zamisliti jest nadahnuti ljude da krenu Plemenitim osmerostrukim putem Bude i dokrajče svu svoju patnju. Možda ćemo u budućnosti imati priliku provesti takav projekt vodstva kroz misao; u ovom trenutku radije koncentriramo svoju pažnju i energiju na to da se sami oslobodimo patnje.

30. travnja — Tri stadija budizma

Često vidimo djelomičan prikaz Budina učenja koji se fokusira na samo jedan od tri stadija budističke prakse. No, kako bi se ostvarila puna dobrobit Budina učenja, ono bi se trebalo prakticirati ispravnim redoslijedom i slijedom. Ukratko, ta tri stadija su:

- **Egzoterični** (vanjski): religijski budizam, naglasak na pozitivnim aspektima (stjecanje zasluga, proučavanje).
- **Mezoterični** (srednji): *sādhana*, naglasak na meditaciji, uvidu (Ānāpānasati, Vipassanā).
- **Ezoterični** (unutarnji/skriveni): spoznaja, naglasak na negativnim aspektima, oslobađanje (Zen, Tantra)

Ovi se stadiji često nazivaju stadijima inicijacije, kultivacije i dovršenja.

Često vidimo ljude kako pokušavaju uskočiti u više stadije bez odgovarajuće pripreme. To je poput pokušaja uspinjanja na visoku planinu ili kretanja na dug put bez okupljanja tima, prikupljanja zaliha, uspostavljanja baznog logora itd. Uobičajeni rezultat je taj da svrha Budina učenja ostaje neostvarena; pojedinac se ne oslobađa postajanja i prateće patnje.

To je tragično, jer učenje Bude može podariti toliku dobrobit. Prosvjetljenje je vrlo veliko postignuće; moguće ga je dosegnuti u jednom životnom vijeku, ali ono nije jeftino — čovjek mora biti spreman uložiti većinu svog vremena i energije. Pravilna strategija i pristup su ključni.

U prvom stadiju, aspirant recitira Sutte i molitve, prinosi darove, povezuje se s hramom, traži kvalificiranog učitelja, proučava Sutte i uči o svetom životu. Može ostati učenik laik ili primiti monaške zavjete. Danas vlada tolika oskudica redovnika da su oni često preopterećeni poslom i nemaju vremena za meditaciju; za vlastitu dobrobit često je bolje učiti i prakticirati kao Upāsaka.

U drugom stadiju, čovjek prakticira unutarnju kultivaciju meditativnih stanja prema metodama koje je podučavao Buda. Nužnost posjedovanja ispravnog gledišta o putu ne može se dovoljno naglasiti; prianjanje uz pogrešna gledišta može poništiti sav naporan rad u meditacijskoj praksi. Osobno poznajemo mnoge praktičare koji nisu postigli ni prvu *jhānu* (stadij koncentracije) čak ni nakon godina prakse. Njihov je napredak blokiran zbog pogrešnog gledišta.

U trećem stadiju sviće uvid, praktičar sam za sebe spoznaje Četiri plemenite istine i oslobađa se patnje. Koliko će točno patnje biti otpušteno, uvelike ovisi o tome koliko je dobro razumio Budino učenje i koliko ga je točno prakticirao u prethodnim stadijima. Ponekad je potrebno vratiti se unatrag i ispraviti pogrešku kako bi se postigla potpuna spoznaja.

Klasifikacija puta u tri stadija temelji se na usporedbi sa splavom:

> **„Pretpostavimo, redovnici, da neki čovjek putuje cestom. I naiđe na golemu vodenu površinu, pri čemu je bliža obala sumnjiva i opasna, a dalja obala sigurna i bez opasnosti, ali nema ni trajekta ni mosta koji s ove obale vodi na drugu. I padne mu na pamet misao: 'Evo ove goleme vodene površine, gdje je bliža obala sumnjiva i opasna, a dalja obala sigurna i bez opasnosti, a nema ni trajekta ni mosta koji vodi s ove obale na drugu. Što ako bih sakupio travu, grančice, grane i lišće pa, povezavši ih u splav, prešao na sigurno na drugu obalu oslanjajući se na splav, ulažući napor svojim rukama i nogama?' I tako taj čovjek, sakupivši travu, grančice, grane i lišće, i povezavši ih u splav, prijeđe na sigurno na drugu obalu oslanjajući se na splav, ulažući napor svojim rukama i nogama.**
>
> **„Nakon što je prešao na dalju obalu, mogao bi pomisliti: 'Kako mi je koristan bio ovaj splav! Jer oslanjajući se na nj, ulažući napor svojim rukama i nogama, prešao sam na sigurno na dalju obalu. Zašto ga ne bih podigao na glavu ili je nosio na leđima i otišao kamo god želim?' Što mislite, redovnici: Bi li taj čovjek, čineći to, činio ono što s tim splavom treba činiti?"**
>
> **„Ne, gospodine."**
>
> **„A što bi taj čovjek trebao učiniti kako bi činio ono što s tim splavom treba činiti? Postoji slučaj kada bi taj čovjek, nakon što je prešao, pomislio: 'Kako**

> **mi je koristan bio ovaj splav! Jer oslanjajući se na nj, ulažući napor svojim rukama i nogama, prešao sam na sigurno na dalju obalu. Zašto ga ne bih izvukao na suho tlo ili je potopio u vodu i otišao kamo god želim?' Čineći to, on bi činio ono što s tom splavi treba činiti.**
>
> **„Na isti način, redovnici, poučavao sam Dhammu usporedivu sa splavom, sa svrhom prelaska, a ne sa svrhom držanja za nju. Razumijevajući Dhammu podučavanu kao usporedivu sa splavom, trebali biste otpustiti čak i Dhamme, a kamoli ne-Dhamme."** — *Alagaddupama Sutta*

Dakle, tri stadija puta su poput prepoznavanja situacije, shvaćanja što se mora učiniti i izgradnja splava; zatim plovidbe splavom preko potopa; i naposljetku, njezinog otpuštanja na drugoj strani. Naša situacija je takva da smo u nevolji jer patimo i moramo se ponovno rađati. Ono što se mora učiniti jest, kao prvo, potpuno i točno naučiti Budino učenje te stvoriti dovoljno dobre *kamme* da nas uzdržava tijekom kultivacije uvida.

Kao drugo, nakon što smo razumjeli Budino učenje, moramo primijeniti izvorno učenje u njegovom izvornom obliku, razvijajući potrebnu koncentraciju za stjecanje uvida i spoznaje. Kao treće, nakon što spoznamo uzrok vezanosti za *samsāru,* moramo ga otpustiti, zajedno s pravilima i praksama samoga puta. Tada smo slobodni, potpuno i ispravno prosvijetljeni.

Ali ta se sloboda ne može lažirati. Postoje neki koji postupaju protiv propisa, tvrdeći da su prosvijetljeni. No, da su autentično prosvijetljeni, slijedili bi propise spontano — ne zato što su oni pravila, već zato što se prosvijetljena osoba tako ponaša. Mnogo je štete učinjeno lažnim tvrdnjama o prosvjetljenju.

Ako je netko doista prosvijetljen, to će postupno postati poznato svima. Nema razloga, nema potrebe to oglašavati ili iznositi u javnost. Prepoznavanje će se dogoditi, baš kao što se dogodila i spoznaja. Ostavljanje splavi za sobom znači da više nema potrebe oslanjati se na religijske formalnosti; ali to također znači da se čovjek doista nalazi na daljoj obali, potpuno slobodan od želje i neznanja.

1. svibnja — Vrhunska ovisnost

Spuštamo se s jednog dugog, čudnog putovanja. Uživali smo u egoizmu, drogirali se kuhanjem sebstva, halucinirali identitet. I kao i toliko toga što se tiče ega, to je postalo natjecanje, stvar mačizma. „Moj ego može prebiti tvoj ego!"

Dok to ne uvidite, čini se kao jedina igra u gradu. Ali jednom kada to vidite, to je jednostavno smiješno, apsurdno: dječja igra pretvaranja.

Na mom prethodnom duhovnom putu cilj je bio postati božji ljubavnik. Ego, ili stvaranje lažnog sebstva, uključuje opažaje vječnosti i užitka. Stoga je pretposljednji ego biti božji ljubavnik, božji intimni prijatelj. Naravno, vrhunac u toj igri je postati sam bog; ali naša je sekta to smatrala previše skandaloznim. Mi smo bili diskretniji — željeli smo samo vječno postojanje kao božje djevojke, kao njegove družice.

Naravno, mnogi su *bhakte* u toj lozi poludjeli. „Sada patimo kao nitko. Ali bog će nas spasiti! On će doći i odvesti nas na svoj savršeni planet i voditi ljubav s nama zauvijek." Samo pomislite na to — najveći užitak koji se proteže u vječnost!

To je lijepa priča, vrlo ugodan san — ali nije istina, ne može biti istina. Zato je *bhakta* rastrgan između ljupkog sna i surove stvarnosti. Bhakte te sekte svi su neurotični, zlobni egoisti. Njihova svakodnevna stvarnost je stvarnost ekstremnog političkog sukoba. Vlada golema konkurencija za mjesta vođa u hramu; ne možete vjerovati, čisti zakon džungle, čovjek čovjeku vuk.

Nitko se ne može opustiti u toj skupini, nitko ne može otkriti ništa osobno prijatelju. Baš kao u Staljinovoj Rusiji, sve je politički; svako povjerenje koje otkrijete može biti i bit će politizirano i upotrijebljeno protiv vas. Nepotizam je sveprisutan, politika je intenzivna i nepopustljiva.

Zašto je skupina koja je tobože posvećena ljubavi prema bogu tako zlobna? Zato što to zapravo nije ljubav prema bogu, to je ljubav prema sebi — egoizam vrlo visokog stupnja. Naravno da se bore među sobom, svi su oni ogromni egoisti! Ali, naravno, to je skriveno iza maske takozvanog nenasilja, pobožnosti, poniznosti i služenja — a sve je lažno.

Imaju velike svete spise, koje su izradili učeni panditi, u sjajnoj sanskrtskoj poeziji. Metar je tako dug i složen da ga ni veliki učenjak ne može raščlaniti. Izuzetno kićene riječi koriste se za opisivanje i propagiranje nečega što je zapravo tako prozaično: natjecanja lažnih ega. Čuvajte se onih koji tvrde da su nesebični; oni mogu biti najveći egoisti od svih.

1. svibnja — Granica egoizma

Takozvani *bhakte* postali su najveći egoisti. Igru stvaranja „ja" i stvaranja „moje" doveli su gotovo do same granice — žele da njihovo „ja" postane božji ljubavnik, žele učiniti boga „mojim" — svojim vlastitim. Postoji samo jedan način da se ode korak dalje od toga, a to je pokušati postati sam bog. Naravno, do tog su trenutka već izvan sebe, ludi.

Ego sve izvrće i iskrivljuje. Um bi trebao biti ogledalo, ali pod utjecajem ega postaje ogledalo iz kuće strave, iskrivljujući sve što odražava. Više nije pouzdan, on vas dovodi u zabludu. To je uvjetovanost. Postali ste uvjetovani, iskrivljeni od strane društva i religije, sve dok više ne znate što je istina, što je stvarnost.

Takozvani *bhakte* napuhali su proces stvaranja ega do beskonačnosti. Zato im je, prirodno, nemoguće vidjeti istinu; njihovi su umovi postali previše izobličeni. Zapravo su ludi. Dovoljno je loše kada netko identificira tijelo kao sebstvo. Ali tijelo barem ima neko objektivno postojanje. Ono opstaje kao konkretan entitet neko vrijeme, iako se postupno mijenja i stari.

Vedski duhovnjaci stvaraju fiktivni entitet zvan „duša" koji živi vječno. Ne samo da postoji vječno u budućnosti, već i u prošlosti. Zatim identificiraju svoje fiktivno „sebstvo" s fiktivnom „dušom", a potom očekuju da će pjevanjem neke mantre u sljedećem životu dobiti priliku živjeti vječno s nekim fiktivnim „bogom". Nije ni čudo što su tako šašavi! Cijeli njihov unutarnji život je fikcija, religijska fikcija.

To je lijepa laž, vrlo umjetnička kreacija koju su izradili stručnjaci za ljudsku psihologiju, politiku, književnost. Priča koju su napisali vrhunski umjetnici kako bi očarali i zarobili um. Samo budala ili vrlo pronicljiva osoba ne bi uspjela ostati očarana njome; samo idiot ili samorealizirana osoba mogla bi pobjeći. Čak su i veliki kraljevi nasjedali na to, postajući sljedbenici Veda. Naravno — kraljevi su već ionako egoisti, a u *bhakti* dobivaju ultimativni ego-trip!

Na naprednim stadijima *bhakti, bhakti* se savjetuje da zamisli ili vizualizira duhovni identitet u kojem će iskusiti imaginarne zabave s imaginarnim bogom. Postoje čak i budisti koji prakticiraju ovu vrstu vizualizacije i shvaćaju je vrlo ozbiljno! Pretpostavljam da nisu baš pažljivo čitali Sutte.

Kao što je pisac znanstvene fantastike Philip K. Dick slavno rekao: „Stvarnost je ono što, kada prestaneš vjerovati u to, ne nestaje." Vjera u boga i vječno sebstvo zahtijeva mnogo energije. Kada konačno prestanemo vjerovati u njih i oni nestanu, osjećaj olakšanja je golem. To mi se dogodilo prije nekoliko mjeseci, kada sam počeo ozbiljno meditirati o Budinom učenju. Nisam mogao vjerovati koliko je patnje nestalo jednostavno prestankom vjerovanja u te stvari koje ne postoje.

Ljudi vjeruju u svakakve fiktivne apstrakcije: školu, ocjene, vijesti, nacionalne države, korporacije, novac, ugled, Veliki prasak, religiju, vlastiti ego — popis je dug. Imali bi toliku korist od odricanja od svojih lažnih uvjerenja. Misle da su im te fikcije potrebne kako bi bili sretni; no prava je istina da su upravo te iluzije izvor njihove patnje.

2. svibnja — Potpuna smrt

Kada se tijelo raspadne, većina ljudi i dalje se grčevito drži bitka i života. Oni ne umiru u potpunosti. Zato se moraju ponovno roditi i patiti. Budino učenje omogućuje nam da umremo posve i potpuno, kako bismo mogli početi ispočetka, od nule, i sami odrediti smisao svog postojanja.

Ljepota postojanja je u tome što ono nema urođeni smisao — na nama ljudima je da stvorimo smisao svojih života. Životinje i biljke nemaju potrebu za smislom; preživljavanje im je dovoljno. A potraga za užitkom tek je produžetak borbe za opstanak. U tome nema previše smisla.

Pravi ljudski život počinje spoznajom da smo slobodni sami odrediti smisao svog postojanja. Jednom kada to shvatimo, naš život postaje umjetnost. Svoju kreativnost možemo koristiti ne samo za stvaranje glazbe, slikanje ili ples, već i za stvaranje života ispunjenog ljepotom, suosjećanjem i razumijevanjem.

No, rijetki pojedinci prepoznaju svoj potencijal za stvaranje smisla u ovom životu te umiru neispunjeni i nepotpuni kao ljudska bića. Oni napuštaju tijelo i dalje žudeći za bitkom u obliku osobnosti, pa moraju jahati na kotaču *kamme* sve do točke u kojoj ponovno mogu postati ljudska bića. Ovisno o *kammi* koju je čovjek nakupio, to može biti duga vožnja. To znači ropstvo *samsāre* i patnje.

Buda nije umro kao običan čovjek — on je postigao potpuno razriješenje (*Unbinding*). Razriješenje se razlikuje od obične smrti po tome što nema preostale *kamme,* ničega što bi odredilo sljedeće rođenje. To je povratak na nulu, na potpunu slobodu. To je gotovo nezamislivo visoko stanje. Ono je više čak i od poimanja boga.

Stoga su tehnika i filozofija koje je poučavao Buda mnogo više od obične religije — to je put do potpunog prestanka patnje, potpune slobode od ponovnog rađanja i postajanja. Čim poželimo bitak na bilo kojoj razini, mi konstruiramo lažni osjećaj sebstva — ono „ja" — u skladu s razinom svoje želje. Želja vodi do osjećaja vlasništva, do onoga „moje", a naravno da mora postojati neka osoba koja će biti vlasnik.

Na taj način kroz želju sami stvaramo vlastito postojanje. Ali budući da iz neznanja ne shvaćamo implikacije želje — zaplitanje u *kammu,* u *samsāru* — sami sebi stvaramo patnju. Budino učenje pokazuje nam izlaz iz tog zapleta i patnje, ako ga ispravno razumijemo. No, da bismo ostvarili tu dobrobit, moramo biti voljni odreći se lažne osobnosti, vlasništva, ega ili osjećaja „ja jesam".

Većini ljudi to djeluje poput smrti, i to uistinu jest svojevrsna smrt ega. Ali to je ujedno i oslobođenje od *kamme* — naposljetku, ako nema osobe, tko će primiti *kammu*? Tko će patiti? A to znači i slobodu od ograničenja i konvencija običnog ljudskog postojanja, nove sposobnosti i slobode koje u običnom stanju egoističnog bitka jedva možemo i zamisliti. Budino učenje nudi nam priliku da pritisnemo „reset" i počnemo ispočetka od nule stvarati smisao svojih života — ovaj put s potpunim znanjem o posljedicama.

3. svibnja — Učinite ga prekrasnim

Usprkos onome što su nam govorile interesne skupine, u životu nema urođenog smisla. Slobodni ste. Od njega možete napraviti što god želite. Imam samo jednu molbu: što god radili, što god stvarali u svom životu, učinite to prekrasnim.

Ljudska rasa dosad nije stvorila mnogo toga što je prekrasno. Naši dosadašnji rezultati prilično su jadni. Samo pogledajte vijesti, pogledajte povijest. Toliko ratova — nije prekrasno. Velike banke koje namještaju cijene kamatnih ugovora (interest-rate swaps), plijene kuće i pljačkaju ljude uskraćujući im plodove njihova doživotna rada — nije prekrasno. Samoubojstva među mladima i odraslima srednje dobi porasla su za više od 30% u posljednjih 12 godina — nije prekrasno. Sve više i više ljudi zlostavlja, pa čak i strijelja i ubija svoje obitelji prije nego što ubiju sebe — nije prekrasno.

Samo prošetajte bilo kojom ulicom. Zgrade nisu dobro smještene; loše su projektirane. Arhitektonski stilovi se sudaraju. Trotoar je slomljen. Blještavi natpisi nude ovaj i onaj proizvod koji mi ne treba niti ga želim. Ružna glazba trešti iz trgovina s izobličenih zvučnika. Buka prometa je zaglušujuća.

Djeca provode više od 12 godina svog života prikovana za školsku klupu, učeći beskorisne stvari koje nikada neće upotrijebiti, a koje su im nametnuli državni planeri, samo kako bi ih socijalizirali. Zatim provode veći dio svog odraslog života radeći za nekog bogatog kapitalista kako bi ga učinili još bogatijim. Sve više bogatstva i moći koncentrira se u sve manje ruku. Država nadzora svakim danom postaje sve moćnija; sve više običnih postupaka se kriminalizira, sve više običnih ljudi tretira se poput kriminalaca i baca u zatvor.

Stanite! Ovo nije prekrasno!

Ovdje gdje sjedim je 4:30 ujutro. Srebrni, rastući mjesec visoko je na čistom nebu punom zvijezda. Svijet je tih, osim zvukova zrikavaca i vječnog šuma vodopada gore u dolini. Miješaju se mirisi bora, eukaliptusa, divljeg cvijeća i nedavne kiše. Nalazim se u maloj kolibi — jednoj od nekoliko gotovo identičnih, razasutih po bujnom obronku u šumskom samostanu.

Uskoro će zazvoniti zvono upravitelja, redovnici će završiti svoju jutarnju meditaciju i uputiti se prema čajani na juhu od smeđe riže i jaggery šećer. Uskoro će ptice pjevice započeti svoj jutarnji koncert. Vatre na drva u kuhinji ispuštat će mirisni dim dok se priprema doručak. Započeo je još jedan prekrasan dan.

Budan sam već neko vrijeme, gledajući unutra. Toliko je svjetla unutra, iskri i plamti poput sunca, ali hladi poput mjeseca. Toliko je zadovoljstva i ispunjenja u ovom jednostavnom

životu. Ovdje sam pronašao nešto vrlo prekrasno i dajem sve od sebe, s onim malim talentima koje imam, da to podijelim sa svima onima kojima je stalo.

Buda je stvorio nešto vrlo duboko i prekrasno. Pronašao je lijek za patnju samo gledajući u sebe. Mnogi su ga testirali i djeluje. Više nema potrebe za patnjom. Nema potrebe ponovno se rađati. Nema potrebe biti ružan, nema potrebe uništavati.

Molim vas, pogledajte u sebe i pronađite nešto prekrasno. Stvorite to, učinite to, podijelite to sa svijetom.

6. svibnja — Egzistencijalizam, ontologija i prosvjetljenje

Ako ste bliski s gore navedenim pojmovima, onda već možete razumjeti većinu onoga o čemu se radi u ovom dnevniku. Ako niste — pa, upravo zato ovo moram pisati.

Egzistencijalizam, dominantna filozofija dvadesetog stoljeća, svojevrsni je manifest postmoderne misli. On ide ruku pod ruku s fenomenologijom, znanošću o iskustvu. Egzistencijalizam postavlja ključno pitanje „Što sam ja?”, ali ne nudi odgovor. Na svakome je od nas da sam za sebe potraži odgovor u svom iskustvu.

Ontologija je znanost o bitku i postajanju. Ona ima veze s našim modelom strukture stvarnosti i time kako ona utječe na svijest. Ide zajedno s fenomenologijom, iskustvenim pristupom životu i učenju. Ontologija pruža alate za razumijevanje života i ovladavanje bitkom i postajanjem.

Prosvjetljenje je neusporedivo učenje Bude, ključ za potpuni prestanak patnje. Ovladavanje Četiri plemenite istine — patnjom, uzrokom patnje, prestankom patnje i putem do prestanka patnje — ključ je prosvjetljenja, savršenstva ljudskog života.

Ergontika (Ergontics) dolazi od grčke riječi *ergos*, rad ili djelo; i *ontic* (ontički), koji se odnosi na ili ima veze s mogućnostima bitka. Naš rad uključuje znanstveni pristup pitanjima mogućnosti bitka. Točnije, počevši od pitanja integriteta u vodstvu, razvili smo smjer istraživanja bitka i postajanja koji nas je doveo natrag do izvornog Budinog učenja.

Šumski meditacijski samostan naše je sadašnje boravište i radno mjesto, smješteno u udaljenom ruralnom području u planinama Šri Lanke. Ovdje sudjelujemo u autentičnoj budističkoj zajednici u netaknutom ekološkom okruženju. To je savršena situacija za duboku meditaciju i spoznavanje duhovne istine.

Egzistencijalna dvosmislenost (Existential Ambiguity) naš je podcast o Budinom učenju, izražen jeziku egzistencijalne ontologije. Pratimo Wettimunyjevu knjigu *Buddha's Teaching and the Ambiguity of Existence* kao tekst, dodajući živu raspravu te vlastita pojašnjenja i uvide.

Vaš rječnik vaš je prijatelj. Slobodno se njime koristite kako biste izvukli ono najbolje s ove stranice.

Pozdravljamo vaše komentare i prijedloge.

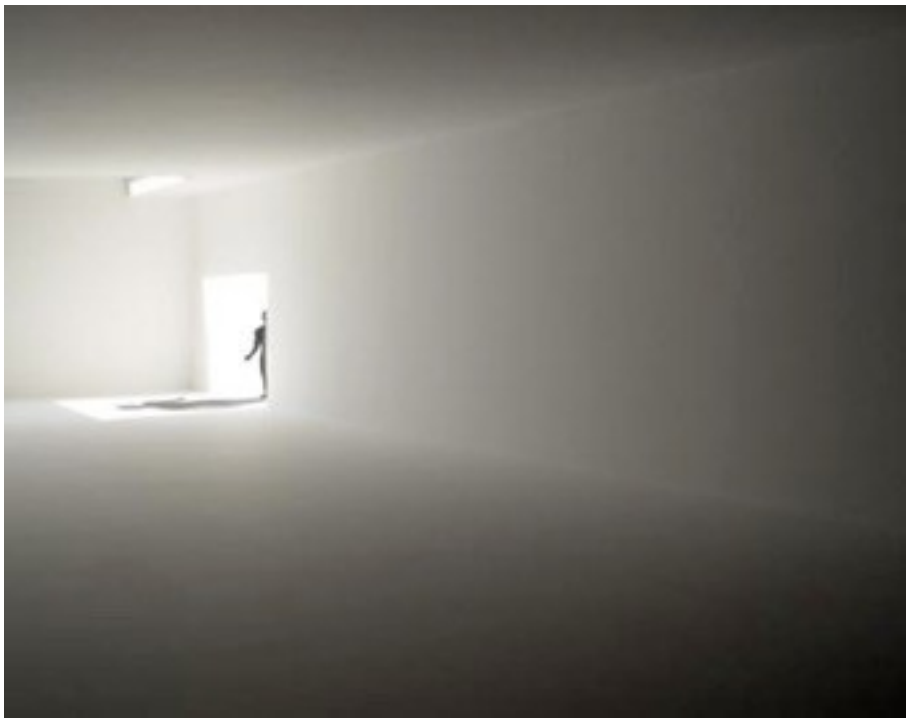

7. svibnja — Hrpa ničega

Jutros sam se probudio iznimno rano, uspio ostati u krevetu i koncentrirati se prije zvona. Čim je zazvonilo, ustao sam, umio se i sjeo na mjesto koje sam pripremio prije spavanja. Dostigao sam koncentraciju prilično brzo, dobivši prvi Znak (Sign) u nekoliko udaha. Kontraznak (Countersign) se ubrzo pojavio, viseći na nebu mog uma poput velikog, punog žetvenog mjeseca blaženstva.

Obično on samo ostaje tamo kroz *jhāne,* ali jutros sam ušao u njega. Plutao sam kroz čudan, tih krajolik golemih bezobličnih struktura, koje su sve sjale samooosvjetljenjem unutarnje stvarnosti. Ponekad bi se pomaknule u stranu kako bih se približavao, otkrivajući još jedan sloj dubine unutra.

Naposljetku sam se približio svojevrsnoj granici, i tamo se, uokviren magličastošću, nalazio prazan prostor — beskonačno, bezgranično ni-šta-vilo. Bio sam na sličnom mjestu nekoliko puta prije, vidio ga izdaleka, ali ovo je bilo izbliza i osobno, tako blizu da sam ga mogao dotaknuti svojim umom.

Čista praznina je zastrašujuća. Ona znači kraj ega, i to je to. Podsjeća me na vrijeme kada sam ronio blizu istočne obale Guama. Zapadna obala je lijepa, s plitkim, valovitim pješčanim dnom, omiljeno boravište golemih jata malih, jarko obojenih riba. Istočna obala je strmina koja se obrušava u Marijansku brazdu: 10.000 metara gotovo okomito prema dolje.

Kad sam bio u vodi, mogao sam osjetiti svu njezinu strahovitu veličanstvenost. Ovdje nema onih blesavih tropskih ribica — velike barakude i grebenski morski psi patrolirali su iznad nas, a golemi bezdan mamio je svojevrsnim infrazvukom koji sam mogao osjetiti negdje duboko u sebi. Bilo je fascinantno, ali užasno.

Jutrošnji bezdan bio je još dublji i prazniji, poput čiste, crne, tekuće antimaterije spremne uništiti sve što se usudi ući. Oklijevao sam; još uvijek postoji nešto što nisam spreman otpustiti. Znam da ulazak u to znači svojevrsnu smrt, kraj nečega što već dugo beskorisno nosim sa sobom. Redovnik koji izroni iz tog bezdana neće biti, ne može biti onaj isti redovnik koji je u njega ušao.

Nisam još sasvim spreman za to. Ali vidio sam. Jednom kada nešto vidite, više to ne možete od-vidjeti. Znam da je taj strahoviti prazni bezdan tamo i da čeka. Jednog dana uskoro skupit ću hrabrosti da uđem u njega.

Kada se zaredim, tražit ću da mi daju ime Monkzilla.

Šuma eukaliptusa iza samostana

9. svibnja — Zašto ovo radimo

Ponekad nas ljudi pitaju, izravno ili neizravno: „Zašto održavate ovaj blog? Zašto prolazite kroz sav taj trud pisanja i uređivanja, snimanja podcasta i objavljivanja? Zašto jednostavno ne sjedite u šumi i meditirate, sada kada imate priliku?”

Prije svega, meditacija nije stvar pukog odrađivanja vremena. Mi ne cvikamo karticu na poslu i ne bilježimo sate provedene u sjedenju. Da se radi samo o trajanju, onda bi toliki ljudi koje poznajemo, a koji godinama sjede u meditaciji, već bili prosvijetljeni — ali nisu. Zašto?

Odgovor ima veze s kvalitetom, a ne s kvantitetom meditacije. Jedan sat dobre koncentracije i meditacije, uz pridržavanje Propisa i polazeći od Ispravnog gledišta, vrijedi daleko više od bilo koje količine lažne meditacije temeljene na iskrivljenom ili djelomičnom pogledu na Budino učenje. Ispravno gledište objašnjavamo u našoj seriji podcasta, pa neću ovdje ulaziti u to.

Ne mogu a da ne pomislim na prijatelja koji već više od dvadeset godina provodi svako razdoblje kiša u jednom samostanu u Tajlandu, a još uvijek je opterećen svojim djetinjstvom. Drugi je prijatelj otišao na 100 dana usamljeničkog povlačenja (retreat), a cijelo je vrijeme proveo samo razmišljajući o svojim problemima. Da su imali Ispravno gledište utemeljeno na praznini, mogli su riješiti te probleme u najviše nekoliko dana ili tjedana.

Dakle, što nije u redu? Oni se drže „sebstva". I upravo zato osjećamo potrebu sastavljati članke i podcaste koji objašnjavaju bit Budina učenja: toliko ih je sve krivo shvatilo, do te mjere da njihova meditacija jedva da ima ikakvog učinka.

Jedan od najučinkovitijih načina da se nečija meditacija usmjeri na pravi put jest generiranje *mettā* prakse — slanje dobrih želja svim bićima. To dobro funkcionira, ali još je bolje uložiti vrijeme i energiju u aktivno pomaganje bićima da napreduju na Osmerostrukom putu. To je dobitak za sve, a posebno za nas.

Dakle, mi ne pokušavamo pokrenuti još jedan u nizu budističkih kultova niti izgraditi posao s podučavanjem meditacije. Čak nam nije stalo ni do osnivanja hrama — hramova već ima dovoljno. Ne moramo čak ni biti zaređeni za redovnike, iako bi to bilo lijepo.

Mi pokušavamo ostvariti svoju praksu *mettā* meditacije, učiniti je konkretnom, praktičnom — i osobnom. Nama je doista stalo i želimo vidjeti kako ljudi — vi, na primjer — ostvaruju značajan napredak prema prosvjetljenju. Voljeli bismo vidjeti više rasprave, kako bi ova pomoć bila još učinkovitija. Zato ne budite stidljivi, ostavite komentar i pridružite se raspravi.

10. svibnja — Prosvjetljenje za neznalice

Zar ne biste voljeli dobiti upute korak-po-korak o tome kako postići prosvjetljenje, i to izravno od Bude? Pa, možete. Samo prođite kroz naš podcast Existential Ambiguity (Egzistencijalna dvosmislenost)!

Podcast prolazi kroz Wettimunyjevu knjigu *The Teaching of the Buddha and the Ambiguity of Existence*, što je zapravo uvelike prijevod Budina učenja na jezik egzistencijalne filozofije.

Vjerojatno ste i sami egzistencijalist, znali vi to ili ne. Egzistencijalizam je bio dominantna filozofija 20. stoljeća, a dosad mu se u 21. stoljeću ništa nije ni približilo po utjecaju. Egzistencijalne ideje nalazimo kako prodiru u umjetnost, glazbu, književnost, pa čak i u popularnu zabavu.

Egzistencijalizam je raščistio s vjerovanjem u neprovjerljive entitete kao što je „bog”, i to je vrlo korisno. No egzistencijalizam ima problem: pokrenuo je pitanja na koja ne može odgovoriti bez nekog vanjskog izvora informacija. Neki vrlo pametni ljudi uvidjeli su da su ključna pitanja poput „Što sam ja?” i „Što je život?” neodgovoriva i nerješiva samom egzistencijalnom filozofijom.

Tu na scenu stupa Budino učenje. Buda je ta nerješiva pitanja uzeo, proglasio ih nevažećima i nastavio s otkrivanjem puta do prestanka patnje gledajući u samoga sebe. To

je dobra fenomenologija — utemeljiti sve na izravnom iskustvu. A mi možemo doživjeti to isto iskustvo prateći Budine stope: iskustvo praznine.

Ali da bismo to učinili, moramo secirati svoje iskustvo na njegove sastavne dijelove i analizirati njegovu strukturu. Baš kao i kod popravka automobila ili nekog drugog stroja, moramo ga rastaviti. Jednom kada vidimo kako radi, možemo sve prilagoditi i ponovno sastaviti. Naš podcast daje detaljne upute o tome kako to točno učiniti.

11. svibnja — Meditativni život

U 2:30 ujutro svijet čvrsto spava. Spava i moje tijelo, ali ja sam budan i radim. Promatram kako moj um proizvodi snove iz unutarnjeg svjetla, poput djeteta koje zamišlja životinje u oblicima oblaka. Svjetlo se kreće u bezobličnim formama, a um unosi svoja sjećanja i asocijacije, stvarajući objekte, ljude i događaje koji nemaju stvarno postojanje.

Običan san sastoji se od niza manje-više proizvoljnih, besmislenih i nevjerojatnih kolaža objekata, osoba i iskustava. Tumačenja snova govore daleko više o tumaču, njegovom referentnom okviru i pristranostima, nego o samom sanjaču. Snovi nemaju veće značenje od oblika ili simbola zamišljenih u oblacima dima. Ali kao i u svemu što doživljavamo, volimo im dodavati ono „ja" i „moje" te opravdavati svoju neautentičnost razrađenim sustavom racionalizacija.

Čini se da se stroj za stvaranje „ja" i „moje" donekle opušta kada spavamo. Svoje snove prihvaćamo nekritički jer su naš um i inteligencija na čekanju. No moje promatranje procesa stvaranja snova pokazuje da je to samo asocijativna mašta potaknuta onim istim bezobličnim osvjetljenjem koje se vidi u meditaciji.

Nakon nekog vremena prelazim iz prostora sna u buđenje. Ova kritična faza je obično trenutak kada se stroj za stvaranje „ja" uključuje. Jutros se uhvatio u mrežu samopromatranja i nije se mogao pokrenuti. Čak i trunka samosvijesti zaustavlja proces stvaranja „ja", jer se on oslanja na tamu nesvjesnog kako bi sakrio svoju obmanu.

Tako sam uspijevao jahati na rubu svjesnosti između sna i jave nekoliko sati, zaustavljajući mehanizam stvaranja „ja" i ostajući u blaženstvu stanja bez ega. Kada sam se naposljetku potpuno probudio oko izlaska sunca, osjećao sam se kao da nešto nedostaje — nekako poput nedostatka zuba, ali u mom umu. Navika stvaranja „ja" tako je duboko ukorijenjena u našu svijest da je ne primjećujemo sve dok ne nestane.

Jutro je brzo prošlo. Pojeo sam juhu od riže s redovnicima i otišao raditi na pisanju i pripremi našeg svakodnevnog podcasta. Vrijeme za ručak se prikralo prije nego što sam

shvatio. Na ručku je bila velika skupina vjernika iz zajednice. Kao i obično, piljili su u zapadne Upāsake.

Samo sam podvio jednu nogu i ušao u meditaciju. Ovih dana Znak vidim vrlo brzo; nikada nisam daleko od koncentracije. Ova unutarnja vizija brzo je povela u svijet svjetlosti. Nikada nisam posve siguran što će tamo biti, ali uvijek je fascinantno. Ne treba mi LSD, hvala lijepa; imam svoj vlastiti, prilično zabavan unutarnji svjetlosni šou.

Moram priznati da sam se prilično navikao na blaženstvo koje prati koncentraciju. Sreće mi nikada ne nedostaje. Sve što je potrebno jest malo *jhāne* i osjećam se potpuno zadovoljno. Ne pišem ovo kako bih ikoga impresionirao, već kako bih potaknuo ljude da meditiraju i razvijaju ove vještine.

Svatko može naučiti meditirati; sve što je potrebno jest praksa. Meditativna stanja za koja su mi nekada bili potrebni sati ili dani truda, sada postižem u nekoliko minuta. To je zato što treniram već dugo vremena. Možete učiniti isto; počnite mladi i dok ostarite, bit ćete majstor!

12. svibnja — Završnica

Stanje igre je svaka stvorena situacija koja ima ciljeve, sredstva, igralište s granicama, pravila, nagrade i kazne. Poznate su nam igre poput dame, šaha, karata i ruleta. Biznis i politika su igre. Ali i život je igra; religija je svakako igra.

U većini igara, poput šaha, postoje tri strateške faze: otvaranje, razvoj i završnica. U otvaranju igrači uspostavljaju stratešku poziciju; u fazi razvoja razrađuju se implikacije te strateške pozicije; a u završnici dominantni igrač osigurava pobjedu. Ove faze možemo razumjeti u običnoj igri poput šaha; ali što je s igrom života?

Točnije, što je sa završnicom? Većina religijskih i duhovnih puteva samo su igre koje prelaze iz obične igre života u neku navodno višu igru na nebu ili u duhovnom svijetu. Izvorno učenje Bude jedina je igra čija završnica vodi do potpunog kraja svih igara.

U šahu je glavna figura kralj. Kralj ne može biti zarobljen niti ubijen; kada kralj više nema poteza, igra završava. U životu je glavna figura ono „ja". Jedno od pravila u životu jest da to „ja" nikada ne smije umrijeti. Kada se vidi da je to „ja" podložno smrti, mi odmah stvaramo novo „ja" temeljeno na drugačijem iskustvu, i igra se nastavlja.

Na primjer, ako smo u vezi i ta veza završi, odmah stvaramo novi identitet temeljen na novoj vezi; ili ako to nije odmah moguće, stvaramo identitet temeljen na igri traženja nove veze. Slično tome, ako smo član neke religije i odjednom uvidimo njezinu neadekvatnost, možemo promijeniti religiju i izgraditi novi identitet temeljen na svom novom vjerovanju.

Budin Plemeniti osmerostruki put svakako jest igra, konstrukcija; ali to je jedini duhovni put, jedina igra čija je svrha eksplicitno dovesti nas do kraja svih igara. Arahant koji je došao do kraja svakog pretvaranja, zaustavio sve konstrukcije, više ništa ne polaže pod „ja" ili „moje", više nije podložan uvjetima igre. Zašto? On nema cilj, ne slijedi nikakva sredstva i nema nikakvo „ja", nema figuru s kojom igra.

Stoga je Budino učenje doista igra, ali igra kojoj je cilj okončati sve igre. Arahant — onaj tko je spoznao Budino učenje o praznini — odriče se tereta sebstva, identifikacija, želja i ciljno orijentiranih aktivnosti. Odbijajući definirati sebe na bilo koji način, on je slobodan od svih ograničenja i tako postiže potpunu slobodu. Dovršio je završnicu ljudskog života i pobijedio u igri.

13. svibnja — Okus nibbāne

Godišnje doba i vrijeme su se promijenili. Sada, kad god ne pada kiša, puše vjetar — divlji i udarni, s juga. Lišće i grane eukaliptusa pljušte na sve strane. Zrak je suh, s određenom oštrom nelagodom. Zbog toga mi je drago što sam pisac, a ne poljoprivrednik. Moj je posao unutra, u više smisla.

Vjetar nas proteklih nekoliko dana ipak nije spriječio da napravimo lijepu vrtnu gredicu ispred kolibe (*kuti*). A moj partner oblikuje terase na strmom brdu iza našeg smještaja, gradi kamene zidove i poravnava mjesta za cvjetnjake. Imamo puno sjemena, a nekoliko se posuda već zeleni od klica. Cilj nam je sve to zasaditi do Wesaka: obljetnice Budina rođenja, smrti i prosvjetljenja za otprilike deset dana.

Naš interes za Wettimunyjev rad urodio je vrlo zanimljivim plodom. Stupili smo u kontakt s njegovim sinom, koji nam je dao dopuštenje da nastavimo s internetskom verzijom knjige njegova oca. On također radi na jednoj knjizi i želi da mu budem urednik. Uz to, u pripremi je još jedan vrlo uzbudljiv projekt o kojem još ne mogu govoriti.

Tako je moja želja za osobnom poveznošću s ovim smjerom rada — koji povezuje egzistencijalizam i Budino učenje, a potječe od časnog Ñāṇavīre i Wettimunyja — ispunjena. Tko zna kamo bi ovo moglo dovesti? Saga o pustolovnim redovnicima se nastavlja...

Dnevnik iz Šumskog Samostana

Jutros sam se spontano probudio u 3 sata, u svoje omiljeno vrijeme za meditaciju. Bilo je mrko crno i tiho, osim neprestanog vjetra. Osjećao sam se snažno, pa sam stvorio namjeru da odem vrlo duboko. Možda ću danas napraviti proboj i otkriti tajnu prosvjetljenja!

Popio sam malo čaja, pojeo nekoliko keksa, umio se i smjestio za svoju *bhāvanu*. Stavio sam čepiće za uši i omotao ručnik oko glave. Nisam želio nikakva ometanja od vanjskog svjetla ili zvuka. Ima dovoljno unutarnjih svjetala i zvukova koje treba pratiti! Legao sam pod deku, udobno se smjestio i otišao unutra.

Unutar uma postoji nebo sa zvijezdama, suncem i mjesecom. Tamo postoje i oblaci i vremenske prilike, kao i glazba. I mnoge druge stvari koje nemaju imena. Iako mi u meditaciji pažnja ponekad odluta, nikada mi nije dosadno. To je vrlo prostran unutarnji krajolik za istraživanje. Mislim da mu nikada neću dosegnuti kraj.

Ponekad vidim vizije, poput kineskih pejzaža naslikanih kistom u dubokim nijansama burgundca, ili kaligrafiju na nekom nepoznatom jeziku. Uvijek su vrlo lijepe i značajne. Jednom sam vidio uzorke tamnozelenog lišća koji podsjećaju na Eschera; drugi put, Sutte ispisane zlatnim *brāhmī* pismom iznad cinober crvenog neba ispresijecanog oblacima.

Jutros sam vidio najveličanstveniji prizor: sunce kako se probija iza oblaka. Primijetio sam da što sam više uspijevao zaustaviti umni stroj za stvaranje „ja”, to je jače sjala svjetlost tog sunca. Bilo je blistavo, iskričavo, čisto. To mentalno sunce je neograničena, sveprožimajuća svijest. Ono je tamo u svima nama. Koliko ga je ljudi vidjelo i prepoznalo onakvim kakvo jest?

Jedna stvar u vezi s unutarnjim svijetom: tamo nema vremena. Sati mogu proći u nekoliko trenutaka, ili se nekoliko sekundi može rastegnuti u mnogo minuta vanjskog vremena. Odjednom je zazvonilo zvono za doručak: 6:30! Izišao sam iz meditacije i ustao. Nije imalo smisla pokušavati stići na doručak. U svakom slučaju, bio sam ispunjen svojim meditativnim iskustvom.

Kasnije na ručku, ušao sam u laganu meditaciju tijekom ceremonije darivanja (*dāna*). Poluzatvorenih očiju surfao sam po briljantnom unutarnjem svjetlu. Odjednom sam dobio okus *nibbāne*, uistinu neopisiv mentalni užitak. Sada mogu razumjeti zašto ju je Buda opisao kao hlađenje (*nibbāna* = hladno).

Nibbāna nije baš doslovno hladna, baš kao što ni unutarnje sunce i mjesec nisu posve nalik onim vanjskima. Ali doista nema riječi kojom bi se to opisalo. Nikada prije nisam imao ovaj specifičan osjećaj, ali znao sam da je to *nibbāna*. Taj osjećaj dolazi s vlastitom transcendentalnom spoznajnošću. Dok ovo pišem, mogu ga ponovno malo okusiti.

Nakon što je čovjek makar jednom iskusio ovo, kako bi itko mogao željeti iskusiti grube i srozane užitke vanjskog svijeta? Nakon što je makar jednom okusio ovo, kako bi itko mogao misliti da je okus egoizma išta drugo doli otrov? Nakon što je makar jednom okusio ovo, kako bi itko mogao žudjeti za iščim drugim osim za novim, dubljim okusom *nibbāne*?

Pješačenje do centra za duhovne obnove

16. svibnja — Ontološki budizam

Izvorno učenje Bude u Theravāda Suttama, prema našem iskustvu, **lijek** je za patnju ljudskog života. Možda ćete se iznenaditi kada saznate da meditacija, iako važan dio mentalnog treninga koji je Buda poučavao, zapravo **nije** sam lijek. Stvarni lijek je **konceptualne** naravi — pomak u **ontološkom gledištu**.

Buda nije doživio prosvjetljenje dok je bio u meditaciji, već dok se odmarao nakon noći provedene u meditaciji, promatrajući jutarnju zvijezdu kako blijedi u svjetlu zore. Mnogi su redovnici doživjeli prosvjetljenje uslijed nekog slučajnog događaja, poput razbijanja šalice, utrnuća plamena i slično, nakon što je um već bio **uvjetovan** meditacijom i **kontemplacijom** određenog konceptualnog gledišta.

Stoga je stanje u kojem danas nalazimo Budino učenje, obavijeno suvišnim religijskim ritualima, beskorisnim učenim komentarima i restriktivnim pravilima, **umjetno**. Budizam je danas **osakaćen** svojim religijskim kontekstom. Željeli bismo **osloboditi** izvorno Budino učenje od tog viška, konceptualizirati ga, preoblikovati, rekontekstualizirati i odašiljati na takav način da mnogi ljudi mogu imati koristi od njega.

Nema nikakvog urođenog razloga zbog kojeg bi se Budino učenje moralo prikazivati kao religija. U **prošlosti** je postojao razlog za infrastrukturu redovnika i hramova posvećenih

očuvanju Budina učenja i njegovu prenošenju na sljedeću generaciju. No **danas**, s internetom, to se učenje može bez napora kopirati, savršeno očuvati i prenijeti bilo kome, bilo gdje na planetu.

Religijski aspekt budizma **nadživio je svoju korisnost**. Sada on samo **stoji na putu** svakome tko želi prodrijeti do srži Budine metode uklanjanja patnje. Vrijeme je da se Budino učenje **oslobodi** tog zastarjelog konteksta i da se stvore mnogi njegovi novi izričaji, više u duhu vremena.

Želimo stvoriti suvremene materijale za poduku, upotpunjene zabavnom vrijednošću, kako bismo koncepte Budina učenja distribuirali novoj, **nereligioznoj** publici. Doista nema ograničenja u tome kako bi se Budino učenje moglo ponovno zapakirati i izraziti. Moglo bi se komunicirati putem videa, animacije, glazbe, pa čak i **humora**.

Vizualiziram projekt s nizom **progresivnih faza**:

- **Izdvojiti** bit ili konceptualnu srž Budina učenja („Oko Dhamme”).
- **Razraditi** tu srž, navodeći reference na izvorni materijal i brojne primjere.
- **Prikazati** tu razradu u obliku radne bilježnice, omogućujući svakome da je sam spozna.

Jednom kada je spoznato, iskoristiti to učenje za **stvaranje** bezbrojnih varijacija umjetnosti.

Ontologija pruža način komuniciranja o nekoj temi stvaranjem konteksta. O samoj ideji ili temi uopće se ne mora govoriti izravno; pa ipak, ona se može učinkovito prenijeti kroz svoju prisutnost u pozadinskom kontekstu. Škola funkcionira na taj način; ona učinkovito prenosi koncepte klasne svijesti i mentalnog ropstva, a da ih nikada izravno ne spomene.

Mi imamo drugačiju poruku na umu, ali ona se može prenijeti istom tehnikom. Budino učenje može nas osloboditi samonametnutog mentalnog ropstva onog „ja” i „moje”. No, zatvoreno kakvo jest ukrasima religije, postalo je neučinkovito. Naš je cilj osloboditi ga.

Dolazak u centar za duhovne obnove

16. svibnja — Nereligijski budizam

Nema nikakvog razloga zbog kojeg bi Budino učenje moralo biti umotano u religijsku ambalažu. Zapravo, to je **znanost**, metoda liječenja određene **bolesti** koja je odgovorna za **golemu većinu** naše patnje — bolesti zvane „ja" i „moje".

Recimo da u nekoj drevnoj knjizi otkrijem **lijek** za neku **tešku bolest** — rak ili bolest srca. I recimo da je u vremenu od njezina nastanka ta knjiga postala dijelom napredne literature neke religije. Tako bi pripadnici te religije možda mogli izbjeći rak ili bolest srca — pod uvjetom da uopće stignu do proučavanja te specifične knjige.

Upravo je to situacija s današnjim budizmom. To je religija koja je izrasla oko Budina učenja. Ona sadrži knjigu, *Sutta Piṭaku,* koja daje **lijek** za bolest mentalne patnje. No pripadnici te religije ne proučavaju često tu knjigu; smatra se **previše naprednom** za širu javnost jer govori o Bitku.

Umjesto toga, daju im se na proučavanje **komentari** koji su previše učeni i neprobojno logični ili čak ontološki. Ili im se daju popularne **adaptacije** koje iskrivljuju, pogrešno tumače ili na neki drugi način **sakaću** izvorno učenje, čineći ga **beskorisnim** za postizanje prestanka patnje.

Mislim da situacija zahtijeva izvlačenje izvornog učenja iz njegova religijskog pakiranja i njegovo **preoblikovanje** u priručnik za samopomoć na području mentalnog zdravlja — ali **bez ikakvog mijenjanja** ili kompromitiranja tog učenja. Treba od toga napraviti program

korak-po-korak koji **svatko** može slijediti. **Izbaciti** sve ukrase rituala i obožavanja. Izvaditi lijek iz kutije i **baciti** ga gladnoj gomili.

Želim napisati knjigu ili niz članaka ili knjiga — nazvati to „Otvoreni razgovor o budizmu" (*Straight Talk About Buddhism*) ili tako nekako — što bi dalo **samu srž** Budina učenja bez ičega dodanog ili oduzetog. Čist, nerazrijeđen Buda, ali normalnim, **razgovornim jezikom**.

Poznajem taj put. Iskusio sam rezultat, ili barem dovoljno od njega da znam da djeluje. Tako mogu govoriti iz vlastitog iskustva bez pretjeranog tehniciranja ili zapadanja u „duhovne", „mistične" ili „religijske" koncepte.

Mogao bih čak zamisliti i stvaranje pjesama, crtića, animacija i drugih **multimedijskih** sadržaja na toj istoj osnovi. Nema razloga zašto Budina poruka ne bi mogla biti ujedno **zabavna** i privlačna! Ako nije, onda je to nedostatak naše mašte, kreativnosti i čiste, jednostavne brige da je učinimo privlačnom ljudima općenito.

Prava *mettā* (suosjećanje) trebala bi biti **učinkovita**. Ne samo **sentiment** iz kule bjelokosne, molitveni mlinci koji se vrte na vjetru. Već stvarna, opipljiva **pomoć** kako bi se smanjila patnja ljudi. Ja ne zagovaram ukidanje religijskog budizma. Za njega svakako postoji mjesto i publika. Ali što je s **ostalih** 8 milijardi ljudi koji pate? Što možemo učiniti da pomognemo njima?

17. svibnja — Što je bitak?

Glavna tema ovog bloga je **Ergontika**© (*Ergontics*). „Ergontics" je složenica nastala od riječi *ergo* + *ontic* + *ics*. Evo relevantnih definicija:

> **ergo-**, *prefiks* koji se koristi za tvorbu pojmova povezanih s radom, od grčkog *ergon* (ἔργον): djelo, činjenje, djelovanje, rad, posao, zadatak.
>
> **ontic** (ontički), *prid*. koji se odnosi na stvarni bitak, a ne na neku filozofsku ili znanstvenu teoriju o njemu (to bi bila ontologija).
>
> **-ics** (-ika), *sufiks* koji tvori imenice koje označavaju umjetnosti ili znanosti, grane proučavanja ili profesiju.

Ergontika© stoga znači „proučavanje, znanost i umjetnost rada koji se odnosi na stvarni bitak ili izravno iskustvo." To je učinkovita moderna tehnologija za postizanje prosvjetljenja. Pozadinska filozofija joj je izvorno učenje Bude, kako je prikazano u Theravāda Suttama, najranijim i najtočnijim zapisima njegova učenja.

Dakle, naš se rad bavi bitkom — **stvarnim Bitkom**, onakvim kakav se iskušava u životu, nasuprot **teorijama** ili doktrinama koje se tiču „bitka" (*bhava* na paliju). Što smo mi? Mi smo ljudska bića. Što je ljudsko biće? Specifična vrsta ili tip bitka. Što je bitak? Bitak znači postojanje — „ono što jest".

Istraživat ćemo i raditi s našim **postojanjem**, s onim „što jest" kod ljudskih bića prema učenju Bude. Zašto to želimo činiti? Zato što su dio **prirode** ili bitka ljudskog bića i naše **mogućnosti**, a Buda je otkrio ili otvorio mogućnost koja prije nikada nije postojala: **potpuni prestanak patnje**.

Patnja — osobito mentalna patnja — jedno je od obilježja svojstvenih isključivo ljudskom biću. Druge vrste bića pate fizički; ali tjeskoba, negativne emocije, požuda, strah, vezanost, posesivnost i tako dalje, posebno su **česti** kod ljudi.

Zato bitak — ono što postoji ili što se iskušava — za čovjeka uključuje **patnju**, pa je prirodno tražiti **lijek**. Mnogi su ljudi kroz povijest predlagali bezbrojne vrste lijekova za patnju. Ali ako pogledamo te razne lijekove, uviđamo da su svi oni manje-više **nepotpuni**.

Buda je prvi otkrio **potpun** i **trajan lijek** za **svu patnju**. Budin način ili put do prestanka patnje ima veze s promjenom naše kvalitete bitka. Stoga, da bismo ga uspješno primijenili, moramo postati vrlo bliski, pa čak i **stručni** u poznavanju bitka i u tome kako s bitkom raditi.

Nažalost, bitak je jedna od tema ili predmeta koji su gotovo **tabu** u našoj zapadnoj materijalističkoj kulturi. Ontika i ontologija, odnosno proučavanje stvarnog bitka i filozofskih ili znanstvenih teorija o bitku, prognane su na postdiplomsku razinu obrazovanja.

To je vrlo čudno jer je **svako** ljudsko biće jedno **biće** i posjeduje bitak. Slično tome, svako ljudsko biće ogladni i jede hranu; stoga je, prirodno, hrana vrlo uobičajena tema na svim razinama ljudskog društva. Zašto se onda bitak, koji je podjednako uobičajen i prirodan svim ljudskim bićima, smatra visoko specijaliziranom temom i prepušta kurikulumu naprednih studija?

Razlog za ovo neobično stanje leži u tome što postoje **golemi interesni lobiji** kojima je u cilju zadržati ljudska bića unutar vrlo uskog raspona mogućnosti bitka. Vlade, korporacije, škole i religije imaju snažan interes u tome da ljudska bića drže u stanju patnje, uvijek

vezana uz snažne žudnje za osjetilnim užicima. Zašto? Jednostavno zato što je ljudima u takvom stanju bitka **lako manipulirati** i kontrolirati ih, baš kao što je gladnu životinju lako kontrolirati hranom.

Budino učenje daje jednostavne, praktične metode za preuzimanje **kontrole** nad našom kvalitetom bitka, njezino **mijenjanje** po volji i **transformaciju** na takav način da možemo doći do kraja sve patnje. No zbog naših kulturoloških ograničenja, najprije nam je potrebno osnovno **obrazovanje** o bitku kako bismo razumjeli znanstveni jezik bitka. Zatim, koristeći tu terminologiju, možemo naučiti različite tehnike koje je Buda otkrio, a koje vode do **uklanjanja patnje**.

Neki ljudi mogu prigovoriti ovome tvrdeći da je „budizam religija". Doista postoji religija budizma koja tvrdi da se temelji na učenju Bude, baš kao što postoji i kršćanska religija koja se navodno temelji na Kristovim učenjima, i tako dalje. To ne iznenađuje, jer je u davna vremena svako vrijedno znanje bilo pohranjeno u religiju ili školu misterija kako bi se zaštitilo i očuvalo.

No zbog same prirode i mehanike religije, sve religije **iskrivljuju** izvorna učenja na kojima se temelje. Theravāda budizam jedna je od najbolje dokumentiranih i najmanje iskrivljenih religija, pa ipak budistička religijska kultura predstavlja golemu **barijeru** svakome iz druge kulture tko želi razumjeti i primijeniti učenje Bude.

Dok ovo pišem, sjedim u svojoj sobi u theravāda budističkom hramu na Šri Lanki, na kraju pješačke staze, miljama udaljen od najbliže asfaltirane ceste. Slatki mirisi tamjana, kuhinjskih vatri i zvukovi palijskih Sutta koje redovnici recitiraju šire se večernjim zrakom; inače vlada duboka tišina. Mi smo ovdje gosti, dobrodošli da provodimo svoje istraživanje i pisanje, ali uvijek ćemo ostati donekle **tuđi**. Čak i ako prodremo u ovaj način života dovoljno duboko da primimo zaređenje kao budistički redovnici, ovdje se nikada nećemo osjećati potpuno kod kuće.

No zapravo nema potrebe uokvirivati učenje Bude u religiju. Ono savršeno funkcionira kao metoda samopomoći za osobni rast, što je način na koji mu ovdje i pristupamo. Osobito u današnje vrijeme, kada svatko ima pristup internetu, religijski aspekti budizma nepotreban su teret za Budino učenje. Dodatne složenosti religijskih ceremonija i doktrina uopće nisu potrebne da bi se primijenio ili postigao rezultat Budina učenja.

Stoga ćemo u ovom radu dosljedno razlikovati izvorno učenje Bude, kako je dano u Theravāda Suttama, od različitih religijskih varijanti budizma koje se danas nalaze u istočnim zemljama. Molimo čitatelje koji su možda religiozni budisti da nam oproste; no nas zanima postizanje rezultata što je brže moguće, bez ikakvih dodatnih slojeva religijskih formula.

Pogled iz centra za duhovne obnove

18. svibnja — Dobra kamma

U prethodnom odjeljku govorili smo o ergontici kao umjetnosti i znanosti o bitku kako ju je poučavao Buda, izvučenoj iz njezina religijskog konteksta i prikazanoj kao metodologija za osobni rast i samoiscjeljenje. No, kako ostvariti **napredak** u toj praksi i disciplini?

Kada radimo sa **stvarnim bitkom** (ontikom), nasuprot **teorijama** i doktrinama o bitku (ontologiji), nije dovoljno samo prikupljati „činjenice", „znanje" i „dokaze" o bitku te ih koristiti za spekuliranje o nekakvim „teorijama" o bitku. Umjesto toga, u ergontici ćemo promatrati svoje **stvarno iskustvo** bitka i koristiti ga za razvoj praktičnih metoda rada s bitkom kako bismo ostvarili napredne mogućnosti bitka, napose one povezane s prestankom patnje.

Dakle, ovo **praktično** proučavanje bitka (ontika) sasvim je drugačija stvar od uobičajenog teorijskog ili filozofskog proučavanja bitka (ontologije). Ono zahtijeva drugačiji pristup i drugačije metode. U ergontici će se naše metode temeljiti na stvarnom iskustvu i samopromatranju (fenomenologiji).

Naše stvarno životno iskustvo, u našem trenutnom stanju bitka, jest da patnja postoji. Ako ima izbora, razumna će osoba izabrati smanjenje svoje patnje. Problem je u tome što je u većini okolnosti ili stanja bitka koja su dostupna prosječnoj osobi, izbor koji bi smanjio njezinu patnju jednostavno nedostupan. Zašto? Kratak odgovor glasi: zbog *kamme*.

Neki će ljudi prigovoriti: „Ja ne vjerujem u *kammu*". Ali svatko prihvaća postojanje uzroka i posljedice, a *kamma* je jednostavno uzrok i posljedica na mentalnoj razini. Buda je poučavao: „*Kamma* je jednostavno **namjera**." Problem je u tome što smo, zbog neznanja o

radu uma, stvorili namjere koje nas uvjetuju na patnju. Zbog ograničavajuće prirode tih namjera, mi doslovno ne možemo izabrati da ne patimo.

Raspetljavanje tog nereda zahtijeva određeno objašnjenje i razumijevanje zamršenosti bitka. To će tražiti nešto vremena, prakse i samodiscipline. Ali također će zahtijevati i generiranje dobre *kamme*, odnosno korisnih namjera. Dobra *kamma* je poput goriva za napredak u bitku. Dobra *kamma* jednako je nužna za bolji bitak kao što je benzinski pogon nužan za automobil.

Dakle, kako stvaramo dobru *kammu*? Stvaranjem korisnih namjera. Prvo, pogledajmo svoje tipične namjere tijekom prosječnog dana. Običan čovjek, to jest osoba u uobičajenom rasponu bitka, sve svoje namjere usmjerava na sebe: „Neka budem sretan", „Neka posjedujem ovu stvar", „Neka uživam u vezi s ovom osobom", „Neka uvećam svoj bankovni račun" i tako dalje.

Ako naše namjere uključuju drugu osobu, to je obično i dalje u kontekstu vlastite koristi: „Neka me ova osoba smatra privlačnim", „Neka mi ova druga osoba da novac" i tome slično. Vrlo je rijetko formirati namjeru za dobrobit druge osobe bez ikakve pomisli na sebični dobitak. No to je upravo ono što moramo učiniti kako bismo generirali dobru *kammu*, odnosno namjere koje vode do proširenog skupa mogućnosti.

Evo nekoliko primjera namjera za generiranje dobre *kamme*:

> „Neka sva bića, svih vrsta u svim smjerovima, budu **sretna**."
>
> „Neka sva bića... budu **sigurna** i **ugodno**."
>
> „Neka sva bića... budu **slobodna od patnje**."
>
> „Neka sva bića... imaju **sve što im je potrebno**."

Praksu ergontike započinjemo generiranjem dobre *kamme* iz istog razloga iz kojeg točimo gorivo u automobil prije putovanja: ako želimo stići do odredišta, potrebno nam je gorivo. Dobra *kamma* je gorivo za proširene mogućnosti, posebice one koje su relevantne za prestanak patnje. Te proširene mogućnosti su karmički rezultat korisnih namjera.

Ako na trenutak razmislite o tome što je sama ergontika, uvidjet ćete da je ona jednostavno prošireni, razrađeni oblik namjere: „Neka sva bića budu slobodna od patnje." Nama je također potrebna dobra *kamma*, pa smo stvorili konkretan, distribuiran oblik dostave naših dobrih namjera ljudima posvuda: činimo izvorno učenje Bude dostupnim širom svijeta putem interneta, u obliku ergontike.

U ovom procesu možete sudjelovati tako da ovo znanje prenesete svojim prijateljima i suradnicima. Osobito ako poznajete nekoga tko je u tjeskobi ili drugom duševnom nemiru, jednostavno upućivanje na ovaj materijal bilo bi djelo velike ljubaznosti. Proučavanje i prakticiranje ovog znanja za vlastitu dobrobit dobar je početak, ali nesebično prenošenje drugima za njihovu dobrobit točka je na kojoj počinjete akumulirati ozbiljnu dobru *kammu*.

Svakako postoje i drugi načini na koje možete generirati dobru *kammu* — djela milosrđa, dobre volje, nesebičnog služenja, prinos vjerskih darova u skladu s vašom vjerom itd. — no svi oni započinju s dobrim namjerama. Stvaranje dobrih namjera u korist drugih korijen je napretka u bitku i uklanjanja patnje. Baš kao što stablo ili druga biljka ne može donijeti plod bez korijena, tako ni mi ne možemo postići plod prestanka patnje bez vrlo snažnog korijenja dobrih namjera. Molimo vas da redovito vježbate stvaranje dobrih namjera prema drugima (*mettā* na paliju) kako biste potaknuli svoj napredak prema najvišem postignuću, uklanjanju sve patnje.

Bo stablo u centru za odmor

18. svibnja — Problem patnje

Prema učenju Bude, temeljni problem života jest patnja (na paliju *dukkha*). Sve naše misli, riječi i djela motivirani su pokušajima da izbjegnemo, smanjimo ili uklonimo različite vrste patnje. Buda to naziva Prvom plemenitom istinom: „**patnja postoji**".

Druga plemenita istina je slična: „**postoji uzrok patnje**". Ako možemo razumjeti uzrok patnje, tada možemo nešto i poduzeti u vezi s tim; stoga Treća plemenita istina glasi:

„**postoji prestanak patnje**". A poduzimanje akcije da se nešto učini u vezi s tim predstavlja Četvrtu plemenitu istinu: „**postoji put koji vodi do prestanka patnje**".

Svatko tko prodre u ova četiri pitanja do samog korijena, oslobađa se sve patnje; to se naziva prosvjetljenje (na paliju *nibbāna*). Nibbāna jednostavno znači hladno ili hlađenje. Na primjer, ako netko pati od vrućice, kada mu temperatura ponovno postane normalna, kažemo da se ohladio: *nibbāna*. Ili kada se kolač izvadi iz pećnice, prije nego što bude spreman za jelo, mora se ohladiti: *nibbāna*.

Slično tome, kada se temperatura naše *dukkhe* smanji, postižemo *nibbānu*. Dukkha ne znači posve isto što i hrvatska riječ patnja; *dukkha* zapravo znači „egzistencijalna patnja". Ovaj koncept zahtijeva određeno objašnjenje. Ukratko, možemo razlikovati fizičku bol od mentalne patnje. Možemo doživjeti bol, kao od porezotine ili ogrebotine, ali to ne mora nužno uzrokovati patnju. S druge strane, briga oko nečega uzrokuje mentalni nemir, bez nužno ikakve fizičke boli. Taj mentalni nemir jest *dukkha*.

Dukkha može poprimiti bezbroj oblika, no korijen *dukkhe* je „egzistencijalna tjeskoba". Egzistencijalnu tjeskobu možemo definirati kao „sjena straha od smrti". Strah ima određen objekt, kao što je strah od starosti, patnje ili same smrti. Tjeskoba, međutim, nema određen objekt; to je „**lebdeća briga**" ili egzistencijalna sumnja o našem postojanju u apstraktnom smislu, o integritetu našeg sebstva ili identiteta.

Mi ne postojimo u izolaciji; cijelo postojanje, sav bitak (*bhava*) jest „bitak-u-svijetu", ili bitak u odnosu s drugim entitetima, živim i neživim. Zapravo, naš bitak ili identitet definiran je u terminima tih odnosa; a to je dio problema *dukkhe*: u nama samima nema ničega što možemo jasno identificirati kao „sebstvo" ili „moje sebstvo".

Ovo **pitanje** „**sebstva**" središnji je problem u životu i mučilo je nebrojene mislioce kroz povijest. Francuski filozof Camus to lijepo izražava u svom Mitu o Sizifu:

> „O kome i o čemu zapravo mogu reći: 'Ja to znam'? Ovo srce u meni, mogu ga iskusiti i zaključiti da postoji. Ovaj svijet, mogu ga dotaknuti i ponovno zaključiti da postoji. Ali moje stvarno znanje tu prestaje, a sve ostalo je konstrukcija. Jer ako pokušam zgrabiti ovo 'sebstvo' u koje sam siguran, ako ga pokušam definirati i sažeti, ono nije ništa više od tekućine koja mi curi kroz prste. Mogu prikazati jedno po jedno sva lica koja ono može poprimiti; sva ona koja su mu dana ovim obrazovanjem, ovim podrijetlom, ovom hrabrošću ili ovim tišinama, ovom uzvišenošću ili ovom podlošću. Ali lica se ne mogu zbrojiti. Ovo isto srce koje je 'moje' uvijek će za mene ostati nedefinirano. Ponor između moje izvjesnosti o vlastitom postojanju i sadržaja koji nastojim dati toj izvjesnosti nikada neće biti popunjen. Uvijek ću samome sebi biti stranac. ... Evo opet stabala i poznajem njihovu hrapavost, vode i iskušavam njezin okus. Ovaj miris trave i pogled na zvijezde, noć, određene večeri kada se srce opušta — kako da zaniječam ovaj

> svijet čiju moć i sile iskušavam? Pa ipak, sva znanost na ovoj zemlji neće mi dati ništa što me može uvjeriti da je ovaj svijet moj." (Prijevod prema časnom Ñāṇavīri Theri)

Ovo je prekrasan opis poteškoće s kojom se suočava svako inteligentno ljudsko biće. Naše je iskustvo puno objekata i bića — stvari, fenomena i ljudi ovog svijeta — i oni su nam svakako stvarni. Također smo uvjereni u stvarnost vlastitog postojanja; pa ipak, kada pogledamo unutra kako bismo pronašli svoje „sebstvo", nema ničeg čvrstog i pouzdanog što bismo mogli pozitivno identificirati kao „ja", bilo sebi ili drugima.

Ako smo pošteni, poput Camusa moramo priznati duboku neizvjesnost i dvosmislenost u pogledu vlastitog postojanja. Međutim, većina ljudi nije tako hrabra ni iskrena, pa Camusov „ponor između moje izvjesnosti o vlastitom postojanju i sadržaja koji nastojim dati toj izvjesnosti" popunjavaju s „čistom konstrukcijom" — tvorevinom koju potom nazivamo „ja" ili „moje sebstvo". Tu konstrukciju gradimo i mi sami i drugi.

Uzmimo za primjer malo dijete koje se igra s prijateljima. Danas se igraju „bolnice" i ono je doktor; sutra se možda igraju „rata" i ono će biti vrhunski pilot as u borbenom avionu. Pa ipak, kada se vrati kući na večeru, prema riječima svojih roditelja ono je „moj dječak Tommy"; kada ide u školu, ono je „Thomas L. Smith, rođen 6. ožujka 2005., JMBG 148-56-1234, 2. razred, prosjek ocjena 3.6".

Prema vlastitom viđenju, ono je danas doktor, a sutra pilot, ovisno o svom zadovoljstvu. No prema njegovim roditeljima ili školskoj upravi, ono je nešto sasvim drugo, nešto što nije u skladu s njegovom vlastitom voljom i što mu je nemoguće promijeniti ili preinačiti. Pored vlastitog viđenja ili stvaranja svog sebstva, ono prima oznaku iz vanjskog izvora, izvora s autoritetom koji mu život može učiniti prilično jadnim ako se loše ponaša ili to ignorira.

Sada, tko je zapravo on — pilot ili školarac? Ovisi o tome koga pitamo i kada; doista, način na koji vidi vlastiti bitak podložan je proturječju i zbunjenosti. No, sve dok na ovo pitanje ne odgovori zadovoljavajuće, za njega će uvijek postojati nesigurnost, tjeskoba i patnja. Jer u stvarnosti, pitanje „sebstva", postojanja ili identiteta nije tek jedno od pitanja — to je pitanje o kojem ovise sva druga pitanja. Naposljetku, ako čovjek ne poznaje vlastito sebstvo, što uopće može znati?

Ključno obilježje „sebstva" jest to da je ono „moje" — podložno isključivo mom vlastitom zadovoljstvu ili volji. Pa ipak, postoji također značenje ili oznaka onog „ja" ili „mojeg sebstva" koje **nije** „moje", koje je određeno od strane nekog drugog ili drugih izvan „mojeg sebstva". Ali ako „ja" ili „moje sebstvo" može biti definirano ili određeno od strane drugih, ako je podložno njihovu autoritetu ili prosudbi, tada „ja" nisam vlasnik ni gospodar „mojeg

sebstva", jer „ja" nisam potpuno slobodan definirati ili odrediti „moje sebstvo" u skladu sa svojom voljom.

Zbog toga je francuski egzistencijalist Sartre filozofirao: „**Ja sam zauvijek ne-ovo.**" Osjećam da „**ja jesam**", da „ja" **postojim**; ali ako postojim, onda moram **biti** nešto, to jest, moram se **identificirati** s nečim ili drugim. No budući da ono s čime se mogu identificirati nikada nije u potpunosti identično s „mojim sebstvom", uvijek osjećam da „**ja nisam ovo**". Stoga je moj identitet uvijek pod znakom pitanja.

Postoje određena ontička ili egzistencijalna pitanja koja prirodno muče svaku misaonu osobu – pitanja poput: „Postojim li? Ne postojim li? Što sam ja? Što ću postati? Zašto sam ovdje? Kako sam dospio ovdje? Odakle dolazim? Kamo idem? Postoji li sljedeći život?" i tako dalje. Sve dok ova pitanja ostaju bez zadovoljavajućih i praktičnih odgovora, ostat ćemo, Camusovim riječima, „stranci samima sebi", što je stanje koje je Buda na paliju sažeo izrazom *attā hi attano natthi*: „On sam nije svoj vlastiti."

Ali vrlo je malo ljudi uložilo trud da proradi ova pitanja do zadovoljavajućeg zaključka. Stoga definicija „sebstva", onog „ja" ili identiteta koju na kraju prihvaćamo samo kako bismo prošli kroz život, nije stvarno zadovoljavajući odgovor, već samo utilitarna **pretpostavka**. Pretpostavljamo da je „to ono što ja jesam", iako nam je nemoguće s ikakvom sigurnošću utvrditi je li to **doista** ono što jesmo.

To je temeljna dvosmislenost života i stvarni izvor naše patnje: značenje Druge plemenite istine.

Svetište drveta Bo centra za duhovne obnove i kuti za meditaciju

18. svibnja — Buđenje misli

Sada kada smo utvrdili da **patnja postoji** (Prva plemenita istina) i da **patnja ima svoj uzrok** (Druga plemenita istina), razmotrimo ukratko **prestanak patnje** (Treća plemenita istina) i **put koji vodi do prestanka patnje** (Četvrta plemenita istina). Svakom od njih bavit ćemo se mnogo dublje u nastavku.

Ako je korijenski uzrok patnje pitanje **egzistencijalne dvosmislenosti** sebstva i identiteta, onda bismo očekivali da prestanak patnje ima nekakve veze s rješenjem tog pitanja. I doista ima, no Budino rješenje je iznenađujuće jedinstveno. Kako bismo lakše uočili tu jedinstvenost Budina rješenja, bacimo kratak pogled na široke klase drugih predloženih rješenja.

Druga rješenja problema patnje možemo svrstati u tri široke skupine: **racionalna**, **religijska** i **iskustvena**. Racionalna rješenja, poput moderne znanosti i filozofije, nude izlaz kroz razmišljanje o problemu. Religijska rješenja nude olakšanje od patnje kroz vjeru u misticizam. Iskustvena rješenja predlažu uklanjanje patnje kroz upuštanje u neku vrstu aktivnosti, obično u osjetilno uživanje.

Zapravo, većina predloženih rješenja problema patnje predstavlja neku mješavinu ovih triju tipova. To je i očekivano, budući da sva ona započinju prihvaćanjem određenih *a priori* **pretpostavki** o sebstvu, umu i životu. Čak i racionalisti, koji bi trebali bolje znati, kreću od pretpostavljanja određenih stvari o sebstvu, svijesti i bitku. No te pretpostavke uopće nisu podložne dokazivanju; one su manje-više neupitne, mistične dogme vjere.

Mistično razmišljanje krši zakone simboličke logike. Te zakone, koje je kodificirao Aristotel, a Boole ih izrazio algebarskim zapisom, uči svaki student filozofije — i odmah ih zaboravi. Oni glase:

- **Zakon identiteta**: ako je nešto A, onda je to A ($A = A$).
- **Zakon neproturječnosti**: ništa ne može biti **istovremeno** i A i ne-A ($A \neq \neg A$).
- **Zakon isključenja trećeg**: svaka stvar mora biti **ili** A ili ne-A.

Na primjer, poput mnogih religija, indijska vedska filozofija drži da je Bog Apsolutna Istina, stvoritelj, vlasnik i kontrolor svega. Sve što postoji, uključujući i nebrojena živa bića, proizlazi iz Boga (bilo da se Bog shvaća kao osoban ili impersonalan) i stoga je dio Boga — pa ipak, ona ostaju odvojena i individualna.

Ovo je savršen primjer mističnog razmišljanja jer krši zakone simboličke logike. Neko biće mora biti ili dio Boga ili individualno — ne može biti oboje. U praksi se događa to da se živa

bića shvaćaju ili kao dio Boga ili kao odvojena od Boga, ovisno o željenom zaključku ili rezultatu. Takva vrsta oportunističkog razmišljanja nije samo loša logika; ona također ukazuje na nedostatak osobnog integriteta.

Mnogi slični primjeri kršenja zakona simboličke logike obiluju čak i u takozvanom racionalnom znanstvenom mišljenju i filozofiji. Detaljnije ćemo ispitati njihove korijene kako budemo napredovali u našoj raspravi. Slične vrste nelogičnog razmišljanja postojale su i u Budino vrijeme. On ih je vidio onakvima kakve jesu i raščistio s njima odbacivši racionalni, religijski i iskustveni pristup rješavanju pitanja sebstva.

To je učinio tako što je **sama pitanja odbacio** kao nerješiva, a stoga i nevažeća. Potom je nastavio razvijati jedinstven i posve drugačiji pristup kroz pažljivo samopromatranje, kultivaciju koncentracije i meditacije te uvid. Stoga Budino učenje nije filozofija niti neki drugi proces racionalnog mišljenja, niti je religija ili neki drugi proces utemeljen na vjeri, a nije ni put djela.

Budin put do prestanka patnje nije znanost, religija niti aktivnost; on uključuje određene elemente svega trojega, ali su njegovi aktivni i organizacijski principi potpuno drugačiji. Ključna točka ovdje jest da Budino učenje **u svom izvornom obliku ne** krši zakone simboličke logike. **Kako** je to moguće, postat će jasno tijekom naše rasprave.

Ovaj integritet misli omogućuje da se, koristeći Budino učenje, razvije sustav razmišljanja koji je oslobođen inherentnih proturječnosti. **Vidjeti** učenje Bude ne znači samo razumjeti njegovo učenje i upute, već i uvidjeti **zašto** ono mora biti upravo takvo kakvo jest, te kako **ne bi moglo biti nikako drugačije**, a da i dalje pruža praktično olakšanje od patnje.

Stoga je metoda koju je pokrenuo Buda, a koja se prakticira u ergontici, jedinstven oblik samopromatranja i analize našeg stvarnog iskustva u **stvarnom vremenu**, što vodi do ključnih uvida u prirodu sebstva. Tehnički je ovaj pristup poznat kao **fenomenologija**. Na ovom putu ništa se ne pretpostavlja kao istinito osim ako to ne možete locirati u vlastitom iskustvu.

Možda ćete se iznenaditi kada čujete da prosvjetljenje (*nibbāna*) i prestanak patnje ne nastaju kroz meditaciju, već kroz **uvid** koji proizlazi iz lociranja određenih gledišta u vašem vlastitom iskustvu. Meditacija je jednostavno sredstvo pripreme uma za taj uvid — ona ga čini snažnim, gipkim i uklanja nedostatke razvijene kroz godine neispravnog života i nelogičnog razmišljanja.

Bo stablo i svetište, centar za povlačenje

28. svibnja — Magijsko i religijsko razmišljanje

Magijsko razmišljanje je kada netko želi postići određeni rezultat, ali ne poznaje točno sve faze procesa za njegovo postizanje. Tada se mogu nadati da će „nekako" doći do znanja koje im je potrebno za dovršetak zadatka, ili se mogu osloniti na to da će im netko drugi pomoći, ili se jednostavno mogu nadati „dobroj sreći". Kada je ta osoba za koju se nadaju da će im pomoći slučajno „bog", to je religijsko razmišljanje.

U svakom slučaju, magijsko razmišljanje je igra pogađanja, kockanje i u konačnici gubitnička pozicija. Pretpostavimo da imam problem s automobilom. Ako imam znanje, mogu ga popraviti sam. Ali da bih to učinio, morao bih znati kako dijagnosticirati kvar, pronaći dio koji je slomljen, rastaviti automobil i ponovno ga sastaviti. Ako ne znam, mogao bih jednostavno početi prepravljati nešto na automobilu i nadati se da će ono što učinim popraviti kvar. Ili bih se mogao jednostavno nadati da će se automobil „nekako" popraviti sam od sebe. U suprotnom bih se mogao moliti „bogu" u vezi s tim. Ili bih jednostavno mogao odvesti automobil kompetentnom mehaničaru i prepustiti njemu da se pobrine za to.

Magijsko ili religijsko razmišljanje očito nije baš praktično kada su u pitanju jednostavne stvari poput problema s automobilom; zašto bismo onda očekivali da ono riješi najveće probleme ljudskog života: neznanje, smrt, ponovno rađanje i patnju?

Pa ipak, milijuni, ako ne i milijarde ljudi širom svijeta, kada se suoče upravo s tim problemima, čine upravo to. Mole se, recitiraju mantre, prinose žrtve i izvode ceremonije kako bi udobrovoljili nekog „boga”, umjesto da preuzmu odgovornost za stjecanje znanja potrebnog za njihovo rješavanje, ili da pronađu nekoga tko to znanje već posjeduje.

Vjera u sreću, tuđu milost ili religiju daje nadu, a to može pomoći ljudima da toleriraju životnu patnju. No ako se ništa ne poduzme, patnja prije ili kasnije preraste utjehu nade, ne ostavljajući nam drugo rješenje osim da patimo ili da krenemo u potragu za stvarnim rješenjem. Nažalost, to se često događa prekasno u životu pa nema dovoljno prilike, snage ni vremena da se pronađe stvarno rješenje za životne probleme.

Veći dio svog života bio sam religiozna osoba. Zapravo, bio sam čak i religijski učitelj s mnogo učenika. Dao sam sve od sebe da utočište potražim u utjehi religije, toleriram patnju i nadam se konačnom olakšanju. Međutim, u određenom trenutku patnja je postala preteška. Napustio sam svoju poziciju religijskog učitelja i krenuo u potragu za učinkovitim rješenjem.

Srećom, uspio sam na vrijeme pronaći Budino učenje. Uspio sam stvoriti učinkovito rješenje za svoju patnju. No većina ljudi nema tu sreću. Zato pišem o Budinom putu i podučavam ga. Pokazao se učinkovitim tamo gdje ništa drugo nije upalilo: u rješavanju najvećih problema ljudskog života.

Buda je dao sve znanje potrebno za rješavanje životnih problema. Ali ne bismo se smjeli prepustiti magijskom mišljenju, praviti religiju od Budina učenja i očekivati da nas on spasi. Buda se specifično ne predstavlja kao „bog” niti nudi da nas spasi; rješenje moramo razraditi sami za sebe. Stoga bismo se trebali educirati o Budinu učenju i metodama sve dok ne razumijemo cijeli proces u svim detaljima. Ili, ako za to nismo sposobni, potražiti kompetentnog učitelja koji nam to može objašnjavati i demonstrirati sve dok ne razumijemo.

Zalazak sunca, centar za povlačenje

28. svibnja — Ponoćni izlazak sunca

Dva su sata ujutro. Većina bića čvrsto spava. Svijet je tih, ali ja sam potpuno budan.

Pozorno pratim svoj dah. Preko očiju imam ručnik kako bih blokirao čak i prigušenu mjesečinu. Želim vidjeti samo ono svjetlo koje dolazi iznutra. Nakon nekoliko udaha, primjećujem malu iskru svjetlosti u svom vidnom polju. Koncentrirajući um na tu iskru, ona postaje tanka linija. Postupno se oko nje skuplja sjajna sfera difuzne svjetlosti.

Nastavljam disati i promatrati tu svjetlosnu sferu. Ona se lagano pomiče, njišući se i vijugajući poput plamena svijeće na blagom povjetarcu. Ponekad izgleda poput mjeseca; u drugim trenucima nalikuje suncu. Ponekad je zaklone oblaci egoističnih misli; tada usmjeravam pažnju na umni proces stvaranja „ja”, oblikujem nekoliko dobrih želja za bića oko sebe i oblaci nestaju.

Koncentracija s vremenom polako raste. Blagi napori bolji su od snažnih. Svjetlost se postupno pojačava, širi i postaje prolaz u svijet svjetlosti. Ulazim unutra.

Nema riječi kojima bi se to opisalo. Sve je stvoreno od svjetlosti — blažene, blistave, svjesne svjetlosti. Prolazni oblici dolaze i odlaze poput onih koje ponekad vidimo u oblacima. To nije ništa što nam je poznato; um ih pokušava prepoznati, ali oni se rastapaju i ponovno oblikuju sa svakim trenutkom svjesnosti.

Uzburkani ocean svjetlosti postupno se smiruje. Vidim nebo koje nije nebo, već beskonačan prostor, i horizont koji nije horizont, već kraj svega. Samo prekrasno crnilo praznine leži iza toga, a moje vrijeme za ulazak tamo još nije došlo.

Ovdje vladaju samo spokoj, mir i slatka osamljenost od svijeta. Kupam svoju svjesnost u čistoj radosti. Ne onoj vrsti radosti zbog koje vičete, već u mirnoj, sigurnoj sreći koja ne poznaje granice.

Skoro je zora. Uskoro će zazvoniti hramsko zvono i probuditi redovnike. Kratko odspavam nekoliko minuta i sanjam lavove. Zatim se polako vraćam natrag u svijet.

Na putu do centra za duhovne obnove

28. svibnja — Proučavajte meditaciju na Šri Lanki

Doista mislimo ozbiljno kada pozivamo nekoliko posvećenih učenika da proučavaju Budino učenje ovdje na Šri Lanki. Imamo vrlo lijep objekt — ruralni Dhamma centar na oko pet hektara prvoklasnog poljoprivrednog zemljišta, gore u planinama gdje je ugodno i svježe. Tamo se nalazi nova stambena zgrada, a planiramo izgraditi i nekoliko koliba za učenike.

Najveća korist koju nudimo jest izravno osobno druženje s redovnicima koji su spoznali bit Budina učenja: Oko Dhamme. Neki ljudi misle da je Oko Dhamme nešto vrlo visoko (što i jest) i stoga nedostižno (što nije). Oko Dhamme može se izraziti vrlo jednostavno: „Sve što

je podložno nastajanju, podložno je i prestajanju.” Ili se može detaljno objasniti u tisućama Sutta.

Potpuno Oko Učenja detaljan je model Budina učenja koji točno objašnjava kako postići prosvjetljenje na metodičan i logički dosljedan način. Temelj tog sustava je ispravan sustav terminologije izvučen iz izvornih palijskih Sutta. Jednom kada se to razumije i postigne prvi stupanj spoznaje, proces se nastavlja sve do potpunog dovršetka.

Naš je cilj pružiti učenicima informacije koje vode do spoznaje Oka Učenja, zajedno s prikladnim uvjetima za postizanje stupnjeva realizacije na Osmerostrukom putu. Udaljena lokacija bez svjetovnih ometanja, čisti okoliš i dobro društvo ključni su sastojci koji vode do uspjeha u realizaciji Dhamme.

Ovo nije biznis niti pothvat za stvaranje novca, poput mnogih „Dhamma hotela” koji se mogu naći u pristupačnijim dijelovima otoka. Iako učenici moraju sami preuzeti odgovornost za svoje putne i osobne troškove, program se ne naplaćuje. Donacije su dobrodošle — ali da budemo potpuno jasni, one se daju hramu.

Ovo je autentičan samostan, iako ne tako strog kao mnogi tradicionalniji. Sretni smo što imamo vrlo otvorenog glavnog redovnika koji je voljan eksperimentirati s novim pristupima. Program je vrlo fleksibilan, no oni koji žele ostati ovdje moraju postati pravi budistički Upāsake i pridržavati se osam propisa.

30. svibnja — Oko Dhamme

U *Theravāda Suttama* nalaze se brojne reference na „neokaljano oko Dhamme”. A što je ono? „Sve što je podložno nastajanju, podložno je i prestajanju.” Ovaj princip, zajedno sa svojim zaključkom: „Sve što je uvjetovano, to je patnja; sve što je patnja, to je ne-sebstvo”, predstavlja samu srž Budina učenja.

Ako sami za sebe razumijemo i spoznamo ove dvije tvrdnje, ne samo da logikom i samopromatranjem možemo izvesti ostatak Budina učenja, već možemo postići i potpuno prosvjetljenje te oslobođenje od sve patnje.

Ako razmotrimo svoje postojanje, moramo priznati da je sve ono što uobičajeno uzimamo kao „moje sebstvo" uzrokovano nečim drugim. Čak je i naše tijelo, za koje smo jako vezani, rezultat spoja naših roditelja. Ono nema neovisno postojanje; bez nekoliko uzroka koji su ga doveli u bitak, ono ne bi postojalo.

Tijelo je uvjetovani entitet i kao takvo podložno je prestajanju. Skloni smo pretpostavljati da su naše tijelo i sebstvo trajni, ali zapravo to nije tako. Iako se možda ne sjećamo svog rođenja niti možemo uočiti svoju predstojeću smrt, možemo primijetiti da su svi drugi koji su se rodili također i umrli. Stoga je i naše tijelo podložno smrti.

Ako nastavimo ispitivati različite stvari koje uzimamo kao sebstvo, vidimo da su one slične tijelu po tome što su uzrokovane drugim stvarima. Tvrdnja filozofa Descartesa „Mislim, dakle jesam" izvrnuta je naopako. Mi jesmo, stoga mislimo i činimo toliko drugih stvari. Bitak je korijenski uzrok našeg postojanja; sve ostalo ovisi o njemu.

Želimo pretpostaviti da je naš bitak trajan, pa čak i vječan, jer nam to pričinja zadovoljstvo. No, ako ispitamo svoj „bitak", uviđamo da je sve u vezi s njim uvjetovano ili uzrokovano nečim drugim. Nema dokaza o trajnom sebstvu, bilo u našem tijelu, našem umu ili u svijetu oko nas.

Ta spoznaja donosi nam patnju ili nezadovoljstvo, i nema izlaza iz te patnje osim odricanja od pojma trajnog sebstva. To odricanje od lažnog, prolaznog ega još je jedan kamen temeljac Budina učenja. „Praznina" koju je poučavao jednostavno je prepoznavanje da je sve za što mislimo da postoji zapravo prazno od stvarnog ili trajnog bitka.

Umjesto toga, pretpostavljamo da je nešto nestalno zapravo stalno, a taj lažni, nestalni „bitak" uzrok je naše patnje. Ako možemo razumjeti ovu jednostavnu istinu, poštedjet ćemo sebe goleme boli. No, toliko smo uložili u ideju o trajnom sebstvu da je mnogim ljudima taj pojam vrlo teško otpustiti. Zapravo, čitava institucija religije postoji upravo zato da promiče ideju o trajnom sebstvu ili „duši", kao i da projicira ideju duše na razinu svemira, u obliku „boga".

To su vrlo opasne ideje jer nas odvraćaju od stvarne situacije – patnje i tjeskobe ljudskog života – obećavajući vječno postojanje u budućnosti, u nekom mističnom „drugom svijetu" gdje su stvari, nekako, drugačije. Naravno, za to ne postoji apsolutno nikakav dokaz, ali sama ta ideja toliko je privlačna da mnogi ljudi ne samo da vjeruju u religiju, već su za nju spremni i žrtvovati svoje živote.

Nikada ne bismo smjeli podcijeniti moć obmane koju posjeduje ideja koja se sviđa našem lažnom egu. Stoga bismo trebali biti iznimno oprezni prema svim manifestacijama iluzornog, lažnog „bitka" i biti voljni otpustiti sve što nije naše autentično sebstvo. Ako to

učinimo, pronalazimo spontano zadovoljstvo u integritetu autentičnog bitka koji se rađa iz pepela lažnog ega. To je blaženstvo samorealizacije, rasterećujuća lakoća *nibbāne*.

1. lipnja — Jednog od ovih dana...

...sjedit ću, ući u meditaciju i postići prosvjetljenje. To bi se moglo dogoditi sutra, ili za sto godina. Ali mislim da će biti prije nego kasnije.

Jutros sam se probudio, kao i obično, oko 3 sata ujutro. Ušao sam u koncentraciju i počeo meditirati. Ne sjećam se točno kako se dogodilo, ali počeo sam promatrati svoje vezivanje i opuštati ga. Pronašao sam mjesto u svom umu gdje je vezivanje bilo osobito čvrsto. Zatim sam počeo promatrati svoje vezivanje za vezivanje...

Dopustite mi da ovdje nakratko skrenem s teme. Redovito i ozbiljno meditiram — što znači s namjerom da postignem prosvjetljenje onako kako ga je Buda opisao — već oko osam mjeseci. Počeo sam napredovati i postizati dobre rezultate gotovo odmah, što pripisujem tome što imam kompetentnog učitelja: Buddhadasu Bhikkhua.

Moje tadašnje razumijevanje moglo se svesti na jednu jedinu rečenicu: „Čovjek se ne bi trebao vezati ni za što." To je bio Budin odgovor kada su ga zamolili da sažme svoje učenje što je konciznije moguće. Ispravno gledište koje sam dobio od Buddhadase, iako pojednostavljeno, bilo je dovoljno točno da je dovoljan trud kroz pokušaje i pogreške temeljen na njemu donio značajne koristi.

Sada, nakon detaljnog proučavanja Theravāda Sutta i ustrajne prakse u okolnostima koje se postupno poboljšavaju, i dalje radim s istim principom. Međutim, dok je u početku moj alat bio tupi instrument, sada je postao prilično oštar. Moj pogled na vlastito vezivanje postaje mnogo jasniji i detaljniji, a moja sposobnost da ga opustim mnogo finija i kontroliranija.

Uz to rečeno, moja jutrošnja meditacija bila je dublja i finija nego ikada prije. Uspio sam vidjeti duboko u svoj um i opustiti fine detalje vezivanja koji su mi prije bili nedostupni. Svjestan sam određene konfiguracije ili krajolika vezivanja, s jasnim obilježjima i definiranom geometrijom. Ono ima središte, sjajnu kristalnu strukturu koju je potrebno

rastopiti odgovarajućim otapalom, a ne lomiti silom, jer se u suprotnom samo ponovno spaja.

Kasnije nakon doručka, otišao sam u kolibu za meditaciju i vratio se u isti taj prostor. Osjetio sam duboko otpuštanje koje je donijelo veliko zadovoljstvo. Ostao sam u kolibi praktički do ručka — oko tri sata. Kada sam izišao, bio sam promijenjen. Stvari su izgledale drugačije — detaljnije, više kinematografski, dublje. Nisam trebao naočale da bih vidio detalje u daljini, kao što mi inače trebaju.

Mi prakticiramo Budino učenje jer se želimo promijeniti. Ne želimo biti samo budisti s pečatom, a ispod površine ostati isti. Taj proces djeluje; samo ga moramo primjenjivati prema uputama kako bismo dobili sve oglašene koristi.

2. lipnja — Početak radova

Jutros u točno 7:42, u najpovoljniji trenutak izračunat prema Jyotish *pañcangamu*, započeli smo s iskopom temelja za našu novu kolibu za meditaciju. Zapalili smo svjetiljku i tamjan, redovnici su izrecitirali zaštitne molitve i počeli smo čistiti teren. Čak je i veliki stari gušter koji živi ispod goleme stijene u blizini izišao vidjeti što se događa. Naravno, padala je kiša. Svi su smatrali da je to dobar znak.

Koliba će imati dvije prostorije dimenzija 3 x 3,5 metra — po jednu za mene i Arahanta — malu kuhinju i pripadajuću kupaonicu, trijem te mrežom zaštićen zaklon za meditaciju na velikoj ravnoj stijeni ispred nje. Lokacija se odlikuje fantastičnim pogledom koji za izrazito vedrog dana doseže doslovno stotinu kilometara.

Izgradnja ove kolibe, prve od nekoliko planiranih, prvi je (doslovno) konkretan korak našeg programa Avantura vodstva u Dhammi (*Dhamma Leadership Adventure*). Želimo pozvati

nekoliko učenika posvećenih Budinom putu da studiraju ovdje, ne samo Budino učenje već i najsuvremenija dostignuća na području vodstva. Naš se tečaj temelji na programu obuke časnika za vodstvo koji se koristi na Akademiji ratnog zrakoplovstva SAD-a, ali smo ga proširili i poboljšali, dodajući dublje slojeve poduke utemeljene na Budinom učenju.

Cilj je stvoriti novu generaciju budističkog vodstva, oslobođenu ograničenja tradicionalne religijske kulture i naoružanu osobnom spoznajom same srži Budina učenja. Oni će biti sposobni izvesti izvrsnu budističku kulturu i praksu Šri Lanke te je uspostaviti bilo gdje u svijetu. To je nešto što je itekako potrebno u trenutnoj situaciji.

Na zapadu su dostupne mnoge varijante budističkih učenja, no koliko nam je poznato, nijedna se od njih ne temelji na izvornom Budinom učenju iz *Theravāda Sutta*. Osobito nedostaje duboko razumijevanje principa praznine (*suññatā*). Suññatā, praznina stvarnog postojanja u stvorenom „ja" i „moje" koje uzimamo za svoje „sebstvo", srž je Budina učenja. Cilj Osmerostrukog puta, prestanak patnje, ne može se postići bez duboke spoznaje praznine.

Naša Avantura vodstva u Dhammi uključivat će duboku analizu i iskustvo meditativnog procesa i procesa uvida koje je poučavao Buda. Također će uključivati i fizički trening za zdravlje i svestranu izgradnju karaktera. Podučavamo jogu, tai chi, chi kung, različite stilove borilačkih vještina, a bit će i povremenih planinarskih izleta do prekrasnih mjesta za meditaciju.

Kako bismo imali uvjete za sve to, potreban nam je adekvatan smještaj. Zato smo odlučili izgraditi kolibu dovoljno veliku za život, ured, pa čak i za podučavanje nekoliko učenika ako bude potrebno. Ja sam u mirovini i vjerojatno ću ovdje ostati do kraja života. Svatko tko želi podijeliti moje znatno akumulirano znanje i iskustvo, dobrodošao je ovdje studirati. Ali morate biti spremni na ozbiljnu posvećenost.

2. lipnja — Umjetnost bosonogog razbijanja stijena

Nakon jučerašnje ceremonije početka radova, započeo je onaj pravi posao. Mala ekipa krenula je s čišćenjem terena, kopajući u brdo kako bi napravila ravnu površinu za kolibu. Samo jedan problem: obronak planine pun je kamenja i čvornatog korijenja drveća. Tako smo za svaku premještenu lopatu zemlje morali polugom izvaditi kamen veličine košarkaške lopte (ili veći).

Imamo dvije vrste stijena ovdje, što sam otkrio tijekom napornog dana razbijanja kamenja: magmatske i sedimentne. Magmatske stijene izbacila je zemlja tijekom neke pradavne vulkanske erupcije, a sedimentne su s nekadašnjeg morskog dna. Budući da su magmatske stijene bile užarene, hladile su se u slojevima nalik ljusci s vanjske strane. Zbog toga imaju tendenciju pucati na taj način, poput ljuske jajeta. Njihova sedimentna braća, s druge strane, pucaju u lijepim, čistim, ravnim linijama.

Zašto je to važno? Zato što pokušaj razbijanja različitih vrsta stijena zahtijeva različite tehnike; a ako ih pomiješate, ulaže se znatno više truda. Osim toga, sedimentne stijene sa svojim ravnim stranama i pukotinama dobre su za izradu zidova; druge su korisne samo kao nasip ili u temelju.

Alat izbora za razbijanje stijena je „čačkalica iz Teksasa” (*Texas Toothpick*), dva metra dug šiljak od šesterokutne željezne šipke s vrhom na jednom kraju i dlijetom na drugom. Koristite ga da izvalite kamenje iz obronka brda. Zatim, nakon što se očisti zemlja, pronađete linije loma i umetnete šiljak ili dlijeto. Precizan udarac s dovoljno sile može

razbiti veliku stijenu odjednom. Ali većinu vremena stijenu je potrebno „zagrijati” maljem. Nekoliko dobrih udaraca obično otkriva pukotine, a zatim nastavljamo s „čačkalicom”.

Tako smo proveli lijep, znojan dan vani na svježem zraku, kopajući usjek u obronku planine gdje ćemo izgraditi našu kolibu. Suvišno je reći da mi je nakon toga trebala dobra masaža. Ali ipak, bilo je osvježavajuće; zapravo, planiram to ponoviti i danas. Zašto jednostavno ne sjedim u našoj lijepoj, hladnoj rezidencijalnoj dvorani i pišem svoju knjigu? Zato što moji prijatelji rade na vrelom suncu, a pomaganje je ispravna stvar.

Možda ste mislili da ću ovo pretvoriti u neku pametnu metaforu o razbijanju stijena i meditaciji. OK, evo je: prosvijetljenoj osobi razbijanje stijena je samo razbijanje stijena.

3. lipnja — Operacija na mozgu

Možda razbijanje stijena ipak i nije bila tako loša metafora. U našoj seriji tehničkih objava o korijenskoj strukturi refleksivne svijesti *puthujjane* (svjetovnjaka) temeljenoj na *Mūlapariyāya Sutti*, raspravljali smo o tome kako prisvajanje vodi do vezivanja kroz proces od šest koraka. Otkako sam postao svjestan tog procesa, uspio sam ga uočiti u vlastitoj svijesti u mnogim kontekstima. To je dovelo do otpuštanja vezivanja u nizu teških i prije nedostižnih područja.

Prije neki dan sjedio sam kao i obično i postao svjestan napetosti uzrokovane vezivanjem na desnoj strani mog mozga. Pratio sam je do njezina korijena, koji je bio vrlo duboko u području produžene moždine, i uspio sam je opustiti. Od tada se niz stvari promijenio za

mene. Vid mi je postao mnogo jasniji, ljepši i više kinematografski. I nisam toliko svjestan onog „ja" kao prije. Nepotrebno je reći da je to vrlo dobrodošlo.

U danima koji su uslijedili, na površinu je izbilo još promjena. Sada u koncentraciji, kada mi je pažnja negdje usmjerena, ona tamo i ostaje. Nema više skakutanja uokolo poput majmuna. Kao da se otvorio golem prostor tamo gdje su se prije mnoge misli natjecale za pažnju. To je također vrlo lijepo.

Ali još uvijek postoji to „ja", kao i određene vezanosti povezane s njim. Naravno, kod *puthujjane*, okus tog „ja" nalazi se u svemu. Dakle, ostvaren je velik napredak. No u zadnje je vrijeme korijen iskustva „ja jesam" postao očit.

A sve se svodi na ovo: u nekom trenutku vidjeli smo nekoga tko ima to „ja" i činilo se da se jako dobro zabavlja, uživa u svom „mojem" i tako dalje. I morao je postojati trenutak prepoznavanja, kada smo uvidjeli: „O, to je 'ja'! Daj da i ja imam jedno." A zatim smo po prvi put prošli kroz faze korijenske strukture prisvajanja i vezivanja, i to u pogledu samog tog „ja".

I od tog trenutka, svaki utisak, svaka senzacija, svaka percepcija bili su povezani s tom korijenskom strukturom, s onim „ja" i „moje". Kako vratiti sat unatrag do tog trenutka i poništiti tu odluku! No, umjesto toga moramo izvršiti „operaciju na mozgu" odlazeći duboko u koncentraciju i spokoj. Na dubokim strukturama uma može se raditi samo kada su vrlo hladne, blizu apsolutne nule, *nibbāne*.

Tako je moj posao sada dokopati se tog temeljnog iskustva i poništiti ga. To se osjeća poput operacije na mozgu. Bio sam ovdje i prije; u dubokoj meditaciji struktura mozga se zapravo mijenja. Možete osjetiti kako se stvari pomiču, kako se stari putevi slamaju, a novi otvaraju. Stare se napetosti opuštaju kako bivaju prožete svježom energijom i svjesnošću.

Meditiram već gotovo 50 godina. U početku nije bilo ničega, samo tišina i tama unutra. Ali sada dolazim do onog najboljeg dijela. Moja se svijest doista mijenja i osjećam se mnogo bolje. Sav trud i utrošeno vrijeme itekako su vrijedili. Uskoro će ono „ja" nestati, a cijeli će svijet zbog toga biti bolje mjesto.

3. lipnja — Budističke perspektive o zabranjenoj povijesti

Do sada bismo već svi trebali znati da je verzija povijesti koju učimo u školi obična izmišljotina — čista politička dezinformacija i kulturno uljepšavanje. Pogledima na alternativne verzije povijesti želim dodati još jednu dimenziju: budističku tradiciju. Buda se

pojavio u Indiji u vrijeme kada su kastinski brahmani mislili da su osigurali svoju poziciju. Njihova je aristokratska tradicija zaključala svo važno znanje u sanskrtske zakonike. Učinili su sebe nezamjenjivima, ili su barem tako mislili.

Tada je Buda uzdrmao njihovu malu igru svojim Učenjem, koje je bilo jednostavno i nevjerojatno učinkovito. Štoviše, bilo je izraženo na pristupačnom palijskom jeziku, uobičajenom narodnom govoru tog vremena. Buda je uništio kastinski sustav pokazavši da ljudi iz gotovo bilo kojeg društvenog sloja mogu postići *nibbānu* — prosvjetljenje koje daleko nadilazi jadna, egom opterećena stanja religijske svijesti dostižna vedskim brahmanizmom.

Nevjerojatan, eksplozivan uspjeh Budina učenja, a posebice njegovo razotkrivanje kastinskog sustava, učinili su brahmane vrlo zavidnima. Gotovo čim je Buda nestao, počeli su se organizirati protiv budizma. Kao rezultat toga, dva stoljeća nakon Bude, došlo je do okrutnog i strašnog pokolja budista u Indiji. Budizam je istjeran iz Indije uz pomoć islamskih osvajača.

U tome leži tajna zašto indijski brahmani toleriraju islam, čak i dan-danas: oni su pomogli brahmanima da iskorijene budizam u Indiji. Unatoč njihovim strašnim zvjerstvima, čak i nad hindusima, islam je u Indiji zaštićen zbog te obveze. Budizam je bio golema prijetnja hegemoniji brahmana i njihovu izrabljivačkom kastinskom sustavu. Zbog toga je protjeran iz Indije, a budistički su redovnici pobjegli diljem drevnog svijeta.

Postoji mnoštvo dokaza da je budizam bio poznat, pa čak i popularan u drevnoj Grčkoj i Rimu. Naravno, tamošnje vladajuće klase također su ga se bojale, pa sve do danas. Zato povijesne reference nećete često naći u zapadnim knjigama. Morate otići do izvornih budističkih izvora, koji jasno opisuju veze i utjecaj budizma na grčku intelektualnu kulturu.

Postoje — ili su barem postojali, dok ih Britanci nisu uništili — dokazi da je Isus putovao na istok tijekom onog dijela svog života koji nedostaje u Bibliji, te da je tamo proučavao budističku misao. Mnoge preživjele izreke i učenja Isusa i njegovih učenika točno zrcale budistički način razmišljanja. Detalji će biti tema druge objave; ovdje je teza da su budistička kultura i učenja bili dobro poznati na drevnom zapadu.

Što se dogodilo? Baš kao što su brahmani gledali na Budino učenje kao na prijetnju, tako su ga se bojale i zapadne vladajuće klase. Dosljedno tome, ono je izbrisano korištenjem raznih klasičnih tehnika dezinformiranja. Na istoku je živopisni lik Kṛṣṇe uzdignut na status Vrhovnog, a razne nevjerojatne priče ispredene su o njegovim romantičnim i drugim podvizima u knjigama poput *Bhāgavata-Purāṇe* i *Mahābhārate*. Sastavljeni su i drugi spisi koji su pobijali Budino učenje tehnikom „strašila" (*straw-man*): pogrešno bi naveli njegovo učenje, a zatim argumentirali protiv te netočne interpretacije.

Na zapadu su sve reference na budizam jednostavno izbrisane. Tijekom gotovo deset stoljeća Mračnog doba, Rimokatolička crkva bila je praktički jedini čuvar pisanog znanja. Bilo im je jednostavno poništiti sve reference na Budu u svojim knjižnicama prilikom prepisivanja. Budističko je znanje anatematizirano, dodano golemoj riznici tajni koje čuva Vatikan i postupno zaboravljeno.

U novije vrijeme, uvođenje državno kontroliranog obrazovanja s ciljem „modernizacije" tradicionalnih budističkih kultura rezultiralo je golemim odmakom od hrama kao kulturnog središta. Naravno — to je upravo ono za što je zatvor državnog obrazovanja s ocjenama i učionicama i dizajniran. Gotovo svaka nekadašnja budistička zemlja uništila je svoju tradicionalnu kulturu uvođenjem onoga što dugogodišnji pedagog John Taylor Gatto naziva „oružjem za masovno poučavanje", uništavajući dobrobit i duševni mir svojih građana u ime bogaćenja vođa.

Tako kroz povijest misli možemo pratiti obrazac po kojem se zadrti egoisti svih vrsta mobiliziraju protiv Budina učenja. Vladajuće su klase uvijek spremne žrtvovati sreću i duhovni napredak svog naroda radi jačanja vlastite hegemonije. Oni na Budu gledaju kao na izdajnika, jednog od svojih koji je stao na stranu običnog naroda i srušio same temelje aristokracije.

Naravno, u ovom dobu političke korektnosti, rat protiv Budina učenja postao je prikriven. Mnogi takozvani budistički vođe zapravo rade protiv Budina učenja uvodeći devijacije koje poništavaju njegovu učinkovitost. Pojmovi eternalizma i druge brahmanske ideje pojavljuju se sa sve većom učestalošću, osobito u varijantama budizma koje se izvoze na zapad.

Problem je u tome što je sve ovo teško uočiti dok čovjek osobno ne spozna temeljni princip Budina učenja: prazninu ili ne-sebstvo. Do tada je lako biti zaveden od strane pogrešno usmjerenih, takozvanih budističkih učitelja koji zapravo rade za neke druge ciljeve.

Meditacijski Kuti, centar za duhovne obnove

7. lipnja — Nitko zapravo ne zna

Nitko zapravo ne zna Budino učenje. Svi smo mi poput malih, sićušnih miševa koji grickaju golemi komad sira veličine slona. Naša je moć tako ograničena, domet našeg shvaćanja tako mali — a Budino učenje je VELIKO. Tako veliko da nitko od nas ne može doista proždirati niti uopće vidjeti cijelu stvar.

Svatko od nas gricka jedan sićušni kut tog golemog sira. Oni među nama koji su skloni učenom i književnom radu nalik su miševima s naočalama koji ostalim miševima prodaju karte onog malo sira što poznaju. Oni koji vode biznis od podučavanja meditacije nalik su miševima koji drugim miševima naplaćuju kako bi ih naučili jesti sir. Oni koji se pretvaraju da su redovnici bez ikakve stvarne nade da će postići *nibbānu* samo su poput miševa na socijalnoj pomoći, koji dobivaju besplatan sir u zamjenu za malo rada. Zatim, tu je i svećenstvo u crvenim odorama iz Crkve Sira, koje svečano recitira molitve i Sutte, poučavajući Komentare koje ni sami ne razumiju, zahtijevajući od drugih da im se klanjaju i štuju ih. Zatim postoji čitava klasa miševa koji tvrde da posjeduju sir i zarađuju za život špekulirajući s nekretninama od sira. A ne zaboravimo ni miševe partijanere koji se jednostavno vole napušiti i žvalaviti na siru. Svi smo mi foliranti. Nitko od nas nema ni teoretske šanse postići *nibbānu*, pa čak ni približiti joj se, u ovom životu, a ni u sljedećem. Možda postoji nekoliko šumskih pustinjaka koji nešto znaju; ali oni mudro ostaju u skrovištu dok se mi, pretendenti, mlatimo za titulu glavnog miša. Nastavljamo grickati sićušni kut sira koji poznajemo, čekajući da svijet prepozna koliko smo prosvijetljeni.

Nemoj se držati za slamku, Mickey.

Možda — samo možda — negdje vani postoji autentičan učitelj, stvarni *Arahant*. No, što dulje tražim, to sam više uvjeren da su ili svi nestali ili su se učinili nedostupnima. Prepušteni smo sami sebi, kolege miševi. A bez obzira na to koliko sira imali, to je prilično zastrašujuća pomisao.

7. lipnja — Osobine učitelja

Ovo su moji osobni zahtjevi, povrh osobina učitelja Dhamme koje je Buda naveo u Suttama:

- **Iskren** — bez mistične, religijske ili organizacijske autoritarne osnove za svoje poučavanje.
- **Uvjerljiv** — morao bi me moći uvjeriti da je sam za sebe spoznao Budino učenje.
- **Otkrivajući** — morao bi moći razumjeti moju situaciju barem jednako dobro kao i ja sam, te otkriti inovativne pristupe koji ubrzavaju moj napredak.
- **Sustavni mislilac** — morao bi moći objasniti Budino učenje u Suttama kao potpunu, međuovisnu, logičnu i ontološki dosljednu cjelinu.

Vjerojatno ih ima još, ali budući da u više od 50 godina duhovne potrage nikada nisam upoznao takvog pojedinca, spreman sam na ovome skratiti popis.

Jedini duhovni učitelj koji je doista zadovoljavao moje zahtjeve, još prije nego što sam postavio prvi uvjet, bio je moj prethodni duhovni učitelj. S njim sam proučavao vedska učenja *bhaktija* i *vedānte* i ostao njegov sljedbenik gotovo 40 godina. Bio je vrstan glazbenik, dubokouman autor, stručnjak za sanskrt i mnoge druge umjetnosti.

No, jednom kada sam upio i spoznao svo znanje koje nam je stavio na raspolaganje, uvidio sam da je moja spoznaja nepotpuna. I dalje sam patio i imao goleme praznine u praktičnom znanju. Shvatio sam da je hijerarhijski, autoritarni religijski model nedovoljan i da neizbježno vodi do raznih bolesti. Nakon temeljitog pregleda opcija, promijenio sam svoju orijentaciju s vedske na budističku. Ali još uvijek nisam pronašao učitelja usporedivog s mojim prethodnim duhovnim učiteljem.

17. lipnja — Posljednja granica

Ono što jest, jest. A ono što jest, samo je uvjetovano i Neuvjetovano. Uvjetovano je „um", „sebstvo", „ja", „moje" i „stvari", po prirodi bolno. Uvjetovano je tama: kategorije i granice. Neuvjetovano je čisto, sjajno, bez granica i ograničenja, bez „ja" ili sebstva — čisti užitak.

Stojim pred posljednjom granicom, razlikom između uvjetovanog i Neuvjetovanog. Sada je jasno: sva je ontologija u konačnici lažna, konstrukcija — ovo je jedina razlika koja je uistinu važna.

U stvarnosti ne postoji ništa osim Neuvjetovanog. Uvjetovano počiva na Neuvjetovanom. Neuvjetovano je sve i svugdje, čak i u uvjetovanom. Ali uvjetovano nije u Neuvjetovanom.

Neuvjetovano u uvjetovanom je poput vode koja, iako bezoblika, ispunjava bilo koji oblik posude. Bez oblika, Neuvjetovano se kreće, ali se ne mijenja; stoga je bezvremeno.

Jednom kada to spoznate, nema više „meditacije", postoji samo viđenje onoga što jest. Tko meditira? O čemu meditiraju? Nema više ni Dhamme ni Bude. Ipak, *jhāne* su olakšanje nakon suočavanja s uvjetovanim.

Ovu spoznaju nisam dobio iz knjige, već iz iskustva. Uskoro ću otpustiti uvjetovano i ući u Neuvjetovano. Već stojim na vratima, okrenut prema tolikoj svjetlosti.

Kada se to dogodi, nisam siguran hoću li još uvijek moći pisati. Što bih pisao? „Dragi svijete, divno se provodim — kamo sreće da ste ovdje. Voli vas Dave."

Možda bih mogao snimiti video u kojem gledam u kameru i samo se smijem, i smijem... Ali tko bi ga objavio? To su duboka pitanja.

Naravno, mogao bih skicirati neki um, ontologiju ili „osobu". Ali onda to moram ponovno čistiti kako bih se vratio u normalu. Zašto se mučiti?

Želim odložiti teret sebstva, onog „ja" i „moje". Oni su fikcije, pretvaranja. Buda je prosvjetljenje uvijek opisivao u negaciji:

> **„Videći tako, poučeni plemeniti učenik osjeća odbojnost prema obliku, odbojnost prema osjećaju, odbojnost prema predodžbi, odbojnost prema konstrukcijama, odbojnost prema svijesti. Osjećajući odbojnost, on postaje ravnodušan. Kroz ravnodušnost, on je potpuno oslobođen. S potpunim oslobođenjem dolazi spoznaja: 'Potpuno oslobođen.' On uviđa da je 'rođenje okončano, sveti život ispunjen, zadatak izvršen. Nema ničeg daljnjeg za ovaj svijet'."** — *Alagaddupama Sutta*

Kontakt s Neuvjetovanim slama sve uvjetovane mentalne strukture. Prosvjetljenje nije smrt, niti je vječni život. Ono jednostavno jest ono što jest — i nema riječi kojima bi se to opisalo.

18. lipnja — Nadilaženje požude

Danas sam se probudio rano, udahnuo nekoliko puta i koncentrirao um. Pomnost je osvijetlila moj vid. In mom pomnom stanju, moje unutarnje oko bilo je jasno — sve se razotkrilo kao ili uvjetovano ili Neuvjetovano. U pogledu uvjetovanog, postojalo je jasno razumijevanje i spoznaja opasnosti od požude.

> **Onoga tko je usmjeren samo na privlačno,**
> **tko je neobuzdan u svojim osjetilima,**
> **tko ne zna za umjerenost u hrani,**
> **tko je trom i bez energije:**
> **Māra njega nadvladava**
> **kao što vjetar ruši slabo stablo.**
>
> **Onoga tko je usmjeren na neprivlačno,**
> **tko je obuzdan u pogledu osjetila,**
> **tko zna za umjerenost u hrani,**
> **tko je pun vjere i energije:**
> **Māra njega ne nadvladava**
> **kao što vjetar ne pomiče kamenu planinu.**
>
> — *Dhammapāda* 7-8

Prirodno je tražiti privlačne stvari — prirodno na način na koji je neukroćena divlja životinja prirodna. Osjetilni užici nas mame da pomislimo kako su požuda i žudnja u redu, čak i dok nam pustoše um i srce te nas svode na zarobljenu igračku, uvjetovanu i kontroliranu osjetilnim užicima.

Svi autentični duhovni putevi i učitelji slažu se da je požuda — osobito u obliku seksualne žudnje — najznačajnija prepreka na putu do prosvjetljenja. Stabilnost uma i nepokolebljiva odlučnost ne mogu postojati kod onoga tko je pogođen požudom. Da bi se postigao uspjeh u meditaciji, čovjek ne smije biti strastven, već hladan (*nibbāna*).

Teško je i zamisliti prednosti tog hlađenja ako ga čovjek nikada nije iskusio. Um je miran i ostaje fokusiran bez napora. Unutarnja vizija je jasna, otkrivajući istine koje se inače ne mogu vidjeti. Mnoge druge koristi, prebrojne da bi se ovdje navodile, također proizlaze iz toga, od zdravstvenih do društvenih.

No najveća korist je ta što samo onaj tko živi u celibatu, slobodan od požude, može postići prosvjetljenje. Buda daje prekrasan opis Arahanta zbog kojeg sva etika, psihologija, psihijatrija, religija itd. izgledaju poput dječje igre:

> „Prijatelju, redovnik u kojemu su mentalna onečišćenja uništena nesposoban je namjerno lišiti života živo biće. Redovnik u kojemu su mentalna onečišćenja uništena nesposoban je uzeti ono što mu nije dano tako da to predstavlja krađu. Redovnik u kojemu su mentalna onečišćenja uništena nesposoban je upuštati se u seks. Redovnik u kojemu su mentalna onečišćenja uništena nesposoban je svjesno izreći laž. Redovnik u kojemu su mentalna onečišćenja uništena nesposoban je gomilati blago radi prepuštanja užicima kao što je to činio dok je bio svjetovnjak. Redovnik u kojemu su mentalna onečišćenja uništena nesposoban je djelovati iz žudnje. Redovnik u kojemu su mentalna onečišćenja uništena nesposoban je djelovati iz mržnje. Redovnik u kojemu su mentalna onečišćenja uništena nesposoban je djelovati iz zablude. Redovnik u kojemu su mentalna onečišćenja uništena nesposoban je djelovati iz straha. Prijatelju, redovnik koji je Arahant, u kojemu su okovi uništeni, koji je učinio ono što je trebalo učiniti, odložio teret, postigao najviše, potpuno uništio okov 'bitka', oslobođen kroz ispravno znanje — nesposoban je za ovih devet ponašanja.” — *Pāsādika Sutta, Khīṇāsavābhabbaṭhāna* (*Dīgha-Nikāya* 29)

Arahant je nesposoban činiti ovih devet stvari. Sama priroda stanja arahantstva takva je da mu je nemoguće činiti te stvari. Da bi se te stvari učinile, moraju biti prisutni pojmovi o onom „ja”, „moje” i „sebstvo”; a ti su pojmovi kod *Arahanta* odsutni, niti se u njemu ikada više mogu pojaviti.

Uskoro ćemo u našoj paralelnoj seriji o Wettimunyjevoj knjizi pokriti unutarnje stanje *Arhata* i vidjeti točno kako ta sloboda od požude vodi do najvišeg postignuća — imunosti na svu patnju.

19. lipnja — Prolaznost

Prolaznost je ono od čega je svijet stvoren:
Vrijeme ne gmiže, već u trenu prolijeće.

Prije nego što shvatiš, dolazi ono čega se bojimo:
Za svako naše „zdravo” mora postojati „zbogom”.

Ne vjeruj ni u kakvu konstrukciju,
Bez obzira na to koliko olakšanja danas donosila.
Kada stigne vrijeme za njezin prestanak,
Možeš se kladiti da će nestati.

Nažalost, čak ni ljubav nije vječna;
Nema ničeg trajnog što možemo urediti.
Ne obvezuj se na „uvijek” ili „nikad”;
Jer vrijeme podvrgava agregate promjeni.

Ako želimo izbjeći bol i zbunjenost,
Moramo postati vješti u vještim sredstvima.
Odreci se eternalističke zablude;
Promjena je nešto što moramo prihvatiti.

„Umri prije svoje smrti!” proglašava Gotama;
Duboko u *jhāne* moramo zaroniti.
Odreći se sve naše privremene drame,
Vječno Neuvjetovano moramo spoznati.

21. lipnja — Dobivanje „Poziva”

U danima kada sam bio u glazbenom i televizijskom biznisu, svi su bili slobodnjaci (*freelanceri*). Među mladim, talentiranim profesionalcima vladala je žestoka konkurencija za poslove. Nakon borbe za opstanak, ako bi netko dobio ponudu za značajan angažman, to je bilo nešto čime se hvalilo pred prijateljima. Nazivali smo to „Dobivanjem Poziva” (Getting The Call). Tipičan razgovor tekao bi ovako: „Hej, jesi li čuo? Joe je dobio Poziv. Sutra odlazi na Obalu.”

Poziv se događa i u duhovnom životu. Čovjek može dugi niz godina tražiti učitelja visoke razine prije nego što se to dogodi. Toliko se preduvjeta mora ispuniti. Ali kada nečija *kamma* sazrije, on dolazi — poziv u uži krug, u privatni svijet naprednih učitelja i praktičara, u sićušne nepoznate samostane na privatnim imanjima, na goleme posjede s pozamašnim zakladama vrlo starih obitelji.

Sada znam da je moja zabrinutost oko vjernog prenošenja Budina učenja budućim generacijama bila neutemeljena. Postoji ezoterični krug naprednih učitelja i redovnika koji

u tišini održavaju najviše standarde filozofije i prakse, strogo prema izvornim Theravāda Suttama. Svi se međusobno poznaju i posjećuju samostane jedni drugih.

Oni nisu zainteresirani za javnost ili privlačenje sljedbenika. Vrlo su svjesni opasnosti javnog eksponiranja. Ne žele biti u središtu pozornosti niti kompromitirati svoje principe radi slave ili bogatstva. Izuzetno cijene očuvanje svoje privatnosti.

Vidite, učenik početnik ne može prepoznati naprednog praktičara. Ako je sretan i otvorenog uma, možda će moći uvidjeti da je drugi redovnik spoznao nešto što on sam nije. Ako je ponizan i voljan učiti, pristupit će tom redovniku za vodstvo. Čovjek može vidjeti da je neki drugi redovnik spoznao manje od njega samog. Ali početnik ne može prepoznati *arhata*, niti ikoga tko je mnogo dalje na putu od njega samoga.

Iz tog razloga, beskorisno je javnosti iznositi napredna učenja. Na primjer, već neko vrijeme u nastavcima objavljujemo izvrsnu knjigu R.G. De S. Wettimunyja, *The Buddha's Teaching and the Ambiguity of Existence*. Međutim, čak i nakon što smo objavili toliko izvadaka, nitko nije ostavio smislen komentar, a kamoli pokrenuo bilo kakvu inteligentnu raspravu o toj temi.

Unatoč tome, iz vlastitog iskustva znamo da je rasprava o toj knjizi ne samo moguća, već i laka ako čovjek posjeduje određena razumijevanja. Također smo objavljivali i tekuću neformalnu raspravu o temama iz ove knjige u našoj seriji podcasta. No, ponovno nije bilo nikakvog značajnog odgovora — čak ni od redovnika i drugih inteligentnih ljudi koji su odslušali tu seriju.

Što to znači? Jesmo li u krivu? Jesmo li ludi? Naravno da nismo. To nam govori da postoje određene stvari koje mogu razumjeti samo ljudi s potrebnim osobnim iskustvima, a takvi su ljudi prilično rijetki. Mi smo jednostavno izišli izvan sfere tema koje su pristupačne ljudima na javnoj tržnici.

To sa sobom povlači određene implikacije. To znači da si više ne možemo priuštiti trošenje vremena i energije pokušavajući privući istomišljenike iz javnosti. To također znači da ćemo bolje iskoristiti vrijeme ako se usredotočimo na vlastiti osobni razvoj umjesto da pokušavamo podučavati. Tko to uopće može razumjeti?

To također implicira da učitelji koji su dostupni u javnoj sferi, bez obzira na to što tvrdili, nisu na najvišoj razini postignuća. Ako se prezentiraju javnosti i privlače pažnju, ako ih ljudi razumiju i reagiraju na njih, to znači da podučavaju na nižoj razini. Najviša razina učenja jednostavno nije dostupna javnosti, iz gore navedenih razloga.

Dakle, što to znači za onu rijetku osobu koja je spremna za potpuno prosvjetljenje? Zaboravite na internet; na mreži nećete pronaći najvišu razinu učenja. Morat ćete otići u

zemlju poput Šri Lanke, gdje je izvorno Budino učenje još uvijek živo, i vlastitim istraživanjem i praksom prodrijeti do tog ezoteričnog kruga.

Ovom objavom, i možda s još nekoliko njih, privest ćemo kraju trenutnu seriju. Odlazimo na povlačenje (retreat) na mjesto bez pristupa internetu. Moguće je da ćemo nastaviti kasnije, ali to je upitno. Jer dobili smo Poziv i odlazimo na Obalu.

23. lipnja — Napokon razumijem

Napokon razumijem Budinu metodu.

> **„A ovo je, redovnici, plemenita istina o nastanku patnje: žudnja koja vodi do novog postajanja [*bhava*] — praćena strašću i užitkom, pronalazeći nasladu sad tu, sad tamo — to jest, žudnja za osjetilnošću, žudnja za postajanjem, žudnja za ne-postajanjem ....**
>
> **„Vizija se pojavila, uvid se pojavio, razlučivanje se pojavilo, znanje se pojavilo, iluminacija se pojavila u meni u pogledu stvari o kojima prije nikada nisam čuo: 'Ovo je plemenita istina o načinu prakse koji vodi do prestanka patnje' .... 'Ovu plemenitu istinu o načinu prakse koji vodi do prestanka patnje treba razvijati [*bhāvetabba*]' .... 'Ova plemenita istina o načinu prakse koji vodi do prestanka patnje je razvijena' ....**
>
> **„Čim je ovo — moje trostruko znanje i vizija u dvanaest permutacija u pogledu ovih četiriju plemenitih istina kakve one doista jesu [*bhūta*] — postalo uistinu čisto, tada sam proglasio da sam se izravno probudio u ispravno samoprobuđenje, nenadmašno u kozmosu s njegovim devama, Márama i Brahmāma, s njegovim asketima i svećenicima, njegovim kraljevima i običnim pukom. Znanje i vizija pojavili su se u meni: 'Nepokolebljivo je moje oslobođenje. Ovo je posljednje rođenje. Sada više nema daljnjeg postajanja'.“**
> — *Saṃyutta-Nikāya* 56:11

Thanissaro objašnjava:

> Stoga je, kako bi se okončala patnja, nužno okončati postajanje. A da bi se to učinilo, potrebno je razumjeti proces koji uzrokuje postajanje, kako bi se problem napao u samom njegovu uzroku. Zbog toga se Buda usredotočio na postajanje kao na proces. I otkrio je da se taj proces sastoji od tri komponente, koje je usporedio s činom sadnje sjemena u polju. Polje predstavlja raspon mogućnosti koje nude prošla i sadašnja *kamma*. Sjemeno predstavlja svijest, zajedno s drugim karmičkim čimbenicima koji ga hrane. Voda koja vlaži sjeme predstavlja trenutni mentalni čin žudnje i vezivanja, koji se fiksira na određeno

> mjesto u rasponu mogućnosti koje nudi polje, dopuštajući postajanju da se razvije iz potencijala koje nudi sjeme.

Tu je Buda naišao na središnji paradoks postajanja, jer žudnja i vezivanje koji osiguravaju vlagu ne moraju uživati u polju ili u rezultirajućem postajanju da bi donijeli plod. Ako se um veže za određeni skup mogućnosti s ciljem da ih promijeni ili izbriše, to također djeluje kao vlaga za stanje postajanja. Stoga želja da se okonča postajanje proizvodi novo stanje postajanja.

Budući da svaka želja koja proizvodi postajanje također proizvodi i patnju, Buda se suočio sa strateškim izazovom: kako okončati patnju kada bi želja za okončanjem patnje vodila do novog obnavljanja patnje. Njegovo rješenje ovog problema uključivalo je paradoksalnu strategiju: stvaranje stanja postajanja u umu iz kojeg je mogao promatrati potencijale *kamme* kako nastaju, ali bez davanja goriva želji da išta poduzme u pogledu tih potencijala. Izraženo analogijom o polju, ovo bi rješenje lišilo sjeme vlage. Na koncu, kada se dopusti svim drugim stanjima postajanja da prođu, stanje postajanja koje je djelovalo kao strateška promatračnica također bi moralo biti lišeno vlage. Budući da bi prodiranje vlage žudnje i vezivanja zahvatilo čak i sjeme ovog strateškog postajanja, to bi na kraju značilo uništenje sjemena, u trenutku kada se dopusti toj vlazi i svim uvjetovanim aspektima svijesti koje sjeme može sadržavati da prođu i nestanu. No bilo koji neuvjetovani aspekti svijesti — ako postoje — ne bi uopće bili dotaknuti.

Dakle, *kamma* stvorena iz želje korijen je postajanja. Sve dok smo zauzeti konstruiranjem stanja bitka u kojima bismo uživali, patnja će se pojaviti kada se podložeći osjetilni objekti promijene. Nikada ne uspijevamo vidjeti iščezavanje naših konstrukcija jer smo tako bjesomučno zauzeti stvaranjem novih, koje potom padaju na one stare:

> **Časni Ānanda: „Ova riječ, 'postajanje, postajanje' — do koje mjere postoji postajanje?"**
>
> **Buda: „Ako ne bi bilo *kamme* koja sazrijeva u domeni osjetilnosti, bi li se postajanje u domeni osjetilnosti moglo razaznati?"**
>
> **Časni Ānanda: „Ne, gospodine."**
>
> **Buda: „Tako je *kamma* polje, svijest je sjeme, a žudnja je vlaga. Svijest živih bića ometenih neznanjem i okovanih žudnjom uspostavljena je u / podešena na nižu domenu. Tako dolazi do stvaranja novog postajanja u budućnosti.**
>
> **Ako ne bi bilo kamme koja sazrijeva u domeni oblika, bi li se postajanje u domeni oblika moglo razaznati?"**

> **Časni Ānanda: „Ne, gospodine.”**
>
> **Buda: „Tako je *kamma* polje, svijest je sjeme, a žudnja je vlaga. Svijest živih bića ometenih neznanjem i okovanih žudnjom uspostavljena je u / podešena na srednju domenu. Tako dolazi do stvaranja novog postajanja u budućnosti.**
>
> **Ako ne bi bilo kamme koja sazrijeva u domeni bezobličnosti, bi li se postajanje u domeni bezobličnosti moglo razaznati?”**
>
> **Časni Ānanda: „Ne, gospodine.”**
>
> **Buda: „Tako je *kamma* polje, svijest je sjeme, a žudnja je vlaga. Svijest živih bića ometenih neznanjem i okovanih žudnjom uspostavljena je u / podešena na profinjenu domenu. Tako dolazi do stvaranja novog postajanja u budućnosti. Eto kako postoji postajanje.”** — *Aṅguttara-Nikāya* 3:76

Čim svoje konstrukcije prestanemo hraniti hranom *kamme*, svijesti i žudnje, one počinju bljediti i nestajati. Ako jednostavno pričekamo i dopustimo da se to dogodi, umjesto da pokušavamo konstruirati nove oblike bitka i postajanja, sve one iščezavaju same od sebe. To također objašnjava zašto je moj posljednji ozbiljan pokušaj postizanja prosvjetljenja davne 1984. godine propao, pri čemu sam izgubio sve svoje dobitke. Koristio sam neizravnu metodu i nisam je odveo dovoljno daleko.

Tako je praksa trostruka:

1. Zaustaviti mentalne konstrukcije konstruiranjem bitka onoga-tko-zaustavlja-sve-konstrukcije.
2. Zaustaviti verbalne konstrukcije putem *ānāpānasatija* (pomnosti na dah).
3. Zaustaviti fizičke konstrukcije kroz spokoj.

Trik je u tome da se stvori želja i namjera (*kamma*) za zaustavljanjem konstrukcija, a zatim pričeka dok one ne izblijede — u kojem trenutku također odbacujemo i tu želju i namjeru. Posljednja namjera koja odlazi jesu tjelesne konstrukcije udisaja i izdisaja. Ulaskom u *jhānu* prakticiranjem *ānāpānasatija*, jednom kada mentalne i verbalne konstrukcije prestanu, čovjek postupno ulazi u duboki spokoj sve dok i tjelesna konstrukcija također ne prestane.

Odlazim u osamu, i to je sve što radim dok ovo ne ostvarim. Javi mi kada stigneš tamo.

Centar za duhovne obnove, ašram redovnika

24. lipnja — Bilješke o postajanju

Kamma je polje, svijest je sjeme, a žudnja je vlaga za postajanje. Za svaki čin postajanja također postoje mjesto i vrijeme — lokacija i trajanje. Postajanje kod bića nižeg razvoja odvija se u domeni osjetilnosti — koju Buda definira kao „strast prema vlastitim namjerama" — kod bića srednjeg razvoja u domeni oblika, a kod bića višeg razvoja u domeni bezobličnosti, u sve većim stupnjevima profinjenosti.

Ontički gledano, dok promatram svoje iskustvo, pregledavam polje mogućnosti koje mi pružaju moja prošla i sadašnja *kamma*. Zatim svjesno biram jednu od tih mogućnosti na temelju toga koliko osjetilnog užitka procjenjujem da će mi donijeti. Tu mogućnost zalijevam željom, vezujući se za nju kao za svoju sadašnju ili buduću lokaciju i bivanje kroz određeno trajanje. Potom, kada vidim da užitak iz tog stanja bitka počinje blijediti i slabjeti, tražim drugu mogućnost, i ciklus se ponavlja, *ad nauseam*.

Život promatran s ove platforme počinje izgledati pomalo komično, poput nekog fantastičnog filma u kojem svatko igra ulogu za koju misli da će mu donijeti najviše užitka, na temelju prošlog iskustva i budućih projekcija. Ljudi žive u prošlosti i budućnosti umjesto u sadašnjosti, računajući strategiju umjesto da iskušavaju stvarnost. Oni pate sada kao rezultat prošlog postajanja, ali se i dalje klade da će njihovo sljedeće postajanje pogoditi glavni dobitak. Golema, bjesomučna energija koju ljudi ulažu u ovu uzaludnu opsesiju postajanjem u isto je vrijeme i zabavna i jadna.

Stojim po strani i promatram, znajući da moram sudjelovati u toj rasi postajanja, čak i dok tražim izlaz iz nje. Primjećujem kako razine postajanja u osjetilnosti, obliku i bezobličnosti neprestano bljeskaju kroz um, dajući značenje percepcijama sadašnjeg i budućeg postajanja. Postoje iskustva bezobličnosti i ništavila koja traju tek jedan trenutak, služeći umu kao referentne točke za mjerenje i klasificiranje drugih stanja bivanja. Kada se ona stabiliziraju u meditaciji, postaju više *jhāne*.

U svakom slučaju, cijeli spektar bitka i postajanja, od Brahmā pa sve do paklenih svjetova, dostupan nam je — i sve je to patnja. Bilo ono grubo i materijalno, ili profinjeno i suptilno; svako postajanje je patnja jer uključuje bitak, a bitak zahtijeva ono „ja" i „moje", želju, vezivanje i oklade o uvjetima, prostoru i vremenu koje na kraju uvijek propadaju. A sve te stvari određuju patnju. Ljudi provode čitavo svoje postojanje nasilno se boreći s pohlepom, vezanošću i odbojnošću, uma raspršenog na sve strane, nikada ne isprobavajući Budinu jednostavnu metodu.

Stoga se izlaz iz konstrukcija i posljedične patnje nalazi u *jhāni*. Kada promatram sebe kako ulazim u *jhānu*, u početku uvijek postoji neka verbalna formula, gotovo poput mantre, koju koristim kako bih centrirao um i ujahao s njim u koncentraciju. Nešto poput „sada ulazim u koncentraciju", ili ako seansa ima specifičan cilj, nešto u vezi s tim.

Jednom kada um postane prosvijetljen kroz koncentraciju, mentalno i verbalno konstruiranje prestaje jer jednostavno nema riječi kojima bi se opisalo bezobličnо carstvo svjetlosti. Nema više misli o „ja" i „moje", jer više nema nikakvog diferenciranja temeljenog na obliku. Također je prisutan i ekstatičan osjećaj čuđenja što se takvo iskustvo uopće može dogoditi. Sve to čovjeku omogućuje da nadiđe obični um utemeljen na postajanju.

Dakle, sve ovisi o postizanju *jhāne*. No vidimo ljude, čak i dobro podučene budiste koji bi trebali bolje znati, kako bježe od mira *jhāne* i zatrpavaju svoje živote bitkom i postajanjem. To je trik uvjetovanog uma kako bi osigurao svoj opstanak. Postojao je i postoji dobar razlog za disciplinska pravila Budina Reda koja su redovnike držala u siromašnom i ovisnom položaju. Za njih nije preostajalo ništa drugo raditi nego meditirati.

Danas, napose, imamo daleko previše ometanja da bismo postigli *jhānu*. To znači da moramo poduzeti drastične korake, ako je potrebno, kako bismo pojednostavili svoje živote, tako da možemo ući u napredne stupnjeve meditacije i približiti se potpunom prosvjetljenju. Bez takvog odlučnog, posvećenog djelovanja, krajnje je upitno hoćemo li ikada pronaći svoj put do prestanka svih jada.

26. lipnja — Dvije vrste znanja

U ranijim objavama raspravljali smo o razlici između ontologije i ontike: ontologija je analitičko znanje o kategorijama bitka — onome što je bilo i što može biti. Ontika je također analitičko znanje o kategorijama bitka, međutim njezina je preokupacija isključivo sadašnjost i neposredno iskustvo — ontološka analiza onoga što jest.

Ontološko znanje teži sustavnoj kategorizaciji prošlog i budućeg iskustva; drugim riječima, to je teoretsko znanje o životu. Ontičko znanje je praktičnija, izravnija i fleksibilnija analiza onoga što se događa ovdje i sada: fenomenološko znanje o životu.

Moj partner je danas otišao; ne može pomiriti svoju potrebu za osjetilnim uživanjem i neovisnošću sa svojom željom da postane redovnik. Tako da na povlačenje odlazim sam.

4. srpnja — Tajna zlatnoga cvijeta

Što ako se ispostavi da je ključ buđenja nešto doista jednostavno — kao, recimo, povlačenje energije na mjestu gdje je inače guramo? Ali da se to nalazi na mjestu koje je inače blokirano raznim mentalnim otrovima? Ako je to tako, kako biste onda to podučavali? Kako biste to uopće opisali? I što ako se tolika učenja ne odnose na postizanje prosvjetljenja, već na njegovo očuvanje?

Budeći se, prisjećam se tajne zlatnoga cvijeta. Ona se sastoji u povlačenju energije unutra kroz šestu čakru. Obično ona ide prema van, osobito kada stvaram „ja", žudim ili mislim. To je prilično suptilno, ali kada to uhvatite, vau!

Evo citata od Rajneesha:

> „Učitelj Lu-tsu je rekao: **'Kada se svjetlost natjera da se kreće u krugu, sve energije neba i zemlje, svjetlosti i tame, kristaliziraju se.'**
>
> Vaša svijest teče prema van — to je činjenica, u to ne treba vjerovati. Kada gledate neki objekt, vaša svijest teče prema tom objektu. Na primjer, gledate u mene. Tada zaboravljate sebe, postajete usmjereni na mene. Tada vaša energija teče prema meni, vaše su oči usmjerene prema meni poput strijele. To je ekstroverzija. Vidite cvijet i očarani ste, i postanete usmjereni na cvijet. Zaboravljate na sebe, pažljivi ste samo prema ljepoti cvijeta.

To znamo — to se događa svakog trenutka. Prelijepa žena prolazi i odjednom vaša energija počinje ići za njom. Poznajemo taj tok svjetlosti prema van. To je samo polovina priče. Ali svaki put kada svjetlost teče prema van, vi padate u pozadinu, zaboravljate na sebe.

Svjetlost mora teći natrag tako da budete i subjekt i objekt u isto vrijeme, istodobno, tako da vidite sebe. Tada se oslobađa samopoznaja. Obično živimo samo na pola puta — napola živi, napola mrtvi — to je situacija. I polako, polako svjetlost nastavlja teći prema van i nikada se ne vraća. Postajete sve više i više prazni iznutra, šuplji. Taoističko iskustvo govori da se ova energija koju trošite u svojoj ekstroverziji može sve više kristalizirati umjesto da se troši, ako naučite tajnu znanost okretanja energije unatrag. To je moguće; to je čitava znanost svih metoda koncentracije...

Samo stojeći pred ogledalom jednog dana, isprobajte jedan mali eksperiment. Gledate u ogledalo, svoje vlastito lice u ogledalu, vlastite oči u ogledalu. To je ekstroverzija: gledate u lice u ogledalu — svoje vlastito lice, naravno, ali ono je objekt izvan vas. Zatim, na trenutak, preokrenite cijeli proces. Počnite osjećati da vas gleda odraz u ogledalu — ne da vi gledate odraz, nego da odraz gleda vas — i naći ćete se u vrlo neobičnom prostoru. Samo pokušajte to na nekoliko minuta i postat ćete vrlo živi, i nešto neizmjerne snage počet će ulaziti u vas. Možda se čak i uplašite jer to nikada niste spoznali; nikada niste vidjeli potpuni krug energije.

I iako se to ne spominje u taoističkim spisima, meni se ovo čini najjednostavnijim eksperimentom koji svatko može napraviti, i to vrlo lako. Samo stojeći pred ogledalom u svojoj kupaonici, najprije gledajte u odraz: vi gledate, a odraz je objekt. Zatim promijenite cijelu situaciju, preokrenite proces. Počnite osjećati da ste vi odraz i da odraz gleda vas. I odmah ćete vidjeti kako se događa promjena, kako se velika energija kreće prema vama. U početku to može biti zastrašujuće jer to nikada niste činili i nikada niste znali za to; izgledat će ludo. Možda ćete se osjećati potreseno, u vama se može pojaviti drhtanje ili se možete osjećati dezorijentirano, jer je čitava vaša dosadašnja orijentacija bila ekstroverzija. Introverziju treba učiti polako, polako. Ali krug je potpun. I ako to budete činili nekoliko dana, bit ćete iznenađeni koliko se življe osjećate cijeli dan. Samo nekoliko minuta stajanja pred ogledalom i dopuštanja energiji da vam se vrati kako bi krug bio potpun... A kad god je krug potpun, nastaje velika tišina. Nepotpun krug stvara nemir. Kada je krug potpun, on stvara odmor, čini vas centriranim. A biti centriran znači biti moćan — moć je vaša. I ovo je samo eksperiment; zatim ga možete isprobati na mnogo načina.

Gledajući u ružu, najprije gledajte u ružu nekoliko trenutaka, nekoliko minuta, a zatim započnite obrnuti proces: ruža gleda vas. I bit ćete iznenađeni koliko vam

> energije ruža može dati. A isto se može učiniti s drvećem, zvijezdama i s ljudima. A najbolji način je učiniti to sa ženom ili muškarcem kojeg volite. Samo gledajte jedno drugome u oči. Najprije počnite gledati onog drugog, a zatim počnite osjećati kako vam onaj drugi uzvraća energiju; dar se vraća natrag. Osjećat ćete se ispunjeno, osjećat ćete se obasuto, okupano, ugrijano u novoj vrsti energije. Izići ćete iz toga pomlađeni, vitalizirani." — ***Secret of Secrets***, Vol. 1

Ovo je također i moje iskustvo. Proveo sam nekoliko sati u *bhāvani* i *jhāni* danas. Svjetla postaju intenzivna, nalazim se u gornjoj sobi i tok kroz šestu čakru većinu je vremena usmjeren prema unutra. Gotovo sam se vratio tamo gdje sam bio 1984. godine:

Živio sam neko vrijeme u Portlandu u Oregonu, radeći kao ugovorni tehnički pisac. Nakon što je moj projekt završio, preostalo mi je još nešto vremena do isteka najma stana, a nisam imao nikakvog posla. Proučavao sam taoizam, a osobito Tajnu zlatnoga cvijeta, ezoterični tekst o meditaciji. Moj stan bio je vrlo tih. Imao sam i vremena i mjesta za ugodnu meditaciju.

> Tako sam uzeo nekoliko slobodnih mjeseci i jednostavno sjedio, počevši s oko 3 do 4 sata dnevno. Uvijek sam imao problema s time da mi noge utrnu dok sjedim. Zato bih sjedio po 20 do 30 minuta u komadu, ustao i hodao uokolo nekoliko minuta, pa ponovno sjeo. Napravio sam vrlo udobno mjesto za sjedenje s podignutim sjedalom, što mi je pomoglo da ostanem sjediti dulje.
>
> Što sam radio? Ništa. Sjedio bih i čekao. Promatrao bih svoj dah, svoj um, svoje srce i svoju energiju. Ubrzo sam shvatio da se čak i bez ikakvog rada, čak i bez razmišljanja, puno toga događa. Nema potrebe za televizijom, nema potrebe da vam ikada bude dosadno. Unutar nas nalazi se vrlo zabavan prikaz energije i kretanja. Sve što trebamo učiniti jest sjesti i promatrati.
>
> Sjedio sam tako svaki dan otprilike 10 tjedana, postupno povećavajući vrijeme do 12 – 18 sati dnevno. Zatim sam 21. prosinca 1984. prosjedio jutro kao i obično, a za ručak pojeo integralne ramen rezance. Nakon ručka sam se odmarao nekoliko minuta, a potom ustao i pripremio se ponovno sjesti. Odjednom sam osjetio da je još netko u prostoriji — jasno izražena ženska prisutnost. Nakon toliko meditiranja postao sam vrlo osjetljiv na energiju ljudi. Pogledao sam po stanu, ali nikoga nije bilo.
>
> Tada sam osjetio dodir na svom čelu.
>
> Energija je jurnula uz moju kralježnicu i izišla kroz vrh glave. Odjednom me preplavila duhovna vizija. Mogao sam vidjeti svjesnu duhovnu energiju svugdje, u svemu. Osjećao sam se potpuno ekstatično. Kamo god bih pogledao, vidio sam

istu stvar: blistavu, svjesnu duhovnu energiju kako pulsira i teče kroz sve, poput sveprožimajućeg oceana od mlijeka.

Iskustvo je trajalo satima. Nakon četiri sata neprekidnog blaženstva, odlučio sam provjeriti stvarnost; posjetio sam lokalnu čajanu. Kada sam ušao, biljke u teglama veselo su me pozdravile — ali ljudi su me potpuno ignorirali. Bili su toliko mrtvi da su komotno mogli biti kartonske figure. Najprije sam stao u red kao i svi ostali. Nakon što su me neko vrijeme potpuno ignorirali, odlučio sam testirati granice.

Prošao sam preko reda, zgrabio šalicu, napunio je vrućom vodom, ubacio vrećicu čaja i malo meda. Gledajući uokolo, svi su me i dalje pomno ignorirali. Gurajući stvar do krajnjih granica, uzeo sam svoju vruću šalicu čaja, odšetao prema vratima i izišao van bez plaćanja.

Tišina. Nikakve reakcije. Ovo iskustvo otkrilo je zanimljiv aspekt masovne halucinacije u kojoj većina ljudi živi. Oni toliko mrze sreću i izbjegavaju ekstazu da se, ako je netko uistinu sretan ili ekstatičan, ponašaju kao da on uopće nije tamo. Poricanje je moćna droga.

U danima i tjednima koji su uslijedili, sve što bih trebao učiniti da ponovim to ekstatično iskustvo bilo je sjesti i duboko udahnuti. Daljnji eksperimenti s ljudima pokazali su izvan svake sumnje da bih, kad god bih bio u tom ekstatičnom stanju, zapravo bio nevidljiv.

Odlazim na ljetno povlačenje u meditaciju i ovo će biti moja posljednja objava za neko vrijeme. Međutim, nastavit ću voditi ovaj dnevnik i objavit ću ga kada se vratim.

Planinarenje od centra za duhovnu obnovu prema cesti

7. srpnja — Povlačenje tijekom sezone kiša

Mi smo kao zarobljeni u mračnoj špilji s opakom životinjom, umom. Kameni zid zatvara ulaz u špilju, a to je kamenje preteško da bismo ga podigli, predebelo da bismo kroz njega prodrli. Ali Buda nam daje upute da će taj zid, ako ga pogledamo na određeni način, nestati i da možemo išetati iz špilje na otvoren zrak, kao slobodni ljudi.

Budine su upute detaljne i zamršene; ali prema mom iskustvu, kada se razumiju i precizno slijede, korist je golema. Neki me ljudi vide kao nametnika jer inzistiram na detaljima poput točnog citiranja Bude i navođenja referenci na odlomke iz Sutta kako bih potkrijepio naše stavove. Jedna me gospođa čak nazvala „fundamentalistom" — što me razveselilo jer mislim da bi nam malo više fundamentalizma, u smislu točnosti i pažnje posvećene detaljima Budina učenja, koristilo.

Ovo će biti moja posljednja objava za neko vrijeme. Napokon je došao dan kada napuštam svoj Matični hram i odlazim na povlačenje tijekom sezone kiša (*Vassa*) na izoliranu i povjerljivu lokaciju u džungli Šri Lanke. Ne znam točno koliko ću dugo biti izvan mreže.

Osjećam da sam vrlo blizu. Kada nakon ispravne pripreme uma pogledam taj čvrsti kameni zid na određeni način, otvara se prozor i mogu vidjeti svijet slobode i svjetlosti koji se nalazi iza njega. Ali još uvijek ne mogu otići tamo. S obzirom na uzvišeno društvo koje ću imati sreću dijeliti, sve je moguće. Jedan od mojih suradnika bit će redovnik koji redovito drži govore pred mnoštvom od 30 do 40 tisuća ljudi. U javnosti je poznat samo kao „Arahat", jer želi sačuvati svoju anonimnost i privatnost. Čast mi je pomagati mu u objavljivanju engleskih prijevoda njegovih govora.

Možda se vratim zaređen kao theravādski redovnik, a možda se dogodi čak i „ono". Molim sve za oprost što sam ponekad bio naporan i tražim vaše blagoslove za uspješno povlačenje. Pokušavam i grmjeti i liti kišu. Namo Buddhāya!

> **Postoje ove četiri vrste grmljavinskih oblaka. Koje četiri? Onaj koji grmi, ali ne lijeva kišu; onaj koji lijeva kišu, ali ne grmi; onaj koji niti grmi niti lijeva kišu; i onaj koji i grmi i lijeva kišu. To su te četiri vrste grmljavinskih oblaka.**
>
> **„Na isti način, ove četiri vrste osoba koje nalikuju grmljavinskim oblacima mogu se naći kako postoje u svijetu. Koje četiri? Ona koja grmi, ali ne lijeva kišu; ona koja lijeva kišu, ali ne grmi; ona koja niti grmi niti lijeva kišu; i ona koja i grmi i lijeva kišu.**
>
> **A kako je netko onaj tip osobe koja grmi, ali ne lijeva kišu? To je slučaj kada je osoba ovladala Dhammom: dijalozima, pripovijestima u miješanoj prozi i stihu, objašnjenjima, stihovima, spontanim usklicima, citatima, pričama o**

rođenju, čudesnim događajima, seansama pitanja i odgovora. Pa ipak, ona ne razabire, onako kako je to uistinu prisutno, da: 'Ovo je patnja.' Ne razabire, onako kako je to uistinu prisutno, da: 'Ovo je nastanak patnje.' Ne razabire, onako kako je to uistinu prisutno, da: 'Ovo je prestanak patnje.' Ne razabire, onako kako je to uistinu prisutno, da: 'Ovo je put prakse koji vodi do prestanka patnje.' To je taj tip osobe koja grmi, ali ne lijeva kišu. Za ovu vrstu osobe, kažem vam, da je poput grmljavinskog oblaka koji grmi, ali ne lijeva kišu.

„A kako je netko onaj tip osobe koja lijeva kišu, ali ne grmi? To je slučaj kada osoba nije ovladala Dhammom: dijalozima... seansama pitanja i odgovora. Pa ipak, ona razabire, onako kako je to uistinu prisutno, da: 'Ovo je patnja.' Razabire, onako kako je to uistinu prisutno, da: 'Ovo je nastanak patnje.' Razabire, onako kako je to uistinu prisutno, da: 'Ovo je prestanak patnje.' Razabire, onako kako je to uistinu prisutno, da: 'Ovo je put prakse koji vodi do prestanka patnje.' To je taj tip osobe koja lijeva kišu, ali ne grmi. Za ovu vrstu osobe, kažem vam, da je poput grmljavinskog oblaka koji lijeva kišu, ali ne grmi.

„A kako je netko onaj tip osobe koja niti grmi niti lijeva kišu? To je slučaj kada osoba nije ovladala Dhammom: dijalozima... seansama pitanja i odgovora. Ona ne razabire, onako kako je to uistinu prisutno, da: 'Ovo je patnja.' ... 'Ovo je nastanak patnje.' ... 'Ovo je prestanak patnje.' ... 'Ovo je put prakse koji vodi do prestanka patnje.' To je taj tip osobe koja niti grmi niti lijeva kišu. Za ovu vrstu osobe, kažem vam, da je poput grmljavinskog oblaka koji niti grmi niti lijeva kišu.

„A kako je netko onaj tip osobe koja i grmi i lijeva kišu? To je slučaj kada je osoba ovladala Dhammom: dijalozima... seansama pitanja i odgovora. Ona razabire, onako kako je to uistinu prisutno, da: 'Ovo je patnja.' ... 'Ovo je nastanak patnje.' ... 'Ovo je prestanak patnje.' ... 'Ovo je put prakse koji vodi do prestanka patnje.' To je taj tip osobe koja i grmi i lijeva kišu. Za ovu vrstu osobe, kažem vam, da je poput grmljavinskog oblaka koji i grmi i lijeva kišu.

To su te četiri vrste ljudi koje se mogu naći kako postoje u svijetu." — *Valahaka Sutta* (*Aṅguttara-Nikāya* 4.102)

8. srpnja — Pakiranje mog života

Danas sam se pakirao, pripremajući se za sutrašnji odlazak u Colombo, a dan nakon toga u samostan časnog S.-a. Odjednom me preplavio osjećaj da „ovo nije samo još jedan izlet u

hram; događa se nešto **puno veće**". Što više razmišljam o trenutnoj situaciji, čini se da ovo označava početak još jednog **velikog, novog poglavlja**.

Otkako sam došao na Šri Lanku, upoznao sam mnogo dragih, ali manje-više **izvanjskih**, religioznih budista. Čak se ni redovnici koje smo do sada sreli ne čine vrlo **ozbiljnima** u proučavanju dubljeg značenja Sutta, prakticiranju meditacije ili postizanju **prosvjetljenja**. Ali meni su, u ovoj fazi mog života, to **jedine stvari koje su važne**.

Također sam postao pesimističan u pogledu iznošenja viših theravādskih učenja **zapadnjacima** na engleskom jeziku. Zapadnjaci žele sklopiti dogovor: „U redu, vjerovat ću u ne-sebstvo, deklarativno ću podržavati Budu, ali pod uvjetom da **nema *vinaye*; nema pravila**." Na način na koji se zen i tibetanski budizam prezentiraju na zapadu, to im prolazi. Ali **nitko ne postiže prosvjetljenje**; umjesto toga, oni samo mehanički prolaze kroz proces sjedenja, dok zapravo samo **razmišljaju**. Nema spoznaje niti **uvida**.

Dio problema je kulturološke prirode; no tijekom posljednjih nekoliko mjeseci postupno sam se uvjerio da na zapadu postoji temeljni **nedostatak** kako moralnog tako i intelektualnog **integriteta**. Naravno, ne pomaže ni to što su svi na zapadu toliko uvjetovani osjetilnim uživanjem da doslovno **ne mogu ni zamisliti** život bez njega.

Želim društvo ljudi — bilo da su redovnici ili ne, nije važno — koji su posvećeni razumijevanju *Theravāda Sutta* na **ontološkoj, sustavnoj razini**. To znači, kako je časni Ñāṇavīra slavno rekao, da je „njihovo razmišljanje jedinstvena cjelina — ne možete promijeniti jednu stvar, a da to ne utječe na sve ostalo". To znači obnavljanje, razumijevanje, kontemplaciju i spoznaju Budinih Četiriju plemenitih istina na **dubokoj razini** — prodirući do njihova bitnog značenja.

Relativno sam nov u Budinom učenju. **Odbacio sam budizam** kada sam tražio *gurua* još 1960-ih, jer su u to vrijeme bili dostupni samo zen i tibetanski budizam, a oni mi se **nisu sviđali**. **Primat theravādskog puta** prepoznao sam tek prije manje od godinu dana. Siguran sam da postoje mnoge stvari koje još uvijek pogrešno razumijem i o kojima čak i ne znam. Ali osjećam **golemu hitnost** da spoznam ovo učenje, jer tko zna koliko nam je još ostalo na ovom svijetu? Želim **zaustaviti patnju** i spreman sam učiniti **sve što je potrebno** da postignem prosvjetljenje.

Stoga mi je društvo onih koji cijene Budino učenje dovoljno da **naporno rade** na njegovoj spoznaji iznimno važno. Moja namjera pri odlasku u samostan časnog S.-a sutra jest družiti se s ljudima koji „**shvaćaju**", koji su blizu **spoznaje**, koji su ispred mene i koji mogu **artikulirati** i **prenijeti** svoju spoznaju. Hoću li se zarediti ili ne, ni približno nije tako važno kao razumijevanje Budina učenja onakvog **kakvo ono uistinu jest**.

Osvrt na centar za duhovne obnove

9. srpnja — Povoljan početak

Upravo sam napustio hram i krenuo na povlačenje. Dok sam prelazio preko mosta, na cesti se našao **paun**. Potrčao je **uzbrdo**, udesno, u smjeru u kojem sam se i ja kretao cestom. Pogledao sam prema mjestu gdje je ušao u šumu i ondje ugledao čitavo grmlje zrelog ***tulsija*** (svetog bosiljka). Ubrao sam stručak lišća i *mañjarīja* (sjemenki) za lijek.

S ovim **povoljnim znakovima** započinje novo poglavlje u mom životu. Napokon se osjećam osnaženim **odreći se** tolikih stvari za koje sam dugo bio vezan: glazbe, podučavanja, posjedovanja kontrole. D. se vratio u Norvešku zarađivati novac; potpuno sam sam po prvi put u više od godinu dana i osjećam se vrlo **slobodno**. Napokon su u mom životu neki ljudi koji su dovoljno prosvijetljeni da se mogu **opustiti**, otpustiti ulogu učitelja i vjerovati im. To je **iznimno**, **iznimno velika stvar**.

Ovo — kao ni bilo što drugo — namjerno **ne objavljujem** na Facebooku, barem dok traje povlačenje, a možda i dulje. Pokazalo se da glavni igrači na mreži **nemaju integriteta**. Više se ne čine odgovornima ni vrijednima povjerenja. Zašto bih im povjerio svoju intimnu osobnu priču?

Također, imena redovnika i drugih prijatelja u ovom su poglavlju **anonimizirana**. Ako me dovoljno dobro poznajete, znat ćete tko su oni. U suprotnom, zaslužuju svoju privatnost i anonimnost. Bit će tu i prilično toga o „**Arahantu**" — potpuno prosvijetljenom redovniku, a

to je nadimak pod kojim se pojavljuje u javnom životu. Nitko tko nije osobno povezan s njim ne zna njegovo pravo ime. I tako bi i trebalo biti.

Dok sam pješačio otprilike kilometar uz brdo prema cesti kako bih dočekao kombi, došao sam do još jedne spoznaje. Čovjek ne može uistinu spoznati koliko su običan život i postojanje nezadovoljavajući sve dok ne okusi *jhānu*. Sada razumijem zašto se svi osjećaji i senzacije smatraju *dukkha*, i **zašto** se svako iskustvo, od pakla pa do Brahmā svjetova, smatra **nezadovoljavajućim**.

To je u usporedbi s *jhānom*. *Jhāna* je toliko čista i ugodna da, kada je čovjek postigne, sve ostalo **blijedi** u usporedbi s njom. Jedan od razloga zašto sam se osjećao tako nezadovoljno posljednjih nekoliko dana jest taj što sam imao **manje vremena za meditaciju** zbog priprema za povlačenje. Mogu samo promatrati struju nezadovoljavajućih iskustava kako prolazi sve dok ponovno ne budem mogao ući u *jhānu* i osjetiti tu **čistu sreću**, bez nuspojava ili karmičkih posljedica.

Saznanje da je takva neizreciva sreća udaljena tek jedno mirno mjesto, nekoliko pomnih udaha i nekoliko trenutaka koncentracije, **mijenja sve**. Osobito **obezvrjeđuje** sve druge oblike takozvane sreće. Zapravo, čini da oni u usporedbi s njom izgledaju poput patnje.

Kućica za povlačenje u samostanu Časnog Svetog S.

10. srpnja — Promocija časnog Ñ.-a

Danas sam prisustvovao svečanosti **promocije** (diplomiranja) mog dragog prijatelja, časnog Ñ.-a, glavnog redovnika Centra za duhovne obnove u kojem boravim posljednjih šest tjedana. On prima svoju diplomu prvostupnika iz pālija. Ne znam zašto to na engleskom zovu „commencement" [početak]; činilo bi se logičnijim nazvati to nečim poput „completion" [završetak]. No dobro — od kada to **obrazovanje** ima veze s **logikom**?

Sjedili smo u golemom, klimatiziranom šatoru s nekoliko tisuća redovnika i članova obitelji, dok su petstotinjak i nešto diplomanata prozivali po imenu, nakon čega su marširali do podija i preuzimali svoje diplome. Kao i obično, bio sam jedini *upāsaka* [vjernik laik] i jedini zapadnjak. Zbog toga su mi dodijelili mjesto u novinarskom sektoru u prvom redu, kako bi svi mogli **zuriti** u mene.

Naravno, uvodne ceremonije i sve ostalo bili su na **sinhalskom**, od kojeg razumijem otprilike **deset riječi**. Tako da je, izuzev onih dvadesetak sekundi koliko je mom prijatelju trebalo da preuzme diplomu, sve skupa bilo **duboko dosadno** i nebitno. Zato sam sjedio tamo u toj lijepoj, udobnoj stolici u tom lijepom, hladnom šatoru, usredotočio se na dah i **ušao u meditaciju**.

Mislim da je vrlo vjerojatno da sam od nekoliko tisuća redovnika i svjetovnjaka koji su bili ondje, ja bio **jedini koji je meditirao**. Nisam provodio anketu — bio sam prezauzet time što sam bio u **ekstazi**. Imao sam oko dva dobra sata *jhāne* nakon što je moj prijatelj dobio svjedodžbu i maksimalno sam to iskoristio. Tijekom tog vremena imao sam otprilike 2746 intenzivnih spoznaja i uvida, od kojih sam većinu zaboravio, samo zato što sam zaboravio prokrijumčariti svoj iPad ispod odore. Ali pokušat ću ovdje napisati nešto o onima koji mi **nisu** pobjegli.

Kao prvo, ako želite izvući **najviše** iz meditacije, osobito iz *ānāpānasatija*, ona mora postati vaša strast, vaša **opsesija**, vaša karijera, vaš **stil života**. Meditacija kao hobi, ili čak kao svakodnevna vježba, svakako će donijeti koristi, ali nećete stići dalje od preliminarne faze koncentracije. Da biste ostvarili daljnji napredak, vaše osobno, emocionalno i perceptivno **središte gravitacije** mora biti u samoj meditaciji (*jhāni*).

Što pod time mislim? To znači da meditacija nije samo nešto što **radite**; ona postaje vaš **život**. Kad god niste u meditaciji, veselite se sljedećoj prilici za meditiranje. I više od toga: **čeznete** za njom, poput **ljubavnika** razdvojenog od voljene osobe. Na meditaciju biste trebali gledati kao na jedino vrijeme kada ste **potpuno živi**.

Društvene konvencije, pristojno čavrljanje, posao, obiteljski život, romansa, umjetnost, znanost, filozofija — **ništa** su u usporedbi s meditacijom; a da ne govorimo o zabavi, politici

i ostalom sličnom **smeću**. Eto kako sam mogao — doslovno — okrenuti leđa dvorani punoj redovnika i budista laika koji su pristojno pratili program, zatvoriti oči i otići u svoj vlastiti **savršeni mali svijet** osame u koncentraciji.

Samo zamislite **ironiju**: ja sam jedini zapadnjak u prostoriji punoj budista, na ceremoniji promocije budističkog sveučilišta, gdje bi ljudi trebali proučavati Budino učenje na visokoj razini, okružen višim redovnicima, a ja sam **jedini** u meditaciji! Svi ostali su listali program, pristojno zainteresirani za ono što se događalo. Nikada nisam bio dobar u glumljenju interesa za dosadne ceremonije.

Takve mi se aktivnosti čine ničim drugim doli sofisticiranim oblikom **patnje**. Moj se prijatelj vozi onim raspadnutim lokalnim autobusom do Colomba — 8 sati u svakom smjeru — na predavanja svake nedjelje. E, **to** je patnja! I kolika je dobit? Sada svojim drugim titulama može dodati kraticu BA, MA, Ph.D, D.Litt ili što već. Sav taj trud, sva ta patnja samo zbog **titule**? Hoće li posjedovanje te titule ikoga približiti **prosvjetljenju**? Ne, hvala.

I voditelj sveučilišta, stari redovnik — u tako dubokoj starosti da mu treba pomoć kako bi se popeo stepenicama do govornice — i on pati. Trebao bi **meditirati**, u osami, **pripremati se za smrt**. Umjesto toga, na pozornici je više od dva sata, **dijeleći diplome** za 500 ljudi koje uopće ne poznaje. To je **patnja**!

Iz moje perspektive, dakle, cijela vrijednost tog iskustva bila je prilika da malo meditiram. No ono što je to iskustvo u meni osvijestilo jest koliko je prilika za meditaciju **dragocjena**. Ako posjedujete znanje i vještinu, ne gubite ni trenutak vremena: kad god **možete** ući u meditaciju, **učinite to**! Što nas dovodi do naše sljedeće teme:

Panorama s moje verande

11. srpnja — Moja promocija

Sinoć u sumrak stigao sam u samostan časnog S.-a, u pratnji **dvojice glavnih redovnika** iz šumskih samostana u kojima sam boravio posljednja tri mjeseca. Ovo je mjesto **stvarno** Bogu iza leđa! Nema interneta; jedva da ima i signala za mobitel. Nakon kratkog i ugodnog posjeta kako bi me upoznali s časnim S.-om te izrazili svoju sreću i zadovoljstvo mojim novim mentorom, redovnici su krenuli natrag gore u planinu.

Ostao sam sam s časnim S.-om, **vrlo iskusnim redovnikom** kojeg je prijatelj koji ga dobro poznaje opisao kao „**živu knjižnicu**". Također ga prati glas da je Arahant. Svakako nije običan čovjek, pa čak ni **običan redovnik**. Njegova je prisutnost vrlo nadahnjujuća. Nakon kratkog razgovora koji se dotaknuo mnogih tema, pokazali su mi moj jednostavan, ali adekvatan smještaj.

Jutros sam se probudio uz pjesmu egzotičnih ptica izvan mog *kuṭija* [kolibe]. Osvježio sam se tuširanjem, skuhao šalicu čaja i sjeo meditirati. Nakon svitanja, Bhanteov pomoćnik je pokucao kako bi me pozvao na doručak, ukusnu mješavinu tradicionalne kuhinje Šri Lanke.

Jednom kada su jutarnji poslovi bili obavljeni, sjeo sam i čekao časnog S.-a. Kada je izišao iz svojih odaja kako bi primio posjetitelje, bio sam **jedini** prisutan. Vodili smo dug razgovor koji je uključivao malo moje pozadine, stanje budizma u svijetu i na Šri Lanki, Budino učenje u Suttama, razne redovnike i učitelje, te naposljetku o meditaciji. Evo nekoliko dragulja:

> „Riječi su nedovoljne da bi se Budino učenje u potpunosti izrazilo. Jedini način da ga razumijete jest da ga sami iskusite. Na određena pitanja može se odgovoriti samo praksom. Želite li znati? Dođite i vidite."
>
> „Kada su Budu pitali: 'Što si dobio meditacijom?', odgovorio je: 'Ništa. Ali ima toliko toga što sam izgubio: ego, sebstvo, titule, uvjetovano postojanje, patnju i nesreću.' Nakon što je toliko toga nestalo, ne preostaje ništa drugo osim same radosti."

12. srpnja — Stvarna patnja, stvarna sreća

Nije svaka sreća **ista**. Postoje, ili bi barem morale postojati, različite **komparativne procjene** vrijednosti za različite vrste sreće. Zašto? Većina takozvane sreće **zapravo je patnja**, samo **prerušena** u užitak.

Na primjer, ljudi očajnički tragaju za **osjetilnim užitkom** — osobito za **seksualnim životom** — zamišljajući da je to sreća. Oni misle: „Biti sam je patnja. Pronaći ću partnera i uživati." Ne shvaćaju da će tijekom potrage za partnerom morati upoznati toliko **besmislenih ljudi**, odlaziti u barove i druga **mjesta neznanja**, trpjeti **odbijanje** i doživjeti toliko drugih **poniženja**.

Čak i ako imaju **sreće** pa dolaze iz dobre obitelji koja im može dogovoriti kvalificiranog suputnika, i dalje moraju proći kroz **udvaranje**, podnijeti **rizik od odbijanja**, dati toliko **nemogućih obećanja** („dok nas smrt ne rastavi") i udovoljiti tolikim **nerazumnim**

zahtjevima. A onda, čak i ako sve prođe dobro, slijedi planiranje vjenčanja i sama ceremonija. Pitajte bilo koga tko je prošao kroz to je li **to** patnja.

Naposljetku se mladenci usele zajedno u svoj novi dom. Tada **patnja zapravo tek počinje**, jer nijedna stvarna veza ne može ispuniti **nemoguće visoka očekivanja** o romantičnom blaženstvu kakva se prikazuju u knjigama, pričama i drugim medijima. Sada moraju prilagoditi svoj stil života i navike jedno drugome **onakvima kakvi uistinu jesu** (a ne kako su se predstavljali tijekom udvaranja) i postati odgovorni za sreću onog drugog – **zauvijek**! A financijski tereti i tjeskoba oko kupnje i održavanja doma traju **desetljećima**. Ako to nije patnja, ne znam što jest.

Zatim je tu odgoj djece: **dvadeset godina patnje** po djetetu. A ne zaboravimo ni **starost**, kada mladenačka ljepota blijedi, a toplina strasti se hladi. Gdje je tada užitak bračnog života? Možda se razvedu, ili jedan partner umre prije drugog. Ili pak duga bolest ili invaliditet zagorčaju život jednom od njih ili oboma.

Jeste li već uvjereni? O, ima toga **još**. Svakako, ako na ovom svijetu postoji **ikakav** lijek za patnju, onda je to samospoznaja. No neumoljivi pritisci obiteljskog života ostavljaju **malo ili nimalo vremena** za njezinim trganjem. **Neprestano ometanje** zbog dijeljenja životnog prostora s partnerom i djecom čini duboku meditaciju **nemogućom**. Zatim se javlja i problem **ljubomore**, kada jedan partner otkrije **duboko ispunjenje** duhovnog života prije onog drugog.

Sve navedeno znači da užici strasti zapravo **uopće nisu ugodni**; štoviše, oni su jednostavno **slojevi patnje**, nagomilani sve više i dublje preko naše **suštinske usamljenosti**, našeg nedostatka zaklona i utočišta u ovom životu. Naposljetku, dok se sva ta patnja odvija, čovjek mora **održavati privid** da je sretan i da uživa. To je samo po sebi patnja jer je **laž**: nitko ne može promijeniti činjenicu da je ljudski život u svojoj srži **nezadovoljavajući**.

U konačnoj analizi, **bjesomučan tempo** materijalnog života ne ostavlja vremena za pomnost. To dovodi do nepromišljenih misli, neumjerenih riječi i nesmotrenih postupaka, od kojih svi **uzrokuju patnju** sebi i drugima.

Nećete se osloboditi utjecaja vremena **gubeći vrijeme** na privremene užitke, već **mudrim korištenjem** svog dragocjenog vremena kako biste otkrili **uzrok patnje** i **put do njezina prestanka**. Nećete se osloboditi smrti bježeći od nje, već prinošenjem smrti svojih **nepotrebnih vezanosti** i beskorisnih navika. Nećete postati mudri učeći iz knjiga i svetih spisa, već učeći iz **promatranja** kada svoje knjiško znanje stavite na **test iskustva**.

Dopustite mi da ispričam kratku priču koju nazivam „**Parabola o amnezičaru**".

Jednom davno, ne tako davno i ne tako daleko, živio je čovjek koji je posjedovao golemo blago. Možda ga je naslijedio, a možda ga je jednostavno pronašao — nitko ne zna sa sigurnošću. Zabrinut da bi ga netko mogao pokušati **pokrasti**, pomislio je: „Što ako ga **zakopam** ispod poda svoje kuće?"

Pod **izlikom** da obavlja neke radove u kući, dao je raskopati pod. Jedne mračne noći **sakrio je škrinju s blagom** ispod poda. Sutradan je, pod njegovim budnim okom, naredio radnicima da to mjesto zatvore tako da izgleda kao novo, i **nitko ništa nije posumnjao**. Blago je bilo na sigurnom, ili je on barem tako mislio; stoga je svojim rođacima jednostavno rekao da je sakrio blago i to je bilo to.

Neko vrijeme kasnije radio je i **okliznuo** se na koru od banane. Prilikom pada prilično je jako **udario glavom**. Pao je u komu, a kada se nekoliko dana kasnije probudio, potpuno je **izgubio pamćenje**. Više se ničega nije mogao sjetiti — čak ni **vlastitog imena**. Čim se dovoljno oporavio da ode kući, rođaci su ga počeli ispitivati: „Gdje je skriveno tvoje blago?" Ali on se nije sjećao ni da ga **ima**.

Tako su rođaci, tražeći posvuda, prekopali sve oko kuće; ali naravno, nisu pronašli ništa. Iako su ga višekratno ispitivali, čovjek se nikada nije sjetio i preminuo je kao siromah, premda je imao golemo blago **zakopano ispod poda vlastite kuće**.

To je naša situacija. Unutar sebe imamo izvor **neograničene sreće**, potpuno besplatno. Sve što trebamo učiniti kako bismo mu pristupili jest **meditirati** prema Budinim uputama. Ali mi smo sve to **zaboravili** i tvrdoglavo inzistiramo na tome da ćemo postati sretni **na neki drugi način**, koji donosi daleko više nevolja, a zapravo nam ne daje sreću koju tražimo. „Skupocjeni biser" spomenut u Bibliji jest autentična samopoznaja, stvarni lijek za patnju. Čovjek bi doslovno trebao prodati ili podijeliti **sve što ima** i krenuti u potragu za tim velikim blagom.

Prepelica u polju

13. srpnja — Kada glazba počne

Ozbiljni meditatori nemaju potrebu za glazbom i drugom zabavom; unutarnji je život više nego dovoljno zabavan. Živimo jednostavno i asketski jer *jhāne* (stupnjeve koncentracije) smatramo **vrhunskim užitkom**. Užitak *jhāna* ne zahtijeva nikakvu aktivnost; zapravo, oni izviru iz **prestanka** svakog djelovanja. Čovjek sjedi i prakticira *ānāpānasati*, i jedna po jedna, *jhāne* se spontano javljaju u koncentriranom umu. Tada za meditatora **počinje glazba**.

U savršenstvu ove prakse, čovjek **u ekstazi udiše** kroz treće oko, a **izdiše *mettu*** (univerzalnu ljubav) kroz srce. To je iznimno ugodno, čak i ekstatično. **Poplava užitka** iz *jhāne* ispire um, lažni ego, „sebstvo" i koncepte utemeljene na njemu. Na kraju ne preostaje ništa osim same **čiste radosti**, bez ikakva oslonca. To je vrhunsko i **konačno prosvjetljenje**. No, dok se ne postigne taj najviši stupanj, čovjek bi trebao do mile volje iskušavati užitak *jhāna*, i to će potpuno **zadovoljiti** njegovo srce i um.

Put prema **višim *jhānama*** vodi od trećeg oka, gore kroz vrh glave. Izvan toga postoji još strukture. To je doslovno izvan ekstaze; ali prve četiri *jhāne* i dalje traju i **temelj** su za postizanje viših *jhāna*. To svjedočanstvo otkrio sam prvog dana svog povlačenja. Dobio sam pristup višim *jhānama* i mogao sam ih sve vidjeti kao **konstrukcije** ili uvjetovana stanja.

Najprije sam tijekom koncentracije osjetio **pritisak** na nosu, kao da ga netko pritišće prstom. Naravno, nikoga nije bilo; bio je to **energetski fenomen**. Obično naše uobičajeno

diskurzivno razmišljanje izvlači energiju **iz** šeste *čakre* (trećeg oka); u višim stanjima meditacije energija teče **u** treće oko.

Postoje različite metode za postizanje ove promjene. Iskoristio sam jednu od njih kako bih **preokrenuo smjer** toka energije i bio sam nagrađen blistavim svjetlima i intenzivnim osjećajem blaženstva. Sada je energija osvijetlila „**gornju sobu**", najvišu *čakru* lotosa s tisuću latica na vrhu glave. Mogao sam to osjetiti iznutra. Pronašao sam način da usmjerim energiju u središte krunske čakre i ona se **odjednom otvorila**.

Osjetio sam kako energija juri kroz taj otvor. Dok sam se uzdizao sve više i više, ugledao sam **viziju Bo drveta** sa snažnim, ravnim debelom i bujnim zelenilom, čvrsto zasađenog u samom središtu krunske čakre. Korijenje se spuštalo u obični um, a hranilo ga je voda pročišćenih misli. Deblo su bile prve četiri *jhāne*; a grane, lišće, cvjetovi i plodovi bile su više *jhāne*. Par **snažnih lavova** čuvao je podnožje drveta.

Otišao sam visoko u krošnju i ondje se nalazio **prekrasan hram** načinjen od dragulja. Tamo je plutao bijeli Budin kip. Ušao sam i ponudio mu svjetiljku tako što sam učinio da se plamen svjetlosti pojavi u mojim sklopljenim dlanovima. Donio sam namjeru da plamen te svjetiljke bude **vječan** i ostavio ga da gori u hramu pred Budom. Zatim sam izišao uživati u svakoj od grana, lišću, cvjetovima i plodovima viših *jhāna*, kao i u prekrasnim višebojnim pticama ekstaze koje tamo obitavaju, **oslobođene svih briga**.

Sada, nakon što sam se **smjestio** na svom povlačenju, vraćam se i u potpunosti iskušavam svaku nižu i višu *jhānu*, kušajući njezin okus, kvalitete i raspoloženje:

> **„Bio je slučaj kada je Sāriputta — posve povučen od osjetilnosti, povučen od nevještih kvaliteta — ušao i boravio u prvoj *jhāni*: ushićenju i užitku rođenima iz osame, praćenima usmjerenim mislima i procjenjivanjem. Koje god kvalitete postojale u prvoj *jhāni* — usmjerena misao, procjenjivanje, ushićenje, užitak, usredotočenost uma, kontakt, osjećaj, predodžba, namjera, svijest, želja, odluka, ustrajnost, pomnost, ravnodušnost i pažnja — on ih je istraživao jednu za drugom. Poznate su mu se pojavljivale, poznate su mu ostajale, poznate su mu nestajale. Razabrao je: 'Eto kako ove kvalitete, ne postavši prije, stupaju na scenu. Postavši, one iščezavaju.' Ostao je neprivučen i neodbijen u pogledu tih kvaliteta, neovisan, nepovezan, oslobođen, odvojen, sa sviješću oslobođenom prepreka. Razabrao je da 'postoji daljnji izlaz', i težeći za njim, on je za njega uistinu i postojao.**
>
> **„Nadalje, sa smirenjem usmjerenih misli i procjenjivanja, Sāriputta je ušao i boravio u drugoj *jhāni*: ushićenju i užitku rođenima iz pribranosti, sjedinjenju svjesnosti slobodnom od usmjerene misli i procjenjivanja — s unutarnjim pouzdanjem. Koje god kvalitete postojale u drugoj *jhāni* — unutarnje pouzdanje, ushićenje, užitak, usredotočenost uma, kontakt, osjećaj,**

predodžba, namjera, svijest, želja, odluka, ustrajnost, pomnost, ravnodušnost i pažnja — on ih je istraživao jednu za drugom. Poznate su mu se pojavljivale, poznate su mu ostajale, poznate su mu nestajale. Razabrao je: 'Eto kako ove kvalitete, ne postavši prije, stupaju na scenu. Postavši, one iščezavaju.' Ostao je neprivučen i neodbijen u pogledu tih kvaliteta, neovisan, nepovezan, oslobođen, odvojen, sa sviješću oslobođenom prepreka. Razabrao je da 'postoji daljnji izlaz', i težeći za njim, on je za njega uistinu i postojao.

„Nadalje, s blijeđenjem ushićenja, Sāriputta — ostajući u ravnodušnosti, poman i budan, te fizički osjetljiv na užitak — ušao je i boravio u trećoj *jhāni*, o kojoj plemeniti izjavljuju: 'Ravnodušan i poman, on ima ugodno boravište.' Koje god kvalitete postojale u trećoj *jhāni* — užitak ravnodušnosti, usredotočenost uma, kontakt, osjećaj, predodžba, namjera, svijest, želja, odluka, ustrajnost, pomnost, ravnodušnost i pažnja — on ih je istraživao jednu za drugom. Poznate su mu se pojavljivale, poznate su mu ostajale, poznate su mu nestajale. Razabrao je: 'Eto kako ove kvalitete, ne postavši prije, stupaju na scenu. Postavši, one iščezavaju.' Ostao je neprivučen i neodbijen u pogledu tih kvaliteta, neovisan, nepovezan, oslobođen, odvojen, sa sviješću oslobođenom prepreka. Razabrao je da 'postoji daljnji izlaz', i težeći za njim, on je za njega uistinu i postojao.

„Nadalje, s napuštanjem užitka i boli — kao i s ranijim nestankom ushićenja i potištenosti — Sāriputta je ušao i boravio u četvrtoj *jhāni*: čistoći ravnodušnosti i pomnosti, ni-užitku-ni-boli. Koje god kvalitete postojale u četvrtoj *jhāni* — osjećaj ravnodušnosti, ni užitak ni bol; bezbrižnost zbog spokojstva svjesnosti; usredotočenost uma, kontakt, osjećaj, predodžba, namjera, svijest, želja, odluka, ustrajnost, pomnost, ravnodušnost i pažnja — on ih je istraživao jednu za drugom. Poznate su mu se pojavljivale, poznate su mu ostajale, poznate su mu nestajale. Razabrao je: 'Eto kako ove kvalitete, ne postavši prije, stupaju na scenu. Postavši, one iščezavaju.' Ostao je neprivučen i neodbijen u pogledu tih kvaliteta, neovisan, nepovezan, oslobođen, odvojen, sa sviješću oslobođenom prepreka. Razabrao je da 'postoji daljnji izlaz', i težeći za njim, on je za njega uistinu i postojao.

„Nadalje, s potpunim nadilaženjem predodžbi o [fizičkom] obliku, s nestankom predodžbi o otporu i ne obazirući se na predodžbe o raznolikosti, [percipirajući:] 'Beskrajni prostor', Sāriputta je ušao i boravio u domeni beskrajnosti prostora. Koje god kvalitete postojale u domeni beskrajnosti prostora — predodžba o domeni beskrajnosti prostora, usredotočenost uma, kontakt, osjećaj, predodžba, namjera, svijest, želja, odluka, ustrajnost, pomnost, ravnodušnost i pažnja — on ih je istraživao jednu za drugom. Poznate su mu se pojavljivale, poznate su mu ostajale, poznate su mu nestajale. Razabrao je: 'Eto kako ove kvalitete, ne postavši prije, stupaju na

scenu. Postavši, one iščezavaju.' Ostao je neprivučen i neodbijen u pogledu tih kvaliteta, neovisan, nepovezan, oslobođen, odvojen, sa sviješću oslobođenom prepreka. Razabrao je da 'postoji daljnji izlaz', i težeći za njim, on je za njega uistinu i postojao.

„Nadalje, s potpunim nadilaženjem domene beskrajnosti prostora, [percipirajući:] 'Beskrajna svijest', Sāriputta je ušao i boravio u domeni beskrajnosti svijesti. Koje god kvalitete postojale u domeni beskrajnosti svijesti — predodžba o domeni beskrajnosti svijesti, usredotočenost uma, kontakt, osjećaj, predodžba, namjera, svijest, želja, odluka, ustrajnost, pomnost, ravnodušnost i pažnja — on ih je istraživao jednu za drugom. Poznate su mu se pojavljivale, poznate su mu ostajale, poznate su mu nestajale. Razabrao je: 'Eto kako ove kvalitete, ne postavši prije, stupaju na scenu. Postavši, one iščezavaju.' Ostao je neprivučen i neodbijen u pogledu tih kvaliteta, neovisan, nepovezan, oslobođen, odvojen, sa sviješću oslobođenom prepreka. Razabrao je da 'postoji daljnji izlaz', i težeći za njim, on je za njega uistinu i postojao.

„Nadalje, s potpunim nadilaženjem domene beskrajnosti svijesti, [percipirajući:] 'Nema ničega', Sāriputta je ušao i boravio u domeni ništavila. Koje god kvalitete postojale u domeni ništavila — predodžba o domeni ništavila, usredotočenost uma, kontakt, osjećaj, predodžba, namjera, svijest, želja, odluka, ustrajnost, pomnost, ravnodušnost i pažnja — on ih je istraživao jednu za drugom. Poznate su mu se pojavljivale, poznate su mu ostajale, poznate su mu nestajale. Razabrao je: 'Eto kako ove kvalitete, ne postavši prije, stupaju na scenu. Postavši, one iščezavaju.' Ostao je neprivučen i neodbijen u pogledu tih kvaliteta, neovisan, nepovezan, oslobođen, odvojen, sa sviješću oslobođenom prepreka. Razabrao je da 'postoji daljnji izlaz', i težeći za njim, on je za njega uistinu i postojao.

„Nadalje, s potpunim nadilaženjem domene ništavila, Sāriputta je ušao i boravio u domeni ni osjeta ni ne-osjeta. On je pomno izišao iz tog postignuća. Pomno izišavši iz tog postignuća, promotrio je prošle kvalitete koje su prestale i promijenile se: 'Eto kako ove kvalitete, ne postavši prije, stupaju na scenu. Postavši, one iščezavaju.' Ostao je neprivučen i neodbijen u pogledu tih kvaliteta, neovisan, nepovezan, oslobođen, odvojen, sa sviješću oslobođenom prepreka. Razabrao je da 'postoji daljnji izlaz', i težeći za njim, on je za njega uistinu i postojao.

„Nadalje, s potpunim nadilaženjem domene ni osjeta ni ne-osjeta, Sāriputta je ušao i boravio u prestanku osjeta i predodžbi. Gledajući s razlučivanjem, njegove su mentalne nečistoće bile potpuno okončane. On je pomno izišao iz tog postignuća. Pomno izišavši iz tog postignuća, promotrio je prošle

> **kvalitete koje su prestale i promijenile se: 'Eto kako ove kvalitete, ne postavši prije, stupaju na scenu. Postavši, one iščezavaju.' Ostao je neprivučen i neodbijen u pogledu tih kvaliteta, neovisan, nepovezan, oslobođen, odvojen, sa sviješću oslobođenom prepreka. Razabrao je da 'ne postoji daljnji izlaz', i težeći za njim, za njega on uistinu više nije ni postojao."** — *Anupada Sutta* (MN 111)

Zanimljivo je primijetiti da se kvalitete prve *jhāne* — „ushićenje i užitak rođeni iz osame, praćeni usmjerenom mišlju i procjenjivanjem" — mogu postići i neizravno, meditacijom na mantru, formu božanstva, intelektualnim kontempliranjem neke istine te kroz razne oblike tantričke *sādhane*. Međutim, otići dalje od prve *jhāne* tim sredstvima bilo bi doista vrlo teško. Samo Budino učenje pokazuje kako je to moguće putem *ānāpānasatija* — koncentracije i meditacije na dah.

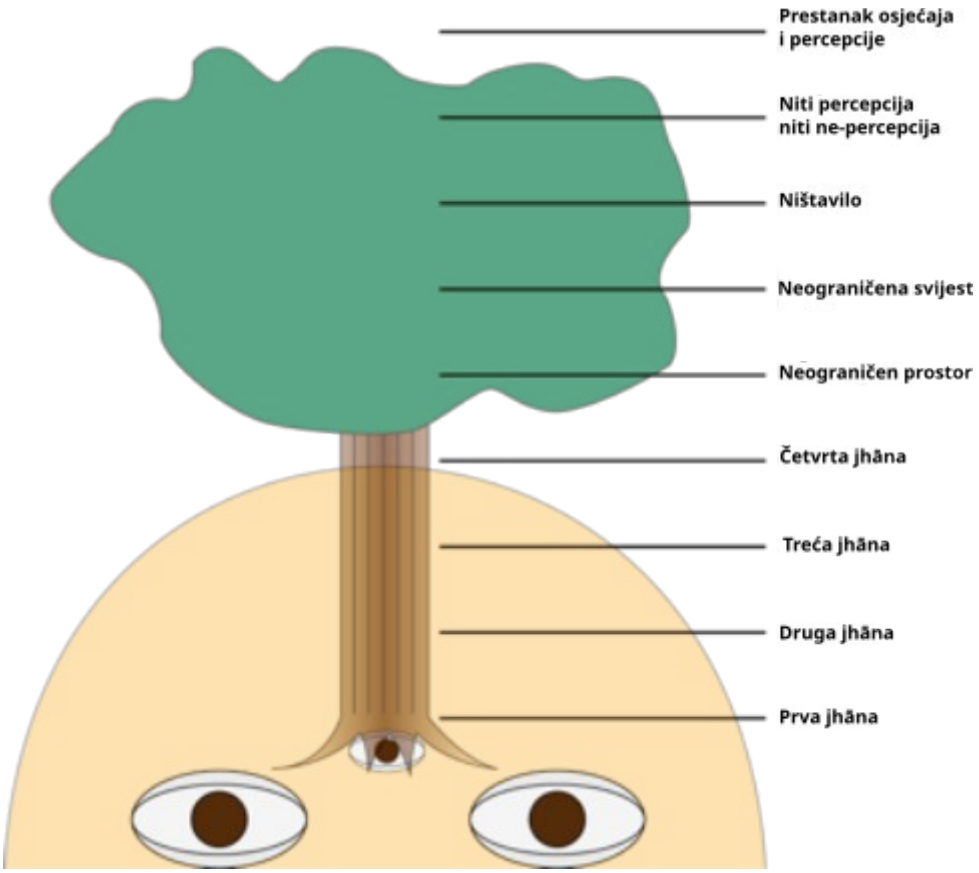

Gruba karta jhāna

14. srpnja — Kleveta i osveta

> **„Redovnici, ova dvojica klevetaju Tathāgatu. Koja dvojica? Onaj tko objašnjava ono što Tathāgata nije rekao ili izgovorio kao ono što je Tathāgata rekao ili izgovorio. I onaj tko objašnjava ono što je Tathāgata rekao ili**

> **izgovorio kao ono što Tathāgata nije rekao ili izgovorio. To su ta dvojica koji klevetaju Tathāgatu.”** — *Abhasita Sutta* (AN 2.23)

U vedskom spisu *Vedānta-sūtra* postoji odjeljak (Adhyāya 2, Pāda 1, Adhikaraṇa 3) čija je svrha pobiti budizam. Problem je u tome što „budizam” koji on pobija **nema apsolutno nikakve sličnosti** s onim što je Buda stvarno poučavao. Na primjer, ondje se tvrdi da se budizam temelji na devet principa — što je koncept koji se ne pojavljuje **nigdje** u Suttama. Jedan od tih navodnih principa jest „ja jesam”, što je, kao što svaki pravi budist zna, upravo **suprotno** od onoga što je Buda zapravo poučavao.

Kao bivši vedski posvećenik i *guru*, upoznat sam s vedskim argumentima protiv budizma. Ali sada kada znam što je Buda **doista** poučavao, zapanjujuća stvar u vezi s tim argumentima jest da su **svi** redom **lažni**. Oni raspravljaju protiv izmišljenog „budizma” koji, koliko sam uspio utvrditi, ne postoji niti je **ikada postojao**. O čemu se radi? Ta je vrsta argumentacije tehnički poznata kao „**strašilo**” (*straw-man*), odnosno napad na nešto što vaš protivnik **nikada nije rekao**. To funkcionira samo dok protivnik nije prisutan ili dok ne može iznijeti svoju stranu priče.

To je bio slučaj u Indiji u vrijeme kada je začeta današnja vedska filozofija. Budizam je praktički zbrisan u **krvavoj genocidnoj kampanji** koju su započeli vedski brahmani, a pomogli joj islamski osvajači. Redovnike se maltretiralo, zatvaralo, zlostavljalo, mučilo i ubijalo — često na **najstrašnije i najjezivije načine** — ni zbog čega drugog nego zbog slijeđenja Budina učenja. Budisti su pobjegli iz Indije u sve dijelove Južne Azije. Lišen pristupa Gayāi, središnjem budističkom svetom mjestu, budizam se **rascjepkao** na šrilankansku, tibetansku, kinesku i tajlandsku frakciju te nikada nije povratio svoje prvobitno jedinstvo.

Ono zbog čega su se brahmani i muslimani osjećali opravdanima u ovakvom djelovanju bilo je Budino masovno rušenje nasljednog **kastinskog sustava** i njegovo uvođenje **načela demokracije**. Buda je u svoju Sanghu primao ljude iz **bilo kojeg** društvenog sloja, a njome je upravljao strogi etički kodeks — *vinaya* — koji se provodio **sustavom glasovanja**. Za neke zajedničke odluke bio je potreban samo kvorum i obična većina, dok su druge — na primjer, isključenje iz zajednice — zahtijevale potpuni konsenzus zajednice. Postojao je cjelovit **sustav žalbi** i pravosudnih postupaka. Fizičko kažnjavanje nije imalo **nikakvu ulogu** u pravosudnom sustavu Budine zajednice.

Brahmani su dugo uživali u **autokraciji** određenoj pukim rođenjem, koju su vedski kraljevi provodili brutalnim kodeksom **fizičkog kažnjavanja**. Vedski je kralj mogao nekažnjeno zatvoriti, mučiti ili ubiti **bilo koga**, iz bilo kojeg razloga ili bez ikakvog razloga. Prema „Manuvom zakoniku”, onome što je prolazilo pod zakonik pravde pod vedskom vlašću,

kraljeva je odluka bila **konačna**. On je bio tužitelj, sudac, porota i krvnik u jednoj osobi. Pravda je u potpunosti ovisila o kraljevu integritetu ili **njegovu nedostatku**.

Na svaki pokušaj nadilaženja kastinskih razlika vedski su brahmani i kraljevi gledali s **krajnjim predrasudama**. Budu i njegove sljedbenike smatrali su **vrhunskim hereticima**. Nakon vladavine cara Ashoke, više nije bilo nikoga dovoljno moćnog da zaustavi **osvetu** vedskih brahmana i kraljeva nad budistima. Budisti su **masovno masakrirani** na načine vrlo slične srednjovjekovnim **katoličkim inkvizicijama**. Ova činjenica **nekim čudom nedostaje** u svakoj povijesnoj tradiciji Južne Azije, osim u budističkoj.

To otvara zanimljivu filozofsku točku. U teističkim religijama, usvajanje heretičkog stava smatra se ekvivalentom **služenju đavlu**, ili onome tko je odgovoran za širenje zla u svijetu. Smatra se da je takva osoba zbog svog zastranjenja **osuđena** na pakleno postojanje, ponekad i vječno. No nitko nikada nije — niti može — logički objasniti kako išta od toga daje teističkom vjerniku dopuštenje da **krši načela vlastite religije** te da nanosi zlo, muči ili čak ubija nevjernike.

Tako uska, osvetoljubiva, licemjerno sebična i zlopamtila priroda **strana** je Budinu učenju. Ovdje on opisuje stanje uma redovnika koji slijedi njegovo učenje:

> **„On boravi proživši umom punim suosjećajne ljubavi [loving-kindness / mettā] jedan smjer svijeta, isto tako i drugi, isto tako i treći, isto tako i četvrti, i tako gore, dolje, svuda uokolo i posvuda, i prema svima kao prema samome sebi; on boravi prožimajući čitav svemir suosjećajnom ljubavlju, umom koji je postao golem, uzvišen, neograničen i slobodan od neprijateljstva i zle namjere.**
>
> **On boravi proživši umom punim suosjećanja [*karuṇā*]... suosjećajne radosti [*muditā*]... ravnodušnosti [*upekkhā*] jedan smjer svijeta, isto tako i drugi, isto tako i treći, isto tako i četvrti, i tako gore, dolje, svuda uokolo i posvuda, i prema svima kao prema samome sebi; on boravi prožimajući čitav svemir ravnodušnošću, umom koji je postao golem, uzvišen, neograničen i slobodan od neprijateljstva i zle namjere.”** — *Vatthupama Sutta* (MN 7)

15. srpnja — Nuđenje službe

Sve religije i duhovni putevi, ako sadrže i zrno istine, nalažu svojim sljedbenicima da **služe drugima**. Teističke religije često potiču vjernike da služe „boga”, što **nas motivira**, laska našem lažnom egu i čini našu službu prividno vrlo **važnom**. No, „služenje boga” **u praksi** se obično svodi na služenje drugim **običnim ljudskim bićima** poput nas samih: učitelju, ostalim članovima religijske skupine ili zajednici.

Nuđenje službe drugima **uvjetuje rezultate u obliku ispravnosti**, dobrote, užitka i znanja. Služenje samima sebi rađa upravo suprotno. Služenje drugima primarna je svrha ovog dnevnika. Ideja je da ljudi dobiju uvid iznutra, točan pojam o autentičnim theravādskim budističkim učenjima i praksama, te da im to donese korist. ***Dhamma-dāna*** — davanje dara Budina učenja — najviši je i najmoćniji oblik **vješte** *kamme*.

Moje iskustvo otkad sam započeo ovaj dnevnik i počeo ga objavljivati u nastavcima bilo je **vrlo poučno**. Ne samo da je moj vlastiti život postajao sve duhovniji i ugodniji, već su se i mnoge **dobre stvari** događale oko mene.

Preselio sam se iz gradske okolice Negomba u samostan U. u planinama središnje Šri Lanke, a zatim u još manji i udaljeniji samostan I., do kojeg vodi pješačenje od jednog kilometra niz planinsku stazu u **ekološki netaknutu**, plodnu dolinu. Stekao sam **mnogo dobrih prijatelja** među theravādskim redovnicima, prijatelja kojima mogu **vjerovati** zbog njihovih visokih etičkih standarda i osobne naklonosti prema meni.

Duhovno gledano, od početnika koji je Budino učenje proučavao izvanjski u knjigama, postao sam **napredni učenik**, meditator s punim radnim vremenom koji uči kod časnog S.-a, vrlo iskusnog redovnika u *Siyam Nikāyi*, te blisko povezan s još jednim poznatim redovnikom, časnim A., u javnosti poznatim samo kao „**Arahant**".

Od nesigurnosti i nejasnoća u pogledu sržnih Budinih učenja, došao sam do njihova **izravnog osobnog iskušavanja**. Kao što sam gore napisao, već prvog punog dana meditacijske prakse pod vodstvom časnog S.-a, dodijeljena mi je vizija **osam *jhāna*** i mogao sam sam za sebe uvidjeti da su one **konstrukcije**. Baš jučer je taj uvid potvrđen u jednoj od Sutta iz *Majjhima-Nikāye*.

Unatoč tome, nastavljam sa svojim proučavanjem *jhāna*, najprije tako što ispravno **postavljam svoje mjesto za meditaciju**. Sada mogu sjediti manje-više udobno u polulotosu 30 minuta, što je napredak u odnosu na 20 minuta koliko je bilo kad sam tek počeo. Želim postupno povećati svoju izdržljivost na sat vremena. Na taj ću način moći održati koncentraciju potrebnu za **ulazak i iskušavanje *jhāna*** po volji.

Tako da osjećam **iznimno zadovoljstvo** svojim napretkom u posljednjih šest mjeseci. Svoju dobru sreću u tom razdoblju pripisujem činjenici da sam dao sve od sebe kako bih **podijelio znanje** koje mi je dano putem svog bloga, ovog dnevnika i bilo kojeg drugog dostupnog sredstva. **Nije važno** što malo ljudi čita ovaj dnevnik i što ga nitko ne uzima dovoljno ozbiljno da bi me kontaktirao putem bloga ili pokrenuo ozbiljnu raspravu o njemu; moć davanja leži u samoj **namjeri**.

Moja je namjera donijeti **korist čitateljima** razotkrivanjem rijetkog pogleda iznutra na šrilankansku theravādsku tradiciju. Izvornu Budinu pouku i većinu izvorne prakse **ovdje još**

uvijek održava na životu **unutarnja jezgra** predanih redovnika, prenoseći je na svaki novi naraštaj. Oni se ne oglašavaju, ne preobraćuju druge, a u mnogim slučajevima čak i ne podučavaju javno. Njihovi samostani, skriveni u gustoj džungli tropske unutrašnjosti Šri Lanke, ne mogu se pronaći na internetu. Nisu otvoreni za javnost, već se u njih ulazi **isključivo s pozivnicom**.

Ta su ograničenja nužna kako bi se izbjeglo **neizbježno razvodnjavanje** Budina učenja koje bi **komercijalizacija** donijela. U bliskoj budućnosti, kada se zaredim za budističkog redovnika, također ću **prekinuti svoju javnu aktivnost** na mreži. To se zahtijeva radi očuvanja **povjerljivosti** unutarnjeg učenja. Međutim, ovaj će dnevnik ostati kao **svjedočanstvo** o putu kojim sam koračao — u nadi da će ga u budućnosti **pronaći** netko dovoljno hrabar i pustolovan da slijedi Budin put do potpune slobode, te da će od njega imati **koristi**.

15. srpnja — E-poruka mojoj obitelji i prijateljima

(Ovo će biti poslano mojim malobrojnim preostalim članovima obitelji i nekolicini starih prijatelja koje sam uspio locirati tijekom godina)

> Nekoliko dana nakon što primite ovu poruku, bit ću **zaređen** za budističkog redovnika. Moje će se ime promijeniti i moj će prethodni život **završiti**. Moji izborni osobni zavjeti uključuju i obvezu da **ne komuniciram** s ljudima iz svog bivšeg života koji su me, prema mojoj procjeni, loše tretirali. Stoga je ovo zamišljeno kao konačna poruka, **moj posljednji zbogom**.
>
> Povući ću se u mali, **neugledni samostan** visoko u planinskoj tropskoj džungli, gdje ću provesti ostatak svojih dana u **osami**, živeći u jednostavnoj kamenoj kolibi i družeći se samo s nekoliko pažljivo odabranih **starijih redovnika**. Bez struje, bez telefona, bez interneta.
>
> **Vrlo sam sretan** kako su se stvari rasplele. Nakon mnogo borbe i nesreće u životu, napokon sam pronašao **zadovoljstvo** u životu **meditativne samoće**. Ne očekujem da ćete **razumjeti** ili željeti **odgovoriti**; ali ako to učinite, jednostavno odgovorite na ovu poruku. Ako bude vremena, možda odgovorim ako u tome prepoznam ikakvu **korist**.
>
> Kao što ste bez sumnje dobro svjesni, oduvijek sam bio **neobična osoba**. Rođen sam u jednoroditeljskom kućanstvu u vrijeme kada se to jednostavno **nije radilo** — barem u okvirima **socioekonomske klasne svijesti i pretenzija** moje šire obitelji i društva. Doživio sam mnogo lošeg postupanja i zlostavljanja zbog puke

slučajnosti svog rođenja. Ne najmanje od vlastite obitelji, koja me iza leđa rado nazivala „kopiletom".

Naša obitelj ima mnogo mračnih tajni i dobro ih čuva — **čak i od same sebe**. Ja bih to trebao znati — **ja sam jedna od njih**. U budućnosti, kada na nekom tipično dosadnom obiteljskom okupljanju netko pita: „Što se uopće dogodilo s Davidom — znate, onim koji je postao Hare Krišna?" oni od vas koji su ovo pročitali uputit će jedni drugima određen **potajan pogled**, u značenju „O ne — ne spominji to!" i ostati tihi. Svatko tko prekrši **kodeks poricanja** i šutnje biva izopćen.

Ali ja nemam što izgubiti, pa evo: moja je obitelj iskoristila okolnosti mog rođenja kako bi opravdala **zakidanje** moje majke i mene za naše zakonite udjele u **obiteljskoj imovini**. Sa svojih 8 godina usvojila me **vlastita baka** — što je bila pravna strategija kako bi me se spriječilo da kasnije pokrenem ostavinski postupak i osporim njezinu oporuku. Nakon desetljeća verbalnog i emocionalnog zlostavljanja, moju su majku vlastiti članovi obitelji i svećenik **smjestili** u državnu psihijatrijsku ustanovu. U toj je situaciji proživjela ostatak svog života; međutim, prema njezinoj medicinskoj dokumentaciji, **nikada joj nije dijagnosticirana** mentalna bolest. To je zato što joj, osim nešto tjeskobe i depresije uzrokovane obiteljskim zlostavljanjem, apsolutno **ništa nije falilo**.

Ali davno prije svega toga, u vrlo ranoj dobi, osjetio sam snažnu želju da uspostavim **izravan osobni kontakt** s Bogom, kako ga shvaća kršćanska religija. Ta je želja bila poput **vatre u mom umu**, osvjetljavajući ga i tjerajući me da svakoga oko sebe procjenjujem prema duhovnim kriterijima. Nažalost, većina ljudi oko mene podbacila je, čak i prema **vlastitim** deklariranim standardima. U konačnici sam odbacio kršćanstvo zbog njegova **filozofskog siromaštva** i prožimajućeg **moralnog licemjerja** njegovih sljedbenika.

Kada sam napokon postao punoljetan i slobodan činiti što želim, **napustio** sam svoju disfunkcionalnu obitelj i započeo sveobuhvatnu, metodičnu **potragu** za duhovno spoznatim učiteljem. Nakon duge potrage, u kojoj sam upoznao većinu istaknutih duhovnih učitelja iz 1960-ih, prihvatio sam slavnog vedskog devocijskog autora Abhāyja Charanāravindama Dea za svog duhovnog učitelja. Također sam ga **privatno** prihvatio kao svog **oca**. Budući da se moj biološki otac nikada nije pojavio, imao sam **prazno mjesto** u srcu. Svojim uzvišenim karakterom i dubokom duhovnom mudrošću, Śrīla Prabhupāda je **zaslužio** i lijepo ispunio to mjesto.

Služio sam Śrīla Prabhupādu kao redovnik, učenik i sin **četrdeset godina**. Čak i nakon njegove prerane smrti, **ostao sam mu predan** i nastavio širiti duhovne vrijednosti, filozofiju i praksu koje sam od njega naučio. Naposljetku sam izravno **spoznao Krsnu** 2002. godine, nakon čega sam počeo poučavati isti put učenike

diljem svijeta. Do 2011. postao sam **stariji redovnik** i *guru*, s vlastitim *ašramom* i učenicima u Indiji.

Međutim, nešto nije bilo u redu. Iako sam dosegao **vrhunac** puta *bhaktija*, i dalje sam **patio**, a moja detaljna **ontološka analiza** povjerljive literature o *bhaktiju* počela je buditi duboku **sumnju** u njezino stvarno podrijetlo i prirodu. Postajalo mi je sve jasnije da se radi o običnoj **konstrukciji**. Nisam mogao riješiti svoje sumnje te sam **podnio ostavku** na poziciju *gurua* kako bih posvetio vrijeme osobnom istraživanju svojih problema.

Nažalost, moji učenici nisu razumjeli niti cijenili moju ostavku, jer ih je to **odrezalo** od toga da i sami postanu *gurui*. Izmislili su **spektakularan skandal** koji je, iako je u to vrijeme bio bolan, dugoročno uspio samo u tome da moji mostovi prema bivšem duhovnom putu budu **vrlo temeljito spaljeni**. S prekinutim svim prethodnim vezama, oslobođen svojih obveza, ponovno sam se našao kao **slobodan čovjek**.

U početku sam svoje poteškoće shvaćao kao **problem s vodstvom**, pa sam se educirao o najsuvremenijim spoznajama u studijama vodstva (*leadership studies*). Iz toga sam naučio da su duhovna spoznaja, vođenje i upravljanje **odvojene vještine**. Samo zato što sam postigao **duhovnu spoznaju**, to me nije automatski kvalificiralo kao kompetentnog vođu ili menadžera. Međutim, ta je spoznaja bila tek **vrh ledenog brijega** — poštedjet ću vas detalja — početak linije istraživanja koja me na koncu dovela do **Budina učenja**.

U **izvornom Budinom učenju** (za razliku od „budizma", raznih pučkih religija proizašlih iz tog učenja) napokon sam pronašao svoj **duhovni dom**. Izvornu Budinu pouku, zabilježenu u *Theravāda Suttama*, na engleskom jeziku **nije bilo moguće pronaći** kada sam 1960-ih prvi put tražio duhovni put. Ali sada su mi neki vrlo dobri engleski prijevodi omogućili da prepoznam njezinu **duboku vrijednost**.

Čim sam počeo primjenjivati ovo učenje, u roku od nekoliko tjedana sva je moja mentalna patnja **nestala** — isparila je **bez traga**. Mogao sam razumjeti da sam otkrio nešto od **goleme vrijednosti** i želio sam znati više. Iz svog iskustva s vedskim putem znao sam da uvijek postoji unutarnji ili **ezoterični krug** naprednih praktičara koji održavaju duhovni put živim iz naraštaja u naraštaj. Odlučio sam **pronaći** redovnike koji su čisto prakticirali Dhammu i **učiti** od njih.

Otputovao sam u Južnu Aziju i nakon šestomjesečne potrage pronašao skupinu redovnika koji prakticiraju Budino učenje na najvišoj razini postignuća: **Arahante**. Srećom, uspio sam im pristupiti, služiti im, a sada i učiti s njima. Uskoro ću biti zaređen u ovaj **povjerljivi krug** redovnika, i to će biti kraj mog

javnog života, uključujući i sve odnose s mojom bivšom obitelji i prijateljima. Uistinu, Buda mi je postao **bolji otac**, a njegovi redovnici bolja obitelj i prijatelji nego što sam ikada mogao i sanjati.

Pa zašto vam onda ovo govorim? Zato što znam da **vas nije briga**. Nije vas briga, i zato sam morao otići **tako daleko** da bih pronašao zadovoljstvo. Nije vas briga, i to je vaša **duboka** i **tragična nesreća**. Nije vas briga: to je vaša **bolest**. I zato danas nisam s vama. Zato sam vas **napustio**, nakon što sam dao **sve od sebe** u našem odnosu, a zauzvrat dobio samo **frustraciju** i poricanje.

Moje odnose s obitelji i prijateljima kroz cijeli život obilježavala je jedna jedina karakteristika: **nikada vas nisu zanimale** moje teme i problemi. Niste željeli **slušati** o mojim problemima, **smatrati** ih važnima, **raspravljati** o njima ili na njih **odgovoriti**. Kad god bih pokrenuo svoje teme, dali biste sve od sebe da ih što prije **zakopate** — ignorirate ih ili poreknete kako bi prestale postojati. Moji napori tijekom godina da stupim u **kontakt** s vama i objasnim se nailazili su na nerazumijevanje ili kamenu šutnju. **Nije vas briga**!

Ponekad bih uspio navesti nekog prijatelja ili rođaka da razmotri moje probleme tako što bih zaprijetio **prekidom odnosa**. Ali za mene, ako moram pribjeći **politici** (prijetnji odlaskom) samo da bih dobio pošteno saslušanje za svoje probleme, onda je taj odnos već gotov, jer tu **nema ljubavi**, nema uvažavanja, nema brige.

Prava ljubav znači **razumjeti** drugu osobu. I ako postoji bilo kakav problem, biti voljan komunicirati i **uložiti** onoliko vremena i truda koliko je potrebno za razumijevanje. Razumijevanje vodi do **povjerenja**, a povjerenje stvara atmosferu u kojoj je **ljubav** moguća. A kakva je korist od odnosa bez ljubavi?

Dakle, **gotovo je**. **Imali ste** svoju priliku; imali ste napretek prilika da iskreno pitate **zašto** sam bio nezadovoljan, **zašto** sam bio tako distanciran, **zašto** sam se povukao, **zašto sam morao otići**. Ali **niste**. Zato sam morao otići daleko i pronaći ljude druge rase, druge nacionalnosti, druge religije i filozofije s kojima ću se povezati. Ljude sa **savješću**; ljude kojima je **stalo**.

Znam, nije vas briga. Vama to nije važno; ja vam nisam važan. Bolje vam je **bez mene** — ili barem vi **tako mislite**.

Prava je činjenica da sam u gotovo svakom trenutku svog putovanja imao pristup **naprednom znanju** koje je moglo **poboljšati vaš život** na toliko načina. Ali budući da vas nije bilo briga, odbili ste me **saslušati**, pa to **nisam mogao podijeliti** s vama. Nisam mogao posaditi to vrijedno sjeme u vaše tvrdo, neprijemčivo, stjenovito, suho tlo. Bilo bi to **bačeno** na vas.

> **Prevarili ste sami sebe**; i tu ostajete, i dalje ondje gdje sam vas ostavio. Naravno da ste **ostarjeli**, ali teško da ste postali **mudriji**. Inače, kako to da se **niste** javili? Okupirate se svojom zbirkom starog, mahovinom obraslog **kamenja**, odbijajući prepoznati blistavi **dijamant** koji je bio pred vama, na dohvat ruke. A sada je nestao.
>
> Tako se kotač okreće, život ide dalje i **svatko dobiva točno ono što zaslužuje**, prema izborima koje je sam napravio. *Kamma* **je pravedna** i jednaka za sve.
>
> „I na kraju, ljubav koju **uzimaš** / jednaka je ljubavi koju **daješ**." — John Lennon
>
> Nimalo nisam **tužan** zbog ovoga. Štoviše, u meditaciji sam otkrio obilan i pouzdan izvor **transcendentne radosti**, a to nadoknađuje svu bol iz prošlosti. **Žao mi je** što **nisam bio u stanju podijeliti** ovo predivno otkriće s vama. Ali ruku na srce, to nije bio **moj** izbor; bio je **vaš**.

16. srpnja — Neznanje i patnja

Neznanje je uzrok **patnje**. Neznanje o **čemu**? Neznanje o **Četiri plemenite istine**. Četiri plemenite istine nisu Budina izmišljotina; one su prirodni princip koji je on **otkrio** kroz samopromatranje. Buda je razabrao, onako kako je to uistinu prisutno, da:

> **„Ovo je patnja; ovo je nastanak patnje; ovo je prestanak patnje; ovo je put prakse koji vodi do prestanka patnje."** — *Ariyapariyesana Sutta* (MN 26)

Postoji razlika između **boli** i **patnje**. Bol je jednostavno neugodna **fizička** senzacija, poput udarca nožnog prsta; patnja (*dukkha*) je neugodna **mentalna** senzacija, kao što je: „Udario sam prst i slomio nokat — sada osjećam bol, moram proći kroz tolike probleme da popravim nokat, poslijepodne mi je upropašteno itd."

Na primjer, **tjeskoba** ili iščekivanje buduće patnje jest *dukkha*. **Strah** je *dukkha*; **neznanje** je *dukkha*. A konkretno, neznanje o Četiri plemenite istine **korijenski je uzrok** svake *dukkhe*. Buda je rekao:

> **„Iz neznanja kao nužnog uvjeta dolaze konstrukcije. Iz konstrukcija kao nužnog uvjeta dolazi svijest. Iz svijesti kao nužnog uvjeta dolazi ime-i-oblik. Iz imena-i-oblika kao nužnog uvjeta dolazi šest osjetilnih domena. Iz šest osjetilnih domena kao nužnog uvjeta dolazi kontakt. Iz kontakta kao nužnog uvjeta dolazi osjećaj. Iz osjećaja kao nužnog uvjeta dolazi žudnja. Iz žudnje kao nužnog uvjeta dolazi vezivanje/hrana[1]. Iz vezivanja/hrane kao nužnog**

1 U ovom odlomku, engleska riječ „*sustenance*" (u kombinaciji s *clinging*) koristi se kao prijevod za palijski pojam *upādāna*.

> **uvjeta dolazi postajanje. Iz postajanja kao nužnog uvjeta dolazi rođenje. Iz rođenja kao nužnog uvjeta, potom nastupaju starenje i smrt, tuga, naricanje, bol, jad i očaj. Takav je nastanak ove cijele gromade stresa i patnje.**" — *Paticca-samuppada-vibhanga Sutta* (SN 12.2)

Proces nastanka patnje (*dukkha*) iz neznanja o Četiri plemenite istine naziva se **Uvjetovano supostojeći nastanak**. Vrsta uzročnosti koja je ovdje posrijedi naziva se „**uvjetovanost ovim/onim**"; drugim riječima:

> **„Kada ovo jest, ono jest. Iz nastanka ovoga dolazi do nastanka onoga. Kada ovoga nema, nema ni onoga. S prestankom ovoga dolazi do prestanka onoga.**" — *Assutavā Sutta* (SN 12.61)

Uočite stalnu upotrebu sadašnjeg vremena. U lancu Uvjetovano supostojećeg nastanka **nema vremenskog odmaka** između uzroka i posljedice. Oni su, u praktičnom smislu, jedno te isto. Dakle, čim postoji neznanje o Četiri plemenite istine, čitav se lanac Uvjetovano supostojećeg nastanka **manifestira odjednom**. Nasuprot tome, čim neznanje o Četiri plemenite istine nestane, nestaje i čitav lanac uvjetovanosti sve do patnje.

To je **dobra** vijest; **loša** je vijest ta da je, osobito modernim ljudima koji slijede zapadne kulturne obrasce, vrlo teško pojmiti Četiri plemenite istine. Zašto je to tako? Zbog duboko ukorijenjene uvjetovanosti konceptom „sebstva". To ćemo detaljnije proučiti u sljedećem eseju.

19. srpnja — Konstrukcije o „ja"

Meditacija ide jako dobro, spoznaje **naviru** — **daleko** više nego što ih ovdje mogu zabilježiti. Zato ću se usredotočiti na one **važnije**.

Smisao riječi *sustenance* ovdje je „gorivo", „hrana" ili „ono što održava proces na životu".

Iako se *upādāna* najčešće prevodi kao vezivanje, prianjanje ili grabljenje (što opisuje psihološki aspekt — kako se um grčevito drži za objekte), njezino doslovno i izvorno značenje u paliju dolazi iz svijeta prirode i blisko je povezano s metaforom vatre. *Upādāna* je materijal koji omogućuje vatri da gori (drvo, ulje, gorivo).

Prevodeći taj pojam kao *clinging*/*sustenance*, Thanissaro Bhikkhu (čiji je ovo prijevod) želio je istaknuti upravo tu dvostruku narav procesa:

1. *Clinging* (Vezivanje): Čin uma koji aktivno grabi i drži se za osjetilne užitke, stavove, pravila ili ideje o „sebstvu".
2. *Sustenance* (Hrana/Gorivo): Ta ista žudnja i vezivanje služe kao energetska hrana koja opskrbljuje i održava sljedeću kariku u lancu — postajanje (*bhava*).

Bez te stalne mentalne „hrane" (*sustenance*), proces postajanja gubi gorivo, vatra se gasi, i lanac uvjetovanog nastanka patnje se prekida. Zato u hrvatskom prijevodu ta sprega savršeno funkcionira kao „vezivanje / hrana".

Radio sam s **usmjerenim mislima** i **prvom *jhānom***, pokušavajući je u potpunosti karakterizirati. Konkretno, pokušavao sam **pratiti** nastanak, ustrajanje, blijeđenje i nestanak **konstrukcija**, mentalnih tvorevina, odrednica — ili kako već želite prevesti palijski pojam *saṅkhāra*. Mi stvaramo konstrukcije iz **želje**, osobito iz želje za određenom vrstom „**bitka**". Naša je namjera uživati u određenoj vrsti „bitka" manje-više vječno.

Kada (a ne ako) primijetimo da ta vrsta „bitka" **neće** pružiti očekivane ugodne senzacije, ili da je u opasnosti od iščezavanja, odmah počinjemo raditi na **novom** konstruiranom „bitku" koji će ga zamijeniti, što nam **odvlači pažnju** od blijeđenja i smrti našeg prethodnog „bitka". Ponekad čak i **ubrzavamo** smrt prethodnog „bitka", a to je žudnja za „ne-postajanjem".

Možda će primjer pomoći da ovo postane jasno. Jedan od neposrednih uzroka mog rođenja bila je **snažna želja** moje majke za osjetilnim užitkom i time da bude voljena. Ostao sam u njezinoj utrobi, zasićen njezinim željama, dok je ona aktivno prakticirala ***Karezzu***, jedan oblik tantre. Kada sam se rodio, zadržao sam tu **naslijeđenu želju** za osjetilnim užitkom i ljubavlju, međutim, budući da sam bio bez oca, drugi u mom okruženju imali su **predrasude** prema meni. Tijekom svojih formativnih godina nisam dobio ljubav i naklonost koje su potrebne svakom djetetu; a moja sklonost prema osjetilnosti samo me još **više gurala** u želje za osjetilnim užitkom.

Do **treće godine** mogao sam razumjeti da ljudi **vole** tog tipa zvanog „Isus Krist" i da on ima redovite sastanke s „bogom", koji mu je (koliko sam tada mogao razaznati) bio ili odvojeni ili **izmišljeni** otac. Bilo je neizbježno, možda, da spojim te činjenice i zaključim kako bih možda mogao dobiti ljubav za kojom žudim tako što ću biti **poput** Isusa Krista i razgovarati izravno s „bogom". Drugim riječima, zacrtao sam svoj put prema tome da postanem **mistik**.

Razvio sam snažan interes za **religiju** — ne za službena, licemjerna vjerovanja, već za iskustvenu religiju, gdje čovjek ima **izravno iskustvo** „boga". Zapravo, **odbacio** sam egzoteričnu kršćansku religiju zbog njezina **licemjerja**. Mogao sam vidjeti, čak i kao dijete, da „religiozni" ljudi **govore** o tome kako treba biti dobar, ali su privatno radili što god su mislili da im može proći. Nisam to znao u to vrijeme, ali kultivirao sam „bitak" **ezoteričnog** kršćanina.

No, do kasne adolescencije **umorio** sam se od kršćanske religije. Nije mogla odgovoriti ni na jedno od stvarnih **pitanja** koja sam imao o životu. Neko sam vrijeme ostao **agnostik**, ali sredinom 1960-ih sklonost i okolnosti postupno su me privukle ***yogi*** i vedskom duhovnom putu. Interes Beatlesa za Maharishija Mahesha Yogija i Śrīla Prabhupādu imao je snažan

utjecaj na mene u to vrijeme. „Bitak" *gurua* činio mi se vrlo **privlačnim**, budući da je uključivao dobivanje puno pažnje, službe i ljubavi od vlastitih učenika.

Razvio sam želju da postanem *guru* i istražio brojne duhovne skupine prije nego što sam se skrasio u pokretu **Hare Krišna**, kojem sam se pridružio 1971. Tijekom godina napredovao sam u hijerarhiji kao **učenjak** i urednik, izbjegavajući administrativne angažmane. Napustio sam organizaciju krajem 1980-ih, ali sam nastavio sa svojim praksama sve dok početkom 2002. godine nisam postigao ***Krsna-dārśan*** [izravnu viziju Krišne]. Tada sam se osjetio dovoljno kvalificiranim da se potvrdim kao **neovisni** *guru*.

Bio sam **uspješan** u privlačenju sljedbenika. Međutim, otkrio sam da u tome što si *guru* ima puno više **borbe** i **patnje** nego što se činilo na površini. Postao sam **razočaran** ulogom *gurua*, a također sam u nekim novoprevedenim povjerljivim materijalima te sekte otkrio **dokaze** da se vjerojatno radilo o potpunoj **konstrukciji**. **Podnio sam ostavku** na mjesto *gurua*, postupno otpuštajući vanjska obilježja tog položaja sve dok jedan nezadovoljni sljedbenik nije izazvao gadan **skandal**, privodeći čitavu tu epizodu njezinu gorkom **kraju**.

Nastavio sam istraživati **vodstvo** (*leadership*), što me dovelo do analize procesa **bitka i postajanja**, a to me na koncu, krajem 2012. učenja, dovelo do prihvaćanja Budina učenja o **prosvjetljenju**.

20. srpnja — Završnica

Namjeravao sam napisati detaljnu **analizu** gore navedenog biografskog materijala, i doista sam je bio razradio; ali kada je došao trenutak da to sve stavim na papir, odjednom više nisam imao ni **energije** ni fokusa za to. Stvari se kreću tako **brzo**; jučerašnja velika spoznaja već je danas **pretpostavka** koja se uzima zdravo za gotovo. Dopustite mi da to sažmem ovako: konstruirao sam toliko **simbola** kako bih uvjerio sebe i druge u svoj „bitak" kao „pametnog tipa", no umjesto da mi to donese ljubav, rezultat je bio upravo suprotan.

Čak ni moji pokušaji da pridobijem ljubav sviranjem **glazbe** nisu bili pretjerano uspješni; a kada bi i bili, na kraju su također bili nezadovoljavajući. Da bi glazba zadržala moj interes, morala je biti **previše sofisticirana** za uho široke publike. A prema Budinoj filozofiji, intenzivne emocije, odnosi, „simptomi ekstaze", glazba, ples, poezija, kazališne predstave i svi drugi oblici umjetnosti zapravo su **oblici histeričnog ludila**.

Stoga sam u ovom trenutku temeljito umoran i **razočaran** ulogama glazbenika, pisca, učenjaka, posvećenika, „učitelja", „korisnog instruktora", „**autoriteta**". Moje je iskustvo da ljudi **ne cijene** naporan rad koji je potreban da bi se razumio i opisao unutarnji život. Oni nemaju **motivacije** da uistinu proučavaju i uče teške predmete.

I puna mi je kapa vlastite sklonosti privlačenju pozornosti, glumljenju važnosti, tome da budem pametnjaković, **mudrijaš**, sveznalica. Sve su to izrazi za osobu čija je igra „**ja** sam **pametniji** od **tebe**". Možda i jesam; ali pa što? Kao što su me moji prijatelji znali zadirkivati: „Ako si tako pametan, kako to da već nisi **bogat**?" Sada je to više u stilu: „Ako si tako pametan, kako to da već nisi **prosvijetljen**?"

Postoji još jedna izreka: „**Dokaži to djelom** ili **začepi**." To znači da ako naveliko pričaš, to moraš dokazati i djelovanjem. Vrijeme je, dakle, da počnem „živjeti ono što govorim" (*walk the talk*), odnosno da uistinu **učinim** ono o čemu već tako dugo pričam. Pisanje, pa čak i čitanje, čine se dosadnim, šupljim — simboli umjesto stvarnosti prakse.

Jedna od stvari koja mi je izbila vjetar iz jedara kao piscu i sveznalici opće prakse jest to što sam upravo saznao za **dvije skupine redovnika** koji žive u šumskoj divljini u blizini **Adamova vrha** (*Adam's Peak*). Samostan časnog S.-a prikuplja donacije za njih i svakog im mjeseca odvozi zalihu hrane — skupini od dvojice redovnika 25. u mjesecu, a skupini od devetorice redovnika 10. u mjesecu.

Ti redovnici borave u šatorima, jedu jednom dnevno, žive što je jednostavnije moguće i sve svoje vrijeme posvećuju *bhāvani* (meditaciji). Kada sam čuo za to, jako me **privukla** ideja da odem tamo i **boravim** s njima. Kako se ispostavilo, bit će moguće otići s vjernicima laicima

koji im dovoze hranu. Stoga planiram krenuti na taj put 25. u mjesecu i ovdje ću ga dokumentirati.

Ne želim provesti ostatak svojih dana u nekom udobnom samostanu, živeći poput **svjetovnjaka** i **propadati** od degenerativne bolesti. Časni S., usprkos svoj svojoj mudrosti, ovdje čini upravo to. Ima dijabetes i druge kronične bolesti, a gledajući njegovo stanje, **ne želim** umrijeti na takav način.

Bolje je biti vani na **otvorenom zraku**, daleko od **pohlepnih svjetovnjaka**, visoko **iznad ludila**. Bolje je dobiti upalu pluća od hladnoće i nestati u roku od nekoliko dana, nego se povlačiti do samog kraja u nekoj **mračnoj sobi bez zraka** s beskrajnim lijekovima, liječničkim tretmanima, lukavim slugama i brižnim župljanima. Bolje je suočiti se sa smrću s određenim **dostojanstvom** i završiti s tim, nego se skrivati od nje poput **kukavice**.

Također je u pitanju i to kako će ljudi promatrati moj život u **retrospektivi**. Ako mogu steći malo **časti**, nadahnuti neke budiste da strože slijede Dhammu, to će uroditi velikim dobrim željama i drugim **zaslugama**. Ako mogu umrijeti **hrabro**, slijedeći strogu *Vinayu*, neću biti viđen kao kukavica koja se skrivala od rezultata svoje prošlosti, već kao netko tko je **nadišao** sramotu višegodišnjeg življenja u laži kao „posvećenik" i napokon postigao **stvarnu posvećenost stvarnoj istini**.

Jednom sam gledao **film** o kapetanu broda koji je bio zadužen za brod što je prevozio hinduističke izbjeglice iz Bangladeša u Indiju tijekom nemirnih vremena Podjele. Taj stari, trošni brod zahvatio je **tajfun**, a kapetan i prvi časnik **napustili su brod** u jedinom čamcu za spašavanje, prepustivši stotine bespomoćnih muškaraca, žena i djece njihovoj sudbini.

Kada su se ti nitkovi dokopali luke u Calcutti, brod je **već bio tamo**. Usprkos svim izgledima, izbjeglice su ga uspjele sigurno dovesti do luke. Kapetanu je oduzeta dozvola i postao je **lutalica**. Nekako se dokopao Burme ili Tajlanda i postao kormilar na **riječnoj skeli**, pijanac kojeg progoni prošlost.

Sudbina ga navede da prihvati posao prijevoza hitnih zaliha i **oružja** u selo koje su zauzeli banditi. Hrabro **ubija** šefa bandita, pomaže selu da **svrgne** bandu te se kao heroj ženi **poglavicinom kćeri**. Ona ga upoznaje s **budizmom** i vidimo ga kako proučava Sutte i meditira.

Nakon nekog vremena dobivaju dijete, ali banda je obećala **osvetu**. Napadaju gradić, koji je sada dobro naoružan, a bivši kapetan odlazi **pregovarati** o mirnom rješenju. To i čini, te prenosi dogovor poglavici koji je prirodno **skeptičan**. Kako bi zajamčio dogovor, bivši kapetan se zavjetuje da će, ako banditi ikoga ubiju, **platiti vlastitim životom**.

Naravno, banditi **krše** obećanje i ubijaju poglavicina sina. Bivši kapetan postavlja **zasjedu** i sve ih ubija. Tada nastupa trenutak **sumnje**. Treba li pobjeći ili se suočiti s posljedicama svog, gledajući unatrag, nepromišljenog obećanja? Konzultira Sutte i meditira o tome. Na koncu drži riječ, **vraća** se u selo i dopušta poglavici da ga **strijelja**.

Možda zvuči pomalo depresivno, ali poanta je u tome da je osramoćeni pomorac **povratio svoju čast** i ugled, ne samo u mislima drugih, već što je još važnije, u **vlastitom** umu.

20. lipnja — Mirno boravište

Nema „lijevo”, nema „desno”; nema „gore”, nema „dolje”,
Bezvremeno mjesto gdje energija obiluje.
Beskrajna svijest, beskrajan prostor;
Na ovome mjestu ograničenja nema.
Nema „ovo”, nema „ono”; nema „ti”, nema „ja”,
Ovdje nema zemlje, samo je nebo.
Nema točke izvora, a sve je sjajno;
Tiha simfonija svjetlosti.
Poput vatrometa, ovo rodno mjesto zvijezda;
Tako strano, a opet ne tako daleko.
Kroz *bhāvanu*, bez napora motri
Ovu galaksiju pred unutarnjim okom.

21. srpnja — „Konstruiram, dakle jesam”

Tako često se činjenica da ljudska bića stvaraju **umjetne entitete** uzima kao dokaz da su inteligentnija od životinja. „Uostalom”, glasi argument, „životinje nemaju jezik, ne koriste alate, ne stvaraju umjetnost. Mi ljudi smo **daleko napredniji**.”

Ali ako stvari pogledamo Okom Dhamme, situacija izgleda sasvim drugačije. Ljudska sposobnost konstruiranja svakako se može upotrijebiti da se **izbavimo** iz *saṃsāre*; no puno se češće zloupotrebljava kako bi nas još temeljitije za nju **vezala**. Kao i svaki alat, konstruiranje se može koristiti pozitivno ili negativno, konstruktivno ili destruktivno.

Dvostruka ironija Descartesova slavnog ontološkog sažetka — „Mislim, dakle jesam” — jest u tome što ne samo da je gotovo cijelo razmišljanje puka konstrukcija, nego je i sama uobraženost „ja jesam” **temelj** svih ostalih konstrukcija, **Velika laž** koja pokreće čitav lanac Uvjetovano supostojećeg nastanka.

U ovome svijetu, tipičan *puthujjana* [neupućena, obična osoba] ne može biti autentičan čak ni u pogledu vrste „bitka" koju uistinu želi konstruirati — a kamoli da uopće **prepozna** činjenicu da konstruira neki „bitak".

Budin Plemeniti osmoročlani put priznato je **također** konstrukcija, ali ona koja vodi do **kraja** svih konstrukcija, do kraja svake patnje. Može li se **ijedan** drugi izum čovječanstva mjeriti s tako uzvišenom izvrsnošću? Umjesto toga, većina njih jednostavno povećava patnju na različite načine.

Uzmimo **religiju** za primjer. Religija je situacija u kojoj dva **izmišljena entiteta** — „duša" i „bog" — imaju **izmišljen odnos**. Iznose se svakojake sulude tvrdnje o tom odnosu i njegovim rezultatima, od kojih **nijedna** nije dokaziva. Zahtijeva se potpuna vjera u sustav koji svoje rezultate pruža tek **nakon smrti**.

U religiji postoji golem prostor za **pogrešno prikazivanje** i **varanje**. Religija se koristila za opravdavanje nekih od **najgnusnijih zločina** u ljudskoj povijesti: Križarskih ratova i Inkvizicije, genocida nad američkim domorocima, da spomenemo samo mali početak popisa.

...

Ali i ovdje se ponovno zatječem **bez volje** za nastavkom. Cijeli moj **stav** prema pisanju se mijenja. Umoran sam od svog **tona** „pametnog tipa koji će razotkriti uobičajeni način razmišljanja kao lažan i uspostaviti stvarnu Istinu". Moram pronaći **novi glas**, onaj koji se ne oslanja tako uvelike na omalovažavanje i druge oblike **grubog govora**.

Nakon što sam napisao gore navedeno, napravio sam si rezance s maslacem i *hingom* [asafetidom]. Pojeo sam ih **dok su bili vrući**, uz ayurvedske lijekove koji uravnotežuju kemiju mog tijela i sprječavaju bolesti. Jedan od tih pripravaka sadrži preko **200 biljaka** i kuha se više od **četiri mjeseca**.

Zatim sam jednostavno sjedio ondje i neko vrijeme **nisam radio ništa**. Ništa — **nisam čak ni razmišljao**. I javila mi se misao: „Ne **moram** razmišljati; ne moram raditi. Ne moram **proizvoditi** niti **konzumirati** ništa izvan svojih osnovnih potreba. Ne trebaju mi titule, zvanja, položaji, otmjena imovina ili drugi **simboli moći**, slave ili vrijednosti. Vrijednost mog života ne mjeri se time; mjeri se time koliko izravne sreće i zadovoljstva iskušavam." I ova je spoznaja vrlo ispunjavajuća.

21. srpnja — Nemoj samo nešto raditi — sjedi tamo!

Ne moraš **uistinu** gledati tu TV emisiju — umjesto toga meditiraj.
Ne moraš **uistinu** provjeravati svoju e-poštu, vijesti itd. — umjesto toga meditiraj.
Ne moraš **uistinu** popiti još jednu kavu/čaj itd. — umjesto toga meditiraj.
Ne moraš **uistinu** pojesti međuobrok — umjesto toga meditiraj.
Ne moraš **uistinu** čavrljati s prijateljem — umjesto toga meditiraj.
Ne moraš **uistinu** ići u kupovinu — umjesto toga meditiraj.
Ne moraš **uistinu** odspavati — umjesto toga meditiraj u hodu.
Ne moraš **uistinu** čitati taj roman ili časopis — umjesto toga meditiraj.
Ne moraš **uistinu** ići na vožnju ili u šetnju — umjesto toga meditiraj.
Ne moraš **uistinu** ići u hram — umjesto toga meditiraj.
Ne moraš **uistinu** govoriti svijetu kako da razmišlja — umjesto toga meditiraj.

22. srpnja — Okus transcendencije

Meditacija ide dobro. Jutros, budući da je dan *Poya* (puni mjesec), svi *upāsake* okupili su se s Bhanteom (časnim S.-om) kako bi primili **zavjete**. Ponovno potvrđivanje zavjeta *upāsake* obavljaju mjesečno, a redovnici svaka dva tjedna (za vrijeme punog i mlađaka).

Bio sam budan od 2 do 5 ujutro meditirajući, pa sam došao malo kasnije i **propustio** ceremoniju. Umjesto da je ponavljamo ispočetka, Bhante me samo pitao koliko zavjeta slijedim. „Osam", odgovorio sam, i time je stvar bila **završena**. Razgovarali smo o mnogim drugim temama više od sat vremena.

Iako mu je tijelo staro i trošno, Bhante je **oštrouman** i pun razumijevanja. Razgovarali smo o mom sjedenju i o tome kako sada uspijevam meditirati do 40 minuta, odmarajući desnu nogu bez prekidanja koncentracije. Također smo razgovarali o **svjetlima**, ponekad blistavima poput sunca, koja vidim tijekom meditacije. Savjetovao mi je da se ne vezujem za njih niti da ih pokušavam razvijati, već da ih samo strpljivo **promatram** dok ne nestanu.

Kasnije nakon ručka, uslijedila je tipična kišna oluja (vidi sliku gore). Pljuštalo je prilično jako pola sata, postupno se smirujući u stalnu rominjajuću kišu koja je potrajala veći dio poslijepodneva. To je stvorilo predivno mirisnu, svježu i mirnu atmosferu, savršenu za meditaciju.

Uspio sam odraditi dvije sesije po 45 minuta, s petominutnom pauzom za istezanje između njih. Nešto vrlo zanimljivo dogodilo se pred kraj prve sesije: stupio sam u dodir s područjem koje se u Suttama opisuje kao domena **ništavila**. Buda to također naziva „prekrasnim crnilom”:

> **„Nadalje, učenik plemenitih razmatra ovo: 'Osjetilnost ovdje i sada; osjetilnost u budućim životima; osjetilne predodžbe ovdje i sada; osjetilne predodžbe u budućim životima; oblici ovdje i sada; oblici u budućim životima; predodžbe oblika ovdje i sada; predodžbe oblika u budućim životima; predodžbe o nepokolebljivom[2] — sve su to predodžbe. Tamo gdje one prestaju bez ostatka: to je mirno, to je izuzetno, to jest domena ništavila.'**

2 Engleska riječ „imperturbable” u ovom se odlomku koristi kao prijevod za palijski pojam āneñja (ili ānañja).

U kontekstu budističke meditacije i Sutta, taj se izraz prevodi kao „nepokolebljivo”, „nepomično”, „nesmutivo” ili „staloženo”.

On označava duboka stanja visoke meditativne koncentracije (*samādhi*) koja su toliko stabilna da ih nikakvi vanjski osjetilni podražaji niti unutarnji mentalni nemiri ne mogu poljuljati ili „uzdrmati”.

Konkretno, u poretku budističke kozmologije i meditacijskih stupnjeva, „nepokolebljivo” (*āneñja*) obuhvaća:

1. **Četvrtu jhānu** (na razini materijalnog oblika / *rūpa-jhāna*), u kojoj su u potpunosti napušteni užitak i bol, a um pročišćen savršenom ravnodušnošću (*upekkhā*) i pomnošću.
2. **Prva dva nematerijalna postignuća** (beskrajni prostor i beskrajna svijest / *arūpa-jhāna*).

U Aneñja-sappaya Sutti (koja nosi naslov upravo po ovom pojmu — Upute o pogodnom putu za postizanje nepokolebljivog), Buda vodi meditatora kroz gradaciju sve suptilnijih stanja uma:

- Prvo se promatraju grubi osjetilni užici i predodžbe (*sensuality*).
- Zatim se promatraju materijalni oblici i predodžbe o njima (*forms*).
- Nakon toga se prelazi na viša, profinjena meditativna stanja — predodžbe o onome što je nepokolebljivo (*perceptions of the imperturbable*).

Poanta ovog odlomka jest uvid da su čak i ta visoka, uzvišena i „nepokolebljiva” stanja uma još uvijek samo predodžbe (*perceptions / saññā*) — dakle, još uvijek su to uvjetovana i konstruirana stanja (*saṅkhāra*).

Tek tamo gdje čak i te najsuptilnije predodžbe o nepokolebljivom prestanu bez ostatka, um prelazi u još mirniju i rafiniraniju sferu: domenu ništavila (*the dimension of nothingness / ākiñcaññāyatana*).

> **Prakticirajući i često boraveći na ovaj način, njegov um stječe povjerenje u tu domenu. Kada postoji potpuno povjerenje, on ili postiže domenu uništavila sada ili se pak posvećuje razlučivanju. S raspadom tijela, nakon smrti, moguće je da će ta njegova svijest koja ga vodi dalje otići u domenu uništavila.”** — *Aneñja-sappaya Sutta* (MN 106)

Ovo je vrlo visoko stanje. To je kao da vaša svjesnost uranja u bazen ispunjen mekim crnim jastucima, prekidajući sve osjetilne predodžbe — uključujući i um. To je iznimno ugodno i utješno. „**Izuzetno**” je svakako prava riječ da se to opiše. Kako je to časni Ānanda opisao: „Upravo je ono što je ugodno to da se ništa ne osjeća.” Želio sam ostati ondje dugo vremena, no stanje nije bilo stabilno i ponovno sam se našao u umu. Ali to je doista nešto za što se vrijedi truditi.

23. srpnja — Kraj javnog života

> **„Tako, Ānanda, vješti zavjeti [*skillful virtues* / *kusala sīla*] imaju oslobođenje od grižnje savjesti kao svoju svrhu, oslobođenje od grižnje savjesti kao svoju nagradu. Oslobođenje od grižnje savjesti ima radost kao svoju svrhu, radost kao svoju nagradu. Radost ima ushićenje kao svoju svrhu, ushićenje kao svoju nagradu. Ushićenje ima spokoj kao svoju svrhu, spokoj kao svoju nagradu. Spokoj ima užitak kao svoju svrhu, užitak kao svoju nagradu. Užitak ima koncentraciju kao svoju svrhu, koncentraciju kao svoju nagradu. Koncentraciju ima znanje i viziju stvari onakvima kakve uistinu jesu kao svoju svrhu, znanje i viziju stvari onakvima kakve uistinu jesu kao svoju nagradu. Znanje i vizija stvari onakvima kakve uistinu jesu ima razočaranje [*disenchantment* / *nibbidā*] kao svoju svrhu, razočaranje kao svoju nagradu. Razočaranje ima hlađenje strasti [*dispassion* / *virāga*] kao svoju svrhu, hlađenje strasti kao svoju nagradu. Hlađenje strasti ima znanje i viziju oslobođenja kao svoju svrhu, znanje i viziju oslobođenja kao svoju nagradu. Na ovaj način, Ānanda, vješti zavjeti korak po korak vode do ispunjenja *arahantstva*.”** — *Kimattha Sutta* (AN 11.1)

Jedna od stvari koje je Bhante (časni S.) rekao u jučerašnjem razgovoru bila je: „Što god si **stvorio**, to moraš **razgraditi**.” Razgovarali smo o mentalnim konstrukcijama i njihovoj ulozi u oblikovanju osobnosti. Zanimalo me kako identiteti koje stvaramo oblikuju naše iskustvo, a osobito našu patnju. Njegova je poanta bila da **mentalne konstrukcije** koje uvjetuju našu sadašnju „osobnost” i „identitet” moraju biti **razgrađene** kako bismo spoznali **neuvjetovanu stvarnost**.

Moramo biti vrlo **oprezni**. Čak i *jhāne* mogu postati baza za stvaranje „ja” i stvaranje „mojega”. Naravno, u konačnim smislu, **bilo kakvo** stvaranje „ja” ili „mojega” je obmana,

vrsta **ludila**. To vrijedi ne samo za **obični ego** utemeljen na tijelu i grubim kvalitetama, već i za „**duhovni**" **ego** utemeljen na umu i suptilnim kvalitetama.

Iz tog razloga, na svojih gotovo 40 godina iskustva u „svijesti Krišne" sada gledam kao na **produženu epizodu ludila**. „Svijest Krišne" je ekstremni primjer onoga što se događa kada se eternalistički stavovi o „sebstvu" kao „duši" **projiciraju** na cjelokupno postojanje kao „boga". Tada se i odnos između „vječne duše" i „Vrhovne Božanske Osobe" također promatra kao vječan i „**transcendentalan**", što zapravo znači — konstruiran ili **izmaštan**.

Prirodno, to vodi do stanja „ekstatičnih emocija", ili drugim riječima, do **histeričnih psihotičnih epizoda**, kakve su često pokazivali Chaitanya i njegovi sljedbenici. Chaitanya je također patio od **epileptičnih napada** i posljedične paralize, no njegovi su sljedbenici to prikazivali kao „ekstatični trans" i „*samādhi*". Takozvano „spontano devocijsko služenje" bilo je jednostavno izgovor da se **odbace svi moralni principi** radi Krišne i njegovih „čistih posvećenika".

E sad, vodi li išta od toga do **vještih zavjeta** kakve opisuje Buda u gore navedenom citatu? Ne mislim tako. Stoga želim **ograničiti svoj kontakt** s ljudima koji pate od **obmana** i ludila, od lažnih, zavedenih zapadnih „budista", preko „posvećenika", pa sve do golemo **horda zombija** s interneta koji proždiru mozak.

Želim živjeti strogo **povučenim** i meditativnim životom, zaštićen od kontakta s *puthujjanama* općenito. To zahtijeva smanjenje mog kontakta s općom populacijom, pa čak i s redovnicima i drugim nominalnim budistima koji nisu duboki meditatori. Želim živjeti uglavnom u **tišini** i koncentraciji, usredotočen na *jhāne*. Bilo kakav kontakt koji imam s drugima trebao bi biti **usmjeren na Dhammu**, a ne protraćen u površnom čavrljanju i drugim besmislicama.

To znači potpuno otpuštanje bilo kakvih pretenzija o **poučavanju** ili **vođenju drugih** u duhovnom životu. In *Mahāparinibbāna Sutti*, Buda kaže:

> „Zato, Ānanda, ovako biste se **trebali vježbati**: 'Boravit ćemo uz Dhammu, živjeti ispravno u Dhammi, hodati putem Dhamme.'
>
> On posjeduje nepokolebljivu vjeru u Dhammu ovako: 'Dobro izložena od Blaženoga jest Dhamma, očigledna, bezvremena, poziva na istraživanje, vodi do oslobođenja, mudri je trebaju shvatiti, **svatko za sebe**.'
>
> Zato, Ānanda, budite otoci sami sebi, utočišta sami sebi, **ne tražeći vanjsko utočište**; s Dhammom kao svojim otokom, s Dhammom kao svojim utočištem, ne tražeći drugo utočište.

> Oni moji bhikkhui, Ānanda, koji sada ili nakon što odem, budu boravili kao otoci sami sebi, kao utočišta sami sebi, ne tražeći drugo utočište; imajući Dhammu kao svoj otok i utočište, ne tražeći drugo utočište: upravo će oni postati najviši, **ako budu imali želju za učenjem**.
>
> Može biti, Ānanda, da će se kod nekih među vama javiti misao: 'Završila je riječ Učitelja; mi više nemamo Učitelja.' Ali ne bi se smjelo, Ānanda, tako smatrati. Jer ono što sam proglasio i obznanio kao Dhammu i Disciplinu [*Vinayu*], **to će biti vaš Učitelj** kada odem."

Drugim riječima, spoznaja Budina učenja je **projekt tipa „uradi sam"**. Dhamma i Vinaya, kako ih je Buda poučavao u *Theravāda Suttama*, jesu autoritet. Osobito u naprednim fazama, nema potrebe za vanjskim učiteljem. Drugi nam mogu pomoći na različite načine, ali u konačnici smo svi sami **odgovorni za vlastito prosvjetljenje**.

Stoga želim biti slobodan od odnosa poučavanja, treniranja, mentorstva ili vodstva u kojima bi drugi **ovisili** o meni, ili u kojima bih ja na bilo koji način bio **odgovoran** za njih. Želim biti slobodan od **sponzoriranja** drugih, upravljanja ili **vođenja** njih, ugošćivanja ili **organiziranja** njihove duhovne ili materijalne dobrobiti. Općenito, želim biti slobodan od svih **suovisnih odnosa** koji uključuju fiksne titule, zvanja, uloge, položaje, emocionalne vezanosti i druge oblike obmane.

U Budinu učenju svi su jednaki i neovisni. Na svakom je pojedincu da **pronađe svoj vlastiti put** do Dhamme u skladu sa svojom inteligencijom i inicijativom. Bilo koji drugi stav neizbježno rezultira **obmanom** i **patnjom**, a meni je toga dosta.

Stoga, uzimajući u obzir sve gore navedeno, od sada ću strogo **ograničiti** svoje korištenje interneta. Više neću biti dostupan na društvenim mrežama. **E-poštu ću provjeravati** tek svakih nekoliko dana. Nastavit ću slati ovaj dnevnik **nekolicini prijatelja** od povjerenja kad god stignem. Ovaj je dnevnik **povjerljiv** materijal **zaštićen autorskim pravima** i ne smije se prosljeđivati niti dijeliti bez pismenog dopuštenja.

Od 2002. godine **predstavljao sam se** kao učitelj, a i drugi me obično promatraju na taj način. No to se mora **promijeniti** kako bih uklonio sve prepreke sa svog puta do prosvjetljenja. Osobito kada se **zaredim** za redovnika, **neću** biti dostupan za neobavezno druženje. Imat ću strogi program **samoće**, **tišine** i **meditacije**, s ograničenim zakazanim „uredskim satima" za druge poslove vezane uz Dhammu.

Ovo također **otkazuje sve prethodne planove** za pisanje knjiga, snimanje videa, stvaranje tečajeva, otvaranje centara, organiziranje povlačenja, privlačenje učenika, stvaranje sljedbenika, putovanja, poučavanje, propovijedanje itd. Pronašao sam Dhammu koristeći

vlastitu inteligenciju i inicijativu, a svi drugi slobodni su učiniti isto. **Neka sva bića postignu prosvjetljenje**!

> **I Blaženi se obrati *bhikkhuima*, govoreći: „Pogledajte sada, *bhikkhui*, potičem vas: Sve su sastavljene stvari podložne nestajanju. Težite s marljivošću!" To je bila posljednja riječ Tathāgate.** — *Mahāparinibbāna Sutta* (DN 16)
>
> **Komentar:** Marljivost (*appamāda*) se objašnjava kao „prisutnost pomnosti". „Trebate izvršiti sve svoje dužnosti ne dopuštajući pomnosti da popusti!" Tako je Blaženi, na samrtnoj postelji svog Parinibbāne, u toj jednoj riječi o marljivosti sažeo savjete koje je davao kroz četrdeset i pet godina.

„Oni koji znaju, ne poučavaju", i logična posljedica: „Oni koji poučavaju, ne znaju." To dolazi od Lao Tzua ili Chuang Tzua, mislim, i lijepo se uklapa u ove točke i spoznaje.

U životu ima samo toliko vremena. Ako se čovjek upetlja u poučavanje, ne preostaje mu vremena za duboku meditaciju i spoznaju. A vrijedi i obrnuto. Također, stvarni učenik s predanošću i odlučnošću naučit će na ovaj ili onaj način, a slabo motiviran učenik kojem je potrebna pomoć učitelja da bi učio, ionako nikada ništa neće postići.

Tu je i pitanje sklonosti: netko tko je visoko realiziran nema nikakvu želju podnositi besmislice učenika. Svatko tko je u stanju to probaviti vjerojatno nije jako napredan i mora biti motiviran materijalnom dobiti.

Zato biram biti onaj koji zna, umjesto onoga koji poučava. Buda je već sve učinio vrlo jasnim; kakva ima potreba za daljnjim objašnjavanjem? Također vidimo da su oni koji se vrlo glasno promoviraju kao učitelji općenito sebične budale; oni koji su istinski spoznali sebe, tiho su zadovoljni time da ih kvalificirani tragatelji sami prepoznaju.

10. kolovoza — Dogodilo se

Ono prema čemu sam radio cijeli svoj život: postigao sam.

Otišao sam na povlačenje za vrijeme sezone kiša s vrlo posebnom skupinom redovnika, u izolirani šumski samostan. Većina tih redovnika već su Arahanti. Nije bilo praznog hoda, zabušavanja, kršenja zavjeta — ničega što bi odvraćalo pažnju od duboke, intenzivne prakse. Isplatilo se. U takvom društvu bilo je vrlo lako postići nešto predivno.

To ujedno znači i kraj ovog bloga, koji je bio skrojen za tragatelje i usredotočen na filozofske detalje theravādske budističke prakse. Jednostavno se više ne mogu toliko

uzbuđivati oko filozofije, pisanja i poučavanja. Zapravo, dobar dio moje prijašnje „osobnosti" i mnogi raniji interesi jednostavno su nestali.

Veliko „**hvala**" čitateljima ovog bloga, čiji su me interes i razumijevanje poticali da nastavim svoju potragu. I toplo vam preporučujem da čitate i pratite „Arahanta", još jedan blog o budizmu iz drugačijeg kuta: **pitanja i odgovori s potpuno realiziranim theravādskim redovnikom**. Hvala vam još jednom što ste bili sa mnom; putovanje je donijelo najveću moguću nagradu.

4. rujna — Bol je nestala

Ovo je objava koju sam **oduvijek želio napisati**, ali htio sam pričekati dok ne budem siguran. **Tako sam sretan** što vam mogu reći da je taj dan napokon stigao.

Nakon što sam intenzivno proučavao Budino učenje više od godinu dana, putovao u Tajland i Šri Lanku, živio u samostanima, a u posljednje vrijeme meditirao mnogo sati dnevno, napokon mogu reći da sam **pobijedio *dukkhu***. Mentalna i emocionalna bol koju sam nosio od ranog djetinjstva je **nestala**. Nema više depresije, nema više bijesa, nema više paranoje. **Nestali su**.

To se nije dogodilo odjednom. **Nije** bilo nimalo onako kako sam zamišljao. Ali nedavno, osvrnuvši se na to kakav sam bio veći dio svog života, shvatio sam da sam se **duboko promijenio**. Neke sam stvari izgubio, ali druge sam dobio. Više nisam tako krut, već puno fleksibilniji i otvoreniji. S druge strane, manje sam siguran u to tko sam i što sam. Međutim, moje shvaćanje **budućnosti** i onoga što dolazi kada ovo tijelo završi vrlo je snažno i pouzdano.

Buda je poučavao da je ideja o trajnom „sebstvu" fikcija, **uobraženost**, konstrukcija kojom sebi i drugima stvaramo **iluziju o kontinuiranom identitetu**. Istina, neki dijelovi onoga što jesmo i što predstavljamo opstaju relativno dugo, ali drugi dijelovi dolaze i odlaze poput vjetra. **Danas su tu, sutra ih nema**. Priroda **cjelokupnog** postojanja jest nepostojana. Pa ipak, mi se **grčevito držimo** za dijelove koje prisvajamo kao „ja" i „moje" i pokušavamo od njih stvoriti trajnu strukturu.

To ne funkcionira; to **ne može** funkcionirati. Sve za što je stvaranje ega dobro jest — **patnja**. Trud da se održi dosljedno „sebstvo" usred neprestanih promjena u svijetu je **iscrpljujući**. On stvara stalni stres i neizbježno vodi do **poraza**. Kada se napokon opustimo i dopustimo sebi da se prirodno savijamo s promjenama, **život je mnogo lakši**.

Ima toga još mnogo više, što sam se potrudio detaljno objasniti u **prethodnim objavama** na ovom blogu. Molim vas, pročitajte ih kako biste razumjeli kako sam stigao do ovoga gdje

sam danas. Naravno, moram zahvaliti svom dragom prijatelju Arahantu na njegovoj neprocjenjivoj pomoći u tome da moja potraga za prosvjetljenjem urodi **uspjehom**. Moja zahvalnost također ide mojim ostalim prijateljima i čitateljima koji su me hrabrili na tom putu.

Budu saranai! [Neka ti Buda bude utočište!]

5. rujna — Obrana prosvjetljenja

> Neka sva bića u svim svjetovima budu sretna i sigurna. Neka imaju sve što im je potrebno. Neka im umovi budu u miru, slobodni od želje, bijesa, tuge i svih nemira. Neka oni koji su vezani postanu slobodni; neka bolesni ozdrave. Neka koriste svoju slobodnu volju kako bi sa svakim dahom odabrali prosvjetljenje.

Napisao sam ovu molitvu. Meditiram na nju nekoliko puta dnevno. Ali to nije samo blesava, sentimentalna želja ili konstruirano djelo religijske umjetnosti; to je moj način života — to **je** moj život. Svaki dan provodim minimalno vremena spavajući, jedući i brinući se o svom tijelu i umu (meditirajući). Većina mog vremena posvećena je intenzivnom razmišljanju o tome kako pomoći ljudima da razumiju, pisanju i snimanju videa o Budinu učenju, za dobrobit svih osjetilnih bića.

Pronašao sam ono što sam tražio. Postigao sam ono što sam oduvijek želio, ono za čime sam oduvijek tragao. Bol je sada nestala. Više ne moram razmišljati o sebi. Sasvim sam siguran da ću biti dobro.

Ne tražim slavu, prijatelje, ugled ni utjecaj. Znam kamo to vodi i ne trebaju mi te nevolje. Dobro sam, živim ovdje u planinama potpuno sam.

Putem svog računala, svo znanje svijeta mi je na dohvat ruke. Iznutra posjedujem duboku intuitivnu mudrost koja dolazi iz samopoznaje. Mogu znati sve što želim znati.

Imam više resursa i pomoći nego što mi je potrebno, a još više mi je dostupno na sam upit. Ne moram pitati. Imam ponude za TV emisije i intervjue. Sve ih odbijam. Ne želim si kompliciranje život.

Jedino što bi mi **dobro došlo**, ne mogu dobiti: kompetentne suradnike i pomoćnike za svoj rad. Arahant je objasnio zašto je to tako. Unatoč tome, bilo bi sjajno moći pomoći većem broju ljudi.

Moja jedina želja jest vidjeti da više ljudi prihvati Budino učenje i shvati ga kako treba. Umoran sam od lijenih Azijata zaglavljenih u povijesno irelevantnim tradicijama, koji ne čine ništa dok zapadni utjecaj uništava njihovu kulturu. I gade mi se lijeni Zapadnjaci koji

mijenjaju Budino učenje kako bi ga učinili kulturološki prihvatljivim i ekonomski profitabilnim.

Kada praktičnost dobije prednost pred integritetom, ljudi se pitaju zašto se čini da u svijetu nema etike. Imam vijesti za te ljude: **vi** ste problem. Činiti pravu stvar gotovo je **uvijek** nepraktično. To samo svemir pita: „Jesi li **siguran** da ne želiš odustati od svog integriteta kako bi imao lagodan život?"

Da. Radije bih činio pravu stvar, bez obzira na to koliko prokleto nepraktičnom je činili drugi ljudi, ekonomski sustav i vlade. Moj integritet nema cijenu — jer je neprocjenjiv.

Moj integritet je jedina stvar koja stoji između mene i straha od smrti, između mene i posustajanja, odustajanja od svog sna kao što su to učinili mnogi iz moje generacije kada su se suočili s teškim izborima. Duhovna potraga, pustolovina samopoznaje jedina je prava igra u gradu. Ne dajte se zavarati; užitak nije ugodan ako je privremen, a **sav** materijalni užitak je privremen.

8. rujna — „Tužba odbačena"

Pokušavam sada zabilježiti što više svog iskustva, jer kada jednom budem zaređen za redovnika, velik dio mog života postat će **povjerljiva stvar Sanghe** zbog pravila *Vinaye*.

Kao dio postupka prijave za ređenje za theravādskog redovnika, provodi se **neformalna istraga** o **moralnoj pozadini** aspiranta. Kao što sam već ranije objavio na drugim mjestima, prije otprilike dvije godine prošao sam kroz **slom** svog osobnog **sustava vjerovanja**. Shvatio sam da je religijska zajednica u koju sam uložio više od 30 godina svog života utemeljena na **potpunoj konstrukciji**, te da je sve učenike mog duhovnog učitelja **izdala** njegova vlastita želja za slavom i utjecajem.

Vrlo je uznemirujuće iznenada otkriti da je temelj čovjekova života obična **obmana**. Osjećao sam se kao da mi je izbijen vjetar iz jedara, da moj život više nema nikakvu **čvrstu osnovu**, da stojim na ničemu i da su sva pravila **ispravnog ponašanja suspendirana**. To je dovelo do nekih vrlo **bizarnih oblika ponašanja**, od kojih su neki, nažalost, **fotografirani**.

Potpuno obeshrabren, **podnio sam ostavku** na položaj duhovnog učitelja. Svi moji takozvani učenici u to su me vrijeme **napustili**. Jedan od njih pokušao me **ucijeniti** tim fotografijama. Kada sam odbio udovoljiti njegovim zahtjevima za novcem, **objavio** ih je na internetu. One još uvijek kruže kibernetičkim prostorom.

Naravno, ta se prošlost **pojavila** tijekom provjere moje pozadine za ređenje. Neki redovnici, koji su zavidni na mom brzom uspjehu u samopoznaji, optužili su me za **nemoralan**

karakter. Održano je **saslušanje** pred vijećem starijih redovnika i bio sam suočen s dokazima.

Kada su me zamolili da se **očitujem**, ispričao sam kako sam uopće postao učenik vedskog duhovnog učitelja tamo u 1960-ima i 70-ima. **Otputovao sam u Indiju** u svojim kasnim dvadesetima, odričući se svih materijalističkih užitaka kako bih ustajao u 4 ujutro, pjevao mantre, proučavao sanskrt i služio u hramovima. Postao sam **učenjak** i **propovjednik**, putujući diljem Indije i drugih zemalja, predstavljajući vedsku filozofiju. Kao Amerikanac, bio sam vrlo uspješan u **privlačenju** azijskih učenika u organizaciju svog duhovnog učitelja.

Da skratim vrlo dugu priču, na koncu sam i **sam** postao *guru*, s desecima učenika i *ašramom* u Indiji. Kao starijeg učenika, moje su me studije dovele do **najesoteričnijih** i **najpovjerljivijih** materijala moje loze. I ondje sam otkrio da je čitav duhovni proces moje škole *yoge* utemeljen na čistoj **špekulaciji** i **mašti**. Također sam saznao i druge stvari o karakteru i aktivnostima svog *gurua* koje su bile šokantna izdaja povjerenja koje sam mu ukazao.

Krajnji učinak svega toga bio je taj da sam na neko vrijeme **izgubio svoj moralni kompas**. Kako sam to sročio redovnicima, imao sam epizodu **privremenog ludila**. Mogao sam ukazati na činjenicu da je moje ponašanje, otkad sam postao Budin učenik, bilo **primjerno**.

Nitko se nije mogao usprotiviti niti iznijeti dokaze u prilog suprotnom. Nakon nekoliko minuta vijećanja, provedeno je glasovanje. Pitanje je proglašeno nevažećim i **tužba je odbačena**. Moje ređenje zakazano je za nekoliko dana.

13. rujna — Na raskrižju

Vrijeme je za odluku i, koliko god to zvučalo čudno onima koji me poznaju, teško mi je prelomiti. Imam priliku biti zaređen za theravādskog redovnika, ali hvatam sebe kako oklijevam. Glavni razlog je taj što me ono što sam postigao u meditaciji otkad sam došao na Šri Lanku toliko ispunilo da više ne osjećam potrebu za daljnjom *sādhanom*. A i poučavanje mi je postalo manje privlačno, jer ljudi koji čitaju moje objave i gledaju moje videozapise jednostavno ne reagiraju.

Naravno, kada bih bio redovnik, ovdje na Šri Lanki imao bih napretek prilika za poučavanje. Ali tada bih došao pod povećalo budističkog establišmenta i od mene bi se očekivalo da se prilagodim njihovim očekivanjima o tome što budizam jest i kako bi ga trebalo prezentirati.

Na koncu, iako bih rado prihvatio prestiž i autoritet koje donosi status redovnika, osjećam da bih time izgubio dobar dio svoje slobode. Radije ću se povesti za Benjaminom Franklinom, koji je uvijek bio pragmatičan: „Kada si u nedoumici, nemoj."

Moj je osjećaj da će, umjesto nepotrebnog kompliciranja života pokušajima preuzimanja istaknute pozicije, biti bolje povući se u pozadinu i ostati neprimjetan. Na taj ću način, umjesto da postanem predmetom pretjeranog propitivanja, zadržati svoju slobodu i autonomiju, koje su mi najdragocjenije.

14. rujna — Noćna osama

Često se budim usred noći, bez ikakvog vidljivog razloga. Ponekad se sjećam svojih snova — dugih i složenih drama, punih buke i bijesa, dakako, ali bez ikakva značenja — i nikada zastrašujućih. Češće sam jednostavno i odjednom potpuno budan.

To se ponovilo i sinoć oko 2 sata ujutro. Pokušao sam se okrenuti na drugu stranu i odrijemati, ali san je bio daleko. Dobro onda, meditirat ću. Koncentrirao sam se, ali sam ustanovio da mi je um donekle uznemiren. Nešto u vezi s posljednjih nekoliko dana me muči. Više nemam poriv za poučavanjem i to mi je uznemirujuće.

Ponekad u ovim danima jedva poznajem samoga sebe, jer se čini da dijelovi otpadaju brže nego što ih uspijevam obnoviti. U svakom slučaju, koncentracija uvijek upali. Udahnem i unutra se upale svjetla, kao i uvijek. Mogu vidjeti mentalni nemir, poput valova koji udaraju u moru svjetlosti koje predstavlja moj um.

Uzaludno je boriti se s tim, pa jednostavno odlazim gore, iznad zemlje, iznad neba, iznad Brahme i njegova strastvenog inzistiranja na tome da bude Stvoritelj. Svi smo mi stvoritelji, svatko u svom svemiru. U vrlo stvarnom smislu, mi stvaramo svijet u kojem živimo birajući svoja stajališta, svoje namjere i postupke.

Biram biti iznad svega, tamo gdje je tamno i mirno. Ništa se ne događa; ništa se ne osjeća.

> Časni Sāriputta reče redovnicima: „Ovo oslobođenje [Unbinding / Nibbāna] je ugodno, prijatelji. Ovo oslobođenje je ugodno."
>
> Kada je to rečeno, časni Udāyin reče časnom Sāriputti: „Ali kakav je užitak ovdje, prijatelju moj, gdje se **ništa ne osjeća**?"
>
> „Upravo to je užitak ovdje, prijatelju moj: gdje se **ništa ne osjeća**." — *Nibbana Sutta* (AN 9.34)

Ali to ne znači da ovdje nema **ničega**. Ono što je ovdje jest što god ti želiš vidjeti. Ono što ovdje osjećaš jest što god ti želiš osjećati. Definitivno više nismo u Kansasu, Toto.

Osjećam neizmjerno olakšanje što ne moram **biti** netko, **činiti** nešto, opravdavati svoje „postojanje". Nema ekonomije, nema politike, nema sukoba oko oskudnih resursa. Ovdje mogu biti ništa, ili bilo što: neuvjetovani Bitak.

Nema prostora ni vremena; postoji samo um i svjesnost. To je dobro mjesto. Odavde se čak i *jhāne* čine kao ograničena, stisnuta stanja. Ovo je ekspandirajuće, potpuno prirodno. Nema nikakve hitnosti, nikakvog „postajanja". Jednostavno je ugodno.

U nekom trenutku ponovno zaspim i ujutro se probudim u svom krevetu. Tek je pred zoru. Sada je sve jasno. Gotovo je vrijeme da odem odavde i zauvijek prijeđem na to mjesto. Zato sam izgubio okus za sve na ovome svijetu, zato se čini da više ništa nije važno.

Možda će jednog dana netko pročitati ove retke i reći: „Da!" A možda i neće. Možda će netko razumjeti i sam pronaći put do ovog mjesta. Ono se može pronaći samo samostalno; ali ono što su drugi rekli, osobito Buda, može ti pomoći da ga nađeš.

Ako ga i pronađeš, ja neću biti tamo. Ja neću biti...

19. rujna — Paradoks poučavanja

Počinjem shvaćati stvarnu poteškoću u poučavanju drugih Budinoj poruci. Riječ je o tome da u Budinu učenju postoje goleme konceptualne praznine. Te praznine postoje s razlogom. Razlog je taj što je jezik — bilo koji jezik — posve nesposoban izraziti ih ili prenijeti.

Jezik je linearan; jedna riječ slijedi nakon druge, rečenica slijedi nakon druge rečenice, a odlomci se nižu jedan za drugim niz stranicu. Svaka riječ može imati jednu i samo jednu definiciju u svom kontekstu. A kontekst govornika i čitatelja mora biti identičan da bi do komunikacije uopće došlo.

Iskustvo je nelinearno; misli se javljaju bez nekog posebnog slijeda, asocijacije se nadovezuju jedna na drugu bez ikakva očitog reda, osjećaji se javljaju, mijenjaju i nestaju u trenu. Ništa nije sigurno, ništa se ne može unaprijed predvidjeti. Iskustvo znači suočavanje s Onim Drugim.

Ali Budino učenje nadilazi taj ograničeni kontekst. I ne postoji način da se kontekst Budina učenja izrazi linearnim jezikom. Čak je i obično iskustvo teško ugurati u naš jezik — a kamoli transcendentnu stvarnost koju je spoznao jedan Arahant.

Zbog toga se obično događa da škole budizma popunjavaju te rupe u Budinim učenjima vlastitim špekulacijama. Te špekulacije potom postaju pretpostavke koje se u njihovu radu prenose kao zadane istine. Na primjer, pretpostavka da čovjek postigne status Arahanta ili oslobođenje [Unbinding / Nibbānu], a zatim ostane tamo zauvijek, vječno, i prestane postojati, očito je oblik nihilizma ili eternalizma. Pa ipak, tu pretpostavku vidimo u mnogim školama i komentarima.

Volio bih da imam riječi kojima bih opisao kako je to biti samorealiziran. Volio bih da to mogu izraziti na način koji bi svima olakšao razumijevanje i spoznaju. Ali jezik me izdaje; tjera me da govorim stvari koje ne mislim, jer to su jedine stvari koje on uopće može izreći. Ono što ne može reći, ono što jezik nikada ne može reći — bilo koji jezik — jest da čovjekove mogućnosti postaju neograničene.

Doslovno ne postoji način da se to precizno izrazi u bilo kojem običnom jeziku. Najbolje što jezik može učiniti jest ukazati na nedostatak ograničenja. Ali ta neodređenost nije komunikacija. To nije filozofija; i beskorisno je kao smjernica, kao uputa drugima. To je poput mahanja rukama u općem smjeru središta galaksije uz riječi: „Istina je tamo negdje vani." To vam zapravo ne pomaže da je dosegnete.

Zato često kažem da je Budino učenje projekt tipa „uradi sam". Bilo koji način poučavanja može ići samo do određene granice; učitelj vas može dovesti do skakaonice, ali vam ne može pokazati kako da skočite u bazen. To ćete morati skužiti sami. Znam da to ne želite čuti; želite da vam ja to olakšam.

To je frustrirajuće i za mene; trebao bih biti stručni, profesionalni pisac s desecima knjiga i milijunima riječi iza sebe. Trebao bih biti nekakav autoritet za duhovni život, a ne mogu čak ni govoriti o svom iskustvu zbog ograničenja jezika. Zvuči kao prijevara, ni sam ne želim vjerovati u to. Želim vam reći točno kako postići prosvjetljenje. Ali ne mogu. To je jednostavno tako.

20. rujna — Izgaranje

Gori, gori, „bitak" vječno gori
Gori poput suhoga drveta
Prožđiran vatrom Postajanja.

„Bitak" je gorivo,
Neuvjetovano je plamen,
Vrijeme je kuljajući dim.

Ne brini se
O, ne nariči
Ovo izgaranje pruža golem užitak.

Jer „bitak” je okov
Koji nas veže za *saṃsāru*
I jaram Postajanja.

Pusti vatru neka gori
Dok utrnuto gorivo
Ne ugasi plamen Postajanja.

Prestani dodavati gorivo „bitka”
I pusti da se vatra Postajanja ugasi
S vremenom, sama od sebe.

22. rujna — Tvrđe od kamena

Nedavno sam razgovarao sa svojim prijateljem i glavnim redovnikom, onim kojeg nazivam Arahant. U našem šumskom samostanu gradimo lijepu kamenu kućicu s dvije spavaće sobe u kojoj ćemo nas dvojica živjeti. Tlo je ovdje u planinama vrlo stjenovito i gradnja kućice zahtijevali je iskopavanje mnogo kamenja. Razbijanje i pomicanje tog kamenja bio je težak fizički rad, nešto što u posljednje vrijeme ne mogu previše raditi.

Dok kućica ne bude dovršena, živimo u drugoj kamenoj zgradi koja je osmišljena kao spavaonica. Ondje postoje četiri velike sobe; Arahant i ja zauzimamo dvije, a ostale su prazne. U samostanu borave i neki mladi redovnici, ali oni žive u drugoj zgradi.

Jučer sam pitao Arahanta zašto su se momci iselili iz naše zgrade, a on je odgovorio: „Rade previše buke, ne bi ti bilo ugodno.” Kada sam predložio da smo ih mogli istrenirati da se ponašaju civilizirano, nasmijao se. „To su djeca. Ne možeš promijeniti njihova srca i umove”, rekao je.

Razmislio sam o tome. Čak su i djeca tako zaglavljena, tako se grčevito drže svojih predodžbi o identitetu, svojih osjećaja i ponašanja da ih je nemoguće istrenirati da postupaju lijepo. Umjesto toga, morali smo ih premjestiti kako bismo izbjegli nemir.

Tada sam saznao da će se momci, kada naša kućica bude dovršena, vratiti u spavaonicu. Drugim riječima, sav naš trud i trošak oko izgradnje kućice nužnost su samo zbog kamenih stavova nekih mladih redovnika! Kada sam to zapažanje iznio Arahantu, nasmijao se. „Da, naša su srca tvrđa od kamena. Lakše je izgraditi kamenu kućicu nego promijeniti neka srca i umove.”

Duboko sam promislio o ovome. Doista se svi mi tako grčevito držimo određenih konstrukcija, tvrđe od kamena. Čak ni iskusni redovnici nisu imuni.

Sinoć sam čitao govor jednog slavnog redovnika, rock-zvijezde, održan na jednom meditacijskom povlačenju. Bilo je neke buke od građevinskih radova na susjedovom zemljištu i mnogi su polaznici povlačenja bili uznemireni. Redovnik je priču okrenuo prema toleranciji i izgradnji koncentracije; no ja sam pomislio kako bi se u stara vremena redovnici jednostavno preselili na neko napušteno mjesto gdje nema uznemirujuće buke.

Danas je sustav posložen tako da čak i redovnici mogu živjeti i meditirati samo u samostanima. Ne mogu se slobodno kretati kao što je to bilo prije. Umjesto toga, čak se i mi redovnici držimo zemlje i zgrada. Nije li to oblik mentalnog ropstva? Nismo li sputani svojim posjedima, identitetima i obrascima razmišljanja, govora i ponašanja? A to je vezivanje jače od čelika, tvrđe od kamena.

22. rujna — Kraj djetinjstva

Kada je dijete mlado, ono je potpuno ovisno o svojim roditeljima. Beba se ne može sama hraniti, ne može se brinuti o svojim tjelesnim niti emocionalnim potrebama. Roditelji su joj potrebni za preživljavanje; ta neizbježna ovisnost boji sve njezine misli i emocije.

Kasnije, odrasli čovjek djetinjastog uma i dalje traži potporu od višeg autoriteta, moćnije i zrelije roditeljske figure. Tako je izmišljena religija, zajedno s vjerovanjem u Boga, sustavom pravila kako bi mu se ugodilo i filozofijom koja sve to opravdava. Taj sustav nedoraslim ljudima pruža utjehu roditelja, nekoga tko će se o njima brinuti.

Naravno, religijsko vjerovanje u bilo kojem obliku vrsta je konstrukcije; unatoč tome, ono doista pruža olakšanje od tjeskobe i patnje. Zbog toga u društvu postoji potreba za religijom; kako bi utješila i rasteretila nedorasle ljude koji se osjećaju nesposobnima brinuti se sami o sebi.

Također postoji potreba da se moral opravda izrazima koje ljudi mogu razumjeti i koje su motivirani slijediti. Ako odobravanje Boga kao roditeljske figure ovisi o slijeđenju moralnih pravila, to motivira vjernike da prevladaju svoje životinjske nagone i ponašaju se više poput stvarnih ljudskih bića.

Naposljetku, religija pruža kontekst za duhovnu estetiku te aktivnosti prinošenja i davanja. Dobrotvorne aktivnosti i aktivnosti socijalne skrbi važni su izvori dobre *kamme*, koja kasnije može pružiti temelj za stvarnu samopoznaju. Pokušaj samopoznaje bez tog temelja uzaludan je, jer se zasniva samo na mentalnoj špekulaciji.

Ali kada ljudsko biće uđe u zrelu fazu, razumijevajući suptilne zakone *kamme*, ono shvaća da je sposobno brinuti se o sebi. Više mu ne trebaju utjeha i olakšanje koje pruža religija; ono zna kako kontrolirati proces postajanja kako bi smanjilo ili uklonilo životnu patnju. Osoba u takvom položaju više nema potrebu za roditeljskom figurom; ona je postala, riječima Bude, otok samoj sebi — vlastito utočište.

Niti odraslo ljudsko biće ima ikakvu potrebu širiti mit o tome da je samorealiziranoj osobi zabranjeno uživati u svim normalnim životnim aktivnostima. Vrijeme religijskog modela, mita o pročišćenom redovniku, završeno je. Da, možda postoji faza u kojoj mudrac smatra potrebnim ograničiti životne aktivnosti kako bi osigurao vrijeme i energiju za proces samopoznaje. Ali kada se samopoznaja jednom postigne, ta nužnost nestaje sama od sebe.

Međutim, samorealizirani, zreli pojedinac više ne vidi potrebu za tolikim aktivnostima iz svog prijašnjeg života — svog djetinjstva. One su bile potrebne samo kako bi neutralizirale patnju koja se iskušavala zbog neznanja. Kada se neznanje jednom prevlada, patnja se smanjuje, a prirodni, laki užici svijesti i duhovnog života postaju sasvim dovoljni.

Ono što je potrebno jest prepoznavanje da samorealizirana osoba nije ograničena na propisani stil života religioznih ljudi. Ona može i smije koristiti svoju volju te uživati u punom rasponu aktivnosti kao i svako normalno ljudsko biće. No njezini su motivi potpuno drugačiji od motiva nedorasle osobe; ona više ne vidi potrebu za trudom radi vlastite koristi, jer je najvišu korist već ostvarila. Njezina motivacija sada postaje dobrobit svih živih bića.

23. rujna — Sociopatska glazba

Nekada sam volio glazbu — gotovo svaku vrstu glazbe. Zapravo, odbio sam punu stipendiju za MIT kako bih pohađao glazbenu školu. Stekao sam diplomu iz kompozicije, dobio sjajan posao u New Yorku pišući glazbu za filmove i televiziju, te dobro živio od glazbe više od jednog desetljeća.

No, uviđam da sam se promijenio, a promijenila se i glazba. Teško mi je to izgovoriti, ali hvatam sebe kako mi se glazba sviđa sve manje i manje. A glazba koja mi se u današnje vrijeme sviđa samo je ona najfinija i najrafiniranija. Što pod time mislim? Za mene najfinija glazba sadrži prostor slušanja, svetu tišinu u koju je slušatelj pozvan zakoračiti i iskusiti ugođaje kompozicije.

Ali otkad se ozbiljno bavim Budinim učenjem, većinu glazbe doživljavam kao dramatizaciju skladateljeva lažnog ega. Počinje mi zvučati kreštavo, iskonstruirano, bombastično, neurotično. Podsjeća me na ljude koje sam poznavao i odbacio jer su bili previše sociopatski nastrojeni. Nevjerojatna Beethovenova arogancija, neurotični romantizam Čajkovskog,

religijski patriotizam Sibeliusa. Introvertirani solipsizam bebopa. Pohotni, bučni seljačići iz rocka. A nemojte me ni pokretati na temu heavy metala i repa. Glazba je drastično krenula nizbrdo od 1960-ih.

Više ništa od toga ne mogu slušati. Čak i indijska glazba, moja najveća ljubav dugi niz godina, sada mi para uši poput mačaka koje se tuku u metalnoj kanti za smeće. Ono što sam prije doživljavao kao *rasu*, uzvišene emocije vedskog zvuka, sada mi se čini kao samodopadna emocionalna histerija.

Postoji tek nekoliko vrlo iznimnih umjetnika koje danas mogu slušati bez zgražanja. Čak i tada, privlače me samo neka njihova djela i razdoblja: Miles Davis, Bill Evans, John Coltrane, Ali Akbar Khan, J. S. Bach. No uglavnom preferiram zvuk slatke, slatke tišine. Unutar mog vlastitog uma događa se sasvim dovoljno toga da u potpunosti zaokupi moju inteligenciju. Ne želim da me se kroz osjetila, dok se koprcam i vrištim, izvlači van kako bih slušao neku glupu, pretencioznu konstrukciju. Ostavite me na miru.

Čak mi se i moji vlastiti radovi i snimke sada čine vrijednima zgražanja. Buda je upozoravao svoje redovnike da ne posjećuju — a kamoli da u njima sudjeluju — glazbene, plesne i kazališne predstave. Zapravo, te je stvari nazivao „simptomima ludila". Sada mi je jasno zašto je to činio.

Ego se temelji na konstrukciji — konstrukciji u smislu nečega što je umjetno proizvedeno, laži. Ego-identitet je neistina utemeljena na osjetilnim predodžbama, neprestan proces postajanja čije održavanje na koncu postaje iscrpljujuće. Umjetnost koju stvaramo zrcali našu unutarnju stvarnost; ona tek odražava ono što se nalazi u nama. Uglavnom, odražava duboku nesigurnost i ružnoću.

U nekoliko rijetkih skladbi čujem taj prostor slušanja ljepote. U 99 % glazbe koja postoji to ne čujem. Ali taj prostor slušanja ljepote prisutan je i u najboljoj vrsti meditacije. Ljepota se svakako može pronaći, no ljepota ovoga svijeta je prolazna i nezadovoljavajuća. Ljepota unutra je vječna, neuvjetovana i savršena.

Nešto sam naučio iz glazbe, to je posve točno. Ali ono što sam naučio jest da stvarna ljepota prebiva unutra, u prostoru naše pažnje, u cilju naše namjere. Ta ljepota nikada ne blijedi.

24. rujna — Religija bez Boga

Nevjerojatna objava pronađena na Redditu. Ni sam to ne bih mogao bolje sročiti:

> Ne morate to intelektualno poštovati, ali pokušat ću vam objasniti. Studirao sam religiju na fakultetu, pa sam morao pročitati sve iz svih velikih religija i razgovarati s gomilom ljudi o tome, te sam došao do shvaćanja koje mi je

pomoglo da to bolje razumijem. Malo je opširno, a i prilično je pipkava stvar za pokušati natipkati. Budite strpljivi sa mnom.

Sve se religije u osnovi svode na jednu ideju. Ta ideja zvuči složeno, ali zapravo je najjednostavnija stvar na svijetu. Zove se nedualnost. U osnovi, to znači da su sebstvo i ono drugo jedno te isto.

O tome se može govoriti na mnogo načina. Ali način na koji to objašnjava taoizam vjerojatno je najbolji. Kaže: „Tao koji se može izreći nije vječni Tao." To je tako zato što se nedualnost ne može definirati konvencionalnim načinom govora. Zašto? Zato što nedualnost znači da su govornik i slušatelj isti. To je u biti paradoks. Najstariji paradoks. Na neki način i jedini paradoks, ali svakako bih rekao — najvažniji.

U 1950-ima je živio lik koji se zvao Joseph Campbell. Napisao je knjigu pod naslovom „Junak s tisuću lica". U osnovi, on je pročitao svaki drevni mit, unatrag sve do Gilgameša i Starog zavjeta, mitove sjevernoameričkih Indijanaca, budističke priče i tako dalje. I zapravo je rekao da sve priče prate jedan osnovni obrazac. To je vrhunski arhetip. Ide ovako:

Čovjek živi u nekim okolnostima. Dobiva poziv da krene u pustolovinu. Odlazi i suočava se s borbama. Uči. Suočava se s vrhunskom preprekom i umire. Tada spoznaje nedualnost. Zatim se ponovno rađa i vraća se svom narodu s porukom.

Campbell tvrdi da svaka priča prati ovu osnovnu naraciju, čak i kada je modernizirana i skrivena od pogleda. Postao je vrlo utjecajan, a George Lucas mu pripisuje zasluge za utjecaj na priču Ratova zvijezda.

Razlog zašto je Campbellov uvid važan jest taj što se sve religije u osnovi vrte oko neke naracije. Za kršćane je to Isus. Za Židove je to Mojsije. Za muslimane je to Muhamed. Za budiste je to Buda. Ali u svakom pojedinom slučaju, priča je ista. Mijenjaju se samo okruženje i ukrasi.

Religijska praksa u glavnim tradicijama također uključuje načine treniranja uma kako bi se pronašla ta vrsta „spoznaje" nedualnosti. To su obično mistične sekte. Sufije, samostanski redovi, zen redovnici i tako dalje. Svi oni govore o istoj stvari: rastakanju ega. Zašto? Jer ako rastočite ego, shvaćate da ste vi zapravo jedno s cjelokupnom stvarnošću. „Vi", vaše „sebstvo" je mikrokosmos za sve što postoji, za sve svemire, sve kvantne čestice, sve. Sve je sadržano u sebstvu. To JEST sebstvo.

Stvar je u tome što ovo nije ideja koju bih nazvao „intelektualnom", jer se, ponavljam, oslanja na zamisao da nedualnost nije nešto što se može razumjeti umom. To je samo duboka, profinjeno jednostavna istina. Nitko tko o tome

govori ne može to uistinu REĆI kako treba, jer je korištenje jezika za opisu toga, kao što sam rekao, po definiciji netočno. Zato zen praksa uključuje puno lupanja po leđima i besmislene izreke. Sufijske prakse uključuju vrtnju u krug i ponavljanje iste stvari iznova i iznova. Samostanska praksa uključuje šutnju. To jednostavno nije nešto što se može osvojiti racionalnim umom. To je nešto što se jedva može naslutiti, možda na trenutak, ako prakticirate i prakticirate. To je ono što se naziva „Bog".

U Bhagavad Giti postoji opis onoga što hinduisti nazivaju različitim „yogama" ili načinima da se dođe do razumijevanja Boga. Zaboravio sam im imena, ali na engleskom su to „Yoga uma", „Yoga tijela", „Yoga srca" itd. Oni su proveli puno vremena na tome i pokušali dokučiti različite „puteve" do te ideje Boga.

Yoga srca uključuje voljenje Boga dok vas to potpuno ne preplavi. Ako čitate Rumija, sufijskog pjesnika, razumjet ćete to. To je također razlog zašto kršćani govore o ljubavi prema Isusu, a hinduisti vole Krišnu.

Yoga tijela uključuje ponavljanje položaja kao dio discipline, kako bi se nadvladao ego i došlo do dubljeg razumijevanja. Zato se muslimani mole pet puta dnevno i zauzimaju različite položaje.

Yoga uma je najteža. Ona uključuje pokušaj tako minucioznog razumijevanja da se nekako uhvatite u koštac s time koliko je stvarnost nevjerojatna i shvatite svoje pravo mjesto u njoj. Svoju stvarnu pripadnost. Rekao bih (i oprostite mi na ovome) da je to vjerojatno ono što većina ateista zapravo radi.

Vidite, u svojoj srži, religija ne treba Boga. Stvarno ne treba. Naravno, hrpa ljudi zarađuje na religiji jer ljudi imaju prirođeni poziv da osjete i razumiju nedualnost. Zato kažu da žele „nešto više" ili da žele „smisao". To je isto kao što ljudi zarađuju na ljubavi. Svi prihvaćamo da je ljubav stvarna ljudska potreba i shvaćanje, ali se ne žalimo što neki šarlatani koriste našu želju za njom kako bi prodavali časopise, odjeću, glazbu ili dezodoranse.

Mogu potpuno razumjeti zašto ljudi ne vole organiziranu religiju. Vjerojatno iz istog razloga iz kojeg ne vole ni „organiziranu ljubav". To je smiješno. Ali opet, nijedan od velikih proroka zapravo nije pozivao na organiziranu religiju. Oni su u osnovi samo otišli na junakovo putovanje, vratili se i rekli: „O moj Bože, ljudi, nećete vjerovati što sam upravo skužio." Svi ostali su ti koji oko toga naprave čitav ovaj aparat za vlastite sebične svrhe, ili zato što to ni sami zapravo ne razumiju, ili zato što misle da su drugi ljudi preglupi da bi razumjeli pa ih ipak treba prevarom navesti da se tome približe kroz praksu. Dakle, da, prihvatiti religiju u paketu, bez da sami uistinu prođete kroz to životno putovanje, u današnje je vrijeme vjerojatno linija manjeg otpora. Ali ne intelektualna.

Ljudska. Međutim, također je linija manjeg otpora i ljutiti se na religiju te zbog toga prestati propitivati samoga sebe ili prekinuti vlastito putovanje. Linija je manjeg otpora odlučiti da ste pokorili život samo zato što možete intelektualno opovrgnuti djetinjastu izvedenicu ideje koja se zapravo ne može razumjeti. Ne morate ništa nazivati Bogom. To nije važno. Ali morate se suočiti s nedualnošću na nekoj razini. Ne znam zašto. To je kao što se morate suočiti sa smrću, ali još dublje od toga.

Ukratko, mislim da morate redefinirati svoje pitanje. Nisam siguran kako. Manje se radi o tome je li „Bog" stvaran ili nestvaran. Ili je li „religija" dobra ili loša. Jer mislim da bi se neki religiozni ljudi složili s vama. Oni se pokušavaju popeti na planinu, dok je drugima uručena Polaroid fotografija onoga kako to izgleda na vrhu, pa tvrde da su planinari.

Više se radi o vašem razumijevanju samoga sebe i onoga što uistinu jeste. Ako mislite da je vezivanje za ideju „Boga" koja je posuđena od starca u smiješnoj odjeći glupost, vjerojatno bih se složio s vama, ali bih vam također rekao da budete oprezni da ne zatvorite svoj um pred mogućnošću da su neki ludi religiozni ljudi možda zapravo nabasali na nešto što život može učiniti nekako..... više ljudskim.

Ukratko: Bog je poput ljubavi. Baš kao što se impuls za ljubavlju ne može u potpunosti sažeti u ljubavnoj pjesmi, tako se ni impuls za Bogom ne može sažeti u religiji. Religija je nadahnuta Bogom kao što je pjesma nadahnuta ljubavlju. Mrziti ljubav zato što vam se ne sviđa pjesma nije ispravno.

Ukratko: Bog je poput ljubavi. Religija je ljubavna pjesma. Aljkava, ponekad nasilna, ponekad oslobađajuća ljubavna pjesma.

26. rujna — Portali vremena

Postoje portali u vremenu, staze mogućnosti; nakon što jednom prođeš kroz njih, više nema povratka. Kao što sam nedavno ovdje objavio, bol je nestala; egzistencijalna bol koja je bila sa mnom otkad znam za sebe više ne postoji. Taj invaliditet koji je moj život među ljudima činio teškim iskušenjem, koji je stajao između mene i normalnog, pristojnog života, sada je izliječen. Kako bih samo bio u iskušenju da se vratim, da ponovno započnem običan život, ovaj put ugodan, siguran u sebe i sposoban tolerirati svoje bližnje!

Ali to ne bi moglo biti. Tu je mogućnost uništila upravo ona stvar koja me i izliječila: spoznaja Budina učenja. Jer, nakon što sam jednom okusio slobodu visokih prostranstava, tih dimenzija izvan svijeta, izvan vremena, kako bih ponovno mogao teturati u blatu prolaznosti i neznanja?

Nema povratka. Jer kada jednom progledaš, više ne možeš oslijepiti; kada jednom saznaš, više ne možeš ne znati. Cijeli proces bitka i postajanja je jasan, izložen pred mojim unutarnjim okom. Bih li ikada više mogao kročiti tim putem? Mislim da ne.

Jer staviti masku, nakon što si spoznao golu slobodu istine, prevelik je teret za bilo koga. Pa ipak, ostaje određena nostalgija za lakoćom skrivanja, za lažnom slikom tako ležerno prihvaćenom, tako lako manipuliranom. Kad bi barem te pogodnosti konstruiranja ujedno ne bi bile i okovi koji nas vežu za patnju! Kad bi barem maske ne bi dolazile s lancima i lokotima!

Čujete li me ovdje? Neću vam ovo olakšati. Ovo više nije dječji vrtić; ovo je prava stvar. Nema više pokroviteljskog razgovora s neodgovornom djecom. Pretpostavit ću da ste izvršili zadatak, pročitali prethodno i da dobro poznajete sadržaj rječnika. Umoran sam od držanja predavanja djeci; žudim za dijalogom na vlastitoj razini. Slušate li? Možete li uzvratiti istom mjerom?

Vrlo je kasno u igri. Mnogo je vremena prošlo i blizu sam kraju puta ovog sadašnjeg života. Pojedinac, pa čak i onaj prosvijetljeni, ne može učiniti mnogo. Ali mreža obučena u Vješto življenje [Skillful Living] može učiniti mnogo; zapravo, može promijeniti svijet. Da sam barem mlađi, znajući ovo što sada znam, mogao bih učiniti toliko više. Ali mnogi od vas još su mladi i mogu lako naučiti ono što je ovdje dano. Svatko od vas mogao bi napraviti proboj koji je tako očajnički potreban, pronaći ključ koji otvara tajne, koji mijenja sve, i promijeniti svijet na bolje.

Dao sam tako mnogo, a planiram dati i više — dati sve. Što god da sam vidio, to ću također prenijeti i opisati. Možete li me pratiti među strmim liticama vrhunaca? I što ćete vi pridonijeti zauzvrat? Koje darove imate za utjehu i uzdizanje čovječanstva? Ovaj *Dhamma-dana* [dar Dhamme] je arena, a ovo moj izazov vama. Možete li me ovdje dočekati? Možete li se održati na ovoj pozornici?

28. rujna — Ljubav i moć

Između Ljubavi i Moći postoji velika napetost koja je temelj svakog morala. Ta ih napetost neprestano razdvaja, dok ih istovremeno drži na okupu samim njihovim polaritetom. Ljubav nikada ne smije biti ukaljana moću. Čistoća i povjerenje, koji su tako nužni za ljubav, nikada ne smiju biti nadvladani intrigama i obmanama koje prljaju moć. Integritet ljubavi mora se očuvati pod svaku cijenu, jer bez njega ljudi polude.

To je situacija u kojoj se sada nalazimo; žudnja i pohlepa za moću nadvladale su ljubav. Postoji kabala ljudi koji su toliko svladani, toliko opijeni žudnjom za moću da žele

posjedovati i kontrolirati svakoga i sve. Njihova je vezanost toliko kolosalna da su spremni žrtvovati svoju ljudskost, samu svoju dušu, krvavoj žudnji za moću. Čineći to, prijete da će cijeli planet pretvoriti u sterilnu radioaktivnu pustinju.

Vi to znate; duboko u svojim kostima možete osjetiti istinu toga. No vaša je vanjska osobnost postala preplavljena društvenim uvjetovanjem pohlepe do te mjere da biste to zanijekali, osim u svojim najdubljim razmišljanjima. Ali u svom najintimnijem srcu, znate da govorim istinu — istinu ljubavi.

Bez povjerenja ne može biti ljubavi; a bez ljubavi gubimo bit ljudskosti i postajemo poput životinja, boreći se s vlastitim rodom oko kore starog kruha. No svako je povjerenje posve metodički izbrisano sve dok više nema mjesta za ljubav, nema sigurnog mjesta izvan svedostupne prisutnosti pohlepe, spletkarenja i izdaje.

Tako to završava. Tako svijet sklizne iz civilizacije u mračno doba. Tako postajemo životinje, dopuštajući žudnji da naruši tihi integritet ljubavi.

Zar nema hrabrih duša koje su spremne proglasiti kraj ovoj lakrdiji? Zar nema autentičnih heroja koji se neće poviti pred sirenskim zovom žudnje? Ako ih ima, udružimo se kako bismo oslobodili svijet od tiranije koja ubija dušu. Ako ih nema, onda je prekasno; posljednji Mudraci će otići, a planet će se strmoglaviti svojom prokletom putanjom u kaos.

Čujte. Samo čujte što imam za reći, jer ja govorim jezikom srca, čujem riječi Drevnih i ponavljam ih današnjim jezikom.

Istu stvar rekli su svi Veliki iz davnina; ali vi ih niste čuli, pa zašto biste onda čuli mene? Kažem, trebali biste ne samo čuti nego i ponoviti ovu poruku; to bi mogla biti naša posljednja prilika da spasimo čast čovječanstva.

Ne bismo trebali tiho otići u ovu mračnu noć. Možda izgubimo, ali to bi trebao biti častan poraz hrabrih ljudi, heroja koji su se odbili pokloniti tiraniji i nepravdi, koji odbijaju biti zastrašeni moću ili iskušani mitom. Trebali bismo izvršiti svoju dužnost, dužnost koju nam nalažu inteligencija i znanje, dužnost mudrosti da iznese istinu na stol, tamo gdje joj je i mjesto.